REPUBLICA POPULARA ROMINA

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

DOS. Nr. 40001 VOL. Nr. 85

ARHIVA OPERATIVA

Dosar

P 213 / N 85

Anchetă

PASCU NICOLAE

CSJ · C9
3/98

Data

Urm

1959924

P 000213, Vol. 85

La dosar PNT ultimul volum

I

Pascu Nicolae

Dosar 40001

Vol. 85

II

DECLARATIILE INVINUITULUI PASCU NICOLAE CU PRIVIRE LA UNELE ASPECTE DIN ACTIVITATEA TRADATOARE A LUI LUCRETIU PATRASCANU.-

COPIE
Exemplarul nr. ....

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

ÎNVINUIT ~~(MARTOR)~~

13 februarie 1959

Localitatea București

Interogatoriul a început la ora 20 min 05

" s-a terminat la ora 22 min

PASCU NICOLAE, născut la 7 decembrie 1899 în Iași, fiul lui Grigore și Maria, domiciliat în mod ilegal- fiind fugar, în București str.lt.Virgil Lazarovici Nr.46

Intrebare: Declară împrejurările în care ai intrat în PNT?

Răspuns: Prin anul 1931 am încercat să intru în PNT, adresîndu-mă în acest sens comitetului de partid al acestui fost partid. Ulterior văzînd munca slabă în cartiere m-am retras. In anul 1930 ianuarie, fiind avocat bugetar la Ministerul de Finanțe l-am cunoscut pe PNT-istul VIRGIL MADGIARU care pe atunci era ministrul acelei instituții. Susnumitul văzînd că sînt simpatizant țărănist în anul 1933 aprilie m-a numit director al contenciosului din acel minister funcțiune pe care am deținut-o pînă în vara anului 1940.

VIRGIL MADGIARU l-a începutul anului 1936 mi-a spus să merg la domiciliul său pentru a mă cunoaște mai bine și a mă pregăti pentru a deveni un bun PNT-ist și a putea prelua funcția de secretar general al Ministerului de Finanțe,fapt cu care eu am fost de acord și am ținut cu el legătura pînă în toamna anului 1941 cînd a decedat. In acea perioadă de timp nu am desfășurat nici-o activitate concretă pe linia activității PNT-ului ci numai purtam discuțiuni de felul în care să organizăm Ministerul de Finanțe din punct de vedere al cadrelor atunci cînd PNT-ul va lua din nou conducerea statului.

Intrebare: Cu ce alte elemente PNT-iste ai mai luat legătura în acea perioadă?

Răspuns: Pînă în toamna anului 1940 nu am avut legătură

./.

cu nici-un PNT-ist.

Intrebare: După moartea lui VIRGIL MADGIARU cu ce PNT-işti ai luat legătura?

Răspuns: In toamna anului 1941 m-am dus la domiciliul lui IULIU MANIU spunînd că vreau să activez alături de el în cadrul PNT-ului.

Am făcut acest lucru datorită faptului că eram pregătit în doctrina acelui partid şi voiam să activez alături de PNT. Ulterior văzînd că PCR-ul şi celelalte organizaţii progresiste din Romînia desfăşoară o intensă activitate, am început şi eu alături de IULIU MANIU să desfăşor activitate mai intensă în PNT cu scopul ca nu cumva în Romînia să vină la putere PCR-ul al cărui duşman eram atît eu cît şi cei cu cari făceam parte din colectivul restrîns a lui IULIU MANIU.

Intrebare: Declară în mod amănunţit în ce a constat activitatea dtale în PNT pînă la "23 august 1944"?

Răspuns: Pînă în toamna anului 1943 grupul condus de IULIU MANIU, compus din: MIHALACHE IOAN, MIHAI POPOVICI, dr. LUPU NICOLAE, NICOLAE PENESCU, subsemnatul, GHITA POP, SOLOMON VIRGIL, ION HUDITA, AUREL LEUCUTIA şi EMIL GHILEZAN nu a desfăşurat o activitate concretă şi prea vastă în afară de faptul că ne întîlneam uneori cu MANIU IULIU şi discutam individual unele probleme despre cari nu-mi mai amintesc. MANIU IULIU, dr.LUPU NICOLAE, MIHALACHE IOAN şi MIHAI POPOVICI erau atunci în "biroul politic" al PNT şi ei se întruneau în mod separat cu toate că pe atunci nu era voe, însă ION ANTONESCU ştia acest lucru, dar nu lua măsuri împotriva noastră.

In vara şi toamna anului 1943 văzînd că trupele sovietice se apropie tot mai mult de graniţele Romîniei, noi cari doream ca sovietici să nu intre în ţară ci în locul lor să vină imperialiştii anglo-americani am depus tot efortul ca Romînia să fie ocupată de forţele imperialiste. In acest sens IULIU MANIU prin radio a luat legătura cu serviciul de spionaj englez din Cairo unde transmitea diferite rapoarte şi primea instrucţiuni. Legătura cu spionajul englez s-a realizat prin VALERIU GEORGESCU zis RICA GEORGESCU, AUGUSTIN VISA şi RADOGEA. Misiunea mea era de a lua legătură cu LUCRETIU PATRASCANU cu care eram prieten fapt pe care l-am şi făcut.

Intîlnindu-mă cu LUCRETIU PATRASCANU la sfîrşitul lunei octombrie 1943 i-am spus să facem în aşa fel ca şi PCR să accepte programul de eşire a Romîniei din război. Susnumitul mi-a spus

./.

textual că "vom face ori şi ce numai să nu vină sovietici în ţară". Eu care urmăream acelaş scop împreună cu grupul lui MANIU deoarece ştiam că în cazul că ţara va fi eliberată de sovietici, PCR va reuşi să instaureze în ţară un regim al celor ce muncesc, i-am spus lui IULIU MANIU cele discutate cu LUCRETIU PATRASCANU şi am primit instrucţiuni să ţin legătura pe mai departe cu LUCRETIU PATRASCANU.

După cîteva întîlniri avute cu LUCRETIU PATRASCANU, MANIU a văzut că acesta urmăreşte ca şi PNT-ul ca în ţară să vină anglo-americani, fapt pentru care mi s-a spus să aranjez o întrevedere între LUCRETIU PATRASCANU şi IULIU MANIU, întrevedere care a avut loc în noiembrie 1943 la domiciliul lui NICOLAE PENESCU .Eu nu am participat la acea întrevedere.

Prin luna ianuarie 1944 IULIU MANIU voia să facă o manifestaţie şi mi-a spus să iau legătura cu LUCRETIU PATRASCANU pentru a discuta cu el această problemă. LUCRETIU PATRASCANU a fost de acord şi mi-a spus că vor partea din partea PCR-ului 700 oameni. MANIU aflînd acest fapt că PCR dă numai 700 oameni a lansat diferite svonuri ireale prin cari subaprecia PCR-ul şi îi aducea diferite calomnii. Manifestaţia nu ştiu din ce motive nu a mai avut loc.

Pînă în luna aprilie 1944 am mai avut întîlniri cu LUCRETIU PATRASCANU cu scopul de a nu pierde legătura.In luna aprilie m-am retras la Berceni de unde în luna iunie am fost chemat de IULIU MANIU cu scopul de a lua legătura cu LUCRETIU PATRASCANU.Am reuşit să iau legătura cu acesta prin TITEL PETRESCU La întîlnire PATRASCANU LUCRETIU mi-a dat o scrisoare adresată lui IULIU MANIU în care îi scria să nu întîrzie cu încheierea pactului. Am dus scrisoarea lui IULIU MANIU.Ulterior am aflat că PCR-ul nu era de acord cu planul lui MANIU şi eu am fost trimes la PATRASCANU LUCRETIU pentru a vedea cum va fi rezolvată problema.

In aceasta a constat activitatea mea pînă la 23 aug. 1944.

In timp ce ţineam legătura cu LUCRETIU PATRASCANU aveam numele conspirativ "NICOLESCU" dat de către acesta.

Scopul eforturilor în activitatea depusă ca PNT-ist pînă la 23 august 1944,era acela ca în Romînia să nu fie instaurat un regim democrat popular.

După anul 1944 am aflat prin cine şi cum a luat legă-

./.

tură IULIU MANIU cu serviciul de spionaj englez pentru a face în aşa fel ca în Romînia să intre prima dată anglo-americanii.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogator cuvînt cu cuvînt şi am constatat că el corespunde întru totul celor declarate de mine îl susţin şi semnez.

ANCHETATOR PENAL
lt.maj.Tîrlea Ion

ss/N.Pascu

Conform cu originalul care se află
la dos.de anchetă nr. . . .

SE/4 ex.

COPIE
Exemplarul nr.

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

INVINUIT ~~(MARTOR)~~ 25 februarie 1959

Localitatea București

Interogatoriul a început la ora 9 min

„ s-a terminat la ora 22 min

PASCU NICOLAE, născut la 7 decembrie 1899 în Iași, fiul lui Grigore și Maria, fost secretar general adjunct al PNT, cu ultimul dom. în Buc. str. lt. Virgil Lazarovici Nr. 46

Intrebare: Ti s-a prezentat ordonanța de punere sub învinuire, prin care ești învinuit de săvîrșirea infracțiunei prev. și ped. de art. 2o9 pct. 1 al. 2 C.P. al R.P.R.

Ce ai de declarat față de învinuirea ce ți se aduce prin susmenționata ordonanță?

Răspuns: Față de învinuirile ce mi se aduc prin ordonanța de punere sub învinuire ce mi s-a prezentat la data de 24 februarie 1959 țin să declar următoarele:

Am devenit simpatizant PNT în anul 1921 însă nu am desfășurat nici-o activitate politică în acel partid, în afară de faptul că-l elogiam, pînă în anul 1933 cînd fostul ministru de finanțe PNT-istul VIRGIL MADGEARU m-a numit director al contenciosului din acel minister. Din anul 1933 și pînă în toamna anului 194o cînd VIRGIL MADGEARU a fost asasinat, am discutat cu acesta politica de cadre pe care s-o ducem atunci cînd el va fi din nou ministru al finanțelor într-un guvern PNT iar eu secretar general la acelaș minister. In timp ce am activat cu VIRGIL MADGEARU am discutat probleme legate de doctrina "țărăniștilor" avînd astfel posibilitatea să cunosc foarte bine politica pe care o desfășura PNT-ul.

In perioada: toamna anului 194o - toamna anului 1941 nu am desfășurat nici-o activitate politică.

La începutul toamnei anului 1941, întîlnindu-mă cu ziaristul GHELER mi-a spus că el îl cunoaște pe MANIU și mă va prezenta lui cu scopul de a relua activitatea în PNT. Am fost prezentat lui

./.

IULIU MANIU în toamna anului 1941 de către acel ziarist şi astfel a reluat activitatea în PNT activînd în cercul restrîns a lui IULIU MANIU care era compus din NICOLAE PENESCU,GHITA POP,MIHALACHE ION, VIRGIL SOLOMON şi IOAN HUDITA.Acest cerc s-a mărit pînă în toamna anului 1943, venind în el mai membri ca Dr.LUPU, MIHAI POPOVICI,RICA GEORGESCU, AUGUSTIN VISA şi RADOCHA.

In vara şi toamna anului 1943 văzînd că trupele sovietice se apropie de graniţele Romîniei,IULIU MANIU împreună cu cercul de PNT-işti din care făceam parte şi eu şi al căror nume l-am declarat mai sus, a început să desfăşoare o intensă activitate de scoatere a Romîniei din război în aşa fel ca trupele sovietice să nu intre în ţară ci Romînia să fie ocupată de trupele engleze.Prima dată IULIU MANIU a vrut să creeze numai din partidele de dreapta un bloc pentru a realiza ţelul reacţiuni interne şi externe însă ulterior în acest bloc a intrat şi PCR-ul care nu a fost de acord cu felul în care MANIU voia să scoată Romînia din război.

Noi cei din PNT nu voiam să intre trupele sovietice în ţară pentru a elibera Romînia de fascişti cu scopul de a nu crea posibilităţi PCR-ului ca în ţară să instaureze un regim al celor ce muncesc.

In vederea realizării ţelurilor noastre IULIU MANIU a luat legătura prin Cairo cu serviciul de informaţii englez căruia îi trimitea unele rapoarte şi primea instrucţiuni de felul în care să acţioneze în ţară pentruca Romînia să fie ocupată de trupele engleze. Legătura între IULIU MANIU şi serviciul de spionaj englez a fost ţinută de: RICA GEORGESCU, RADOCHA şi AUGUSTIN VISA.

Eu ca membru al acelui cerc condus de IULIU MANIU aveam misiunea de a ţine cu PCR prin LUCRETIU PATRASCANU.Cu ocazia primei întîlniri pe care am avut-o cu LUCRETIU PATRASCANU acesta mi-aspus că el colaborează cu ori şi cine şi va face ori şi ce numai ca trupele sovietice să nu intre în ţară.

Spunîndu-i lui IULIU MANIU cele discutate cu LUCRETIU PATRASCANU care avea aceleaşi dei ca şi noi am primit misiunea de la IULIU MANIU să menţin legătura cu LUCRETIU PATRASCANU cu scopul ca prin acesta care ca şi noi drea ca sovieticii să nu intre în ţară - să facem în aşa fel ca PCR-ul să accepte planul de scoaterea Romîniei din război întrutotul aşa cum îl făcuse MANIU.

Am continuat să ţin legătura între MANIU IULIU şi LUCRETIU PATRASCANU pînă în luna aprilie 1944 cînd am plecat în com.Berceni din cauza bombardamentelor.In acest timp discutam diferite probleme cu LUCRETIU PATRASCANU cu scopul de a afla planurile făcute de PCR în vederea scoaterii Romîniei din război.LUCRETIU PATRASCANU mi-a

./.

spus mai multe problme legate de felul în care PCR activează în acest sens,fapte pe cari eu le-am adus la cunoştinţa lui IULIU MANIU.Prin luna ianuarie 1944 atît IULIU MANIU cît şi subsemnatul am calomniat şi subapreciat PCR aflînd numărul de oameni care trebuia să participe la o demonstraţie din partea partidului comunist.

Prin luna iunie 1944 am fost chemat de MANIU la Bucureşti cu scopul de a lua legătură cu LUCRETIU PATRASCANU şi a rezolva cu aceasta problema încheierii unui pact.Am luat legătura prin CONSTANTIN TITEL PETRESCU cu "MOLDOVAN",acesta era numele conspirativ al lui PATRASCANU, iar al meu era "NICOLESCU" căruia i-am spus să ia legătură cu MANIU. PATRASCANU i-a scris lui MANIU o scrisoare prin care îi cerea să închee cît mai repede pactul.Am dus scrisoarea lui MANIU şi m-am reîntors la Berceni.Ulterior am aflat că pactul a fost încheiat în lipsa mea.

La data de 1 septembrie 1944 m-am reîntors din Berceni de la numita NASTASIA - nu-mi amintesc celălalt nume - şi a luat legătură cu NICOLAE PENESCU şi IULIU MANIU.Pînă la sfîrşitul anului 1944 am scris în ziarul "Dreptatea" mai multe articole prin care ceream instaurarea unui guvern ţărănist şi dezarmarea gărzilor muncitoreşti-comuniste.In acea perioadă am scris şi alte articole din care rezultă ura mea faţă de PCR.

La începutul lunei noiembrie 1944 s-a pus problema formării unui nou guvern iar ca delegat al PNT la consfătuirea între partide a fost numit în locul lui GHITA POP.In timpul consfătuirii am fost trimis de către MANIU cu scopul de a-i comunica lui GHITA POP faptul că dacă nu vor termina repede consfătuirea,atunci el va face tot posibilul ca în ţară să fie instaurat un guvern fără comunişti,fapt care mă bucura foarte mult.După ce i-am comunicat lui GHITA POP cele spuse de MANIU am rămas la consfătuire.

Văzînd că GHITA POP nu este destul de bun am luat eu iniţiativa pentru a obţine pentru PNT următoarele ministere:agriculturii, educaţiei naţionale şi altele. PNT voia să ocupe Ministerul Agriculturii cu scopul de a împiedica efectuarea reformei agrare fapt cu care şi eu am fost de acord. Intorcîndu-mă la MANIU pentru a-i raporta cele discutate la consfătuire acesta m-a împuternicit să-l reprezint eu şi GIHTA POP PNT-ul la consfătuire.La consfăturile ce au avut loc ulterior am depus tot efortul pentru a anula înfăptuirea reformei agrare şi pentru a compromite partidul comunist, spunînd că din cauza sa nu există

./.

"liniște" în țară. Scopul PNT-ului la acea consfătuire la care eu eram reprezentantul acestui partid era de a ocupa poziții cît mai bine pentru ca într-un timp scurt să înlăturăm comuniștii din guvern și să formăm un guvern din PNT-iști și PNL-iști.Cu tot efortul depus de mine și GHITA POP pentru a obține poziții bune nu am reușit să facem acest lucru,motiv pentru care consfătuirea s-a întrerupt, iar guvernul a fost format de SANATESCU.

Tin să mai declar că în luna septembrie 1944 am căutat ca NICOLAE PENESCU să fie trimis în occident ca diplomat pentru ca atunci cînd comuniștii vor lua puterea atunci el să poată rămîne acolo.In acest sens atît eu cît și PENESCU NICOLAE am avut mai multe întrevederi cu LUCRETIU PATRASCANU la fostul restaurant "Flora" însă acest lucru nu am reușit să-l facem.

In timp ce NICOLAE PENESCU - în guvernul SANATESCU - era ministru de interne l-am ajutat pe acesta în toate acțiunile sale privind dorința PNT-ului ca în provincie să fie instaurați prefecți ai acestui partid.De asemenea am căutat să susțin că dezordinile din țară ar fi provocate de comuniști care nu sînt dezarmați.

Pînă în toamna anului 1945 eu am fost de mai multe ori la LUCRETIU PATRASCANU cu care am discutat unele probleme legate de guvernul de atunci și am comunicat lui IULIU MANIU tot ce reușisem să aflu de la LUCRETIU PATRASCANU.

In toamna anului 1945 PENESCU NICOLAE mi-a spus că eu și el aveam dispozițiuni de la MANIU să facem două memorii.Eu trebuia să fac un memoriu legat de situația politică din Romînia iar PENESCU NICOLAE trebuia să facă un memoriu despre situația economică din Romînia.Aceste două memorii erau făcute cu scopul de a fi predate unui ziarist american pe nume ETHERIGE trimise de Departamentul de Stat al SUA pentru a se informa asupra situației din Romînia.

Eu am făcut memoriul pe care așa după cum îmi amintesc l-am intitulat "Tratat despre situația politică din Romînia". Memoriul făcut de mine avea circa 30 pagini scris la mașină în limba romînă.MANIU după ce a citit memoriul l-a semnat și mi-a spus că este bun.

In acel memoriu am scris situația PNT,precum și faptul că comuniștii nu ar respecta drepturile celorlalte partide,cerînd ca în Romînia să se facă alegeri libere pentru ca PNT-ul să poată din nou să vină la guvern.Nu-mi amintesc conținutul memoriului,fapt pentru care nici în manuscrisele mele nu l-am trecut. Despre PCR am scris mai multe lucruri prin care aduceam

calomnii la adresa acestui partid. PENESCU NICOLAE a făcut un memoriu despre situaţia economică din Romînia însă nu ştiu ce conţinut a avut, deoarece eu nu l-am citit. Ambele memorii am fost predate de către IULIU MANIU ziaristului american ETHERIGE care la rîndul său le-a transmis departamentului care l-a trimis în Romînia.

In luna decembrie 1945 în timp ce eu eram la domiciliul lui MANIU a venit acolo un diplomat englez şi un diplomat al SUA care au discutat cu MIHALACHE IOAN şi MANIU problema alegerilor din ţară. MANIU a spus că dacă la guvern vor fi comuniştii atunci nu vor avea loc alegeri aşa cum vrea el. Diplomaţii i-au spus că în guvern vor fi doi reprezentanţi: unul al liberalilor iar altul al ţărăniştilor care vor supraveghea pregătirea şi desfăşurarea alegerilor. IULIU MANIU nu a fost de acord, însă a spus că dacă aceasta este hotărîrea el trebuie să se supună. Eu nu am participat la discuţiile lor, însă toate acestea mi le-a spus IULIU MANIU.

In anul 1946 am făcut mai multe discuţii prin care ceream să se modifice unele decrete privind alegerile din toamna anului 1946. Pînă la alegeri am făcut mai multe memorii pe care le semna MANIU. La propunerea lui MANIU în iulie 1946 am fost ales de către biroul politic al PNT, ca secretar general adjunct al acelui partid funcţiune pe care am deţinut-o pînă în aprilie 1947 cînd am devenit fugar. Ca secretar general adjunct am desfăşurat aceeaşi activitate ca în trecut, deosebirea fiind doar aceia că aveam în mod oficial o funcţiune.

Atît IULIU MANIU cît şi ceilalţi PNT-işti care aveam funcţiuni de răspundere, văzînd că în viitoarele alegeri nu vom ieşi învingători am hotărît să facem un memoriu pe care să-l trimitem la conferinţa celor patru mari puteri ce avea loc la Moscova.

Memoriul a fost întocmit de PENESCU NICOLAE şi semnat de IULIU MANIU şi CONSTANTIN TITEL PETRESCU şeful PSDI. Acel memoriu trebuia să fie semnat şi de CONSTANTIN DINU BRATIANU însă acesta a vrut să se facă unele modificări, fapt pentru care nu a semnat.

Cei trei reprezentanţi al celor trei partide de dreapta cereau în acel memoriu compus din circa 6 pagini ca puterile occidentale să intervină în Romînia pentru a asigura reuşita victoriei în alegeri a PSDI-ului, PNT-ului şi PNL-ului a căror politică aproape în întregime era condus în acea vreme de IULIU MANIU. In acel memoriu PENESCU NICOLAE mai scria că PCR nu ar asigura şi chiar intenţionează ca alegerile să nu aibă un caracter "liber".

./.

In acest fel cele trei partide de dreapta au vrut să compromită PCR-ul care avea majoritatea în guvern cu scopul de a fi înlăturat iar în locul său instaurat un alt guvern care să asigure reuşita în alegeri a celor trei partide.

Acest memoriu a fost dus de subsemnatul la începutul lunei septembrie 1946 la Ministrul Franţei din Bucureşti,care după ce i-am dat memoriul mi-a spus că va face tot posibilul pentru a realiza doleanţa semnatarilor.

Reîntorcîndu-mă la MANIU i-am spus că Ministrul Franţei ne-a promis că va face tot posibilul ca cele scrise în memoriu să fie realizate.

In timpul alegerilor din anul 1946 eu şi PENESCU NICOLAE trebuia să ţinem legătura cu cei din sectoarele capitalei însă din cauză că nu am putut intra la sediul PNT-ului fiind nevoiţi să mergem în altă parte am pierdut legătura cu sectoarele care tîrziu de tot au aflat unde sîntem şi ne-au comunicat că "totul merge bine".

După alegerile din anul 1946,MANIU a plecat la Sibiu,iar eu mergeam din cînd în cînd la clubul PNT unde mă întîlneam cu alţi fruntaşi ai acelui partid şi discutam împreună diferite probleme despre care nu-mi amintesc,deoarece nu au fost importante legate de vreo acţiune.La club trebuia să menţinem moralul celor cari veneau acolo şi să discutăm cu ei despre probleme legate de doctrina acelui partid.

Pe la începutul lunei februarie 1947, a venit la domiciliul meu PENESCU NICOLAE spunîndu-mi să plec cu un memoriu întocmit de el la Sibiu la IULIU MANIU pentru ca acesta să-l semneze cu scopul ca după aceea să fie trimis la "ONU".

Am luat acel memoriu scris de PENESCU NICOLAE pe circa 6 pagini în limba franceză şi m-am dus cu el la spitalul din Sibiu unde era internat IULIU MANIU.

Impreună cu MANIU şi CORNELIU COPOSU fost secretar general adjunct şi secretar particular a lui MANIU, am citit acel memoriu şi am hotărît să fie refăcut şi după aceea adus din nou la IULIU MANIU pentru a fi semnat.

Personal am făcut unele modificări cu cerneală pe marginea memoriului conform indicaţiei lui MANIU.In memoriu întocmit de PENESCU NICOLAE şi corectat de noi se cerea ca ONU să intervină în România pentru a se ţine din nou alegeri,deoarece alegerile din anul 1946 nu ar fi fost libere din cauza comunis-

./.

tilor care pentru acest fapt ar fi ieşit învingători în alegeri.

Nu am propus să se organizeze în ţară din nou magistratura şi alte instituţii cu scopul asigurării unor alegeri libere. Nu-mi amintesc ce mai conţinea acel memoriu despre care MANIU a spus că vrea să-l trimită la ONU,deoarece a promis acest fapt încă înaintea alegerilor.

La Sibiu a venit şi ZAHARIA BOILA ziarist care a scris un manuscris despre MANIU şi dorea să-l citească lui MANIU pentru a vedea dacă acesta este sau nu de acord cu cele scrise de el în acel manuscris.

Reîntorcîndu-mă de la Sibiu, m-am dus la PENESCU NICOLAE căruia i-am predat memoriul spunîndu-i să-l refacă şi să-l după după aceea la MANIU pentru a-l semna.PENESCU NICOLAE mi-a spus că-l va reface aşa cum a fost înainte, fără a ţine seama de modificări şi-l va trimite el în străinătate.Susnumitul nu mi-a mai spus nimic despre memoriu şi astfel nu ştiu pe ce cale a fost trimis la ONU.

Pînă în ziua de 17 aprilie 1947 cînd am observat că sînt urmărit de autorităţi nu am mai desfăşurat nici-o activitate ţărănistă.In ziua de 17 aprilie 1947 văzînd că sînt urmărit pentru a fi arestat m-am dus la familia ALEXANDRINA şi VIORICA CONSTANTINIDE din Bucureşti str.Ana Davila - nu-mi amintesc numele aceste erau vechi cunoştinţe ale mele - unde am stat ascuns circa o săptămînă după care m-am ascuns la domiciliul profesorului MOTAS CONSTANTIN unde am stat circa o săptămînă şi am revenit la familia CONSTANTINIDE unde am stat cîteva zile şi am plecat la familia SECARESCU AUREL unde am stat ascuns pînă în luna august 1949.

Atît CONSTANTIN MOTAS cît şi familia CONSTANTINIDE ştiau că sînt urmărit de autorităţi pentru activitatea pe care am desfăşurat-o în PNT.

In timp ce am stat ascuns la familia SECARESCU AUREL fost comandor de aviaţie,domiciliat în Bucureşti str.Căminului nr.4 am fost vizitat de fraţii mei IOAN şi IULIU PASCU, de cumnata mea ZOE ANTONESCU,STEFAN MOTAS, de fosta mea menajeră ANA GHERGHELI şi de VICTOR POPOVICI.

Declar anchetei că eu în procesele verbale de interogator anterioare am declarat că am primit de la EMIL GHILEZAN suma de 240.000.000 lei, ori aceasta nu corespunde adevărului.Am declarat că am primit această sumă pentru a ascunde faptul că eu

./.

am făcut schimb de monezi de aur.De la EMIL GHILEZAN nu am primit niciun ban.

Prin luna mai 1947 l-am trimis pe fratele meu PASCU IOAN la PENESCU NICOLAE pentru a-i spune că sînt fugar.PENESCU NICOLAE mi-a comunicat prin fratele meu să nu stau în această situaţie,deoarece nu aş fi urmărit.Eu am continuat să stau în situaţia de fugar şi pentru a clarifica situaţia l-am trimis pe fratele meu IOAN la LUCRETIU PATRASCANU pentru a-l întreba ce să fac.LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus să stau în situaţia de fugar şi să-l mai trimit pe fratele meu la el pentru a-i comunica care este situaţia mea. După cîteva zile l-am trimis din nou pe fratele meu la PATRASCANU însă de această dată i-a spus că nu are încă nici-un răspuns. Văzînd această situaţie l-am trimis pe fratele meu PASCU IOAN la POPVICI VICTOR pentru a-i spune că vreau să mă întîlnesc cu el la domiciliul lui ALEXANDRU STAN care locueşte în Bucureşti str.Plantelor nr.15, fost deputat al PNT-ului.

In seara zilei fixate m-am dus la întîlnire singur avînd asupra mea trei scrisori cu acelaş conţinut.Ajuns la întîlnire am găsit acolo pe POPOVICI VICTOR, VERMULEN LUCIA o cunoştinţă de a mea, actualmente funcţionară la un institut domiciliată pe Bd. Dacia,peste drum de telefoanele din cartier şi gazda casei.

La întîlnire am citit faţă de susnumiţii o scrisoare în care arătam împrejurările în care am devenit fugar şi faptul că eu am devenit fugar pentrucă nu mai vreau să activez. Am dat cele trei scrisori adresate: una lui MANIU, alta lui MIHALACHE IOAN şi a treia lui POPOVICI MIHAI.Aceste scrisori au avut conţinutul arătat mai sus.

POPOVICI VICTOR mi-a promis că va duce cele trei scrisori după care a plecat împreună cu LUCIA VERMULEN care venise pentru a mă vedea pe mine.

Cu scopul de a clarifica situaţia mea m-am dus împreună cu fratele meu IOAN PASCU într-o seară la domiciliul lui RADU XENOPOL pentru a-l ruga pe acesta să vorbească cu Ministrul Internelor în privinţa situaţiei mele.

RADU XENOPOL care în trecut mă informa şi pe mine despre unele lucruri pe care voiau să le pună în aplicare comuniştii mi-a spus că va merge la ministru şi va întreba care este situaţia mea şi îmi va da răspunsul peste cîteva zile.

Deşi fratele meu mi-a spus că RADU XENOPOL i-a spus că ministrul de interne i-a comunicat că sînt urmărit totuşi l-am trimis de două ori pe fratele meu IOAN PASCU să-l roage să mă ajute.

./.

RADU XENOPOL mi-a dat în două rînduri în vara anului 1947 bani, prima dată mi-a dat 4.000 lei iar a doua oară mi-a dat 6.000 lei. Pe RADU XENOPOL nu l-am mai văzut din vara anului 1947.

In timp ce am locuit la SECARESCU AUREL am fost vizitat de două trei ori de VERMULEN LUCIA care venea să mă vadă.

POPOVICI VICTOR m-a vizitat în perioada primăvara anului 1948 - toamna anului 1948. Cu POPOVICI VICTOR în timp ce m-a vizitat am purtat diferite discuţiuni duşmănoase regimului manifestîndu-ne dorinţa ca acest regim să fie răsturnat iar în locul său să fie instaurat un regim ţărănist.

La domiciliul lui SECARESCU AUREL am ascultat împreună cu acesta şi fratele lui SECARESCU STEFAN fost colonel care domiciliază în acelaş imobil, emisiunile posturilor de radio capitaliste pe care le comentam în mod duşmănos actualului regim.

Tot la domiciliul lui SECARESCU AUREL am început să scriu cîteva capitole din manuscrisul meu intitulat "Renunţări" care are un conţinut psihologic. Prin vara anului 1947 a venit la domiciliul meu STEFAN MOTAS fiind trimis de ANA GHERGHELI cu scopul de a-mi spune că un căpitan de grăniceri pe nume STANCIU - nu-i cunosc celălalt nume - care are un frate la fosta societate "Rogifer" poate să mă treacă în mod fraudulos în ţările capitaliste. Lui STEFANESCU MOTAS fiindu-i frică să nu fim descoperiţi şi arestaţi am refuzat să fug din ţară. Acel căpitan STANCIU avea unitatea la graniţa de apus a ţării şi acolo făcea serviciu. Nu ştiu de unde ştia acel căpitan că eu sînt fugar şi nici faptul dacă a mai trecut pe cineva în mod fraudulos peste graniţă, acest fapt îl cunoaşte ANA GHERGHELI.

SECARESCU AUREL în timp ce am stat ascuns la domiciliul său mi-a spus că la numita ROBANESCU domiciliată în Bucureşti, nu-i cunosc adresa, ar sta ascuns numitul IRIMIA pe care eu nu-l cunosc, pentru faptul că a fost condamnat pentru delapidare şi că acesta are legătură cu Legaţia SUA din Bucureşti.

In vara anului 1949, luîndu-se două camere în care locuia SECARESCU AUREL m-am dus la numitul FRANCISC ELEKES a cărui soţie este sora numitei ANA GHERGHELI. La domiciliul lui FRANCISC ELEKES am stat circa o săptămînă după care m-am mutat la fratele meu PASCU IULIU la care am stat circa 5 zile de unde am plecat la sora mea FLORICA MOTAS domiciliată în Iaşi str. gral Berthelor nr. 4 La sora mea FLORICA MOTAS am stat 6 săptămînă după care am venit din nou în com. Pipera la familia ELEKES unde am stat cîteva zile

./.

şi m-am dus la fratele meu IULIU PASCU la care am stat o lună. PASCU IULIU a luat legătură cu numita DIDIA PETROVAN (decedată) care mi-a spus că pot să stau la o familie de germani pe nume ce locuesc vis-a-vis de ei pe str.Sf.Elefterie.Astfel m-am mutat la acea familie în luna noiembrie 1949 şi am stat pînă în luna februarie 1950.

In timp ce am stat ascuns la PASCU IULIU deci în luna octombrie 1949 am fost vizitat de SECARESCU AUREL căruia i-am spus să ia legătura cu fugarul IRIMIA pentru a aranja cu acesta să pot trimite prin Legaţia SUA din Bucureşti o scrisoare fugarului romîn EMIL GHILEZAN care pe atunci se afla în New-York.

SECARESCU AUREL a luat legătură cu IRIMIA (decedat)care ia spus că se poate face acest lucru însă să aşteptăm pînă vine curierul diplomatic pentru a le trimite prin acesta.

Mutîndu-mă la familia aceea de germani am fost vizitat din nou de SECARESCU AUREL care mi-a spus că trebuie să mai aşteptăm.La începutul anului 195o a venit SECARESCU AUREL care mi-a spus că va pleca în S.U.A. căpitanul CARP ajutor al ataşatului militar din Bucureşti şi prin acesta putem trimite scrisoare. SECARESCU AUREL mi-a mai făcut cunoscut faptul că trebuie să trimitem o scrisoare şi Departamentului de stat al SUA,deoarece aşa cere IRIMIA. Tot SECARESCU mi-a mai spus să trimit o scrisoare şi cpt.CARPP care duce scrisorile.

Am scris o scrisoare fugarului romîn EMIL GHILEZAN prin care îi aduceam la cunoştinţa că sînt fugar şi îl rugam să-mi trimită prin legaţie ajutor în bani sau în pachete cu diferite obiecte. Ii mai scriam lui EMIL GHILEZAN că o duc rău familiile fruntaşilor PNT-işti arestaţi,rugîndu-l să trimită tot prin Legaţia SUA ajutor acestora.Nu am precizat nici numărul şi nici numele persoanelor cărora să le trimită ajutor.

In scrisoarea adresată departamentului de stat al SUA, eu ca duşman al regimului democrat popular din RPR am scris:

- Am transmis unele stări de spirit din ţară - bineînţeles starea de spirit a elementelor duşmănoase actualului regim în sensul că "romîni" au o mare încredere în diplomaţia SUA care este în stare ca să determine prin presiuni actualul guvern să facă aşa zise alegeri "libere" dorite de noi pentru ca PNT să fie din nou un partid de guvernămînt.

In caz de război - fapt aşteptat de mine - guvernul SUA să i-a măsuri ca viaţa lui IULIU MANIU şi MIHALACHE IOAN, precum şi a altor fruntaşi PNT-işti să fie asigurată pentru a

./.

putea lua conducerea statului în mîinile lor.

Am mai scris că "romîni" vor fi foarte bucuroşi să vadă în faţa portului Contanţa navele de război ale S.U.A. în a căror putere au mare încredere şi speram că în curînd aceste nave ne vor elibera de sub comunism.

Rugăm în acea scrisoare departamentul de stat al SUA să transmită scrisoarea lui EMIL GHILEZAN.

In scrisoarea adresată cpt.CARPP îi mulţumeam acestuia pentru serviciul pe care mi-l face.

Cele trei scrisori le-am băgat în trei plicuri pe care am scris adresele respective.Toate plicurile le-am băgat într-un plic mare şi le-am dat numitei DIDIA PETROVANU care nu cunoştea conţinutul scrisorilor, rugînd-o să le dea fratelui meu IULIU PASCU care urma să le dea lui AUREL SECARESCU care la rîndul său să le dea fugarului IRIMIA care trebuia să le ducă la Legaţia SUA din Bucureşti. Prin susnumiţii cele trei scrisori au ajuns la Legaţia SUA la sfîrşitul lunei ianuarie 1950.

Despre conţinutul scrisorilor cunoaşte fratele meu PASCU IULIU şi SECARESCU AUREL cărora le-am spus ce conţinut au scrisorile.Nu ştiu sigur dacă IRIMIA mergea la Legaţia SUA sau a dat scrisorile secretarei Ministrului SUA în Bucureşti.

Eu ştiam de la emisiunile posturilor străine că EMIL GHILEZAN se află la New-York însă nu cunoşteam adresa lui,fapt pentru care acel căpitan trebuia să se intereseze de adresa lui.

In timp ce am locuit la familia aceea germană am fost vizitat de fostul general PETROVAN DUMITRU,soţia acestuia,fiica lor SIMONA,de fraţii mei IULIU şi IOAN PASCU,de SECARESCU AUREL şi de STEFAN MOTAS.

Cu aceste elemente eu purtam diferite discuţiuni duşmănoase manifestîndu-ne ca actualul regim să fie schimbat.

Susnumiţii îmi aduceau şi mie "ştiri" de la emisiunile posturilor de radio capitaliste.Astfel într-o seară fratele meu PASCU IULIU care ascultase împreună cu PETROVAN DUMITRU la locuinţa acestuia emisiunile posturilor de radio capitaliste, mi-a spus că cpt.CARPP a suferit un accident la Viena şi a decedat.Eu speriindu-mă de faptul ca nu cumva să fie găsite scrisorile mele am luat legătură cu IRIMIA care mi-a comunicat,după ce a stat de vorbă cu secretara ministrului SUA, că scrisorile mele au rămas la ministrul SUA,deoarece nu am fost trecut pe lista demnitarilor PNT existentă la legaţie.

./.

Eu nu am mai trimis nici-o scrisoare prin Legaţia SUA şi nici prin alte legaţii.

De la familia germană m-am mutat la fratele meu IULIU PASCU la care am stat circa o lună.De la IULIU PASCU m-am dus la REMETEA VASILE domiciliat în str.Serban Vodă la care am stat 6 zile.Soţia lui REMETEA era prietenă cu ANA GHERGHELI şi astfel am ajuns la ei. Si această familie ştia că sînt fugar. Văzînd că la această familie la care am fost dus de ANA GHERGHELI nu pot sta ascuns,deoarece pot fi uşor descoperit de autorităţi, m-am mutat la fratele meu PASCU IOAN la care am stat circa trei săptămîni şi am plecat la familia FOCSENEANU unde am stat ascuns pînă în anul 1959 cînd am fost arestat.

La familiile arătate mai sus am fost vizitat de GHERGHELI ANA, SECARESCU AUREL şi STEFAN MOTAS.

Pînă în anul 195o eu am avut un venit convenabil din monezile de aur pe care le-am avut şi le-am schimbat.

Pînă la data în care am devenit fugar aveam circa 35o monezi de aur.In luna aprilie 1947 am schimbat eu vreo trei monezi de aur la bursă.In timpul stabilizării am schimbat prin STEFAN MOTAS 7o monezi de aur la bancă.In anul 1948 POPOVICI VICTOR mi-a schimbat 10 monezi de aur,însă nu ştiu prin cine. CAMIL MOTAS în anul 1949 mi-a schimbat circa 8o monezi de aur. In anul 195o mai aveam 5o monezi de aur.

Incepînd din anul 1947 luna aprilie şi pînă în anul 195o cînd m-am mutat la familia FOCSENEANU fratele meu PASCU IOAN mi-a schimbat circa 13o monezi de aur printr-un avocat evreu al cărui nume nu-l cunosc. PASCU IOAN mi-a spus că el a schimbat monezile numai prin acel avocat.In afară de aceasta am mai primit ajutor de la ANA DINU care pînă în toamna anului 1949 mi-a dat lunar cîte 1o.ooo lei,iar după aceea cîte 6.ooo lei pînă în anul 195o.După anul 195o pînă în anul 1952 mi-a dat lunar cîte 4.ooo lei. ANA DINU nu m-a vizitat niciodată.

Mutîndu-mă la familia FOCSENEANU am început să scriu unele probleme legate de organizarea "statului naţional ţărănesc" care urma să fie instaurat după schimbarea regimului din RPR. Astfel pînă în anul 1959 am scris următoarele: "Organizarea statului naţional ţărănesc" compusă din trei volume avînd circa 3.5oo de pagini, un manuscris intitulat "In mijlocul vîltoarei" cu sub titlul "Note şi amintiri politice",avînd circa 6oo de pagini, manuscrisul privind "Organizarea justiţiei" care are circa 12o de pagini, un manuscris intitulat "Pentru tineret"

./.

care are circa 18o de pagini şi manuscrisul intitulat "Demnitari" care are circa 6oo de pagini.

In manuscrisul intitulat "Organizarea statului naţional ţărănesc" am arătat felul în care să fie organizat statul după schimbarea regimului democrat popular din RPR. In manuscrisul intitulat "Mijlocul vîltoarei" am elogiat activitatea depusă de PNT împotriva PCR-ului şi am descris activitatea pe care am desfăşurat-o eu în PNT.Felul în care să fie organizat Ministerul Justiţiei în guvernul care urma să fie instaurat şi în care eu doream să fiu ministru al justiţiei, l-am descris în manuscrisul intitulat "Organizarea justiţiei". Celelalte manuscrise au un conţinut duşmănos în sensul că în ele am arătat felul în care să se facă "educaţie tineretului" în doctrina PNT.

- Conţinutul acestor manuscrise le-am discutat cu fraţii mei PASCU IULIU, PASCU IOAN şi familia FOCSENEANU.Fratele meu PASCU IULIU mi-a spus că şi el scrie unele manuscrise privind organizarea statului în spirit naţional ţărănesc.

- Mai sus am declarat că fratele meu PASCU IOAN mi-a schimbat pînă în anul 195o circa 13o monezi de aur.Si după acest an susnumitul mi-a schimbat circa 4o monezi de aur pînă în anul 1955 tot prin acel avocat.

In anul 1953 fratele meu PASCU IULIU mi-a schimbat în două rînduri cîte 3-4 monezi de aur prin numita SEPEANU MARGARETA. Ultimele 6 monezi de aur mi le-a schimbat în vara anului - august- 1955 ANCA MANOLACHE care m-a vizitat de mai multe ori pînă în anul 1958, printr-o dentistă al cărui nume nu-l cunosc.Alte monezi de aur nu am mai avut.

Mai declar că prin anul 1952 sora mea PASCU MARIA mi-a schimbat două monezi de aur nu ştiu prin cine anume.

In afară de banii pe care i-am primit pentru monezile de aur am mai primit ajutor de la numita DINU ANA,care după anul 1952 m-a ajutat lunar cu cîte 2oo lei pînă în anul 1957. Sora mea PANCESCU ELENA domiciliată în Constanţa Bd.Lenin 1 bis. m-a ajutat pînă în anul 1956 cu cîte 1oo lei. Si după anul 1956 susnumita m-a mai ajutat cu bani.Fratele meu PASCU IOAN mi-a dat în ultimii trei ani cîte 5o lei lunar,iar fratele meu IULIU PASCU mi-a dat începînd din luna iulie 1957 cîte 5oo lei lunar.

CONSTANTIN MOTAS mi-a dat în anul 1957 suma de 6oo lei, iar în anul 1958 mi-a dat 1oo lei prin fratele meu PASCU IULIU.

ANCA MANOLACHE şi LIANA NADOLU mi-au dat circa cîte 15o lei în anul 1958.

c.0120

./.

In anul 1957 luna decembrie aflînd că MARIA EDELEANU pleacă la Paris am rugat-o să ia legătura cu fugarul romîn VIRGIL VENIAMIN care - aşa după cum am auzit la posturile de radio capitaliste - se afla la Paris, cu scopul ca acesta să-mi trimită pachete şi în felul acesta să mă ajute - MARIA EDELEANU ştia că sînt fugar şi port numele conspirativ "NICU THEODORU". La început MARIA EDELEANU mi-a spus că ea nu vrea să fie văzută în anturajul lui VIRGIL VENIAMIN, deoarece vrea să se reîntoarcă în ţară şi nu vrea să aibe neplăceri. Aflînd acest lucru i-am spus să ia legătura cu fratele CECILIEI FOCSENEANU, VALENTIN ALEXANDRESCU care este tot fugar cu scopul ca acesta să vorbească cu VIRGIL VENIAMIN ca să-mi trimită pachete. Altceva nu am discutat cu EDELEANU MARIA care pe data de 15 decembrie 1957 a plecat la Paris. Discuţia dintre mine şi MARIA EDELEANU a avut loc la domiciliul familiei FOCSENEANU unde mă ascundeam eu şi a participat la discuţie soţii FOCSENEANU. MARIA EDELEANU ajungînd la Paris a scris mai multe scrisori familiei FOCSENEANU spunînd că va pleca la New-York şi la Geneva. La data de 1 aprilie 1958 am primit un pachet de la Geneva fiind expediat de o persoană cu nume străin pe care eu nu-l cunosc. Inainte de a primi acest pachet am primit o scrisoare de la MARIA EDELEANU care scria că "Bonjurică" care este MANUILA SABIN îmi va trimite un pachet. In acel timp VALENTIN ALEXANDRESCU de la Paris a scris că este posibil ca VIRGIL VENIAMIN să-mi trimită un pachet, însă în los să primesc de la el, am primit din Geneva un alt pachet expediat de MARIA EDELEANU. Faptele s-au petrecut aşa cum am declarat în procesul verbal de interogator din 8 februarie 1959.

In toamna anului 1958 a plecat la Paris RUSSO SILVIA pe care am rugat-o prin sora ei CECILIA FOCSENEANU să ia din nou legătură cu VIRGIL VENIAMIN cu scopul ca acesta să-mi trimită pachete. In acelaş an susnumita s-a ~~re~~întors în ţară şi mi-a comunicat prin CECILIA FOCSENEANU că fratele ei VALENTIN ALEXANDRESCU a refuzat să ea legătură cu VIRGIL VENIAMIN spunînd că el nu are posibilităţi să mă ajute.

<u>Intrebare:</u> Prin cine ai mai luat legătura cu fugarii romîni din străinătate?

<u>Răspuns:</u> Nu am mai luat prin nimeni legătură cu fugari romîni din străinătate.

<u>Intrebare:</u> Mai sus ai vorbit despre faptul că şi fraţii dtale IOAN şi PASCU IULIU au scris diferite manuscrise. Declară

./.

acum ce conţinut au manuscrisele lor?

Răspuns: Stiu că PASCU IULIU scria diferite probleme privind organizarea unui stat naţional ţărănesc însă nu cunosc manuscrisele lui,deoarece nu le-am citit.PASCU IOAN ştiu că scria unele probleme cu caracter istoric.Nu ştiu dacă susnumiţii în afară de cele declarate mai sus au mai scris şi altceva.

Intrebare: Ancheta îţi cere să declari adevărul şi să nu ascunzi unele fapte privind conţinutul manuscriselor scrise de fraţii dtale?

Răspuns: Imi menţin răspunsul de mai sus în sensul că eu nu am luat cunoştinţă de conţinutul manuscriselor fraţilor mei.

Intrebare: Declară în continuare cu ce persoane a luat legătură după anul 1948?

Răspuns: In vara anului 1949 am fixat-o întîlnire prin fratele meu IOAN PASCU, cu ZANE GHEORGHE fost membru în delegaţia permanentă a PNT-ului.

M-am întîlnit cu susnumitul în fostul parc "Ferdinand" şi am discutat împreună circa o oră după care am plecat şi nu m-am mai întîlnit cu el niciodată.

Am vrut să-l întîlnesc pe ZANE GHEORGHE cu scopul de a afla de la acesta dacă mai este mult pînă cînd actualul regim se va schimba. Văzînd că ZANE GHEORGHE are o părere nefavorabilă adică el crede că regimul nu se va schimba, nu l-am mai întrebat nimic ci el mi-a vorbit despre felul cum a petrecut la penitenciare-Dintre foştii membri ai PNT am mai luat legătură cu POPOVICI VICTOR căruia i-am transmis prin fratele meu PASCU IOAN în anul 1955 să nu spună nimănui unde mă aflu eu,nimic despre mine.

In timp ce am stat ascuns la familia FOCSENEANU,am fost vizitat de următoarele persoane afară de fraţi şi rudele mele: soţii SECARESCU AUREL şi CORNELIA.Cu SECARESCU AUREL cînd venea la mine discutam diferite probleme în mod duşmănos regimului democrat popular din RPR.Acesta venea la mine foarte des pînă în anul 1958,corectez că CORNELIA SECARESCU nu a fost la mine.

- Fostul general DUMITRU STEFANESCU (decedat) m-a vizitat pînă în anul 1955 şi a adus la familia FOCSENEANU două pistoale pe care le-am ascuns în podul casei împreună cu FOCSENEANU NICOLAE

ANA GHERGHELI m-a vizitat de mai multe ori ajutîndu-mă cu diferite obiecte de îmbrăcăminte.

Soţii NADOLU PETRE şi LIANA, m-au vizitat de mai multe ori şi împreună purtam diferite discuţiuni duşmănoase preconizînd schimbarea regimului democrat popular din R.P.R.

c.0120

./.

URMARE

Dr.MIRCEA STEFANESCU mi-a aplicat tratamente medicale în mod gratuit în perioada 1952-1956 şi m-a vizitat împreună cu soţia lui FELICIA la familia FOCSENEANU unde stăteam ascuns.

M-au vizitat la familia FOCSENEANU mai multe persoane al căror nume l-am declarat anterior.Cu cei care veneau la domiciliul unde stăteam eu ascuns purtam diferite discuţiuni cu caracter duşmănos regimului democrat popular din RPR spunînd că acest regim în curînd va fi schimbat, iar în locul său se va instaura un regim condus de PNT-işti.Faţă de familia FOCSENEANU şi alţii ca fraţii mei şi SECARESCU AUREL mi-am manifestat dorinţa ca în viitorul guvern preconizat de mine să ocup funcţia de ministru al justiţiei, fapt pentru care încă de acuma am scris şi felul în care să fie organizat acel minister.

Întrebare: Cu ce scop ai scris dta manuscrisele declarate?

Răspuns: Ca duşman înrăit al regimului democrat popular care în tot timpul am luptat împotriva PCR-ului şi clasei muncitoare, aşteptam ca acest regim să fie răsturnat ori în urma unui război pe care-l aşteptam ori pe altă cale indiferent de mijloacele prin care putea fi răsturnat, iar în locul său să fie instaurat un regim naţional ţărănesc aşa cum am scris eu în manuscrisele mele.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogator cuvînt cu cuvînt şi am constatat că el corespunde întru totul celor declarate de mine îl susţin şi semnez.

ANCHETATOR PENAL ss/N.Pascu

lt.maj. Tîrlea Ion

Conform cu originalul care se află
la dos.de anchetă nr. . . .

SE/5 ex.

Proces-Verbal de interogator

Învinuit (martor) PASCU NICOLAE, născut la 7 decembrie 1899 în Iaşi, fiul lui Grigore şi Maria, de profesie avocat, cu ultimul
(date de stare civilă, ultimul domiciliu)
domiciliu ilegal în Bucureşti, str.Lt.Virgil Lazarovici Nr.46-

12 martie 1959.-

Localitatea Bucureşti.-

Interogatoriul a început la ora 9 şi 45 min.

" s-a terminat la ora 15 şi ...... min.

Întrebare: Anterior ai declarat legăturile avute cu LUCREŢIU PATRASCANU în cadrul activităţii PNT. Arată de cînd îl cunoşti şi în ce a constat legăturile cu acesta?

Răspuns: In jurul anului 193o, în casa avocatului GHECIU DIAMANDI din B-dul Schitu Măgureanu Nr.5-7, pe care-l vizitam din cînd în cînd fiind coleg de serviciu la Oficiul de lichidări din cadrul Ministerului de Finanţe, am cunoscut pe LUCREŢIU PATRASCANU cu care GHECIU DIAMANDI fusese coleg la Conservator.-

După aceasta, pe LUCREŢIU PATRASCANU l-am mai întîlnit de cîteva ori la GHECIU DIAMANDI acasă, fie întîmplător pe stradă, cînd purtam unele discuţii banale.-

Stiam despre LUCREŢIU PATRASCANU că face parte din conducerea P.C.R. şi că după instaurarea regimului ANTONESCU în Romînia i s-a fixat domiciliu obligatoriu la Poiana Ţapului, lucru de care am aflat din discuţiile purtate cu GHECIU DIAMANDI.-

Tot de la GHECIU DIAMANDI am aflat că LUCREŢIU PATRASCANU venea des la Bucureşti pentru a se trata la doctorul LUPU, fiind suferind de stomac.-

Prin octombrie 1943 l-am întîlnit pe LUCREŢIU PATRASCANU în faţa Ministerului Agriculturii şi Domeniilor cînd eu i-am adus la cunoştinţă că IULIU MANIU a pornit o acţiune de scoatere a Romîniei din război şi dacă nu crede că este cazul ca şi P.C.R. să se alăture acestei acţiuni. La cele auzite, LUCREŢIU PATRASCANU mi-a răspuns că el nu cunoaşte nimic şi că nu poate să-mi dea un răspuns sau să ia vre-o hotărîre, ci rezultatul mi-l va da peste cîteva zile după ce va discuta cu "prietenii". Tot cu această ocazie, LUCREŢIU PATRASCANU mi-a spus "să facem orce numai trupele sovietice să nu intre în ţară".-

./.

Urmare:

Peste cîteva zile dela această discuţie, LUCRETIU PATRASCANU mi-a dat un telefon acasă, spunîndu-mi că vrea să mă vadă. Atunci am fixat întîlnirea care cred că a avut loc la Judecătoria din str. Cantaçuzino, unde LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus că a primit autorizaţie din partea P.C.R. de a lua legătura cu IULIU MANIU şi de a discuta referitor ța colaborarea cu PNT în vederea alăturării la acţiunea scoaterii ţării din război. Pentru acest lucru eu trebuia să iau legătura cu IULIU MANIU şi să-i comunic cele discutate cu LUCRETIU PATRASCANU şi, neputînd să-l găsesc în cîteva zile şi întîlnindu-mă cu PENESCU NICULAE în Palatul Justiţiei, am cerut acestuia să facă această comunicare lui IULIU MANIU.-

După cîteva zile PENESCU NICULAE mi-a adus răspuns afirmativ din partea lui IULIU MANIU şi s-a fixat întîlnirea acasă la PENESCU NICULAE din str.Andrei Mureşanu, numărul nu-l mai reţin.-

Conform înţelegerii avute cu LUCRETIU PATRASCANU, acesta mă întreba din cînd în cînd la telefon dacă am ceva nou să-i comunic şi astfel, cînd am avut rezultatul de la PENESCU NICULAE, am stabilit ora şi locul întîlnirii cu IULIU MANIU.-

Intîlnirea a avut loc în luna noiembrie 1943 în locuinţa lui PENESCU NICULAE, unde m-am dus şi eu în acea zi singur.-

Acolo am găsit pe LUCRETIU PATRASCANU, iar PENESCU NICULAE m-a luat într-o cameră alături, unde mi-a spus că el nu i-a spus lui IULIU MANIU că eu am făcut legătura cu LUCRETIU PATRASCANU şi de aceia nu este bine să particip şi eu, ci dacă vreau, pot să stau în acea cameră atunci cînd va veni IULIU MANIU, lucru pe care eu l-am refuzat. Cum PENESCU NICULAE a plecat cu maşina lui de a-l aduce pe IULIU MANIU la întîlnirea cu LUCRETIU PATRASCANU, am plecat şi eu cu el pînă la statuia Rosetti, de unde am continuat drumul acasă cu tramvaiul.

A doua zi PENESCU NICULAE mi-a comunicat că din cauza întîrzierii sale de a se duce să-l aducă pe IULIU MANIU, acesta a venit singur la locuinţa sa pentru a fi exact la întîlnire.-

După întrevederea avută cu IULIU MANIU, LUCRETIU PATRASCANU a venit la mine acasă, cînd mi-a spus următoarele: "că el consideră că P.C.R. nu va putea ajunge la putere în România decît după 2o de ani pe cale de propagandă, în care sens a scris o carte al cărei manuscris a fost citit de "prietenii săi", care s-au declarat de acord".-

La întrevederea cu IULIU MANIU a stabilit următoarele puncte de înţelegere pentru după răsturnarea dictaturii lui ANTONESCU, la care "prietenii" săi îşi dă adeziunea totală. După cîteva săptămîni, PENESCU NICOLAE mi-a spus că IULIU MANIU ar intenţiona să mă trimită la Poiana Ţapului fără să-mi precizeze în ce scop şi nici IULIU MANIU nu m-a trimis acolo.-

./.

URMARE

In continuare legătura s-a făcut la începutul lunii ianuarie 1944 cînd LUCRETIU PATRASCANU a venit la Bucureşti cînd am luat contact cu el. La această întîlnire i-am comunicat că IULIU MANIU intenţionează să facă o manifestaţie în Bucureşti pentru a-i forţa pe ANTONESCU să încheie un armistiţiu cu forţele americano-engleze.-

Totodată i-am făcut cunoscut lui LUCRETIU PATRASCANU că la această acţiune (manifestaţie) şi TITEL PETRESCU a fost de acord la care va eşi cu circa 1500 de voturi şi am cerut şi adeziunea lui la această manifestaţie. LUCRETIU PATRASCANU mi-a răspuns că îmi va da răspunsul peste 4 zile întrucît trebuie să discute cu "prietenii" săi. La termenul fixat, LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus că este de acord şi că la această acţiune poate conta pe circa 700 de oameni şi că a stabilit şi chiar oratorii care să ia cuvîntul, precum şi înlocuitorii lor, dacă ar fi fost împuşcaţi. La întrebarea mea, dece contează pe un număr aşa de mic, el a răspuns că pe aceştia contează că nu vor divulga, dar atunci sigur se vor alătura mai mulţi. Dar nu cunosc din ce motive manifestaţia nu a mai avut loc.-

După aceasta, legătura mea cu LUCRETIU PATRASCANU destul de rar, avea caracterul de menţinere de contact.

Ultima dată cînd urma să ne vedem, era la 4 aprilie 1944 cînd LUCRETIU PATRASCANU urma să vină la acea întrevedere însoţit de o persoană din conducerea P.C.R., cu care eu să pot lua contact direct în lipsa sa din Bucureşti, întîlnire ce nu a avut loc din cauza bombardamentului serios.

După data de 4 aprilie 1944 m-am refugiat în comuna Berceni, unde, la începutul lunii iunie 1944 a venit la mine PENESCU NICULAE însoţit de CONSTANTIN BANESCU, spre a-mi spune că este trimis de IULIU MANIU, care vrea să-mi vorbească neaparat. Peste cîteva zile am venit la Bucureşti unde am luat legătura cu IULIU MANIU, care mi-a spus că există dificultăţi în încheierea pactului între cele patru partide şi că acestea provin de la P.C.R. şi ca eu să lămuresc lucrurile cu LUCRETIU PATRASCANU, la care eu i-am spus că nu ştiu unde este acesta. La aceasta IULIU MANIU mi-a spus că TITEL PETRESCU îi ştie adresa, cu care am luat legătura şi cerîndu-i să-mi înlesnească întrevederea cu PATRASCANU, acesta mi-a spus că răspunsul mi-l va da peste cîteva zile. In ziua fixată, negăsîndu-l acasă pe TITEL PETRESCU, portarul blocului unde locuia TITEL PETRESCU, mi-a dat un plic cu carte de

./.

c. 0150

URMARE

vizită, în care era scris un număr de telefon şi semnat un nume, pe care mai tîrziu am aflat că era scris "MOLDOVANU", numele conspirativ al lui LUCRETIU PATRASCANU.-

După rpimirea acelui plic, am dat telefon la acel număr, unde m-am recomandat sub numele de"NICULESCU", nume dat de PATRASCANU, şi am fixat o întîlnire cu el în str.Armenească. La adresa respectivă, în fundul holului, era o persoană cunoscută după figură, care mi-a spus să aştept puţin, iar apoi m-a poftit într-un birou, unde am avut întrevederea cu LUCRETIU PATRASCANU.

De această dată l-am găsit într-o stare de spirit complect schimbată, cînd mai înainte era deferent şi cu mine, de astă dată avea cuvinte tari la adresa lui IULIU MANIU, despre care avusese cuvinte de laudă înainte. Atunci LUCRETIU PATRASCANU îi reproşa lui IULIU MANIU încheierea pactului celor patru partide întrucît IULIU MANIU refuza primirea şi a celui de al cincilea reprezentant MIHAIL RALEA. Atunci eu i-am spus că RALEA nu are partid şi de aceia nu poate fi primit, la care LUCRETIU PATRASCANU mi-a replicat că PCR-ul îl va lua cu el.

Totodată LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus că dacă IULIU MANIU nu va încheia repede pactul, PCR va încheia un pact cu TATARASCU şi RALEA, cu toate că el îl detestă pe TATARASCU.-

Tot atunci LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus că VIRGIL SOLOMON şi HUDITA, care făcuseră o altă legătură cu AGIU şi CONSTANTINESCU-IASI vorbesc prea mult, de unde siguranţa ar putea afla contactul lui cu PNT şi astfel ar primejdui libertatea lui.

După eceste discuţii, mi-a dat o scrisoare aătre IULIU MANIU cu acelaş conţinut al convorbirii noastre şi era bătută la maşină şi semnat cu un "P" de mînă. Eu l-am pus la curent despre această discuţie şi pe MANIU îl interesa mai mult starea de spirit a lui PATRASCANU faţă de el.-

Intrebare: După această discuţie te-ai mai întîlnit cu LUCRETIU PATRASCANU?

Răspuns: După venirea în ţară a lui LUCRETIU PATRASCANU de la Moscova, unde fusese pentru încheierea armistiţiului, PENESCU NICOLAE mi-a spus să stabilesc o întrevedere între el şi LUCRETIU PATRASCANU, lucru pe care l-am comunicat lui PATRASCANU, acesta mi-a răspuns că şi el doreşte să vorbească cu PENESCU NICOLAE.

Cum PATRASCANU a dorit ca această întîlnire să aibă loc fie la PENESCU NICOLAE sau la mine acasă, pentru a nu da loc la comentarii de presă şi cum la nici unul nu se putea, întrucît PENESCU NICOLAE avea lucrurile duse în provincie, iar eu locuiam la PASCU

./.

URMARE
IULIU, s-a căzut de acord să ne întîlnim la restaurantul "Flora". Cu această ocazie LUCRETIU PATRASCANU a spus că PCR nu se mai consideră legat programul încheiat cu MANIU în 1943 şi că el trebuie scos din viaţa politică. PENESCU NICOLAE i-a răspuns că acest lucru nu se poate face, adică să-l scoată din viaţa politică pe IULIU MANIU care reprezintă Ardealul. Tot atunci PENESCU NICOLAE i-a spus lui LUCRETIU PATRASCANU, că a dorit să-l întîlnească întrucît ar dori să fie trimis în străinătate ministru plenipotenţiar, la care LUCRETIU PATRASCANU a răspuns că singurul loc care îl interesa era Moscova, dar că acolo nu se poate. A mai fost şi a doua întrevedere între mine, PENRSCU NICULAE şi LUCRETIU PATRASCANU, la care în genere tot aceleaşi discuţii am purtat.

După 20 octombrie 1944, PENESCU NICULAE mi-a comunicat că a fost delegat de PNT pentru a duce tratative formale în vederea formării unui nou guvern de colaborare a celor patru partide din blocul democrat şi m-a luat cu el împreună la PATRASCANU pentru a-i facilita misiunea sa, dar, din cauza atitudinii acestuia nu s-a rezolvat nimic.-

La cîteva zile am aflat că PNT, respectiv MANIU, l-a înlocuit pe PASCU NICULAE cu GHITA POP. In cadrul întrevederilor, care au avut loc între LUCRETIU PATRASCANU, GHITA POP şi alţi fruntaşi politici ce au avut loc în parcul Filipescu şi la care am participat şi eu.

In continuare am avut mai multe întrevederi cu LUCRETIU PATRASCANU şi cu alţi fruntaşi politici în parcul Filipescu pentru a determina ca pactul între IULIU MANIU şi P.C.R. să fie acceptat.

Inainte de 6 martie 1945 am fost la RADU XENOPOL care a vrut să-mi spună ceva, apoi s-a răzgîndit şi m-a întrebat imediat dacă îl poate vedea pe IULIU MANIU, pe care l-am condus la locuinţa lui MIHAI POPOVICI unde ştiam că se ţine şedinţa delegaţiei permanente a PNT şi acolo în birou RADU XENOPOL a avut întrevederea cu IULIU MANIU.

A doua zi am aflat de la VIRGIL SOLOMON că XENOPOL i-a comunicat lui IULIU MANIU, o informaţie pe care o avea dela LUCRETIU PATRASCANU şi anume că, guvernul englez şi american a făcut un demers la Moscova pentru a lăsa regelui Romîniei deplină libertate în soluţionarea crizei guvernamentale.

./.

c. 0150

URMARE

Totodată RADU XENOPOL recomandă rezistenţă politică împotriva unui guvern democrat şi susţinerea unui guvern, în care să intre toate partidele politice.

Prin aprilie 1945 am fost trimis de POPESCU-MEHEDINTI, un intim prieten a lui MIHALACHE, la LUCRETIU PATRASCANU în vederea obţinerii din partea acestuia, aprobarea ca MIHALACHE să plece la Moscova în vederea discutării asupra colaborării între PNT şi PCR. LUCRETIU PATRASCANU, auzind acest lucru, mi-a răspuns, că acest lucru era bine dacă se făcea mai demult, iar acum nu poate să-i spună nimic decît deupă 3-4 zile, cînd am fost din nou, iar LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus că PCR nu se amestecă în politica unui partid care îi este adversar,-

Mai tîrziu, pe la sfîrşitul lunii septembrie 1945, LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus că situaţia politică a guvernului democrat nu mai poate dura şi că trebuie constituit un alt guvern în aceleaşi condiţiuni ca înainte de 6 martie 1945.- Această ştire am comunicat-o lui IULIU MANIU, care nu s-a arătat surprins, de unde am dedus că şi el ştie acest lucru.

După aceasta, în discuţia avută cu RADU XENOPOL, acesta mi-a spus că se proiectase constituirea unui astfel de guvern sub preşedinţia lui LUCRETIU PATRASCANU, la care fostele partide capitaliste îşi dăduse consimţămîntul, cît şi PCR-ul, însă regele nu a vrut să aprobe.-

In continuarea legăturilor pe care le-am avut cu LUCRETIU PATRASCANU înainte de alegerile din 1946, acesta mi-a spus că el pregăteşte proiectul de lege electorală "MIRZESCU". De atunci nu îmi mai amintesc să-l mai fi întîlnit pe LUCRETIU PATRASCANU.-

<u>Intrebare:</u> Nici legături prin alte persoane nu ai mai avut cu LUCRETIU PATRASCANU?

<u>Răspuns:</u> Ba da, prin luna mai 1947, am trimis pe fratele meu PASCU ION, la LUCRETIU PATRASCANU, atunci era ministru de justiţie, pentru a-i coumunica situaţia mea de fugar şi a-l întreba ce să fac eu, în sensul dacă pot să trec în libertate sau să stau ascuns mai departe. LUCRETIU PATRASCANU mi-a comunicat prin fratele meu PASCU ION să rămîn acolo unde sînt, pînă va vedea el cum evoluează situaţia politică internă şi externă şi totodată, i-a spus lui PASCU ION să mai treacă pe la el pentru a mă ţine la curent cu acest lucru.-

./.

URMARE

După cîtva timp l-am trimis din nou pe fratele meu PASCU ION la LUCRETIU PATRASCANU, care a comunicat prin şeful său de cabinet că nu are să-mi dea încă un răspuns cu privire la situaţia mea. Aceste întrevederi între PASCU ION şi LUCRETIU PATRASCANU au avut loc la Ministerul de Justiţie. -

Intrebare: Legături de altă natură ai mai avut cu LUCRETIU PATRASCANU?

Răspuns: In anul 1945, aflînd de epurările propuse de comisia de epuraţie de la Consiliul legislativ, în care intra şi fratele meu PASCU IULIU, m-am dus la LUCRETIU PATRASCANU pentru a nu-l epura pe PASCU IULIU. Nuştiu care a fost intervenţia lui, dar PASCU IULIU a fost epurat pe timp de 6 luni. După aceasta PASCU IULIU a făcut o cerere pentru reducerea termenului de epurare şi care a fost redusă la trei luni de LUCRETIU PATRASCANU.-

Spre sfîrşitul anului 1945 am fost la LUCRETIU PATRASCANU fiind trimis de MIHALACHE şi i-am spus să facă cele necesare pentru eliberarea fostului general SICHITIU, fost ministru al Agriculturii şi Domeniilor în timpul lui ANTONESCU, întrucît, după spusele lui MIHALACHE, acest general nu era cu nimic vinovat.-

Tot în acea vreme i-am mai vorbit de generalul POTOPEANU, arestat de Tribunalul poporului pentru activitate desfăşurată ca ministru în guvernul ANTONESCU şi guvernator al "Transnistriei" şi care, după afirmaţiile soţiei lui, care mă rugase să intervin, nu avea vină. LUCRETIU PATRASCANU mi-a răspuns în ambele cazuri că cunoaşte lucrurile şi nu sînt vinovaţi dar că ei sînt la Tribunalul Poporului care nu aparţine de Ministerul Justiţiei. Totuşi, la foarte scurt timp după aceasta, aceşti doi generali au fost puşi în libertate.

Referitor la legăturile mele cu LUCRETIU PATRASCANU, mai arăt că, înainte de 6 martie 1945, l-am întrebat de ce a semnat telegrama pe care PCR a adresat-o regelui atacînd pe MANIU. La această întrebare a mea LUCRETIU PATRASCANU mi-a răspuns că el nu a semnat acea telegramă. Acest răspuns a lui PATRASCANU l-am spus lui IULIU MANIU, care mi-a spus că şi un alt membru din guvern nu a vrut să semneze.-

In vara anului 1946 urma să se ţină la Piteşti congresul judeţean PNT şi unde a fost PENESCU NICOLAE în acest scop, dar din cauza unor incidente nu s-a ţinut, iar PENESCU NICULAE rănit. La aflarea acestui lucru de către IULIU MANIU, acesta m-a trimis pe mine la Piteşti pentru a vedea şi consola pe PENESCU NICOLAE.

c. 0140

./.

URMARE

Totodată să trec pe la LUCRETIU PATRASCANU şi să cer acestuia să ia măsuri de descoperirea şi pedepsirea vinovaţilor. LUCRETIU PATRASCANU, care m-a primit acasă la el şi care mea asigurat că va lua măsuri în acest sens.-

In anul 1946 RADU XENOPOL, întîlnindu-mă pe mine, a propus ca ziarul "Dreptatea" să pornească o campanie împotriva lui LUCRETIU PATRASCANU, în scopul de a dovedi că acesta nu se bucură de simpatia PNT întrucît se observase că este un politician al PNT, crezut de unii politicieni.-

Despre acest lucru, spunîndu-i lui IULIU MANIU, acesta a fost de acord şi mi-a spus că va da dispoziţiuni directorului ziarului "Dreptatea", dar din cîte ştiu eu, asemenea campanie nu a apărut în ziarul "Dreptatea".-

După ce am citit cuvînt cu cuvînt procesul verbal de interogatoriu şi am constatat că este întocmai cu cele declarate de mine susţin şi semnez.-

ss / PASCU N.-

Anchetator penal de securitate
Maior

Nicolau I.-

Conf. cu originalul ce se află
la dos. de anchetă nr.......

PV/2 ex.-

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Cabinet No. C 3614

STRICT SECRET
Exempl. Nr. 3

22 mai 1959

R E F E R A T

- cuprinzînd rezultatul anchetei invinuitului PASCU NICOLAE fost secretar general adjunct al Partidului National Tărănesc - IULIU MANIU

Organele Securității de Stat au arestat, la 4 febr. 1959 pe PASCU NICOLAE, născut la 7 decembrie 1899 în orașul Iași fiul lui Grigore și al Mariei, licențiat al Facultătii de Drept, avocat, fost director al Contenciosului-Administrativ din Ministerul de Finanțe și secretar general adjunct al Partidului Național Tărănesc-Maniu, care a stat fugar timp de aproape 12 ani (12 aprilie 1947 - 4 febr.1959). Acesta, împreună cu frații săi complici, PASCU GRIGORE IULIU, fost consilier legislativ la Ministerul Justiției, director al Scolii de Politie și autorul Legii de Organizare a Politiei și PASCU ION, avocat, fost sef al Contenciosului-Administrativ din or. Bălți, ambii arestați la 7 febr 1959, au desfășurat, timp îndelungat, activitate clandestină anti-populară. Pe baza dovezilor rezultate în cursul anchetei, ulterior au fost arestate alte 27 de elemente dușmănoase, care cu bună știință, vreme îndelungată, au sprijinit pe aceștia în activitatea lor subversivă, prin tăinuire și diferite acțiuni de favorizare-găzduire, ajutoare în alimente, obiecte de îmbrăcăminte și bani, tratamente medicale gratuite, analize de laborator gratuite, mijlocirea primirii și expedierii corespondenței a pachetelor trimise din străinătate, mijlocirea schimbării de valută, procurarea de cărți și publicații cu continut antipopular.

Ancheta a stabilit, că după desființarea Partidului Național Tărănesc-Maniu, PASCU NICOLAE, a acționat subversiv împotriva statului nostru, stabilind legături cu o serie de elemente, foști fruntași P.N.T. - iști. In acelaș timp, desfășoară activitate de propagandă și agitație anti-populară, deține și trafică aur brut, monezi de aur și valută. Impreună cu cei doi

./.

frați ai săi, complici, IULIU și IOAN, scriu lucrări privind organizarea viitorului "stat țărănesc" preconizat de ei. Intocmesc proecte de legi, reglementînd amănunțit și sever arestarea, anchetarea și judecarea comuniștilor și persoanelor care i-au sprijinit, prevăzînd pedeapsa capitală și munca forțată pe termen nelimitat.

Din 1947, cît a stat fugar, prin mijlocirea unor funcționari dela legatiile americană, engleză și franceză, stabilește legături cu străinătatea, transmițînd informații cu caracter de spionaj și solicitînd intervenția forțelor militare din occident.

In acelaș timp, prin intermediul unor persoane plecate cu pasaport pentru tratament medical in diferite țări capitaliste din occident, precum și a unor persoane trimise de statul nostru în străinătate cu diferite misiuni oficiale - majoritatea făcînd parte din rîndurile tăinuitorilor sau gazdelor ilegale ale lui PASCU NICOLAE - acesta stabilește legături cu trădători fugari romîni aflați în diferite centre din apus, printre care VIRGIL VENIAMIN, fost secretar general adjunct al Partidului Național Tărănesc și MANUILA SABIN fost director al Institutului de Statistică, condamnat în contumacie pentru crime contra statului nostru. Acestora, PASCU NICOLAE le transmite informații și primește în schimb, în mod ilegal dela ei, pachete cu ajutoare materiale și diferite comunicări, printre care și cu privire la măsurile ce vor fi întreprinse de ei în străinătate, pentru organizarea unor ajutoare materiale pentru elementele foste fruntașe P.N.T. - iste și familiile acestora, aflate în țară.

La percheziții, organele de anchetă au ridicat un mare număr de manuscrise și lucrări cu conținut dușmanos, concepute și redactate, unele de PASCU NICOLAE, în timpul cît a stat fugit, altele de către complicii săi, PASCU GRIGORE IULIU și PASCU ION. Aceste materiale, printre care se găsesc "Statul Tărănesc" compus din 3 volume cu 1.500 file, "Amintiri Politice" "Renunțări", "Pentru Tineret", "Epoca 23 August 1944 - 6 martie 1945", "Constituirea guvernului din 4 noembrie 1946", "Tragicul desnodămînt", "Organizarea Judecătorească", cuprind multe însemmări din jurnalele zilnice ale lui PASCU NICOLAE și principali-

./.

lor săi complici PASCU GRIGORE IULIE şi PASCU ION. Impreună cu declaraţiile date la anchetă, aceste documente demască activitatea subversivă a acestora, precum şi unele aspecte din activitatea trădătoare a lui LUCRETIU PATRASCANU din timpul războiului cît şi după eliberarea ţării noastre. Necunoscute la data judecării grupului complotist al lui LUCRETIU PATRASCANU, aceste materiale întregesc mai mult puterea dovezilor, pe care s-a sprijinit demascarea acestuia şi a complicilor săi.

Anchetaţi pe baza acestor materiale, PASCU NICOLAE şi cei doi fraţi ai săi, IULIU şi ION confirmă faptele şi împrejurările menţionate în manuscrise, dînd declaraţii în complectarea dovezilor ridicate la percheziţii.

Astfel, rezultă că PASCU NICOLAE şi LUCRETIU PATRASCANU s-au cunoscut ca avocaţi încă din anul 1930 şi treptat s-au împrietenit intrînd în relaţii apropiate, menţinînd legături şi în perioada războiului anti-sovietic, cînd LUCRETIU PATRASCANU se afla cu domiciliul obligatoriu la Poiana Tapului. In cadrul întîlnirilor dintre ei, au purtat discuţii politice cu privire la situaţia în care se afla ţara noastră, la intenţiile de"a o scoate din război" precum şi asupra transformărilor sociale de viitor din ţara noastră. PASCU NICOLAE convingîndu-se pe deplin că LUCRETIU PATRASCANU are aceleaşi vederi şi că urmăreşte în esenţă realizarea aceleaşi politici ca şi conducătorii Partidului Naţional Tărănesc, îl informează pe IULIU MANIU despre această situaţie. Conducătorul Partidului Naţional Tărănesc apreciind acest prilej favorabil, îl sfătuieşte pe PASCU NICOLAE să menţină şi să lărgească legăturile cu LUCRETIU PATRASCANU cu scopul pe de o parte ca prin mijlocirea lui, să poată cunoaşte ceea ce urmăreşte şi cum acţionează Partidul Comunist Romîn, iar pe de altă parte, pentru a-l determina pe acesta să acţioneze înăuntrul Partidului prin formarea unui grup de aşa zişi comunişti moderaţi, care să colaboreze cu Partidul Naţional Tărănesc.

In scopul realizării misiunii primite, PASCU NICOLAE s-a întîlnit cu LUCRETIU PATRASCANU în luna oct. 1943, în faţa Ministerului Agriculturii si Domeniilor, făcîndu-i cunoscut unele intenţii pentru "scoaterea ţării din război", preconizate de conducătorii Partidului Naţional Tărănesc. La despărţire, LUCRETIU PATRASCANU i-a făgăduit că-i va sprijini, întrucît ţara trebue scoasă din război, însă în aşa fel, încît Armata Sovietică să nu izbutească să pătrundă în ţara noastră. In legătură cu această

întîlnire secretă şi înţelegere, invinuitul PASCU NICOLAE în procesul verbal de interogatoriu din 13 febr.1959, declară:

"... In vara şi toamna anului 1943, văzînd că trupele sovietice se apropie tot mai mult de granițele Romîniei, noi care doream ca sovieticii să nu intre în țara noastră şi în locul lor să vină imperialiştii anglo-americani, am depus tot efortul ca Romînia să fie ocupată de forțele imperialiste.

In acest scop, IULIU MANIU prin radio, a luat legătura cu serviciul de spionaj englez din Cairo unde transmitea diferite rapoarte şi primea instrucțiuni.

Misiunea mea era de a lua legătura cu LUCRETIU PATRASCANU, cu care eram prieten, fapt pe care eu l-am şi făcut.

Intîlnindu-mă cu LUCRETIU PATRASCANU la sfîrşitul lunei orcombrie 1943, i-am spus să facem în aşa fel ca şi P.C.R. să accepte programul de eşirea Romîniei din război. Susnumitul mi-a spus textual : "vom face orice, numai să nu vină sovieticii în țara". Eu care urmăream acelaş scop împreună cu grupul lui MANIU, ştiam că în cazul că țara va fi eliberată de sovietici, Partidul Comunist Romîn va reuşi să instaureze în țară un regim al celor ce muncesc şi de aceia i-am spus lui MANIU cele discutate cu LUCRETIU PATRASCANU şi am primit instrucțiuni să țin legătura pe mai departe cu LUCRETIU PATRASCANU.

După cîteva întîlniri avute cu LUCRETIU PATRASCANU, MANIU a văzut că acesta urmăreşte ca şi Partidul Național Tărănesc ca în țară să vină americanii, fapt pentru care mi-a spus să aranjez o întrevedere între LUCRETIU PATRASCANU şi el.

In continuarea interogatoriului, în procesul verbal din 25 februarie 1959, în legătură cu această întîlnire, PASCU NICOLAE complectează:

"Eu ca membru al cercului condus de IULIU MANIU am avut misiunea să țin legătura cu LUCRETIU PATRASCANU. Cu ocazia primei întîlniri pe care am avut-o, LUCRETIU PATRASCANU mi-a spus că el colaborează cu ori şi cine şi va face orice, numai trupele sovietice să nu intre în țară".

Preocupat de găsirea posibilităților de colaborare cu Partidul Național Tărănesc, LUCRETIU PATRASCANU se întîlneşte cu PASCU NICOLAE la fosta judecătorie din str.Cantacuzino şi transmite prin acesta lui IULIU MANIU că "este autorizat" de Partidul Comunist Romîn să ducă tratative în vederea unei colaborări.

In acest scop, PASCU NICOLAE a mijlocit o întîlnire în locuința lui PENESCU NICOLAE între acesta, IULIU MANIU şi LUCRETIU PATRASCANU, în cadrul căreia au discutat posibilitățile unei

colaborări. Apoi, PASCU NICOLAE se întîlneşte la scurt timp în locuinţa sa numai cu LUCREŢIU PATRASCANU şi amîndoi îşi împărtăşesc convingerile lor despre viitoarea transformare socială din ţara noastră. Cu acest prilej, LUCREŢIU PATRASCANU i-a făcut cunoscut convingerea sa cu privire la transformarea socială din ţara noastră, preconizînd că această transformare va fi înfăptuită pe cale evolutivă şi că Partidul Comunist Romîn va prelua pe deplin puterea politică în stat, abia peste 20 de ani. Către sfîrşitul discuţiei, LUCREŢIU PATRASCANU pentru a se evidenţia faţă de ţărănişti şi a alimenta speranţele acestora, a afirmat că el a scris o lucrare despre transformarea socială în ţara noastră, pe cale evolutivă, cu al cărui conţinut ceilalţi membri ai conducerii Partidului Comunist Romîn "sînt de acord".

In perioada bombardamentelor aeriene, PASCU NICOLAE primeşte dispoziţii dela IULIU MANIU să reîntîlnească pe LUCREŢIU PATRASCANU şi să-i propună să întreprindă măsuri pentru formarea unui aşa zis grup de comunişti moderaţi, care să accepte colaborarea cu Partidul Naţional Ţărănesc. Cum lui LUCREŢIU PATRASCANU i se ridicase între timp domiciliul obligatoriu si nu i se mai cunoştea adresa, PASCU NICOLAE pentru a-l putea reîntîlni, a luat legătura - la îndrumările date de IULIU MANIU - cu TITEL PETRESCU şi prin mijlocirea acestuia a obţinut o carte de vizită cu un număr de telefon a lui "MOLDOVEANU" numele conspirativ al lui LUCREŢIU PATRASCANU. Inţelegîndu-se telefonic, LUCREŢIU PATRASCANU şi PASCU NICOLAE sau întîlnit în secret într-o casă din str.Armenească, fixată de PATRASCANU, unde PASCU NICOLAE i-a făcut propunerea susmenţionată, pe baza indicatiilor date de IULIU MANIU. Prin PASCU NICOLAE, LUCREŢIU PATRASCANU i-a trimis lui IULIU MANIU o scrisoare, prin care îl asigura că nu va întîrzia cu încheierea pactului de colaborare propus.

In procesul verbal de interogatoriu din 12 martie 1959, PASCU NICOLAE confirmă aceste împrejurări, declarînd:

"... Peste cîteva zile am venit la Bucureşti unde am luat legătura cu IULIU MANIU, care mi-a spus că există dificultăţi în încheierea pactului între cele patru partide şi că acestea provin dela P.C.R. şi că eu să lămuresc lucrurile cu LUCREŢIU PATRASCANU, la care eu i-am spus că nu ştiu unde este acesta. La aceasta IULIU MANIU mi-a spus că TITEL PETRESCU îi ştie adresa, cu care am luat legătura cerîndu-i să-mi înlesnească întrevederea cu PATRASCANU, acesta mi-a spus că răspunsul mi-l va da peste cîteva zile. In ziua fixată negăsindu-l acasă pe TITEL PETRESCU, portarul

blocului unde locuia TITEL PETRESCU mi-a dat un plic cu o carte de vizită, în care era scris un număr de telefon şi semnat un nume pe care mai tîrziu am aflat că era scris "MOLDOVEANU" numele conspirativ al lui LUCREŢIU PATRASCANU.
După primirea acelui plic, am dat telefon la acel număr, unde m-am recomandat sub numele de "NICULESCU", nume dat de PATRASCANU, şi am fixat o întîlnire cu el în str. Armenească. La adresa respectivă, în fundul holului, era o persoană cunoscută după figură, care mi-a spus să aştept puţin, iar apoi m-a poftit în birou, unde am avut întrevedere cu LUCREŢIU PATRASCANU .... Tot atunci LUCREŢIU PATRASCANU mi-a spus că VIRGIL SOLOMON şi HUDIŢA care făcuseră o altă legătură, vorbesc prea mult, de unde siguranţa ar putea afla contactul lui cu P.N.T.-ul.
.... După aceste discuţii, mi-a dat o scrisoare către IULIU MANIU cu acelaş conţinut al convorbirii noastre, bătută la maşină şi semnată cu un "P" de mînă. Eu l-am pus la curent despre această discuţie şi pe MANIU îl interesa mai mult starea de spirit a lui PATRASCANU faţă de el" .

După reîntoarcerea delegaţiei romîne pentru semnarea armistiţiului, PASCU NICOLAE din însărcinarea lui IULIU MANIU, a luat legătura cu LUCREŢIU PATRASCANU în vederea discutării posibilităţilor formării noului guvern. Cu acest prilej, PASCU NICOLAE i-a transmis că PENESCU NICOLAE voieşte neapărat să-l întîlnească. Cu privire la răspunsul afirmativ dat de LUCREŢIU PATRASCANU, PASCU NICOLAE în manuscrisul său menţionează:

"..... i-am exprimat lui PATRASCANU dorinţa lui PENESCU de a-l vedea fără a-i indica scopul. Era şi în intenţia lui PATRASCANU de a avea o întrevedere cu mine şi PENESCU pentru discuţii politice pe care mi le anunţa ca importante" fascicola 1, pag. 1,2)

Intrucît nici unul dintre ei nu puteau servi gazdă şi cum LUCREŢIU PATRASCANU dorea ca presa să nu ia cunoştinţă de aceste întîlniri, să nu trezească bănuieli şi să nu dea loc la comentarii, ei au ales un loc mai retras, la restaurantul "Flora". Aci, LUCREŢIU PATRASCANU, PENESCU NICOLAE şi PASCU NICOLAE s-au întîlnit în zilele de 16 şi 28 sept. 1944, iar în ziua de 10 oct. 1944, numai PASCU NICOLAE şi LUCREŢIU PATRASCANU. În cadrul discuţiilor purtate , LUCREŢIU PATRASCANU le-a făcut cunoscut că intenţiile lui sînt de a forma un guvern sub preşedinţia lui STIRBEY, cu participarea neapărată a ţărăniştilor şi a unor profesori universitari. Cum LUCREŢIU PATRASCANU în continuarea discutiilor a început să caracterizeze negativ pe IULIU MANIU şi în acelaş timp să le vorbească despre împreju-

rări favorabile pentru înfăptuirea programului Partidului Comunist Romîn, PASCU NICOLAE i-a reproşat că nu găseşte explicaţia acestei atitudini din partea lui, deoarece cu cîtva timp înainte i-a vorbit despre o transformare evolutivă în ţara noastră, iar despre IULIU MANIU anterior, nu a avut decît cuvinte de laudă. Cu privire la aceste discuţii, PASCU NICULAE, în manuscrisul său, menţionează:

> "..... altă dată îmi mărturiseai admiraţia pentru democratul IULIU MANIU...
> .... Acum un an, LUCRETIU, mi-ai vorbit despre o evoluţie social politică de 2o de ani.
> - Si acum, a răspuns PATRASCANU, cred la fel. Peste cîteva zile va apare cartea mea în acest sens. Concluzia, pe care o aveam de tras, era că LUCRETIU PATRASCANU era nevoit să urmeze o cale politică impusă de către alţii. Evoluţia ulterioară a evenimentelor au demonstrat că LUCRETIU PATRASCANU a frînat pe cît posibil alunecarea politicii romîneşti spre toată autoritatea Cremlinului" (fascicola 1,pag.2 şi 5)

Legăturile dintre LUCRETIU PATRASCANU şi conducătorii Partidului Naţional Tărănesc au fost în multe rînduri mijlocite de RADU XENOPOL. In manuscrisele sale, PASCU NICOLAE subliniază că singura persoană din rîndurile conducătorilor Partidului Comunist Romîn agreată de către RADU XENOPOL, era numai LUCRETIU PATRASCANU, pentru care el manifesta o simpatie deosebită, văzînd în el "conducerea romînească în opoziţie cu ceilalţi conducători ai Partidului Comunist Romîn" (Fascicola 1 pag.12). Aprecierea făcută de RADU XENOPOL se confirmă cu prilejul venirii în ţara noastră a lui ANDREI IANOAREVICI VISINSKI, cînd LUCRETIU PATRASCANU informează pe PASCU NICOLAE şi pe RADU XENOPOL despre scopul venirii Ministrului de Externe sovietic şi despre hotărîrea de a-l scoate pe IULIU MANIU din viaţa politică şi de a forma un guvern pur F.N.D., sub preşidenţia doctorului PETRU GROZA. Mîhnit de ceea ce se petrecea şi îngrijorat de hotărîrile ce urmau a fi luate, LUCRETIU PATRASCANU se manifestă făţiş anti-sovietic, îndemnînd pe RADU XEBOPOL şi pe PASCU NICULAE "să ţină piept ruşilor în cazul cînd Ministrul sovietic VISINSKI va deschide discutii politice pentru scoaterea din viaţa politică a lui IULIU MANIU" (Fascicola 2 pag.22).

In legătură cu această pozitie anti-sovietică, a lui LUCRETIU PATRASCANU, PASCU NICOLAE în manuscrisele sale menţionează:

"... Destăinuirile lui XENOPOL îmi serveau pentru susținerea politicii lui LUCRETIU PATRASCANU pe care naționaliștii aveau tot interesul să o cunoască și să o sprijine în limitele posibilităților.. PATRASCANU a fost permanent împotriva formării unui guvern F.N.D. cu scopul de a evita realizarea prematură a reformelor proectate de comuniști și mai ales pentru a zăgăzui dominația rusească în politica țării noastre. Atitudinea lui LUCRETIU PATRASCANU nu lăsa nici o umbră de îndoială lui RADU XENOPOL și nici mie, cărora Ministrul comunist ne făcea deseori destăinuiri precise. Faptul că LUCRETIU PATRASCANU era ponderat și cu simțăminte romînești, pierdea în mod vizibil din ce în ce mai mult, teren în conducerea Partidului Comunist. Acest fapt, nu era privit cu simpatie de către cei din frontul naționalist. (Fascicola 2 pag.4)

Intrucît rolul lui LUCRETIU PATRASCANU se diminua din ce în ce, conducătorii Partidului Național Țărănesc se îngrijorau sfătuind pe PASCU NICOLAE să întreprindă măsuri pentru dublarea tov. GHEORGHE GHEORGHIU DEJ în delegația ministerială cu LUCRETIU PATRASCANU. In acelaș timp, în cadrul unor discuții din noembrie 1944, IULIU MANIU îl îndrumează pe PASCU NICOLAE să țină un contact mai strîns cu LUCRETIU PATRASCANU, deoarece este necesar "să cunoaștem tot ceea ce gîndesc comuniștii". Cu acest prilej, MANIU l-a încunoștințat pe PASCU NICOLAE că în timp ce toți ceilalți conducători comuniști sînt "de rea credință" LUCRETIU PATRASCANU a fost sincer și nu l-a mințit cînd i-a comunicat anumite lucruri.

Cu prilejul unei consfătuiri din martie 1944, conducătorii Partidului Național Țărănesc au hotărît să sprijine în mod direct pe LUCRETIU PATRASCANU și să-i întărească poziția acestuia în propriul său partid, deoarece "interesul este ca spiritul ponderat al lui LUCRETIU PATRASCANU să prevaleze". Această hotărîre a fost comunicată și lui LUCRETIU PATRASCANU. El le-a răspuns că-l măgulește, dar nu este încă cazul să-l sprijine direct, deoarece între el și conducătorii Partidului Comunist Romîn sînt deocamdată numai divergențe, dar nu și dezacorduri.

"Dacă voi simți nevoia să fiu susținut direct, am să ți-o spun" (Fascicola 3 pag. 9-a).

In martie 1945, LUCRETIU PATRASCANU s-a întîlnit cu RADU XENOPOL în locuința acestuia și l-a informat că diplomația

anglo-americană, a făcut un demers la Moscova, cerînd formarea unui guvern romîn, prezidat de un neutru şi compus din reprezentanţi ai tuturor partidelor şi cu acelaş raport de forţe. Considerînd situaţia creată favorabilă, LUCRETIU PATRASCANU i-a îndemnat "să reziste ruşilor" (fascicola 3 pag.24).

Cu privire la aceste discuţii şi la poziţia antisovietică a lui LUCRETIU PATRASCANU, PASCU NICOLAE în procesul verbal de interogatoriu din 12 martie 1959, declară:

> "Am condus pe RADU XENOPOL la locuinţa lui MIHAIL POPOVICI, unde ştiam că se ţine şedinţa delegaţiei permanente a Partidului Naţional Tărănesc şi acolo în birou, RADU XENOPOL a avut o întrevedere cu IULIU MANIU. A doua zi am aflat că XENOPOL i-a comunicat lui IULIU MANIU informaţia pe care o avea dela LUCRETIU PATRASCANU, că guvernele englez şi american au făcut un demers la Moscova, pentru a lăsa regelui Romîniei deplină libertate în soluţionarea crizei guvernamentale. Totodată recomandă rezistenţă politică împotriva constituirii unui guvern democrat şi susţinerea unui guvern în care să intre toate partidele politice"

In vederea alegerilor electorale din 1946, LUCRETIU PATRASCANU a fost însărcinat de conducerea Partidului Comunist Romîn cu elaborarea legii electorale. Cu privire la conţinutul acestei legi, el însă s-a consultat în mai multe rînduri cu PASCU NICOLAE. In discuţii, LUCRETIU PATRASCANU i-a arătat că pentru întocmirea acestei legi, a ţinut seama de principiile cuprinse în vechea lege electorală - MIRZESCU, întrucît "sistemul de reprezentare al tuturor claselor sociale" în cameră, prevăzut de această lege, el îl consideră cel mai corespunzător. In continuarea discuţiilor, LUCRETIU PATRASCANU i-a explicat lui PASCU NICOLAE că a luptat mult să reglementeze modul de reprezentare în cameră a tuturor partidelor politice, după sistemul prevăzut de legea MIRZESCU. In acelaş timp, l-a asigurat că: "Partidul Naţional Tărănesc va dobîndi "în mod sigur" un număr de reprezentanţi mult mai mare decît acela pe care l-ar dori Comitetul Central al Partidului Comunist Romîn" (fascicola 5 pag.2)

Intre timp, Ministerul Justiţiei, a elaborat pe baza hotărîrilor Partidului Comunist Romîn, mai multe acte legislative privind abrogarea legilor rasiale şi reorganizarea magistraturii. La reproşul făcut de PASCU NICOLAE că prin măsurile legislative introduse loveşte în corpul magistraţilor, LUCRETIU PATRASCANU i-a răspuns:

> "Este adevărat ceea ce spui, dar ăştia fac (nu eu)"

./.

In vara anului 1946, secretarul general PENESCU NICULAE fiind trimis în propagandă electorală în or.Pitești, a fost bătut și izgonit . In urma acestui fapt, PASCU NICOLAE a fost trimis de IULIU MANIU la LUCRETIU PATRASCANU, solicitîndu-i sprijinul în anchetarea acestui caz. Dovedind o atitudine binevoitoare și o totală înțelegere, LUCRETIU PATRASCANU a dispus către primul procuror al jud.Argeș măsuri de cercetare.

In legătură cu aceasta, PASCU NICOLAE în manuscrisul său arată:

> "Nici nu ști cît de rău îmi pare, fură cuvintele cu care mă întîmpină LUCRETIU PATRASCANU vădit mișcat de cele ce se întîmplase.El a rămas permanent dureros impresionat în tot cursul convorbirii care a avut loc acasă la el. Imi făgădui din proprie inițiativă,că va telefona primului procuror al Trib.Argeș și va porunci ca să i-a măsuri pentru ocrotirea persoanei mele. L-am întrebat pînă unde vrea guvernul să meargă cu asemenea acte? El îmi răspunse : că s-a proectat un act de intimidare a opoziției țărăniste, dar că șeful comunist local a mers mult prea departe" (fascicola 5 pag.7).

iar în continuare menționează:

> "Toată atitudinea lui LUCRETIU PATRASCANU mărturisea că întîmplarea îl afectează sincer. A fost un nou prilej spre a-mi da încă odată seama de prăpastia care se adîncea între PATRASCANU și ceilalți din Comitetul Central Comunist.
> Conducătorii țărăniști continuau să-i păstreze și mai multă simpatie lui LUCRETIU PATRASCANU, pentru simțămintele lui romînești" (fascicola 5 pag.7).

Conferința națională a Partidului Comunist Romîn din noembrie 1945, nu l-a mai reales pe LUCRETIU PATRASCANU în Secretariatul General.

> "Aceasta a fost - menționează PASCU NICOLAE în manuscrisul său - o sancțiune,pentru faptul că LUCRETIU PATRASCANU era adversar al penetrației rusești în țara noastră și mai ales pentru faptul că se opunea în ultimul timp, politicii practicată de conducătorii Partidului Comunist Romîn" .

Văzînd că rolul său se diminuează din ce în ce mai mult, LUCRETIU PATRASCANU pentru a-și menține poziția, încearcă o manevră. In februarie 1946, prin mijlocirea lui RADU XENOPOL și PASCU NICOLAE îi cere lui IULIU MANIU să pornească în oficiosul Partidului Național Țărănesc "Dreptatea" o campanie împotriva lui, prin scrierea unor articole cu conținut

"calomniator", cu scopul de a crea derută şi a arăta că el nu se bucură de simpatia Partidului Naţional Tărănesc. Prin aceasta, LUCRETIU PATRASCANU urmărea să fie pus într-o postură mai favorabilă în ochii membrilor Partidului Comunist Romîn. Propunerea a fost acceptată de IULIU MANIU. La opoziţia făcută de PENESCU NICOLAE, IULIU MANIU i-a explicat:

> "... nu asta interesează, ci faptul că vom avea de cîştigat din întărirea poziţiei politice a lui LUCRETIU PATRASCANU"

Dispoziţia lui IULIU MANIU de a începe o serie de atacuri vehemente împotriva lui LUCRETIU PATRASCANU, prin scrierea unor articole în ziarul "Dreptatea" a fost transmisă de PASCU NICOLAE lui CARANDINO, directorul acestui oficios. La transmiterea acestei dispoziţiuni, PASCU NICOLAE i-a precizat lui CARANDINO că, conducătorul Partidului Naţional Tărănesc l-a însărcinat să semneze personal articolele care urmau să apară, însă el nu va face acest lucru, tocmai pentru a da mai mult crezămînt, întrucît se cunoştea că între el şi LUCRETIU PATRASCANU erau relaţii de prietenie foarte apropiate.

Cu privire la această hotărîre şi împrejurările în care a fost luată, PASCU NICOLAE în procesul verbal de interogatoriu din 12 martie 1959, declară:

> "In anul 1946, RADU XENOPOL întîlnindu-mă pe mine, a propus ca ziarul "Dreptatea" să pornească o campanie împotriva lui LUCRETIU PATRASCANU, în scopul de a dovedi că acesta nu se bucură de simpatia Partidului Naţional Tărănesc, întrucît se observase de mulţi că este un politician comunist, simpatizat de Partidul Naţional Tărănesc. Despre acest lucru i-am spus lui MANIU şi a fost de acord dînd dispoziţii în acest sens, directorului ziarului "Dreptatea".

După ce PASCU NICOLAE a devenit fugar, el a trimis în mai 1947 pe fratele său PASCU ION la LUCRETIU PATRASCANU pentru a-i comunica situaţia şi a-l întreba ce să facă, dacă poate să rămînă în libertate sau să stea mai departe ascuns. Prin mijlocitorul său, LUCRETIU PATRASCANU i-a comunicat să rămînă mai departe ascuns pînă cînd va vedea cum va evolua situaţia politică internă şi internaţională. LUCRETIU PATRASCANU i-a spus lui PASCU ION să treacă din cînd în cînd pe la el, pentru a-l ţine la curent în această problemă.

In procesul verbal de interogatoriu din 10 febr. 1959, PASCU NICOLAE declară:

" Prin luna mai 1947, l-am trimis pe fratele meu PASCU ION la fostul ministru de justiție LUCRETIU PATRASCANU, cu scopul de a-i spune acestuia că sînt în situația de fugar și să-mi spună ce să fac, dacă pot să trec din nou în libertate. LUCRETIU PATRASCANU mi-a comunicat prin fratele meu să rămîn unde sînt, pînă cînd va vedea el care este situația. I-a spus fratelui meu să mai treacă pe la el.

După cîteva zile, din nou l-am trimis pe fratele meu la Ministerul Justiției la LUCRETIU PATRASCANU, care prin șeful său de cabinet i-a spus că nu poate da încă un răspuns cu privire la situația mea."

Aspectele din activitatea trădătoare a lui LUCRETIU PATRASCANU expuse în acest material, rezultate din manuscrisele - corpuri delicte - complectate cu declarațiile invinuitului PASCU NICOLAE și principalilor săi complici, urmează - în măsura în care va fi necesar - să fie verificată și prin interogarea lui RADU XENOPOL, CARANDINO și alte persoane ce apar în materiale și care au cunoscut anumite împrejurări și date din legăturile trădătoare ale lui LUCRETIU PATRASCANU cu conducătorii Partidului National Tărănesc.

MINISTRUL AFACERILOR INTERNE

General Colonel

Al. Drăghici

R.P.R. Cabinetul Ministrului MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Epoca 23 august 1944 - 6 martie 1945.

Constituirea guvernului din 4 noembrie 1944.

Demiterea autocratului Antonescu s-a făcut în după amiaza zilei de 23 aug.1944, prin arestarea sa. Imediat s-a constituit un nou guvern, prezidat de generalul Gh.Sănătescu, format în majoritate din generali, cu participarea şefilor celor patru partide din blocul democratic, ca miniştri fără portofoliu, drept un fir politic; se făcuse o excepţie pentru Lucreţiu Pătrăşcanu, care insistase foarte mult să i se încredinţeze ministerul Justiţiei. Menirea noului guvern era de a conduce ţara timp de cîteva săptămîni, pentru desăvîrşirea loviturii de stat şi pentru încheerea oficială a armistiţiului.-

Schimbarea guvernului a fost pusă în discuţie imediat după întoarcerea în ţară a delegaţiei romîne plecată la Moscova pentru semnarea armistiţiului, delegaţie ce fusese condusă de L.Pătrăşcanu, singurul membru al său care avea calitatea de ministru, mai făcînd parte din ea Ghiţă Pop, din partea partidului naţional ţărănesc, generalul D.Dămăceanu, ca observator al palatului regal, şi alţii. Armistiţiul s-a semnat la 12 sept.1944, la Moscova.-

Tratativele pentru formarea noului guvern au fost deschise de vizita mea la L.Pătrăşcanu, în ziua de 16 sept. Intenţia mea nu era în acest sens. Mă dusesem la preşedenţia consiliului de miniştri spre a-l saluta. Mai avea, şi un scop concret. N.Penescu era iarăşi foarte abătut, avea presentimente sumbre pentru situaţia politică internă şi pentru situaţia sa personală şi a familiei sale; voia să fie numit ministru plemipotenţiar într-o ţară din apusul Europei; încredinţat că pentru o asemenea numire este nevoie de consimţămîntul tuturor celor patru şefi politici ai blocului, din guvern, voia ca înainte de a-l solicita pe Maniu să aibă consimţămîntul comuniştilor la numire. I-am exprimat lui Pătrăşcanu dorinţa lui Penescu de a-l vedea, fără a-i indica scopul. Era şi în intenţia lui Pătrăşcanu de a avea o întrevedere cu mine şi Penescu, pentru

./.

discuţii politice, pe care mi le anunţă ca importante.-

Nici unul dintre noi trei nu puteam servi ca gazdă, din diferite motive, astfel că am ales un loc mai retras, într-un cabinet particular la restaurantul "Floria", deoarece Pătrăşcanu doria ca presa să nu ia cunoştinţă de întrevederea noastră.-

Transcriu din jurnalul meu.

19 septembrie

Pătrăşcanu soseşte un minut după noi, preocupat, agitat.-

Penescu deschide, la madă, discuţia asupra politicii generale. Pătrăşcanul îl ascultă nervos, E nerăbdător să ia cuvîntul. Declară că, încă înainte de 23 aug. a avut cunoştinţă de toată acţiunea lui Maniu, peste cele ce-i comunica acesta. I se comunicau toate telegramele pe care Maniu le trimitea cifrat în străinătate. A avut legături cu regele înainte de 23 aug. pe care l-a şi văzut în acel timp. Armistiţiul i se datoreşte lui şi nu lui Maniu.-

- Eu :"Ce rost au toate astea, căci sîntem între noi, care cunoaştem adevărul, iar nu la o adunare publică, unde se poate spune orice".-

Caut o susţinere la Penesu, dar el tace, desigur nevoind să-l indispuie pe Pătrăşcanu, în vederea solicităţii pe care i-o va face.-

- Pătrăşcanu:" Maniu nu e un democrat, ci un om de dreapt care face concesii democraţiei, silit de împrejurări".-

- Eu:" Altă dată îmi mărturiseai admiraţia ta pentru democratul Maniu".

- Pătrăşcanu:" Sînt diferite feluri de a înţelge democraţia. Nu e posibil un guvern al blocului democratic prezidat de Maniu, deoarece, în afară de motivele de mai sus, acesta e incapabil să formeze un guvern, neînţelegînd să cedeze nici-un minister important. Din această cauză nu s-a putut forma guvernul blocului la 23 aug. Mihalache a fost contra armistiţiului. Nici-unul nu mai poate fi conducător al partidului, care trebuie să-şi aleagă alţi conducători". - Eu:"Cine?" - Pătrăşcanu:" Se vor găsi dintre elementele tinere". - Penescu:"Partidul nostru nu poate accepta alţi conducători. Pe de altă parte Maniu reprezintă Ardealul". - Pătrăşcanu:"Asta nu mai e atît de sigur". - Eu:"E mai sigur că Maniu reprezintă ţara:. - Penescu:" Elementele tineret nu au încă un trecut". - Pătrăşcanu:" Nici eu nu l-am avut". - Penescu:" Dar d-ta ai la spate forţa imensă a comunismului". - Eu :" şi a armatei roşii" - Pătrăşcanu:"Programul comunist va fi mult mai larg decît acela discutat între noi în Nov. 1943".-

Nu arată în ce constă deosebirile. Penescu e impresionat de cele auzite, de altfel ca şi mine. El cere lui Pătrăşcanu să convie la numirea sa în diplomaţie.-

- Pătrăşcanu:" Azi nu e decît un singur loc important în străinătate şi acolo nu e nevoie".

Intrucît Pătrăşcanu este aşteptat de un rus, se întrerupe convorbirea, într-o atmosferă încordată, stabilindu-se să ne revedem peste cîteva zile, Penescu e prost dispus de refuzul primit.-

Inchei transcrierea din jurnalul meu.-

Schimbarea poziţiei comuniştilor era cu totul suprinzătoare chiar după cele ce cunoşteam din iunie, cînd schimbarea, în raport cu trecutul foarte apropiat, părea mai mult de atitudine.-

Penescu a fost de părere să nu-i spunem nimic lui Maniu, pentru ca acesta să nu-şi închipuie că el face intrigi. Eu n-am avut deloc această părere, dar am aşteptat şi a doua întrevedere, care amînată din zi în zi, a avut loc tot la "Flora.".-

Transcriu din jurnalul meu.

Joi 28 septembrie.

Pătrăşcanu deschide discuţia, afirmînd că situaţia actuală politică nu mai poate dura, toată ţara fiind nemulţumită de faptul că nu se iau măsuri pentru înlăturarea fasciştilor. Pe de altă parte în ţară sînt mari nemulţumiri de ordin politic şi economic general, care trebuiesc neapărat înlăturate. Si aceasta nu o poate face decît un guvern al Blocului lărgit şi cu alte elemente. Se teme că dacă nemulţumurile nu încetează, s-ar putea produce o nouă recrudescenţă de dreapta. Din această cauză trebuiesc menţinute gărzile înarmate ale comuniştilor. Criza de guvern este virtualmente deschisă, lucru despre care a pus în curent şi pe "cei în drept". Criza va isbucni luni sau marţi. Ea nu poate fi rezolvată decît de un guvern al Blocului, împreună cu un reprezentant al sindicatelor şi 1-2 profesori universitari din partea uniunii politice; deasemeni va trebui să participe şi frontul plugarilor.-

- Eu :"Deci, fără Ralea". - Pătrăşcanu, jenat :"Da. Si fără Tătărăscu. Preşedenţia guvernului n-o va putea avea Maniu, şi un neutru". - Eu :"Stirbei?" - Pătrăşcanu:" Indiferente. Imposibilitatea lui Maniu de a forma noul guvern şi chiar de a fi numai ministru, provine de acolo că d-sa nu înţelege a executa sincer armistiţiul, pe care prietenii săi ardeleni îl prezintă drept un act dezastruos pentru Romînia. Nici-odată nu poţi şti ce ascunde gîndirea lui Maniu. Spre exemplu, în legea pentru arestarea celei ce trebuie să compară

.//.

în faţa tr bunalului poporului, Maniu cere să se treacă, pe lîngă fascişti şi pe cei care au lucrat pentru dictatură. Nu poţi şti la cine se referă Maniu. La F.R.N.-işti? Din această cauză proectul nu poate să apară".-

Eu arăt că răspunderile trebuie să înceapă de la Tătărăscu, întrucît acesta e vinovat a fi făcut guvernul personal al regelui carol II în 1934 şi de a fi guvernat sub dictatura carlistă introdusă în 1938 - fără de care n-ar fi fost posibilă nici dictatura lui Antonescu. De ce se opun comuniştii la pedepsirea lui Tătărăscu? - Pătrăşcanu răspunde că ei nu se opun dar n-ar vrea ca prin pedepsirea lui Tătărăscu să scape Antonescu.- - Penescu :"Maniu nu are nici-un motiv să-l acopere pe Antonescu, care l-a trădat în sept.1940, cînd erau înţeleşi să formeze guvernul împreună, dar Antonescu s-a instalat dictator. Maniu este ferm decis pentru sancţionarea lui Antonescu - Pătrăşcanu:" Orice acţiune trebuie să aibă un scop. Ori, ce scop pot avea eu să-l apăr pe Tătărăscu?" - Eu:" Tătărăscu vă sprijină contra noastră şi a liberalilor Brătianu". Pătrăşcanu tace.

In ceeace priveşte participarea la guvern a unui reprezentant al sindicatelor, Penescu şi eu credeam că chestiunea nu prezintă dificultate. Eu observ că asupra frontului plugarilor şi a uniunii politice există rezerve de făcut. Intreb pe Pătrăşcanu dacă intenţionează ca prin introducerea tuturor acestor elemente în guvern vor să ne majoreze pe noi şi pe liberali. - "Nu" răspunde el, puţin stingherit şi dînd impresia că nu e sincer.-

In privinţa repartiţiei locurilor în guvern, Pătrăşcanu crede că fiecare partid din bloc trebuie să aibă cîte trei ministere.

Penescu observă că platforma program a comuniştilor publicată de cîteva zile, este acceptabilă în mare parte pentru noi. Dar eu observ că ea poate fi de natură să înlăture pe liberali din pricina naţionalizării creditului şi a unei părţi din industrie. Spre surprinderea mea, Pătrăşcanu declară că nu este absolut necesar ca toate partidele să adere la toate punctele de program din platformă.-

Pătrăşcanu declară că înţelege să se formeze un guvern cu participarea neapărată a naţional ţărăniştilor. Comuniştii nu intenţionează un guvern numai de stînga. Nu crede posibilă rămînerea în guvern a lui Gr.Niculescu Buzeşti. Exclude orice participare în guver[n] a lui Mihalache, din cauza opunerii sale la armistiţiu. Justifică atacurile presei comuniste contra lui Mihai Popotivi şi doctorul N.Lupu ca fiind o luare de atitudine şi nimic altceva.-

Penescu insistă îndelung şi cu căldură că partidul nostru nu poate concepe nici-o colaborare fără Maniu care reprezintă întruchiparea năzuinţelor întregii ţări.-

.//.

Pătrăşcanu răspunde că el ar vedea posibilă participarea partidului nostru la guvern cu alte elemente, de stînga, Ghiţă Pop, de pildă, .e de dreapta.-

Cuprinsul celor două convorbiri cu reprezentantul partidului comunist este foarte edificator pentru politica inaugurată de acesta, imediat ce partidul a încăput pe mîna oamenilor Moscovei, Ana Pauker şi Vasile Luca, abia întorşi în ţară din Rusia, unde fuseseră instruiţi în intenţiile Kremlinului. Desigur că şi Pătrăşcanu primise anumite instrucţiuni, cu prilejul vizitei sale la Moscova, cînd cu semnarea armistiţiului. Inexactităţile şi contradicţiile lui Pătrăşcanu din cele două întrevederi avute cu Penescu şi cu mine, precum şi încercarea sa de desmembrarea partidului naţional ţărănesc, dovedesc lipsă de sinceritate, de abilitate şi de scrupule. Intr-o convorbire în patru ochi pe care am avut-o cu Pătrăşcanu, la lo oct., întrebîndu-l:"dece cereţi mai multe ministere decît noi, credeţi oare că majoritatea opiniei publice e cu voi?" acestami-a răspuns deschis: "Nici voră să fie aşa, dar împrejurările ne sînt favorabile" - "Acum un an, Lucreţiu, îmi vorbeai despre o evoluţie socială politică în 2o de ani". - "Şi acum cred la fel. Peste cîteva zile va apare cartea mea în acealş sens. Concluzia pe care o aveam de tras era că Pătrăşcanu este nevoit să urmeze o cale politică ce i s-a impus de către alţii; dar mai constatam că într-o oarecare măsură, el era bucuros că împrejurările permit bruscarea evoluţiei sociale politice. Evenimentele ulterioare au demonstrat că Pătrăşcanu a frînat, chiar dincolo de limita permisă unui comunist, alunecarea politicii romîneşti spre toată autoritate Kremlinului.-

Criza ministerială s-a declarat abia la 16 oct., prin demisia lui I.Maniu, rămasă nepublicată, la dorinţa regelui, urmată de demisiile, la 18 oct., ale lui C.Titel Petrescu şi Lucreţiu Pătrăşcanu.-

Intre timp, discuţiile în culise au continuat, cu febrilitate asupra împărţirii numărului de locuri în cabinet pe partide şi asupra repartiţiei ministerelor între partide, dar fărărezultate precise.-

Se vădea încă din prima jumătate a lunii oct. că există trei centre ale politicii romîneşti; I.Maniu, în jurul căruia se aflau liberalii Brătianu, precum şi aproape unanimitatea naţiei, era centrul cel mai important; partidul comunist romîn era al doilea centru,care folosea diferite grupări comuniste camuflate, lipsite şi mai multe de adeziunea naţiei, centru ce-şi trăgea puterea din împrejurările speciale; capul statului avea un rol politic decisiv, în nişte vremuri cînd se guverna fără parlament şi cînd de hotărîrile sale depindea, în foarte mare măsură, desfăşurarea evenimentelor politice şi însăşi soarta neamului.-

.//.

Regele Mihai I, născ. la 25 oct. 1921, a avut un destin nefericit, atît ca copil cît şi a monarh. In sept.1940, el fu părăsit pentru a doua oară de tatăl său şi deveni pentru a doua oară rege, la o vîrstă foarte tînără. Autocratul general Antonescu nu-i lăsa regelui exerciţiul nici-unei puteri publice şi nici măcar vre-o putere de fapt, astfel că acesta n-a fost în măsură să capete cel puţin un început de experienţă pentru rolul de şef de stat. Totuţi, sprijinul pe care Mihai I l-a dat lui I.Maniu în politica ce a dus la actul de la 23 aug., în care act regele a avut o importantă contribuţie personală, era de bun augur pentru o domnie care începea, cu adevărat, la 23 aug.1944, căci tînărul rege dovedise că ştie să se identifice cu măzuinţele neamului.-

Aceste năzuinţe erau personificate, din punct de vedere politic, în I.Maniu, care în 1942-1944 a ştiut, ca şi în alte dăţi, să dee neamului un ideal, care fiind primit de neam se reflecta ca năzuinţa acestuia. Maniu, septuagenar, născut la 8 ian.1873, făcuse politică încă de la vîrsta de 19 ani. Politica sa a fost întotdeauna o politică naţională, adică a întregului neam romînesc din Ardeal pînă la 1918 şi a majorităţii neamului romînesc, după acea dată. Inafara celor patru ani din cele două guvernări ţărăniste dintre 1928 şi 1933, Maniu a purtat în toată viaţa sa o politică de rezistenţă, la început contra asupririi ungureşti, iar mai tîrziu împotriva asupririi lui I.C.Brătianu - Ferdinand I şi a lui Carol II. Gh.Tătărscu. Chiar şi pe timpul celei de a doua guvernări ţărăniste, Maniu a purutat tot o politică de rezistenţă contra poftei de guvernare personală a lui Carol II. Dealungul celor peste cinci decenii de viaţă politică în slujba neamului, I.Maniu dovedise vederea clasă asupra viitorului, lipsă de interes personal şi infinite resurse politice. Toate cauzele pentru care a luptat Maniu, în întreaga sa viaţă, au fost drepte, pentru că el întotdeauna a ştiut să citească în conştiinţa neamului. Maniu a văzut just în toate marile probleme ale naţionalismului romînesc din timpul său, cărora el a fost investit de ursită să le deiefiinţă, sau deslegare. El a putut comite unele greşeli, dar acestea n-au privit nici-odată principiile şi nici liniile mari ale politicii sale.Oricine nu cunoştea trecutul politic mai îndepărtat al lui I.Maniu, putea constata numai din politica purtată de dînsul în ultimii trei ani măcar atît, că el este conducătorul cel mai autorizat al neamului şi că a iniţiat şi organizat şi dus la bun sfîrşit o acţiune politică de importanţă istorică, de care erau legate cele mai mari riscuri în ca de nereuşită.-

Inainte de 23 aug. 1944 şi după această dată, pînă la dizolvarea partidelorţărănesc şi liberal în 1947 liberalii n-au avut absolut

nici-o inițiativă politică, n-au adus nici-o idee. Ei au fost întotdeauna de acord cu tot ce le propunea Maniu. Cînd la 6 martie 1945 erau pe punctul de a comite o greşeală istorică, liberalii s-au redresat sub înrăurirea lui Maniu. Datorită curtoaziei deosebite pe care preşedintele o avea față de Dinu Brătianu, obediența acestuia era oferită în condiții care salvau aparanțele,la aceasta mai ajutînd faptul că toți conducătorii liberali, fiind conştienți de inferioritatea lor politică, adoptau o atitudine foarte cavalerească față de Maniu şi de prietenii săi.-

Deplina unitate între cele două partide istorice punea în mîinile lui I.Maniu toată forța politică a țărănimii şi a burgheziei. Aceasta era perfect adevărat ca realitate socială, cît şi ca organizare politică. Adevărul adevărat este că şi imensa majoritate a muncitorimii acorda încrederea sa tot lui I.Maniu; era o realitate socială; ca organizare politică muncitorimea fusese silită să devie masă de manevră în mîinile partidului comunist, dar nu exista nimeni care să se îndoiască de adevăratele simțăminte naționale ale majorității largi a muncitorimii şi de sprijinul pe care ea era hotărîtă să-l aducă, în măsura posibilităților, lui I.Maniu.-

Toate cele de mai sus creşteau în valoare cu fiecare zi care ne apropia de alegerile parlamentare din nov.1946, dar ele erau destul de clase chiar din oct.1944.-

Totuşi centrul politic de la palatul regal a acționat împotriva sfaturilor date de I.Maniu, constant sprijinit de Brătianu.-

Politica aceasta îşi are obîrşea în unele acte ale regelui dinainte de 23 aug.1944. Ea a dus la creerea blocului democrat şi apoi tot fără voia lui Maniu, la un guvern politic la 23 aug., şi în acest fel partidul comunist a ajuns să participe la conducerea statului. In urma acestor fapte, comuniştii au prins o îndrăzneală mare, deoarece, pe de o parte stiau că au intrare liberă la palatul regal, iar pe de altă parte, ei se aflau deja instalați în guvernanți.-

In oct. mai era încă mareşal al palatului regal Stîrcea, care influența pe rege. Ori, Stîrcea favoriza pe comunişti, motiv pentru care a şi fost scos dar după ce a făcut mult rău şi a deschis o cale greşită.-

In locul său a fost numit D.Negel.S-a întîmplat ca sfatul lui Negel să conteze la rege mai mult decît sfatul lui Maniu, ale cărui inițiative şi idei se găseau contracarate de noul mareşal al palatului Mă refer la soluțiile finale adoptate de rege. Valaarea politică şi valoarea morală a mareşalului palatului erau lămurite. Negel a fost ministru al Agriculturii în guvernul Antonescu şi încă într-o vreme cînd soarta lui Hitler, deci şi a lui Antonescu, era pecetluită,fiind numai o chestiune de timp şi încă scurt, care să aducă desnodămîntul

Deci, Negel s-a dovedit a fi arivist şi oportunist. Iar dacă am admite că la data ministeriatului său, el mai credea în victoria Germaniei; şi era sincer adept al autocratului Antonescu, cu atît mai vîrtos el nu avea ce căuta în postul pe care îl ocupa lîngă şeful statului. E lesne de priceput că anticomunismul, sincer fără îndoială, al lui Negel era concurat, în propria sa persoană, de oportunism, de un spirit moral relaxat şi mai grav încă de şantajul comuniştilor că îl vor declara criminal de război dacă nu-i sprijină. D.Negel nu putea avea conştiinţa independentă şi nici mîinile libere chiar dacă am admite că el ar fi posedat priceperea politică necesară într-un aşa post şi în aşa vremuri, cînd se cerea concepţie şi metodă politică.-

Sinceritatea iniţială a lui Negel faţă de cauza naţionalistă a fost compromisă de faptul că ruso-comuniştii nu se mulţumeau cu puţinul pe care, la început, înlocuitorul lui Stîrcea era dispus să le conceadă. Ruso-comuniştii, încurajaţi de succesele lor anterioare în centrul politic din cal.Victoriei şi mizînd pe o bună voinţă pe care o ştiau existentă la Mihai I în favoarea lor, au cerut lui Negel mai mult decît un sprijin miner, ci ascultarea cît mai largă, iar apoi satisfacerea nediscutată a cererilor lor, pe care nedobîndind-o, pentru că acesta nu-i imbia deloc, au cerut regelui înlăturarea sfetnicului său privat. Regele a suprimat postul de mareşal al palatului, dar l-a păstrat pe Negel lîngă dînsul;curînd după aceia Negel şi-a recăpătat şi titlul. Situaţia era de aşa natură încît ţărăniştii au fost emoţionaţi de eventualitatea complectei înlăturări a lui Negel, căci se temeau de mai rău, dar ei ştiau deja că nu se poate conta pe mareşalul palatului ca pe un partizan absolut devotat în tabăra anticomunistă. Nu e greu să ne închipuim ce s-a petrecut în eul intim al lui Negel cînd s-a văzut direct atacat chiar de ruşi, cu perspectiva pecetluirii sale drept criminal de război.-

Abia tîrziu de tot, prin 1946, s-a putut realiza ca Savel Rădulescu să devie sfetnicul privat al regelui, primind un post la palat. Era deja mult prea tîrziu ca să se mai poată redresa situaţia.-

Acestea toate au fost posibile numai pentru că regele a cedat cererii ruşilor de înlăturarea din guvern şi de pe lîngă el personal a lui Gr.Niculescu Buzeşti. Acesta adusese un aport foarte preţios în pregătirea şi executarea actului de la 23 aug.1944. Ca şef al direcţiei cifrului din Ministerul Afacerilor Străine, pe timpul lui Antonescu, Buzeşti ţinea tainic în curent pe rege şi pe Maniu cu toate actele diplomatice mai importante şi întreţinea legături cu diplomaţii romîni din străinătate favorabii politicii lui Maniu. In audienţa lui Ion Antonescu şi Mihai Antonescu la rege, în după amiaza zilei de 23 aug.,

Buzeşti, constatînd, din odaia alăturată aceleia unde avea loc audienţa că regele are ezitări în a da semnalul convenit pentru arestarea celor doi, a poruncit el - Buzeşti - patrulei ce se afla gata pregătită ca să intre în biroul de lucru al regelui şi să aresteze acolo pe Ion şi Mihai Antonescu. Buzeşti era un devotat al lui Maniu şi un devotat slujitor al regelui. Avea adică tot ce trebuie ca ruşii să dorească, insistent, înlăturarea sa de la palat. Comuniştii nu s-au dat în lături de la nimic ce le-ar putea deschide mai uşor calea la rege. Regina mamă Elena îşi cîştigase stima oamenilor politici pentru viaţa sa retrasă şi neamestecul său în trebile publice. De astă dată, regina a devenit sfătuitoarea fiului său. Căpitanul Vergot, aghiotant al reginei fusese cîştigat de comunişti de partea lor. Si acest căpitan îşi permitea sugestii, deşi calitatea sa de umil slujitor nu-l îndreptăţea, sugestii pe care Elena şi le însuşea.-

Mătuşa regelui Mihai I, Elisabeta, care nici ea nu se amestecase pînă atunci în politică, deveni şi ea, sfătuitoarea nepotului său, mai ales pe vremea cînd palatul regal nefiind încă refăcut de pe urma bombardamentului aerian german, Mihai I locuia în palatul mătuşei sale. Sfătuitorul Elisabetei, principesă de Romînia şi fostă regină a Greciei era Scanavi, intimul palatului Elisabetei, pe care comuniştii îl coptaseră.-

Comuniştii lucraseră astfel încît Mihai I ori de unde ar căuta un sfat printre sfetnicii palatului, sau în familia sa, să afle recomandări de concesii în favoarea comuniştilor. Probabil să asemenea sfaturi i-au fost date şi fără a fi cerute.-

Este semnificativ pentru cunoaşterea stării de spirit a tînărului rege ceeace s-a petrecut în audienţa pe care Maniu şi Brătianu au avut-o împreună, în ziua de 16 oct., cînd i-au prezentat monarhului demisiile lor din guvern. Penescu mi-a destăinuit că în şedinţa biroului politic din ziua următoare, Maniu a relatat că l-a găsit pe rege foarte abătut, gata să plîngă şi că preşedintele l-a remontat cu glume; a fost o audienţă dramatică, în care s-a decis un guvern de uniune naţională cu un anumit raport de forţe între partide.-

Tinereţea şi lipsa de experienţă pot explica mult, dar nu pot constitui justificări pentru un om care ţine în mîinile sale destinul unui neam în vremuri cruciale şi care îşi ia asupra sa de a nesocoti pe un om înţelept, chibzuit şi experimentat cum era Maniu şi pe un alt mare patriot, Brătianu. Regele Mihai I n-a domnit. A guvernat El şi-a angajat răspunderea în faţa istoriei, indiferent dacă am admite că vre-o cîţiva ani după 6 martie 1945 tot s-ar fi ajuns în Romînia la un regim comunist aservit Moscovei, ceeace nu-i chiar aşa de sigur.-

./.

Să vedem acum ce forţă politică reprezenta celălalt centru politic, pe care partidul comunist îl instalase în parcul Filipescu.-

Incă din primele zile după 23 aug., muncitorimea a respins adeziunea sa la partidul comunist. Nici partidul socialist nu se bucura de simpatii. Spre lauda ei, muncitorimea era naţionalistă. Ea dorea realizarea unor reforme în beneficiul său, dar nu cu preţul vînzării conştiinţei naţionale. In oct. partidul comunist abia realiză unele începuturi de organizare în ţară, cu totul neînsemnate. Socialismul era şi el, aproape tot atît de slab ca forţă politică în muncitorime; slabă era şi valoarea personală a conducătorilor săi politici, din care pricină partidul comunist a anihilat uşor partidul socialist. In epoca dintre cele două prime războaie mondiale, muncitorimea a fost în majoritate ţărănistă, iar apoi s-a împărţit între ţărănism şi legionarism. După 23 aug. 1944, simpatiile marii majorităţi a muncitorimii au mers categoric către I.Maniu. La alegerile parlamentare din 1946 aproape unanimitatea muncitorimii a votat listele partidului naţional ţărănesc.-

Partidul comunist a cărui conducere era numai de formă în mîinile unor cetăţeni romîni, sau foşti cetăţeni romîni ca evreica Ana Pauker şi ungurul Vasile Luca, deveniţi cetăţeni sovietici a înţele să benefecieze din plin de drumul pe care i-l deschideau armata sovietică politica internaţională a Kremlinului şi directivele directe primite de la partidul comunist rus. Comuniştii au deslănţuit o agitaţie gradat calculată şi au deschis tarabă la care erau poftiţi să vie toţi duşmanii neamului romînesc, toţi oportuniştii, toate lichelele. Evreii şi ungurii s-au prezentat de bună voe. Ei au fost încurajaţi şi sprijiniţi.-

Scoala rusească a propagandei comuniste stabilise metode precise şi bine studiate de lucru, pentru ademenirea naivilor, pentru intimidarea fricoşilor, dar mai ales pentru captarea pescuitorilor în apă turbure cît şi în special pentru a pune mîna pe muncitorii din fiecare fabrică. Cel mai eficace mijloc de a stăpîni muncitorimea şi de a face din ea o masă compactă în aparenţă, care să servească drept suport politic spectaculos al comunismului, a fost instituirea comitetelor de întreprindere, pe care nimeni nu le-a putut împiedica, căci principial, ele erau dorite de muncitori. Comitetele au pus deadreptul stăpînire pe fabrici, exluzînd rolul de conducere al patronilor, cu care lucru nu toţi muncitorii erau de acord. Ele dictau muncitorilor să îndeplinească acte cu caracter politic contrarii convingerilor lor, pe care muncitorii le executau, sub ameninţarea concedierii lor din serviciu. Mulţi muncitori au opus o rezistenţă îndîrjită, iar comitetele

./.

de întreprindere i-au concediat. La sediul partidului naţional ţărănesc se prezentau, zilnic, sute şi sute de muncitori, pe care partidul îi aj ajuta băneşte, dar asta a dăinuit puţin timp căci nu era de unde să se procure toate sumele de bani necesare distribuirii ajutoarelor.-

Comitetele de întreprindere nu s-au constituit pe cale de alegeri libere şi secrete ci prin aclamaţii, sistem impus de comunişti. Membrii comitetelor, s-au arătat mai înainte de alegeri ca adversari ai comuniştilor sau ca independenţi dar după aceia ei şi-au dat repede arama pe faţă. Cînd muncitorii au hotărît să procedeze la alegeri secrete pentru comitetele de întreprindere, ca în cazul de la fabrica "Malaa din Bucureşti în febr. 1945, comuniştii, dîndu-şi seama, în cursul alegerilor, că ei pierd pertida, auprovocat dezordini grave, urmate de atacuri cu focuri de armă şi de morţi, schinjuiţi şi muncitori răpiţi.

Zecile de mii de muncitori, inclusiv funcţionarii, scoşi să manifesteze pe străzile Bucureştiului, din porunca partidului comunist veneau, în imensa lor majoritate, numai de teamă concedierii din serviciu şi sub impresia intimidării, apoi şi a terorizării lor sub diferite chipuri, la care erau supuşi.-

Acte izolate de intimidare asupra populaţiei bucureştene se produseră chiar de prin nov.1944.-

La început a fost intimidarea, apoi teroarea a fost cel mai eficace mijloc de luptă al comuniştilor, conjugat fiind cu momeala întinsă oportuniştilor.-

In toate timpurile şi în toate ţările, partidele extermiste s-au impus prin dinamism, îndrăzneală nemaipomenită, acte împotriva moralei şi chiar infracţiuni penale. Reuşita lor le-a mai fost uşurată de lipsa de unitate a forţelor politice care apărau ordinea socială existentă, şi de rezistenţă prea slabă pe care aceste forţe, lucrînd separat, o opuneau extremismului. Din aceste puncte de vedere situaţia era numai parţial în favoarea comuniştilor romîni după 23 aug.1944.

Să ne întoarcem acum la luna oct. 1944.-

Partidul naţional ţărănesc dădu publicităţii un program, redactat de I.Mihalache. Discuţiile durează intermitent şi mai mult de formă, în comitet restrîns, din care fac şi eu parte, de la 7 oct. pînă la 15 oct., cînd programul apăru aproape în forma sa iniţială. Intîrzierea se datora împotrivirii lui Maniu, care credea că publicarea programului nu este oportună.-

Pentru 8 oct. era fixată o întrunire ţărănistă, care se amîna pentru 15 oct., cînd primul ministru Sănătescu o interzise, la cererea ruşilor.-

In schimb la 8 oct. avu loc prima mare adunare publică, cu cortegii pe străzi, a partidelor de stînga. C.Titel Pentrescu vorbi

.//.

despre o transformare evolutivă a stărilor sociale economice. A vorbit şi L.Pătrăşcanu, pentru care muncitorii manifestau o semnificaţie, văzînd în el conducerea romînească în opunere cu acea a Anei Pauker şi a lui V.Luca pe adevăratul său nume Luca Laszlo. Cortegiul se scurge pe străzi în 7o de minute. Erau puţin participanţii trecuţi de 3o de ani. S-a strigat "jos guvernul".-

A doua zi primii vizita lui Pătrăşcanu care îmi puse chestiunea dacă Penescu ar accepta să intre în guvern, ca naţional ţărănist, chiar fără voia lui Maniu, la care răspunsei negativ în lipsa lui Penescu din Bucureşti. Informîndu-l pe Preşedinte, îmi exprimai părerea că procedarea lui Pătrăşcanu denotă că acesta trebuie să conteze pe ceva.

Pătrăşcanu îmi spuse că dacă noi şi liberalii vrem să întrăm în guvern trebuie ca în prealabil să aderăm la F.N.D. Ne oferă Internele şi Finanţele "liberalilor le dau Economia şi Sănătatea"; Apoi: "F.N.D. va căpăta sigur puterea".-

Situaţia nu părea a fi tocmai bună nici ziariştilor englezi şi americani din Bucureşti. In lipsa misiunilor diplomatice, ziariştii erau socotiţi ca oamenii cei mai bine informaţi despre situaţia politică internaţională. Aceşti ziarişti au informat pe preşedinte că mai curînd de doi-trei ani, ţările lor nu vor putea interveni în favoarea Romîniei. Un motiv în plus ca situaţia politică internă să fie soluţionată repede şi hotărît împotriva partidului comunist, mai înainte ca forţa politică a acestuia să devie ameninţătoare.-

Preşedintele era un om de discreţie desăvîrşită şi în plus un om neinfluenţabil. Era singurul din partid căruia puteai să-i încredinţezi orice taină fără grijă că îl vei face să poate necaz cuiva. Dacă, totuşi, eu nu l-am informat pe Maniu despre rugămintea lui Popovici şi Penescu în legătură cu îndoiala pe care s-o las lui Pătrăşcanu asupra eventualei sale întrări separate a lui Penescu într-un guvern dorit de comunişti, este pentru că pe deoparte în condiţiile existente socoteam faptul nerealizabil şi în tot cazul prematură, iar pe de altă parte dintr-o cauză specială.-

Radu Xenopol, nepot de frate al lui A.D.Xenopol şi al fostulu ministru takist N.Xenopol, doria să devie ministru de Interne, ca persoană neutră. In acest scop, el întreţinea relaţii cu comuniştii, cu Dinu Brătianu şi de curînd cu I.Maniu. Lucreţiu Pătrăşcanu era persoana agreată de Xenopol, din frontul comunist. Xenopol a mizat mult pe Pătrăşcanu, pe care a căutat să-l ridice prin ziarul "Semnalul", de care dispunea. El a adus servicii ambelor tabere, şi uneori a fost persoana interpusă a lui Pătrăşcanu pentru transmiterea către Maniu şi alţii a unor informaţii preţioase, deşi poate că aceastanu s-a petrecut

./.

întotdeauna cu ştirea lui Pătrăşcanu. Atitudinea de neutru în împrejurări ca acelea de atunci nu putea duce la rezultatul urmărit de Xenopol, cu atît mai mult cu cît el nu reuşit să cîştige încrederea nici-unei tabere în deplina sa neutralitate.-

Misiunea dată de biroul politic lui N.Penescu a încetat de la primul contact luat cu mandatorul partidului comunist. Vizitîndu-l, împreună, pe Lucreţiu Pătrăşcanu, în cabinetul său de la preşedenţia consiliului de miniştrii, în ziua de 17 oct., a avut loc o discuţie scurtă şi pe un ton vehement din partea lui Pătrăşcanu, care a pus capăt întrevederii într-un chip cu totul nedelicat. Penescu a început prin a-i spune ministrului comunist că biroul nostru politic este de părere să se facă un guvern de colaborare, în care toată stînga să aibă patru ministere - Justiţia ca o atenţie pentru Pătrăşcanu, Munca Sănătatea, Lucrările publice fără comunicaţii - ţărăniştii trei ministere, liberalii tot trei şi alte trei ministere - Internele-Externele, Războiul să rămîie la dispoziţia regelui.-

- Pătrăşcanu, înfuriat:"Nu recunosc regelui dreptul de a dispune personal de ministere. E neconstituţional. Dacă regele ne roagă asta e altceva". - Penescu, cam bîlbîindu-se :"Si eu am aceiaşi părere" Pătrăşcanu declară că va raporta comitetului său propunerile primite după care va da răspunsul, dar adaogă că întrucît nu există parlament, propunesă se formeze un mare consiliu consultativ pe lîngă preşedenţia consiliului de miniştrii, compus din reprezentanţi ai partidelor, în aceiaşi proporţie numerică stabilită pentru guvern.-

După întrevederea cu Pătrăşcanu era evident că Penescu nu va mai putea trata. In ce mă priveşte, eu nu credeam că Penescu întrună condiţiile necesare misiunii cu care fuseşe însărcinat, deoarece el ar fi vurt să complacă, într-o oarecare măsură, comuniştilor, deunde ar fi rezultat fie concesii inutile, fie dificultăţi în calea lui I.Maniu. După aceia mi-am dat seama că tocmai acest lucru nu-l cunoşteau comuniştii, care l-au judecat pe Penescu după încrederea excesivă în sine, ... şi aroganţa pe care le înfăţişa şi care erau reale, dar nu erau totul, căci omul avea şi multe părţi slabe, pe care comuniştii le-ar fi putut exploata în favoarea lor.-

<u>Transcriu din jurnalul meu</u>

<u>19 oct.1944.</u>

Am fost primit de Lucreţiu la sediul partidului comunist, instalat într-o casă boerească din parcul Filipescu, unde făceau de strajă la intrare gărzi comuniste înarmate cu pistoale automate şi unde aşteptai în stradă pînă ce căpătai învoirea de a pătrunde în cetăţuie. Lucreţiu îmi spuse imediat că Ana Pauker şi alţi prieteni doresc să mă

cunoască. Vorbind de "Ana", Pătrăşcanu avea un aer deferent la adresa ei, din care mai rezultă că el consideră o deosebită atenţie pentru mine faptul că ea vrea să mă cunoască. După un minut apar Ana Pauker, Vasile Luca şi Emil Bodnăraş. Imediat după prezentări, Ana Pauker ocupă fotoliul de la birou, ca un gest firesc, dar cu oarecare ostentaţie, uitîndu-se la mine, de unde am priceput că ea este şeful şi că ţine să-i arate aceasta. Mă pofteşte să iau loc în faţa ei. Ceilalţi rămîn în picioare. După oarecare amabilităţi, întrăm în discuţia politică. Trebuie să spun că eu vorbeam în numele meu personal, ca şi cum nici n-aşi fi vorbit în prealabil nimic cu preşedintele. Că interlocutorii mei îşi închipuiau care era realitatea, asta e altceva.-

- Eu:"Sînt suprins de comunicatul pe care l-aţi dat. Noi n-am refuzat colaborarea cu dvs. In afară de asta, tonul nu este în spirit de colaborare". - Pătrăşcanu:" Fondul propunerilor dvs. e supărător".-

- Ana Pauler:" Propunerile făcute de biroul dvs. sînt o <u>o-brăz-ni-cie</u>. Nu putem admite ca noi să avem 4 ministere, dvs. cu liberalii 6, iar regele 3 ministere, care sînt tot ţărăniste".-

- Eu:" Nemulţumirea dvs. poate fi sau nu justificată, din punctul dvs. de vedere, dar <u>o-brăz-ni-cia</u> este total ne la locul ei, deşi aş putea face şi o altă calificare.-

- Pătrăşcanu:"Indrăzneala, acesta e cuvîntul".

- Eu:"Cei trei miniştri ai regelui nu sînt ţărănişti, dar în nici-un caz ai dvs. Raportul de forţe între partide vă este deja prea favorabil, căci imensa majoritate a opiniei publice e cu noi".

- Ana Pauker: "Tara e cu noi. Stiţi ce se petrece în Moldova?

- Eu:" In Moldova de nord-est, la care vă referiţi,este o altă situaţie, căci acolo a existat ocupaţia sovietică înainte de 23 august.-

Apoi, conversaţia vizează poziţia partidului naţional ţărănesc în raport cu timpurile.-

- Ana Pauker:"Partidul naţional ţărănesc trebuie să înţeleagă mersul vremurilor, care cer lucruri noi.Acest lucru nou e comunismul".

- Eu:" Partidul nostru are ideologia sa, la care rămîne. El are un mare rol. Si dvs. aveţi nevoie de el".-

- Ana Pauker:" Da, dar partidul Dvs.trebuie să meargă la stînga. Maniu nu ia contact cu provincia. Dacă ar lua, el ar vedea ce gîndesc ţăranii. Ei vor pămînt".-

- Eu:"Il vor avea, aceasta fiind şi dorinţa lui Maniu şi Mihalache. Programul nostru are multe puncte care nu ne prea despart de Dvs.".

- Pătrăşcanu:" Ne desparte un lucru, că noi îl vom realiza şi

dvs., nu.

- Ana Pauker:" Partidul dvs. rămîne în urmă. Dacă nu se schimbă, va pieri, şi odată cu el şi dvs. toţi. Dacă vă bucuraţi de încrederea lui Maniu, spuneţi-i să meargă cu timpurile, iar de nu vă ascultă, formaţi o grupare aparte".-

- Eu:" Las laoparte consideraţiunile politice, cu divergenţele ce ne despart, dar noi îl admirăm şi-l iubim pe Maniu şi e destul numai atît ca să nu ne despărţim de el, orice ar fi să ni se întîmple".

- Ana Pauker:"Si dragostea cunoaşte schimbări".

- Eu: "Si sinucideri, dacă e nevoe".

- Pătrăşcanu:"Chiar şi asasinate!"

- Eu:"?!"

- Pătrăşcanu:"Maniu a fost permanent o nenorocire pentru politica ţării noastre".

- Eu:" Nu-i adevărat. Dacă n-ar fi fost decît viaţa publică nouă pe care a intredus-o la 1928, şi ar fi suficient".

- Pătrăşcanu:" Este exact, dar nu-i destul pentru un partid"

Vine vorba despre primirea în partidul nostru a unor foşti legionari.

- Eu:" Si dvs. aţi primit legionari. Dar faptul că i-am primit noi, credeţi că vă dă dreptul să ne atacaţi ca fascişti?"

- Vasile Luca:" Nici nu poate fi vorba că sînteţi fascişti".

- Ana Pauker :"Desigur".

- Pătrăşcanu:" Dar la conducere sînt fascişti".

Convorbirea a luat sfîrşit după trei sferturi de oră. La despărţire Ana Pauker mă pofteşte să mai vin pe la ei.-

Inchei transcrierea din jurnalul meu.-

In drum către casă recapitulam cele discutate. Constatam că încercările mele reiterate de a aduce discuţia asupra formării guvernului, peste declaraţiile de la început ale Anei Pauker, au dat greş şi că "tovarăşii" nu arătau deloc bună dispoziţie în legătură cu această chestiune, în contrast cu atitudinea de mai înainte a lui Pătrăşcanu. Mai constatam că, după eşuarea atragerii lui Penescu de partea lor, comuniştii au încercat să mă facă pe mine transfug prin glasul Anei Pauker, căci Pătrăşcanu nu îndrăznea să-mi vorbească personal în acest sens (pînă la urmă, comuniştii s-au mulţumit cu ridicolul Anton Alexandrescu contabil de meserie, care a înfiinţat un partid ţărănesc).-

In aceiaşi seară Pătrăşcanu îmi telefonă spre a mă întreba ce atitudine a avut Maniu în consiliul de miniştrii de azi, la care el n-a luat parte.-

Preşedintele a fost vizibil interesat de convorbirea mea cu "tovarăşii". A zîmbit cînd i-am vorbit despre "o-brăz-ni-cie", iar

./.

despre replica lui Pătrăşcanu cu "asasinatele", a spus că aceasta denotă o anumită mentalitate. M-a aprobat în totul pentru răspunsurile pe care le-am dat. In legătură cu cele discutate în consiliul de miniştrii, Maniu îmi spuse: "Atitudinea mea este următoarea: am făcut blocul democratic la cererea regelui şi un guvern politic, ca să complac comuniştilor. Aceasta a fost o concesiune. Dacă comuniştii vor să rupă blocul, s-o facă, dar eu nu o voi face. Iar dacă comuniştii vor o sinceră colaborare, atunci să facă şi ei concesii. Nu te pot autoriza să-i comunici acestea lui Pătrăşcanu, deoarece eu n-am voe să-ţi spun nici dumitale ce s-a discutat în consiliul de Miniştri".-

I.Mihalache a reacţionat violent cînd i-am relatat chestia cu "o-brăz-ni-cia", i s-a urcat sîngele la cap; ar fi vrut să rup orice contact cu Ana Pauker, dar nu în părerea mea, care ştiam bine că este şi a preşedintelui, aceasta n-ar fi fost în interesul nostru informativ.

Desigur că comuniştii aveau motive să priceapă că nu ţin în mînă chiar atîtea spaţii cîte credeau ei. Ei făcută o nouă propunere: noi cu liberalii şase minister, iar ei tot şase. La aceasta, preşedintele mă autoriză să transmit o contrapropunere: patru ministere comuniştii, cu toată stînga, în loc de trei cît s-a convenit la constituirea "blocului", noi trei, liberalii trei, cu două ministere neutre; în ce priveşte subsecretarii, şapte locuri pentru stînga şi numai patru pentru noi şi liberali.-

In aceiaşi întrevedere preşedintele mă întrebă dacă comuniştii tot mai au rezerve contra sa, la care n-am putut da nici-un răspuns, nefiind nimic nou. Dar am prins prilejul de a-i spune preşedintelui că domnia sa trebuie să ia neapărat şefia guvernului. "De ce?" Mă întrebă el. "Pentrucă dvs. sînteţi singura speranţă a întregii ţări şi singurul care puteţi lupta cu succes contra comuniştilor". La aceasta am primit următorul răspuns: :Eu nu sînt un ambiţios. Am făcut două lucruri mari. Am făcut România mare şi am scos ţara din "Axa".E destul pentru o viaţă de om. Mi-e indiferent cum o să mor, dar nu pot să umilesc ţara, cum ar fi dacă aş primi condiţiile comuniştilor" - Eu: "Dvs. aveţi o misiune istorică. Ochii a milioane de romîni sînt aţintiţi asupra dvs.". - Maniu:" Dumnezeu ne va ajuta". Stiam că preşedintele este bun credincioş şi că asemenea cuvinte rostite de el nu au valoarea obişnuită oricăruia dintre noi atunci cînd invocăm pe Dumnezeu.-

La întoarcerea mea de la Braşov, unde am asistat la adunarea publică organizată de Mihai Popovici, preşedintele îmi spuse că în lipsa mea, a primit o comunicare de la comunişti, prin Radu Xenopol; se cere reluarea oficioasă a tratativelor şi înlocuirea lui Penescu prin Ghiţă Pop. Tot odată, preşedintele mă informă că a acceptat pe

./.

generalul N.Rădescu la şefia guvernului, pentrucă îl vrea regele,deşi el (Maniu) abia îl cunoaşte. La uimirea mea, preşedintele îmi spuse"Tot eu voi conduce politica". Dorinţa sa era să ne înţelegem cît mai repede cu comuniştii.-

La 23 oct., cînd a avut loc prima întrevedere a lui Ghiţă Pop la sediul comunist, se vorbea deja de un nou raport de forţe,care denotă concesii mari din partea comuniştilor; şase locuri stînga, şapte - opt locuri ţărăniştii cu liberalii, două ministere neutre. In aceiaşi zi, Pătrăşcanu îmi spuse că dacă nu se va ajunge la o înţelegere definitivă, inclusiv repartiţia ministerelor pe partide, în douătrei zile, se vor produce lucruri foarte grave. Instită a doua oară asupra avertismentului, de care mă rugă să-mi aduc aminte în caz cînd evenimentul misterios se va produce; vorbea cu calmul ce-l are cineva în faţa inevitabilului, lăsîndu-mă net a înţelege că ceeace ar fi să se petreacă îi fără voia lui. In aceiaşi întrevedere, am respins din nou, propunerea unui consiliu consultativ, precum şi propunerea de a discuta acum reforma agrară, ca prematură.-

In a treia zi a tratativelor începute de Ghiţă Pop, cînd spre mirarea mea Pătrăşcanu îmi spuse că nu e mai grăbit, preşedintele mă trimise la sediul comunist, spre a-i spune lui Ghiţă Pop şi a transmite şi celorlalţi, rugămintea sa ca tratativele să se termine pînă în seara următoare, 26 oct., deoarece regele pleacă pe front pentru 8-10 zile; în caz contrar, să nu i se ia în nume de rău dacă se vor complecta vacanţele din guvern, de oarece ţara nu poate să mai stee fără guvern. Citeam satisfacţie pe figura preşedintelui şi mă bucuram de rezultatul contra ofensivei sale. Complectarea vacanţelor ar fi însemnat înlocuirea lui L.Pătrăşcanu şi a lui Titel Petrescu, desigur cu miniştrii care să nu facă parte din stînga. Era vădit că se petrecuseră anumite lucruri, pe care nu le cunoşteau.-

La sediul comunist am găsit adunată prima şedinţă comună a delegaţilor tuturor partidelor, sub preşedenţia lui L.Pătrăşcanu, căci mai înainte Pop discutase numai cu comuniştii. Erau de faţă Ghiţă Pop, Const.Bebe Brătianu, St.Voitec din partea socialiştilor. Mai participau, fără împuterniciri speciale, Gh.Gheorghiu Dej, foarte modest şi stingherit şi Teohari Georgescu, care stătea în rîndul al doilea pe marginea scaunului. La propunerea lui Pătrăşcanu a mai rămas şi Radu Xenopol. O stenografă comunistă lua note.-

S-a discutat la această şedinţă de dimineaţă programul viitorului guvern, pe care, lucru curios, l-a propus în scris, Radu Xenopol şi mi-am dat imediat seama, chiar şi numai după zîmbetele

./.

comuniştilor, că programul era redactat de comunişti. Dar s-a ţinut seamă de unele din cele discutate anterior de către Ghiţă Pop, care desbătuse cu Ana Pauker, Vasile Luca şi L.Pătrăşcanu numai chestiuni programatice. In şedinţa delegaţilor s-a discutat mai pe larg chestiunea agrară. Comuniştii propuneau expropierea pînă la 5o ha. şi imediată Brătianu propunea împropietărirre fără expropiere. Ghiţă Pop tăcea. Eu am spus că programul trebuie să prevadă că expropierea se va face la timpul potrivit, fără fixarea nici-unui plafon, deoarece poate că va fi nevoie să se meargă sub 5o ha. S-a acceptat punctul meu de vedere.-

R.Xenopol - "neutrul" - propuse apoi şefia guvernului pentru generalul N.Rădescu, care a stat în lagărul de la Tg.Jiu, în urma scrisorii adresate lui Kilinger, ministrul Germaniei la Bucureşti Noi şi liberalii ne declarăm de acord, dar comuniştii cerură termen spre a sta de vorbă cu Rădescu, pe care nu-l cunoşteau.-

Am raportat preşedintelui, care constatînd că Ghiţă Pop nu obiectează nimic împotriva participării mele la tratative, mă autoriza a fi al doilea delegat oficios al partidului. A urmat o consfătuire şi cu Ghiţă Pop, continuată şi după plecarea acestuia, care era grăbit. Preşedintele mă autoriză să acceptăm opt locuri pentru noi şi liberali, cîte patru de fiecare partid, şase locuri pentru stînga şi două ministere neutre; să cerem neapărat pentru noi Agricultura, Educaţia naţională şi Comunicaţiile; să mai obţin Cultele pentru Ghiţă Pop; să încerc împărţirea Economiei naţionale în Industrie pentru Valeriu Rică Georgescu şi Comerţul; nu-l interesează Finanţele pe care le pot lua chiar şi comuniştii, dar să rezerv acolo un subsecretariat de stat pentru mine. Discutarăm ministerele noi ce trebuiesc înfiinţate pentru satisfacerea marelui număr de miniştri. Preşedintele era de acord cu programul; mai ales soluţia în chestiunea agrară i-a luat o piatră de pe inimă. Eu am obiectat că nu e just ca liberalii să aibă un număr egal de ministere cu acela al nostru; pînă şi comuniştii erau surprinşi, ei crezînd că noi nu vom da liberalilor decît două locuri. - Maniu: "M-am înţeles de la început cu Brătianu că în viitorul guvern după Antonescu vom participa la egalitate. Eu nu pot să-mi calc cuvîntul. De altfel, n-avem interesul să-i nemulţumin pe liberali.-

Cum nu s-a putut ajunge la terminarea tratativelor în prima zi, preşedintele a fost nemulţumit. Eu n-am declarat ruptura, deoarece socoteam că aceasta trebuie s-o facă Ghiţă Pop, căruia îi comunicasem dispoziţiile exprese date de Maniu. Dar Pop nici n-a venit la Maniu spre a-i raporta lăsînd aceasta pe seama mea. Dorinţa preşedintelui de a se ajunge la un acord şi încă repede, rămase tot atît de stăruitoare.

./.

Dar a doua zi tratativele oficioase, la care Titel Petrescu își făcea o scurtă apariție, ridică noi dificultăți. Comuniștii insistară ca ministerul de Interne să fie luat de țărăniști, ei urmînd să primească subsecretariatul poliției și al siguranței. Eu știam de la Maniu că Internele intrau în lotul ministerelor neutre, împreună cu Externele; Apărarea națională fiind socotită a fi de drept a regelui. Mi-am datimediat seama că ni se întinde o cursă.Am insistat, alături de Pop și Brătianu, pentru un ministru neutru la Interne și un subsecretar tot neutru la poliție și siguranță. Argumentul invocat de noi era că numai o persoană neutră poate evita fricțiunile între partide la un minister atît de important.-

Atitudinea mea, permanent hotărîtă și dîrză contra comuniștilor îl irita pe Pătrășcanu, mai ales că Pop, dar în mai mică măsură Brătianu, nu reacționau cu energia trebuitoare. Pătrășcanu îmi reproșă prietenește, însă în auzul tuturor că îi fac dificultăți. I-am răspuns că prietenia nu ne poate împiedica de a apăra fiecare, interesele partidului său, astfel cum singură dovedește.-

După cum era de așteptat, președintele a fost contrariat de problema ministerului de Interne. - Eu nu vreau Internele, la care trebuie să fie o persoană neutră, dar dacă îmi sînt oferite, nu pot să le refuz; în nici-un caz nu pot primi ca partidul comunist săia poliția și siguranța".-

Stăruințele lui Radu Xenopol pentru satisfacerea cererilor comuniștilor s-au produs și personal pe lîngă președinte în favoarea subsecretariatului de stat al poliției, a dezarmării gărzilor comuniste în două luni și a cedării de către noi a ministerului Educației naționale. Va, Xenopol credea că are și autoritatea de a se purta garant că comuniștii se vor purta bine și la poliție și la Educație și în chestiunea gărzilor. Asistam la această întrevedere. Președintele a evitat un răspuns direct.A vorbit despre lucruri din trecut, spre a dovedi spiritul său hotărît în luptă și leal în colaborare."Cînd eram de nousprezece ani și jumătate am venit în București și la statul major am jurat în scris în fața unui ofițer, să lupt pentru România mare, la nevoie chiar prin revoluție.Si am făcut această Românie. Mai mult nu doresc.". Apoi președintele mi-a vorbit de campania "oțeliților", în cap cu Octavian Goga, contra sa, cu 32 de ani în urmă. Ghiță Pop era creerul acestei mișcări și a scris mult contra mea. Apoi, "oțeliții" au văzut că am dreptate. Ne-am împăcat. Eu nu i-am purtat necaz lui Ghiță Pop, și astăzi cine este mai apropde de mine, dacă nu el. La împăcare "oțeliții" mi-au oferit în dar, o călimară, pe care au gravat cuvintele "vajnic în luptă, mărinimos în pace". Să fie siguri comuniștii că nimeni, mai mult ca

mine, nu va executa cu sfinţenie înţelegerea făcută". Relativ la primirea legionarilor în partidul naţional ţărănesc, preşedintele spuse că "cine se căieşte sincer, să fie păstrat în politică".-

In după amiaza aceleaşi zile de 26 oct., onomastica lui Maniu pe care îl mai cheamă pe lîngă Iuliu şi Dumitru, a avut loc, la preşedinte, o consfătuire, la care au participat I.Mihalache, Ghiţă Pop şi eu. Mihalache, chiar şi în aceste săptămîni atît de agitate, stătea la Dobreşti. Acum, fusese chemat de preşedinte, spre a fi pus în curent şi consultat. Mihalache îmi declară în particular că nu va face greutăţi "domnului Maniu" dar că e dator să-şi spuie cuvîntul: a fost o greşeală că s-a deschis tratativele, nu trebuie făcută nici-o concesie comuniştilor, este contra colaborării cu FND.-

Delegaţia permanentă a comitetului central al partidului nostru, după desbateri de mai multe zile, a acceptat, la 28 oct. ca partidul să participe în guvernul de colaborare; Mihalache a fost vehement contra, iar Mihai Popovici şi dr.Lupu pentru; s-a mai acceptat să cedăm Educaţia naţională, dar condiţionat să avem subsecretariatul învăţămîntului primar şi normal; tot Ghiţă Pop, care m-a informat căci eu nu făceam parte din delegaţia permanentă, îmi spuse că pe chestiunea subsecretariatului poliţiei cerut de comunişti, "să se mai lupte şi regele cu ei".-

Acum reveni în discuţie şefia viitorului guvern. Generalul N.Rădescu n-a fost acceptat de comunişti ca prim ministru. Pretextul invocat a fost că Rădescu, care era şi şef al marelui stat major, de la care nu-l lăsau ruşii să plece, nu poate face faţă şi sarcinilor de prim ministru. Realitatea era, însă alta. In după amiaza zilei de 25 oct., după vizita făcută lui Maniu, Rădescu a făcut o vizită la sediul comunist, unde a fost primit de toţi conducătorii, în cap cu caiafa de Ana. Intrevederea a fost scurtă, şedinţa delegaţilor oficioşi ai partidelor pentru discutarea formării noului guvern intrerupîndu-se la orele 19,oo reluată fiind după ceva mai mult de jumătate de oră. Comuniştii au constatat că nu-l pot juca pe Rădescu, motiv pentru care ei au propus prin Xenopol tot pe Sănătescu, deşi însăşi Titel Petrescu declara, în şedinţa delegaţilor, că acesta nu-i bun, fiind prea moale.-

Comuniştii au propus ca chestiunile în divergenţă, adică subsecretariatul poliţiei şisiguranţei, Educaţia naţională şi persoana primului ministru să fie discutate, după amiază, într-o conferinţă a şefilor de partide.-

L-au găsit pe preşedinte la restaurantul "Capşa". A fost foarte satisfăcut că partidul comunist l-a acceptat pe Mihai Popovici la Interne, deoarece, cu el în fruntea ministerului,comuniştii nu vor putea face ce vor. A reflectat chiar dacă n-ar fi cazul ca într-o

asemenea eventualitate, să le cedeze comuniştilor subsecretariatul poliţiei. Eu am făcut observaţia că nu putem lua drept sigură acceptarea de către comunişti a lui "conu Mihai", totul putînd fi numai un act de politeţă. Preşedintele a refuzat propunerea conferinţei între şefii de partide.-

Inaintea şedinţei de după amiază, Radu Xenopol m-a informat că a intervenit o nouă dificultate. Dinu Brătianu cere ca şefii de partide să participe în guvern ca miniştrii fără portofoliu, căci numai astfel guvernul va avea deplină autoritate. Dar comuniştii refuză

Tot Xenopol mă mai informează că situaţia lui Rădescu s-a înbunătăţit, căci protocolul semnat chiar în aceiaşi zi cu ruşii asupra demobilizării armatei noastre din interior, din care ne rămîn numai două divizii numai face necesară prezenţa acestuia la şefia statului major.-

Sedinţa de după amiază, ultima, a durat numai jumătate de oră. Indemnat de Brătianu, care îmi spuse că chestiunea rămînerii lui Rădescu la statul major este "un coup monte" pentru înlăturarea lui de la şefia guvernului, am cerut ca să fie întrebat Rădescu dacă renunţă la statul major. Dar Pătrăşcanu, enervat şi încurcat, înăbuşi discuţia. Apoi el, ne ceru să dăm un răspuns definitiv, după consultarea lui Maniu şi a lui Brătianu, dacă ne menţinem poziţia pe chestiunea subsecretariatului Poliţiei şi a ministerului Educaţiei naţionale; aşteaptă răspunsul pînă la orele 2o,3o, adică peste o oră şi patruzeci de minute. Pătrăşcanu a vorbit pe un ton cominatoriu, atitudinea sa fiind aproape necuviincioasă, ceeace determina pe Ghiţă Pop să plece fără a da mîna cuiva.-

Situaţia deveni, brusc, de o gravitate extremă.-

L-am găsit pe preşedinte în localul de peste drum de sediul central al partidului pe str. Clemenceanu, unde venise să se întreţie cu muncitorii ţărănişti. Maniu a fost foarte surprins şi vădit îngrijorat de posibilitatea unei rupturi. Il rugă pe Ghiţă Pop să telefoneze lui Pătrăşcanu, spre a-i cere o amînare pînă a doua zi la amiază, pentru a putea fi consultată delegaţia permanentă. Dar Pop propuse să telefonez eu, după care plecă. Nu ştiu ce. L-am găsit pe Pătrăşcanu foarte surescitat. Imi spuse că nu poate aştepta nici-o amînare a răspunsului, întrucît a organizat o manifestaţie de stradă pentru a doua zi după amiază. Eu, pe un ton liniştit:"Constituirea unui guvern e un lucru prea serios pentru a nu mai putea aştepta cîteva ore". Pătrăşcanu, categoric: "Dacă nu am răspunsul pînă la 8,3o consider tratativele rupte şi închei proces verbal în acest sens". - Eu:"E un ultimatum?" - Pătrăşcanu:"Da, un ultimatum".-

.//.

Faţă de această situaţie care făcu să crească enrom tensiunea, Maniu mă rugă să mă duc personal la Pătrăşcanu, spre a obţine amînarea. La orele 2o şi 25 de minute eram la el. L-am găsit la sediul lor, vorbind la telefon, încercînd a convinge pe persoana cu care vorbea desigur că nu prieten, poate că Titel Petrescu că nu mai poate aştepta răspunsul. Mai erau de faţă Xenopol şi stenografa. Prezenţa stenografei indică o situaţie neprielnică unei convorbiri între prieteni. Totuşi, spre a da întrevederii un caracter mai intim, eu m-am aşezat pe masă, în loc de scaun şi am început să vorbesc liniştit prieteneşte. Lucreţiu a simţit intenţiile mele şi ostentativ, se mişca agitat prin odaia foarte spaţioasă de la parter. De altfel, nici convorbirea la telefon din momentul întrării mele nu fusese chiar aşa de calmă.-

Am reluat chestiunea manifestaţiei comuniste de a doua zi, care era invocată ca motiv al neputinţei amînării răspunsului nostru. - Eu:" Altă dată ai dat ordin de manifestaţie la orele 1 (13) şi la orele 2(14) ai avut muncitorii în stradă. Vei avea, deci, mîine tot timpul să contramandezi manifestaţia, dacă răspunsul nostru dat la orele 11 nu te va satisface". Pătrăşcanu, din ce în ce mai agitat:" Inainte de manifestaţie va trebui să apară în ziarele noastre procesul verbal pe care l-am încheiat şi din care se constată că voi aţi rupt tratativele". - Eu:" Dar cine te obligă să manifestezi mîine?" - Pătrăşcanu:" Duminecă (poimîine) nu pot, pentru că aveţi voi întrunirea, iar luni e prea tîrziu". - Eu:" De ce e prea tîrziu, doar nu dau turcii?" Dar n-am mai primit nici-un răspuns. Pătrăşcanu era un om ieşit din fire, aproape de furie. A ieşti din odaie ca o furtună fără a-mi spune măcar bună ziua.-

Am apelat la Radu Xenopol să intervie, dar acesta, înfundat într-un fotoliu, cu bărbia în piept, descompus, de parcă i s-ar fi înecat corăbiile, îmi răspunse că "ei au dreptate". Nu puteam pune acest răspuns numai pe prezenţa stenografei, deoarece el era în concordanţă cu toată atitudinea lui Xenopol din timpul îndelungat al tratativelor.-

Era o situaţie dramatică. Judecînd după impresia pe care o citeam pe faţa stenografei, am priceput că şi eu trebuie să fi avut o mutră puternic impresionată de toate cîte se petrecuseră în ziua aceia, şi mai ales în ultimele momente, cu tot calmul pe caremi-l impuneam.

L-am regăsit pe preşedinte întreţinîndu-se cu muncitorii, cu acelaş calm obişnuit al său. Dar imediat ce ne-am retras într-un colţ - Ghiţă Pop dispăruse definitiv -l-am văzut îngrijorat, sporindu-i această stare de spirit de îndată ce a aflat rezultatul misiunii mele. Maniu:"Eu ştiu ce trebuie să fac, dar nu-mi pot lua răspunderea singur.

./.

Caută-l pe Xenopol să intervie el". - Eu:" Cu Xenopol nu-i nimic de făcut, l-am găsit acolo, i-am vorbit, dar el e trup şi suflet cu dînşii". - Maniu:"Atunci dute la Dinu Brătianu şi roagă-l din partea mea să intervie,el, la Xenopol, căci el are mai bune legături cu dînsul decît mine".-

L-am găsit pe Dinu Brătianu foarte senin, privind lucrurile cu o uşurinţă vecină cu inconştienţa. - Dinu Brătianu:" Eu nu mă sperii Comuniştilor le e teamă de întrunirea dvs. de mîine. Asta-i tot. Nu cred oportun să intervin la Xenopol". L-am părăsit pe moşneag, cu desgust.-

Pentru a cincea oară în acea zi l-am vizitat pe preşedinte la locuinţa lui Lencuţia, unde se instalase pentru iarnă. Ultima veste adusă de mine încheia sbuciumul acelei zile. I. Maniu era îndurerat, pentru prima oară cînd l-am văzut astfel. Imi spuse:"Eu am făcut tot ce am putut. Cu acest prilej mi-a mulţumit, încă odată, pentru toată activitatea mea.-

In cursul tratativelor oficioase între delegaţii partidelor eu am avut un rol pe care nu l-a putut îndeplini Ghiţă Pop. Discuţiile s-au purtat, pentru două treimi din timpul lor, într-un dialog între mine şi Pătrăşcanu. Ghiţă Pop s-a dovedit mult mai moale, mai mult decît credeau comuniştii că se va întîmpla. Const.Bebe Brătianu a fost mai energic, dar a intervenit rar în discuţii secundîndu-ne pe noi ţărăniştii, pe cît a putut. Pot spune că singur eu i-am ţinut piept lui Pătrăşcanu. Brătianu l-a repezit pe Gheorghiu Dej, cînd acesta, unica dată cînd a îngăimat cîteva cuvinte, a fost nedelicat cu el. De bună seamă că nu i-am comunicat preşedintelui toate amămnuntele din interminabilele şedinţe de cîte patru ore, întrerupte pentru a lua o gustare şi mai ales nimic care să-l diminueze pe Ghiţă Pop. Dar preşedintele şi-a dat seama de tot ce făcuse. Spre uimirea şi nemulţumirea preşedintelui Ghiţă Pop nu arăta tragere de inimă ci era mereu grăbit, părăsind pe preşedinte în cursul discuţiilor în trei şi nu păstra contactul permanent cu preşedintele, spre a-i informa şi a primi dispoziţii aşa cum făceam eu; s-a întîmplat ca Ghiţă Pop să nu înţeleagă uneori sensul exact al celor discutate în şedinţele delegaţilor, pentru ca, după ce îl contraziceam, de faţă cu preşedintele, să recunoască că am dreptate.-

In ce mă priveşte, aceste ultime trei zile de tratative,după o lună de activitate intensă, fuseseră foarte obositoare din punct de vedere fizic. Eram slăbit, căci nu pusesem nimic la loc din cele vre-o 20 de klograme pe care le pierdusem din greutatea trupului, după cele ce mi se întîmplaseră la bombardamentul aerian din 4 aprilie. Locuiam la fratele meu Iuliu în strada doctor Obedenaru, cartierul Elefterie.

De acolo făceam nenumărate curse la preşedinte pe care îl vizitam de cîteva ori pe zi şi la centrul comunist din parcul Filipescu. Mergeam aproape numai pe jos, căci era foarte greu să găsesc vreun taxi, care costa şi multe parale sau să mă urc în tramvai, pe care l-am detestat întotdeauna. Mă uitam cu jind cum Brătianu şi Xenopol pleacă, grăbiţi, în automobilele luxoase, în direcţii opuse podului Elefterie, iar eu plecam din parcul Filipescu, pentru a lua în lungul său strada Buzeşti unde circulaţia era foarte anevoioasă din pricinţa mormanelor de moloz căci strada fusese bombardată foarte puternic.-

Ţinerea alegerilor comunale era de cea mai mare importanţă. Corpul electoral ar fi avut prilejul să-şi manifeste simpatia şi încrederea sa în partidele politice. In acest fel s-ar fi ajuns ca naţiunea să se pronunţe pentru partidele naţionaliste şi contra partidului comunist împreună cu toţi aliaţii săi. Odată făcută consultarea naţiunii, raportul de forţe între partide n-ar mai fi fost o chestiune de tratative, şi mai ales una de cîştigarea bunăvoinţei capului statului. Succesul formidabil pe care, absolut sigur, l-ar fi dobîndit partidul naţional ţărănesc l-ar fi îndreptăţit să capete singur guvernul, dar, fără nici-o îndoială, el şi-ar fi atras colaborarea partidului liberal Brătianu cu scopul ca forţele naţionaliste să-şi menţie coeziunea şi întreaga lor putere de luptă anticomunistă. Ar mai fi fost posibilă şi o colaborare cu socialiştii. Infrîngerea comuniştilor în alegeri ar fi avut ca urmare o slăbire enormă şi evidenţă a forţei lor politice şi mai ales prăbuşirea poziţiei lor în centrul politic din cal.Victoriei, printre cei din anturajul regelui. Era necesar să se procedeze repede, pentru a nu se da timp comuniştilor ca să se organizeze; nu pentru că ar fi existat vre-o primejdie în ce priveşte rezultatul consultării corpului electoral, deşi o sporire a voturilor comuniste ar fi fost posibilă în caz de întîrzierea ţinerii alegerilor, ci pentru a nu se pune la îndemîna partidului comunist un număr în plus de partizani care să încerce zădărnicirea alegerilor, deşi naţionaliştii fiind la guvern ar fi găsit destule mijloace pentru împiedicarea unor acte de acest fel.-

In acele vremuri, consultarea corpului electoral în alegeri comunale ar fi avut aceiaşi valoare morală şi politică ca şi a consultării naţiunii pentru constituirea unei adunări legiuitoare. După alegerile comunale ar fi urmat o epocă de mai multă stabilitate politică după care s-ar fi putut ţine şi alegeri parlamentare. Alegerile comunale reprezentau o cale legală şi sigură pentru scoaterea comuniştilor din gunver şi din centrul vieţii politice. O eventuală participare a lor într-un guvern naţionalist ar fi fost ca o miluire.-

./.

Pe acea vreme, Grigore Niculescu Buzeşti, devotat prieten politic al lui I.Maniu, încă din timpul tratativelor pentru armistiţiu şi care în oct. deţinea calitatea de ministru al Afacerilor străine şi se mai bucura de încrederea regelui, căruia, de asemeni îi dovedise devotamentul său deplin, lupta că să contracareze infiltraţia comunist care pătrunsese în anturajul imediat al şefului statului. Buzeşti are şi el partea sa de merit în adoptarea soluţiei de mai sus, prin sfatul dat regelui.-

Nici nu se punea chestiunea eventualităţii folosirii de către ruşi a forţei în cazul excluderii din guvern a comuniştilor romîni. Spre sfîrşitul lunii sept. sau începutul lunii oct. V.Molotov ministrul de Externe al Rusiei, dăduse publicităţii o declaraţie răspicată că ţara sa nu se va amesteca în treburile interne ale Romîniei. La rîndul lor, diplomaţiile britanică şi americană transmiteau regelui şi lui Maniu asigurări asemănătoare. Regele Mihai I era foarte bine văzut de ruşi, ca unul care a realizat actul de la 23 august. Ordinul Victoriei, cea mai înaltă decoraţie sovietică, ce i-a fost decernat, era o mărturie făţişă despre poziţia foarte bună pe care regele Mihai I o avea la ruşi. Era absolut exclusă demiterea regelui de către ruşi, imediat după ce ţara noastră a făcut întoarcerea politică şi de front militar contra Germaniei şi deci alături de URSS. Situaţia aceasta era sigură în tot cursul anului 1944, poate chiar şi în martie 1945.-

Si din alt punct de vedere ruşii nu erau încă decişi să-şi deie arma pe faţă. Ei aveau interesul să temperizeze lucrurile, spre a nu provoca în Romînia o situaţie prea încordată şi cu atît mai puţin războiul civil, spre a nu primejdui rezultatele conferinţei de la Yalta, din febr. 1945, unde America şi Marea Britanie au recunoscut Rusiei dreptul de influenţă politică asupra ţărilor învecinate cu ea la hotarul său din apus. Acest lucru nu putea fi cunoscut nimănui în oct. în afară de conducătorii sovietici, dar necunoaşterea sa era compensată, cu vîrf şi îndesat pe lîngă celelalte spuse deja şi de un alt element deosebit de valoros, care trebuia să existe în conştiinţa tuturor naţionaliştilor; ideia intransigenţei absolute în marile probleme naţionale;idee cardinală în toată viaţa politică a lui I.Maniu, din care nu a fost pricepută în deplina sa valoare de către toţi cei din centrul politic din cal.Victorie, motiv pentru care ideia n-a putut deveni cu adevărat un principiu conducător în politica acolo purtată.-

Situaţia politică internaţională cu aplicare la viaţa politică internă romînească a luat o întorsătură neaşteptată.-

./.

Abia după conferinţa de la Yalta. Aceasta a avut ca urmare că partidul comunist romîn a pornit să cucerească puterea numai pentru el. Văzînd aceasta, primul ministru Rădescu s-a decis să înfrunte pe comunişti, chiar cu riscul unui război civil. Ori, actul lui Rădescu dovedeşte certitudinea pe care primul ministru şi capul statului o aveau, în necunoştinţa celor intervenite la Yalta, sau mai exact a denaturării pe care ruşii o făceau convenţiei din Crimeia, că URSS nu va interveni în nici-un chip în politica internă romînească. Este confirmarea categorică a faptului că I.Maniu a văzut just în lunile oct.-dec.1944 cu privire la scoaterea partidului comunist din rolul conducător pe care şi-l asumase în politica romînească, situaţie care devenise posibilă numai datorită încurajării pe care acel partid o primea din partea sfetnicilor privaţi ai regelui.-

Revenind la situaţia din timpul tratativelor dintre partidele politice pentru alcătuirea unui nou guvern, constat că Maniu şi comuniştii căutau a face ca ruptura să apese asupra celuilalt, probabil cu intenţia de a demonstra regelui de partea cui stă vina imposibilităţii de a se ajunge la formarea unui guvern de colaborare. Aceasta mă îndreptăţeşte a crede, cu un argument în plus, că încă de atunci poziţia lui Maniu nu era perfect sigură pe lîngă rege, lucru se se constatase deja din faptul că regele acceptase dinainte de 23 aug. unele cereri ale comuniştilor. Judecînd însă după cele comunicate de Maniu, prin mine, comuniştilor la 25 oct., în privinţa eventualităţii complectării guvernului fără reprezentanţii F.N.D., este de tras concluzia că la acea dată preşedintele conta pe excluderea comuniştilor din guvern şi vroia să ajungă imediat la această soluţie, spre a nu da timp regelui să se răsgîndească.-

După ruperea tratativelor situaţia politică a devenit iarăşi nesigură. Din toate părţile s-a lucrat amarnic pe lîngă rege. Maniu spera că se poate încrede ca într-un om sigur pentru cauza naţionalistă în D.Negel, de cîteva zile numit mareşal al palatului.-

In dimineaţa zilei de 28 oct. Maniu şi Dinu Brătianu au avut o autienţă comună la rege, care a durat trei ore şi douăzeci de minute.-

L-a manifestaţia comunistă din acea zi au participat mai puţini muncitori decît la manifestaţiile anterioare, ceeace era o indicaţie defavorabilă F.N.D.-ului. In schimb întrunirea ţărănistă din ziua următoare în sala "Aro", cu participarea şi a mii de oameni care umpleau străzile vecine, spre a asculta prin megafoane, care funcţionau prost, cuvîntările lui Lupu, Mihalache şi Maniu, s-a bucurat de un mare succes. Politica lui Maniu părea să triunfe. La 30 oct.

./.

generalul Gh.Sănătescu a fost însărcinat de rege cu misiunea formării unui nou guvern, care să fie de colaborare.-

Pătrăşcanu îmi spuse că partidul său nu renunţă la subsecretariatul Poliţiei şi la ministerul Educaţiei naţionale şi că nereuşind colaborarea din această cauză, Sănătescu va forma un guvern pur F.N.D.

Preşedintele era gripat. Relatîndu-i spusele lui Pătrăşcanu el îmi destăinui durerea sa:"Aşa a ajuns ţara noastră, să fie condusă de Ana Pauker, ca "ei" să ne invite şi să ne ofere ministere! Regele e cuminte, dar cei din jurul lui încurajează pe comunişti. Fără o asemenea încurajare, aceştia nici nu ar fi atît de hotărîţi".-

Primul ministru desemnat făcu şefilor de partide, la orele 17 propunerea care urmează. Ţărăniştii Internele, Economia naţională, Cultele, Agricultura, Lucrările publice, un subsecretariat laFinanţe şi un subsecretariat la Educaţia naţională, dar fără denumirea pentru învăţămîntul primar şi normal; liberalii: Finanţele, Producţia de război, Sănătatea, Cooperaţia, cu trei subsecretariate, la Interne pentru poliţie şi siguranţă,la Educaţie şi la Economie; F.N.D.Educaţia naţională, Justiţia, Munca, Minorităţile, Comunicaţiile, Aprovizionarea, cu trei subsecretariate, La Interne, Agricultură şi Economie. Tot odată mai urma ca toţi şefii de partide să intre în guvern. Răspunsul dat a doua zi, 31 oct., lui Sănătescu a fost "da", din partealui Maniu şi Brătianu şi "nu" din partea comuniştilor, care conduceau, în stăpîni F.N.D.-

Tari pe poziţia lor, pe care o cîştigaseră numai prin slăbiciunea de neînţeles şi de neiertat a centrului politic din cal.Victoriei, comuniştii şi-au mărit pretenţiile. La 3 nov. în schimbul renunţării la subsecretariatul poliţiei şi siguranţei, comuniştii mai obţinută de la Sănătescu, deci de la rege, un al şaptelea lor în minister, în persoana lui Petru Groza ca vice preşedinte al consiliului, ceeace ridică încă şi mai mult importanţa politică a comuniştilor în gunvern.-

I-a fost imposibil lui Maniu să obţie de la rege cîte un loc de vicepreşedinte pentru ţărănişti şi liberali şi nici chiar numai pentru liberali.-

Miniştrii liberali au fost Mihail Romniceanu la Finanţe, Const.Bebe Brătianu la Producţia de război, dacă nu cumva va fi rămas vechea denumire de Inzestrarea armatei, medicul D.Danielopol la Sănătate şi Gh. Zamfirescu la ministerul lui Brătianu şi Nistor la Interne.

Din nefericire, a fost sacrificat, la cererea ruso-comuniştilor Gr.Niculescu Buzeşti, în locul căruia a fost adus la Externe C-tin Vişoianu. Nu s-a mai semnat programul stabilit între delegaţii

.//.

partidelor pentru noul guvern. Comuniştii n-au mai dat nici angajamentul scris pentru dezarmarea gărzilor lor.-

Apriga bătălie politică ce s-a dat timp de cinci săptămîni a avut un singur obiectiv: regele. De cîştigarea încrederii şi sprijinului acestuia depindea rezultatul bătăliei. Iar acest rezultat a fost un compromis, foarte favorabil comuniştilor, care dacă n-au reuşit să cîştige încrederea regelui, au dobîndit larga sa solicitudine pentru satisfacerea cererilor lor, ceeace era enorm, pentru prezent şi viitor.-

In condiţiunile date, comuniştii puteau spera că o concesiune va aduce alta şi altele. Dobîndind la 4 nov. mai mult decît ei singuri credeau posibil în condiţii obiective, hotărîrea lor de luptă deveni şi mai acerbă.-

Dacă partidul comunist n-ar fi întîlnit în calea sa pe I.Maniu, şi cum altul care să-l înlocuiască pe acesta nu exista, succesul comuniştilor ar fi fost, încă din nov, aproape deplin, L.Pătrăşcanu avusese dreptate, comedia mergea la stînga.-

Programul guvernului de coaliţie democratică stabilit de delegaţii partidului naţional ţărănesc, partidului naţional liberal şi ai partidului naţional democratic a fost următorul:

1. Prin mobilizarea tuturor puterilor poporului romîn şi a resurselor materiale ale ţării, continuarea cu efort maxim a războiului, împreună cu armata roşie, pentru eliberarea Transilvaniei de nord şi definitiva nimicire a hitlerismului, pentru a asigura independenţa, libertatea şi democratizarea Romîniei.-

2. Realizarea prin măsuri concrete şi prin dovezi nediscutabile a politicii de prietenie faţă de Uniunea Sovietică, a cărei armată florioasă luptă astăzi împreună cu armata romînă împotriva hitlerismuluişi a instrumentelor lui - guvernul şi armatele hortyste. Stabilirea de raporturi de prietenie şi încredere cu toate naţiunile unite, în funrte cu U.S., Marea Britanie ţi Statele Unite.-

3. Indeplinirea strictă şi loială a condiţiilor armistiţiului

4. Arestarea trădătorilor vinovaţi de războiul în care a fost împinsă Romînia alături de Germania Hitelristă, împtriva U.S. şi a celorlalţi aliaţi. Arestarea militanţilor hitlerişti saşi,şvabi şi unguri şi confiscarea averii lor; confiscarea averii mobile şi imobile a trădătorilor vinovaţi de război şi a criminalilor de război,precum şi a celor răspunzători de instaurarea şi menţinerea regimurilor dictatoriale trecute.-

5. Anularea decretelor, legilor şi dispoziţiunilor reacţionare şi antipopulare ale guvernelor dictatoriale trecute.-

./..

6. Curăţirea întregului aparat de stat şi administrativ, precum şi a întreprinderilor private de elementele fasciste şi hitleriste.-

7. Reala asigurare a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti adică a libertăţii cuvîntului, a presei, a întrunirilor şi a dreptului de organizare pentru toţi cetăţenii ţării, fără deosebire de neam, religie şi sex. Aceste libertăţi să nu servească, însă, duşmanilor democraţiei, de aceia toate organizaţiunilr hitleriste şi fasciste vor fi cu desăvîrşire lichidate, iar orice activitate a elementelor din mişcarea legionară, s-au din organizaţiile avînd un caracter asemănător, va fi reprimată cu toată rigoarea legilor.-

8. Infăptuirea unei reforme agrare. Momentul înfăptuirii acestei reforme urmează a fi stabilit ulterior.-

9. Pentru muncitorime şi pentru toate categoriile de salariaţi manuali şi intelectuali, asigurarea unor condiţii omeneşti de muncă, stabilirea unui salariu minimal în raport cu scumpetea: prin recunoaşterea organizaţiilor sindicale, eşite din alegeri libere, cu obligativitatea contractelor colective de muncă; munca femeilor şi a tineretului va fi ocrotită. Asigurările sociale vor fi autonome şi se va stabili un control prin organe alese de asiguraţi. Muncitorii agricoli se vor bucura de dreptul de liberă organizare profesională. Se va studia şi pregăti participarea la asigurările sociale a muncitorilor agricoli.-

lo. Ajutorarea efectivă a sinistraţilor nevoiaşi, asigurarea existenţei invalizilor, văduvelor şi orfanilor de război, prin acordarea de pensii, ajutoare etc.-

11. Inceperea lucrărilor pregătitoare pentru adunarea constituantă, care va da ţării o nouă constitutţie, pe baza orînduirii democratice parlamentare, adunarea constituantă urmînd a fi aleasă prin vot universal, egal, direct şi secret, cu reprezentanţă proporţională.-

12. Reforma învăţămîntului pentru a deschide tuturor drumul către cultură şi lumină.-

13. Opera de reconstrucţie a ţării va fi dusă cu cea mai mare energie, prin mobilizarea tuturor resurselor naţiunii, precum şi în vederea sporirii întregii producţii.-

------

Pe vremea guvernului generalului N.Rădescu.

Mandatul dat generalului de corp de armată adjutant Nicolae Rădescu era reeditarea mandatului inițial dat generalului Sănătescu în nov, să încerce formarea unui guvern de colaborare, a cărui nereușită va fi sigură, pentru ca imediat să constituie un guvern de tehnicieni, cu o durată de trei săptămîni, după care va urma un guvern Maniu - Brătianu şi cu "cine va mai dori", frontul național democratic ar fi fost să rămîie în opoziție. Misiunea guvernului de tehnicieni trebuia să fie ocuparea militărește a fabricilor și oprirea oricăror manifestații muncitorești, spre a se asigura sporirea producției în vederea executării armistițiului. Urma să se instaureze starea de asediu. Numai după ce regele s-a angajat categoric pe această cale, sfătuită de Maniu, acesta a provocat demisia guvernului Sănătescu dacă Maniu n-ar fi căpătat asigurări ferme în acest sens țărăniștii n-ar fi demisionat din guvern.-

Aşa cum era de prevăzut, comuniștii au refuzat colaborarea Ei au făcut chiar mai mult, au deslănțuit prin presă şi în rîndurile muncitorimii, un atac formidabil împotriva lui Rădescu,spre a împiedica numirea acestuia ca prim ministru. Pe de altă parte, comuniștii lucrau pentru un guvern în care să participe și doctorul Lupu, în speranța că acesta, care cu cîteva zile mai înainte făcuse declarații ziarului "Semnalul" pentru o apropiere de stînga. va trece de partea lor după care lucru el urma să fie repede sacrificat.-

Dar Lupu, deşi numai era stăpîn pe sine, nu-şi pierduse încă toată judecata. Intr-o convorbire cu Pătrăşcanu, avută la o recepție în seara zilei de 2 dec., Lupu îi declară acestuia că răspunsul său nu-l va satisface. Deşi îl informasem pe Preşedinte despre această situație, pe care o cunoșteam chiar de la Lupu, totuşi a existat oarecare emoție cînd, în dimineața zilei de duminecă 3 dec., Lupu a fost chemat la Palat, de la biserică, unde se afla. Totuşi Lupu a refuzat ca după nereuşita inițială a lui Rădescu de a constitui un guvern politic, să încerce formarea guvernului. Rămăsese în picioare mandatul dat lui Rădescu.-

La 4 dec., Pătrăşcanu îmi spunea că "Rădescu este un dobitoc" şi că ei vor răsturna orice guvern în carenu ar participa şi F.N.D.-

Formarea guvernului de tehnicieni era singură. In seara zilei de 4 dec., aşteptam în cabinetul lui Penescu, depunerea jurămîntului, anunţat pentru orele 19. Se vorbea că vor intra în guvern C.Vişoianu la Externe, generalul I.Negulescu la Apărarea naţională. M.Antoniade sau Anibal Teodorescu la Justiţie, D.Grozdea generalul Constantinescu Claps. Dar puţin după orele 2o intră în cabinetul lui Penescu sub directorul general al siguranţei Rînzescu, care aducea veşti. N-a putut "intra încă la palat" cu agenţii săi, astfel că era informat numai din exterior. Rădescu a stat în audienţă la rege trei ore, după care persoanele care erau pregătite să depuie jurămîntul au fost convocate la locuinţa lui Rădescu, unde li s-a spus că guvernul de tehnicieni nu se mai face. Era de necrezut, căci nimeni în partid nu ştia nimic, dar totuşi era adevărat. Ce se petrecuse?

A doua zi dimineaţa, mă aflam la Preşedinte, unde se mai găseau cîţiva prieteni de ai noştrii, plus C.Vişoiani, care, de astă dată, făcea pe ţărănistul, aflîndu-se în una din obişnuitele sale alternanţe între ţărănist, pe care Maniu nu-l recunoştea, şi persoană neutră. Stăteam, toţi - Mihalache lipsea - în aşteptarea unor veşti de la Rădescu. Cum trecuse cam mult timp fără a afla nimic, m-am decis a mă informa la Pătrăşcanu, pe care îl ştiam la Xenopol acasă, despre ce se petrece la lagărul lor. Deşi mă anunţasem telefonic lui Pătrăşcanu, care mi-a răspuns pe un glas stins, că voi veni să schimb două vorbe cu el, în locul său m-a primit numai Xenopol. Din hol, de unde am trecut cu Xenopol în dormitor, am zărit, în birou, pe Ana Pauker, V.Luca, L.Pătrăşcanu şi alţi comunişti, cu mutre de înmormîntare. - Xenopol:" Eu am terpilat guvernul de tehnicieni. Am fost ieri la orele cinci (17) la Rădescu şi i-am spus, dacă faci un asemenea guvern, a doua zi vei fi asasinat şi se va produce revoluţie". La care Rădescu i-a răspuns :"dar comuniştii nu mă vor". In urma acestora Rădescu a discutat aseară, la locuinţa lui Xenopol, cu cei din comitetul central comunist. A fost o şedinţă dramatică, la care nu s-a luat nici-o decizie, însă i s-a făgăduit lui Rădescu răspunsul pentru azi la orele 1o, dar s-a revenit ulterior, stabilindu-se tot pentru azi, aici la Xenopol, o nouă şedinţă, în care, după alte două ore de discuţii, comuniştii au decis să colaboreze cu Rădescu. Se menţine formaţia anterioară, însă Rădescu îi la Interne, cu un singur subsecretar, Teohari Georgescu, şi generalul I.Negulescu

./.

preia apărarea națională. "In acest moment, încheie Xenopol, Rădescu e la rege, după care se va duce la Maniu".-

Cînd m-am întors la Președinte, erau aproape orele 11. Fusesem precedat de un ofițer trimis de Rădescu.-

Abia fusese timp ca să se schimbe cîteva observații, Penescu și Solomon vorbind contra colaborării, iar președintele oprind discuția mai înainte de a ști ce-i va spune Rădescu, cînd acesta și sosi.-

Multe lucruri păreau de necrezut; iată-l pe Penescu contra colaborării, acum cînd erea sigur că nu va mai fi ministru!

Si vorbea Penescu, punînd în glas și pe figură o importanță și o gravitate, aceleași pe care le avea pînă cu o zi înainte, cînd vorbea ca din străfundurile conștiinței despre convingerea sa nestrămutată în politica de colaborare. Mă uitam la el și mă întrebam cum de nu îi e rușine, cînd cel puțin două persoane din cele de față cunoșteam părerile sale anterioare. Cît de șubredă e la unii oameni valoarea principiilor!

Guvernul de colaborare s-a reformat în chipul arătat, mai rămînînd țărăniștilor dreptul de a desemna un al cincilea ministru, nici-o apropiere de conștiință, căci generalul nu stătea sub teama de comuniști și nici sub înrăurirea lor; eu nu pun temei pe amenințarea pe care Radu Xenopol pretindea a o fi adresat lui Rădescu; cel mult, Xenopol, care pînă atunci se arătase foarte deferent cu Rădescu, dar căruia îi cam plăcea să se laude, l-o fi informat pe acesta despre vre-o anumită intenție a comuniștilor în privința sa. Rădescu avea comun cu cei din Cal.Victoriei, care sfătuiau pe rege, convingerea că se pricepe în politică atît de bine, deși nu făcuse nici-odată politică, încît poate nesocoti sfatul lui Maniu. Părerea care a prevalat la palatul regal a fost să se mai facă încă o concesie partidului comunist, primindu-i colaborarea la guvern.-

N.Rădescu a stabilit cu comuniștii un program precis de guvernare; ordine în fabrici, oprirea manifestațiilor, ținerea alegerilor comunale, armistițiu între partide.-

Acestea au făcut obiectul declarațiilor făcute presei de primul ministru, la 8 decembrie. După cum se vede, programul cuprinde misiunea trasată guvernului de tehnicieni, dar în timp ce asta ar fi urmat s-o execute imediat și <u>marii militari</u>, Rădescu își propune să realizeze acelaș lucru în timp și cu consimțămîntul comuniștilor, pe a căror cumințenie era o iluzie a se pune temei, cîtă vreme nu li se opune decît o forță morală. In plus Rădescu și-a mai propus să realizeze și partea de importanță imediată

a guvernului politic ce ar fi urmat să vie după plecarea tehnicienilor şi anume ţinerea alegerilor comunale, deşi cu comuniştii în guvern nu se putea spera în posibilitatea de împlinire a acestei dorinţi, căci F.N.D. se pronunţase public şi categoric contra alegerilor. Că partidul comunist a voit să-l amăgească pe Rădescu, este înafară de orice îndoială. Intrebarea care se pune este dacă Rădescu s-a lăsat amăgit, sau dacă a lăsat numai impresia faţă de comunişti că el crede în sinceritatea lor. Din politica urmată de Rădescu în guvernarea sa rezultă că intenţia lui a fost să facă o încercare de a aduce pe comunişti la o politică de cuminţenie iar dacă nu va reuşi atunci să pornească la luptă deschisă contra comuniştilor. Indiferent de ce intenţii va fi mărturisit Rădescu la formarea guvernului, politica lui a fost aceia pe care am arătat-o şi care se va vedea lămurit din tot ce va urma.-

Acceptarea de către comunişti a unui prim ministru impus de rege, a persoanei lui Rădescu pe care au atacat-o cu o violenţă extremă timp de trei zilei, acceptarea pierderii oricărei speranţe de a mai aduce pe Rîşcanu la apărarea naţională precum şi a programului de guvernare, pe care nici de astă dată nu l-au iscălit, deşi se angajeaseră la sta, dovedeşte pînă la evidenţă că poziţia lor politică era cu mult mai slabă decît o socotea centrul politic de la palatul regal. Era momentul foarte potrivit de aplicarea politicii preconizată de Maniu, cu excluderea F.N.D.-ului din guvern. Rădescu avea posibilitatea să nu mai formeze un guvern politic, chiar şi după acceptarea comuniştilor, căci putea invoca refuzul de colaborare al lui Maniu şi Brătianu. Prea încrezător în priceperea sa politică, mai fiind sfătuit şi de acele persoane care necontenit înrîuiau pe rege în favoarea comuniştilor,Rădescu împreună cu ceilalţi, l-au convins pe rege să accepte riscul de a naviga în ape nesigure, avînd la cirmă un pilot politic fără nici-o experienţă.-

Spre a-l sili pe Maniu să se îmbarce în corabia sa Rădescu l-a asigurat că dacă pînă într-o lună nu va putea realiza liniştea în fabrici şi pe stradă va demisiona, urmînd ca după aceia să se reia lucrurile de la capăt. El a făcut încă şi mai mult; şi-a asigurat concursul la guvern al lui Dinu Brătianu, participarea căruia fiind prezentată lui Maniu ca o eventuală dispensare de participarea şi a partidului acestuia la guvern.-

Purtarea lui Brătianu nu constituia o supriză pentru mine. Incă de la 30 nov. Radu Xenopol mă informase că a sfătuit pe Dinu

Brătianu ca întrucît colaborarea cu ţărăniştii nu mai e posibilă să primească a intra în guvern chiar şi fără ţărănişti, spre a evita un guvern pur F.N.D., care ar aduce reforme foarte grave şi că Brătianu a acceptat; însă nici-unul, nici altul, nu avea curajul să-i vorbească despre aceasta lui Maniu; am fost rugat eu ca să-l previn. Cînd l-am pus în curent pe preşedinte el mi-a răspuns că atitudinea lui Brătianu nu i se pare verosimilă. Penescu, întîlnindu-l întîmplător pe Dinu Brătianu, i-a cerut confirmarea lui Xenopol, iar şeful liberal a negat cu indignare. De astă dată, vestea că Dinu Brătianu este gata să se despartă de Maniu o aducea Rădescu, aşa că nu mai exista nici-o îndoială.-

In acelaş timp se mai răspîndise ştirea readucerii la suprafaţă a lui Gh. Tătărăscu. Comuniştii îl detestau pe acest om josnic, dar ei nu-şi făceau scrupule de conştiinţă, atunci cînd era în joc interesul lor, dovadă în acest sens constituind faptul că ei primiseră a sta de vorbă cu omul tuturor compromisurilor înainte de 23 august, mergînd chiar pînă a-l ameninţa pe Maniu că vor trece peste el, aliindu-se cu Tătărăscu. Mai tîrziu tot Tătărăscu le va uşura lovitura de la 6 martie 1945, aducînd comuniştilor sprijinul singurului partid necomunist, dar într-un guvern dominat de comunişti. In ce-l priveşte pe Const. Dinu Brătianu, era de prevăzut că el va accepta să stee alături de celălalt şef al liberalismului; existau unele indicaţii precise în acest sens, în faptul că partidul liberal s-a reîntregit în alegerile din 1937, precum şi în faptul recent de tot, al opunerii lui Brătianu la arestarea lui Tătărăscu, cerută de I. Maniu în luna sept. cerere la care se realiaseră partidul comunist şi partidul socialist. In asemenea condiţii, noul guvern al lui Rădescu s-ar fi aflat la discreţia comuniştilor, dacă ţărăniştii n-ar fi intrat în el.-

I. Maniu a fost pus, pentru a doua oară, în faţa faptului împlinit, regele socotind că nu mai este cazul a-l consulta şi nici măcar a-i lămuri cui? Lui Iuliu Maniu - de ce a răsturnat hotărîrile pe care împreună le luaseră şi în realizarea cărora preşedintele provocase demişia guvernului.-

Faţă de această situaţie, în întregul ei, Maniu nu avea de ales,; el trebuia să primească colaborarea, spre a nu rămîne partidul în opoziţie. In acele vremuri cînd se guverna fără parlament, şi cînd comuniştii ridicau strada, prin muncitori înhămaţi cu deasila la carul lor, a fost un lucru foarte înţelept din partea lui Maniu de a voi ca partidul său să rămîie în guvern, de

unde putea să-şi exercite influenţa în politica romînească, decît să treacă în opoziţie singur contra frontului naţional democratic şi contra liberalilor Brătianu plus Tătărăscu. Dar n-a fost aşa de simplu a se ajunge la această soluţie, căci Mihalache s-a opus cu hotărîre colaborării, susţinut de cameleonul Penescu. Adversarii colaborării nu erau în stare să edifice o nouă politică, cu ţeluri concrete şi mijloace de acţiune precise, politică ce ar fi trebuit să fie purtată şi contra regelui. Izolarea este cel mai prost lucru în politică şi Maniu a ştiut aceasta.-

Fapt cert este că formarea guvernului Rădescu a fost o nouă înfrîngere pentru Maniu, o nouă isbîndă a comuniştilor şi o nouă mare greşeală din partea centrului politic din Cal.Victoriei. Numai în aparenţă comuniştii puţeau fi consideraţi ca pierzători, şi asta datorită faptului că existau doar cîteva persoane iniţiate în taina că partidul comunist a reuşit să împiedice guvernul de tehniceini şi să rămîie în guvern, întrucît presa nu publicase nimic în legătură cu proectatul guvern de tehnicieni.-

I.Maniu vedea în viitor, iar pentru prezent preconiza o politică fermă şi imediată anticomunistă. Alţii, a căror pĕrere a triunfat şi de astă dată, vedeau lucrurile numai de azi pe mîine şi se opreau la soluţii care, vădind spiritul concesiv, trădau slăbiciunea. Comuniştii posedaú mai mult decît isteţime pentru a sesiza situaţie şi a înteţi presiunile tocmai acolo unde se vedea slăbiciunea.-

Cel de al cincilea loc în guvern al ţărăniştilor a rămas neocupat. I-a fost oferit lui Gheorghe Zane, mai întîi ca ministru al Refacerii, apoi ca ministru fără portofoliu şi finalmente ca ministru al Agriculturii, urmînd ca Hudiţă să fie trecut la Refacere. Zane era nehotărît. In ziua de 17 dec. m-a rugat să mă vadă. Vroia să afle de la mine dacă partidul comunist urmăreşte să facă singur reforma agrară. I-am răspuns că da, dar că asta nu-i un motiv să refuze Agricultura, pentru că nu se ştie dacă comuniştii vor căpăta guvernul singuri, iar pe de altă parte - lucru care este şi mai important - noi trebuie să luptăm a realiza reforma agrară imediat, chiar împotriva comuniştilor, dacă va fi nevoie. Dar Zane a înţeles că ar putea fi cazul să se puie rău cu comuniştii, motiv pentru care a refuzat definitiv să intre în guvern. In aceiaşi întrevedere, Zane mi-a spus că a acceptat definitiv secretariatul general al partidului. Eu ştiam că acest loc fiindu-i propus de Mihalache, Ghe.Zane a răspuns cînd da, cînd nu,. Dar peste o oră, Penescu îmi telefonă, radios că a fost numit secretar general al partidului.-

./.

Bietul Penescu, deşi ajunsese la secretariatul general, mai era chinuit încă de obsesia sa de mai înainte; el mă ruga tot mai insistent să intervin pe lîngă Pătrăşcanu ca să nu mai fie atacat în presa comunistă şi mai stăruia să afle substratul real al atacurilor tot mai bănuind că e la mijloc intriga lui Hudiţă, iar pe de altă parte, cu toate că şi alţii decît mine îl încredinţaseră că nu este urît de ruso-comunişti, nu-i venea să creadă. I-am recapitulat tot ce-i spusesem pînă atunci, formulînd şi concluzia că deşi comuniştii nu sînt prea mulţumiţi de el, totuşi ei aşteptau încă şi mai mult de la dînsul, caurmare a politicii sale de colaborare, dar că asta n-ar fi constituit un motiv pentru a-l debarca, dacă n-ar fi existat intenţia de a provoca o criză, cu scopul aducerii lui Rîşcanu la apărarea naţională. Dar Penescu nu se lăsă convins, mai avea nedumeriri. Stia că prin pasivitatea sa, a înlesnit comuniştilor să cucerească primării şi prefecturi, ceeace constituia pentru ei un mare succes, prin care vădeau că prin îndrăzneală se pot împlini acte împotriva voinţei imensei majorităţi a naţiunii şi se mai poate înteţi acţiunea de intimidare; că politica sa de colaborare, care l-a dus pînă a solicita comuniştilor o conferinţă specială cu ei, pentru a se explica şi a stabili un acord precis de colaborare, putea să le fie de încă şi mai mult folos comuniştilor; atunci de ce a fost sacrificat, se întreba el. Toate astea nu erau rostite de Penescu, dar pentru mine era evident că ele sînt cuprinse în raţionamentul său, pe care îl şi ghiceam din unele manifestări ale sale. Penescu credea că va putea afla mai multe lămuriri dacă va sta personal de vorbă cu Radu Xenopol şi i-am satisfăcut dorinţa, reunindu-i pe amîndoi, la mine, la un prînz, în preajma Crăciunului 1944. Xenopol nu i-a spus nimic nou, dar Penescu, s-a liniştit, în fine.-

Durata guvernului părea foarte scurtă ţărăniştilor, care erau convinşi că partidul comunist nu-şi va respecta angajamentele luate cu prilejul formării guvernului. Tărăniştii nu acordau cabinetului un termen mai lung de începutul lunii ianuarie 1945, şi asta numai pentru a nu se provoca o criză de guvern, în timpul sărbătorilor.-

Totuşi, situaţia politică a rămas relativ calmă pînă după mijlocul lunii ianuarie 1945, ceeace determină la unii ţărănişti - I. Maniu era plecat din Bucureşti ca să se bucure că nu intervine o nouă criză de guvern.-

•//•

Faptul important era pînă pe la mijlocul lunii ianuarie 1945, că nu se mai produseseră agitaţii muncitoreşti de natură deosebită nici în fabrici şi nici pe stradă, deşi comuniştii întreţineau necontenit trează muncitorimea, de felul lor.Lumea se întreba căror cauze se datoreşte cuminţirea comuniştilor. Unii credeau în sinceritatea comuniştilor, pe care o atribuiau unor cauze diferite. Penescu primise informaţia de la ziariştii englezi că diplomaţia britanică tratează cu Tito şi că se speră a se reuşi descprinderea Jugoslaviei de lîngă URSS, de unde el trăgea concluzia că ruşii vor să ne menajeze pe noi. Xenopol ne declara, mie şi lui Penescu, că "absolut sigur": între timp s-a produs revoluţia comunistă în Grecia şi intervenţia promtă a englezilor în acea ţară iar Rusia nu intenţionează să mai provoace şi în Romînia o situaţie similară. Eu le aminteam tuturor informaţia căpătată de la Xenopol că Vîşinsky n-a plecat în nov. 1944 de la noi fără a nu lăsa comuniştilor instrucţiuni de temperizare şi că vizita în curs a lui Pauker şi Dej la Moscova trebuie pusă în legătură cu faptul că formarea guvernului Rădescu şi tot ce se leagă de aceasta i-au surprins pe ruso-comunişti şi că este probabil ca la Moscova să se ia anumite hotărîri noi.-

Guvernarea mergea, dar cu fricţiuni, care au început imediat după începerea guvernării şi care dacă n-au provocat demisia cabinetului se explica numai prin faptul că primul ministru a decat mereu comuniştilor.-

G-ralul N.Rădescu a luat iniţiativă aducerii legii sindicatelor, cu deplină libertate sindicală, dar cu interzicerea sindicalizării funcţionarilor publici.Bună idee, prin care Rădescu spera să puie capăt puterii comunişte în muncitorime. Comuniştii s-au opus, ei fiind pentru sindicatul unic şi pentru sindicalizarea funcţionarilor publici. S-au tărăgănat lucrurile, comuniştii folosind tot soiul de tertipuri şi legea a rămas baltă. In schimb, Lucreţiu Pătrăşcanu a trecut prin surprindere modificarea legii de organizarea magistraturii, prin care se suspendă stabilitatea şi inamovilitatea judecătorilor. A ieşit un scandal mare. Maniu, foarte iritat, mi-a spus că pe această chestie, el va trînti guvernul, deoarece el s-a sfădit şi cu Carol II pentru asigurarea independenţei magistraturii. Primul ministru i-a transmis lui Maniu că el a semnat legea deoarece ministrul Justiţiei i-a spus că legea nu cuprinde nici-o modificare

./.

importantă şi că după ce a constatat suspendarea inamovibilităţii, a dispus să se reia discuţia asupra legii în consiliu. Politica faptului împlinit s-a dovedit încă odată, a da roade. Legea a rămas neschimbată, aşa cum o ticluise Pătrăşcanu, spre a-şi creia un instrument legal, la adăpostul căruia să deslănţuie terorizarea magistraturii, dînd, prin asta o grea lovitură "orînduirii sociale" existente, şi făptuind una din cele mai mari greşeli ale sale. Preşedintele a fost aşa de indignat de procedarea lui Pătrăşcanu încît i-a reproşat aducerea legii şi lui Radu Xenopol în termeni aspri, vorbindu-i despre "partidul dumitale", adică cel comunist, spre necazul lui Xenopol, care mi-a relatat faptul.-

Tot L.Pătrăşcanu a mai venit şi cu legea abrogării legilor rasiale. Evreii erau nemulţumiţi, deoarece legea nu-i satisfăcea pe deantregul în partea privitoare la efectele desfiinţării măsurilor rasiale. Avocatul W.Filderman, preşedintele comunităţii evreeşti, se străduia să obţie modificarea legii, în care să se insereze mai multe avantaje pentru evrei. L.Pătrăşcanu,care avea pentru o pătrime sînge evreesc, prin tatăl său scriitorul D.D.Pătrăşcanu, şi care era însurat cu o evreică, îmi spunea, satisfăcut că acum nu se va mai putea vorbi despre partidul său că este iudeo comunist. La întrebarea sa, i-am răspuns că partidul nostru nu are nimic de obiectat contra legii şi că nu reacţionează la atacurile lui Filderman. Dar Pătrăşcanu insistă, şi am înţeles că el îmi cere mai mult decît răspunsul eu. Era îndreptăţit la aceasta, deoarece el primise de la mine cu cinci zile mai înainte, o propunere importantă. Iată despre ce era vorba. Intr-o convorbire ce a avut loc între Maniu, Solomon şi eu, Solomon a emis părerea ca partidul nostru să sprijine în mod discret pe Pătrăşcanu, pentru a-i întări poziţia în propriul său partid, întrucît este în interesul ţării ca spiritul său ponderat să prevaleze. Eu am găsit propunerea bună. Maniu a acceptat-o. Dar am rămas cu impresia că chestiunea fusese deja discutată şi poate că ideia să fi aparţinut chiar lui Maniu. I-am vorbit lui Pătrăşcanu în acest sens, fără a-i destăinuit numele lui Maniu, spre a vedea ce-i de făcut. El mi-a răspuns :"Este o propunere care mă surprinde şi mă măguleşte. Deocamdată nu am nevoie să fiu sprijinit, deoarece la noi au loc numai divergenţe, dar nu şi desacorduri. Dacă voi simţi vreodată nevoia de a fi susţinut,ţi-o voi spune". Ori, atunci cînd convorbirea dintre mine şi Pătrăşcanu asupra legilor rasiale

a ajuns la insistenţă din partea acestuia pentru a-i da un răspuns autorizat asupra poziţiei partidului nostru în această chestiune, eu am priceput că el solicită sprijinul nostru în sensul pe care i-l oferisem. Am vorbit cu Maniu, pe care mai înainte îl vizitase Filderman. Răspunsul său a fost că partidul nu va spune nici-un cuvînt în această chestiune. Acestea s-au petrecut înaintea legii magistraturii.-

Nu numai evreii în atacau pe ministrul Justiţiei, ci şi unii membrii marcanţi ai partidului comunist şi chiar Radu Xenopol, care- culmea! - benefecia personal de o dispoziţie înscrisă anume în lege spre a soluţiona în favoarea sa vînzarea de către evreul Schapira, plecat din ţară, a pachetului de acţiuni care îi asipura propietatea fabricii "Laromet

Cînd Pătrăşcanu a mai venit şi cu legea magistraturii, Radu Xenopol, iritiat contra acestuia, mi-a spus:"Lupt de şase luni să-i creez nu piedestal lui Lucreţiu. Dar prostiile lui, cu purtarea sa faţă de Casaţie, legea reasială şi acum legea magistraturii, îmi încurcă toate socotelile. Dacă Lucreţiu cade, eu pierd orice speranţă pentru a împiedeca un guvern F.N.D. - Eu :"Si eu am lucrat pentru a-i crea lui Lucreţiu un prestigiu în partidul nostru şi pentru a-i spori prestigiul în partidul său, în timpul tratativelor care au precedat actul de la 23 August". - Xenopol:" Lucreţiu recunoaşte că i-ai făcut un mare serviciu."Eu - :"Am destulemotive să fiu mulţumit de ceeace am reuşit să fac pentru el, totuşi Lucreţiu mă nemulţumeşte şi pentru mine, chiar dacă fac abstracţie de ideologia care ne desparte".- Xenopol:"Ana şi Luca se bucură de toate prostiile lui Lucreţiu".-

La 27 ianuarie, am avut o nouă şi lungă convorbire cu I.Mihalache, care în ajun îl văzuse pe L.Pătrăşcanu. - Mihalache:"Deşi nu am ajuns la un acord cu Pătrăşcanu, totuşi am rămas cu o bună impresie. Amîndoi am vorbit deschis Pătrăşcanu simte romîneşte, atît cît ideologia lui îi permite" Mihalache e convins că comuniştii adresîndu-se lui şi lui Lupu nu o fac din vre-o simpatie sau afinitate politică, ci din calcul politicianist. Ei urmăresc slăbirea partidului nostru, pe care vor să-l desbine. L-a văzut pe Dinu Brătianu, înainte de a se întîlni cu Pătrăşcanu; Brătianu i-a spus că şi lui i s-au făcut propuneri să se separe de ţărănişti; deci, numai calcule. I-a vorbit şi Lupu despre alianţa cu URSS. Punctul

./.

de vedere al lui Mihalache:"O ţară mică, ca a noastră nu poate face un act de iniţiativă atît de important, de a se pronunţa pe dată că alege Rusia, împotriva anglo-americanilor. Politica noastră trebuie să fie sinceră alături de Rusia, dar să nu fim siliţi la o alianţă, care ni se oferă ca o condiţie a înţelegerii tuturor partidelor cu comuniştii. In părerea lui Mihalache, Germania se va comuniza, şi cu ea toată Europa, începînd cu Franţa. Apoi:"Dacă anglo-americanii vor duce război cu Rusia, vor fi bătuţi. Ei viu de peste mări, iar ruşii sînt la ei acasă. Englezii au în orientul mijlociu două milioane de oameni, dar ruşii vor trece uşor peste dînşii. Ruşii vor ataca pe englezi în Indii şi-o vor bate. Intr-un asemenea război, Romînia nu va avea de ales: ea va merge cu Rusia". - Eu :"Posibilitatea unui război anglo-americano-rus poate fi întrevăzută din acţiunea Angliei în Grecia şi mai ales din decretarea, în America, a serviciului militar obligatoriu. Contra cui se ridică asemenea armate? După terminarea războiului cu Germania, America va avea destule trupe contra Japoniei. Pe de altă parte, nu cred în comunizarea Germaniei, care va fi ocupată de învingători şi prin asta se va opri şi comunizarea Europei. Frànţa ridică un milion de soldaţi. Anglo-Franţa şi America vor fi mai tari decît Rusia".

Am mai avut cu Mihalache încă două convorbiri la 27 şi 28 ianuarie în legătură cu situaţiapolitică generală şi cu urgentarea depunerii proectului nostru de reformă agrară, în această chestiune simţindu-mă încurajat de telefonul dat de preşedinte lui Mihai Popovici, mai ales că nu era nici-o veste despre activitatea depusă de Hudiţă la ministerul său, unde mi se pare că proectata comisie nici nu s-a alcătuit, Ghe.Zane, indicat a prezida comisia, arătîndu-se foarte refractar ideii în sine.-

Pentru mine era cu totul nexplicabil cum se face că Mihalache nu are pregătit încă de mult timp înainte proectu reformei agrare. Işi luase asupra sa această sarcină, şi constatam că mai ţine consfătuiri într-o chestiune care mi se părea destul de simplă, după tot ce se discutase în partid şi mai ales pentru un om ca Mihalache. Imi aminteam că N.Iorga în "sub trei regi", îi imputa lui Mihalache a nu fi realizat reforma agrară în guvernul Al.Vaida din 1919, în care el era ministrul Agriculturii, din pricină că nu avea destulă încre-

.//.

dere în el şi a simţit nevoia numirii unei comisiuni de studii din tărăgănarea lucrurilor a ieşit că liberalii, prinzînd de veste intenţiile lui Mihalache de a realiza o largă expropiere au manevrat pentru demiterea guvernului Vaida. Si în acel an 1945 exista un moment politic care nu trebuia pierdut pentru aducerea la timp de către ţărănişti măcar a proectului reformei agrare, dacă nu şi a legii. Mă irita peste măsură lipsa de simţ politic a lui Mihalache, care era preocupat de amănuntele legii, ca şi cum nu s-ar mai fi putut veni cu o complectare a legii, dacă ar fi fost nevoie. Dintr-o vorbă a lui Pătrăşcanu aflasem că publicarea programului lor e iminentă. Vroiam să-l zăresc pe Mihalache, dar era o chestiune destul de delicată. Mihalache nu prea era plăcut impresionat ca alţii decît cei solicitaţi de el să-i dee idei în problema agrară şi în plus el este un om susceptibil. Pe de altă parte, existau în partid persoane mai indicate decît mine a-i vorbi insistent lui Mihalache, care, însă nu făceau aceasta, spre a nu-l contraria. O cauză în plus în defavoarea mea era faptul că abia atunci începusem a mă apropia mai mult de Mihalache. Firea mea este de a spune deschis ce gîndesc, fără calcule. Se vede treaba că felul meu de a fi a fost just înţeles de omul care avea mult simţ psihologic. De bună seamă că nu i-am amintit de procedarea sa din 1919 şi că nici nu i-am imputat că nu simte momentul politic, dar i-am vorbit de imperativul momentului şi am reuşit să nu-l contrariez, nu însă şi a-l convinge.-

In politica generală Mihalache mi-a spus :"Nu cred că domnul Maniu s-ar opune ca să-mi cedeze preşedenţia (partidului) pentru o intensă politică de colaborare, dar este foarte greu, chiar imposibil, ca eu să iau preşedenţia atîta vreme cît domnul Maniu este atacat de comunişti.Si prin alte cuvinte, cît şi prin atitudine, Mihalache exprima revolta sa sinceră împotriva atacurilor îndreptate contra preşedintelui de care era vizibil că se consideră foarte strîns legat, chiar dacă necesităţile politice l-ar conduce la o politică, alta decît a sa, pe care însă în nici-un caz n-ar face-o fără a-i căpăta învoirea.-

Apariţia posterioară a proectului nostru de reformă agrară n-a mai propus impresie, deşi el prevedea că în regiunea de deal se poate expropia şi sub 5o ha., pînă la

2o ha. Momentul politic era trecut, din vina noastră, fiind folosit de propaganda comunistă. Consiliul de miniştrii n-a fost sesizat cu nici-un proect agrar.-

Prima decadă a lunii febr.1945 a fost timpul cînd toate părţile şi-au precizat poziţiile. Dr.N.Lupu a mărturisit în delegaţia permanentă a partidului tratativele sale cu comuniştii, iar C.Botez îmi dădea drept sigur că Lupu va căpăta şefia guvernului, precum şi colaborarea în guvern a lui Mihalache, totul fiind chestie de zile, urmînd ca Maniu să-şi dee consimţămîntul. Presa de Stînga, care stătuse relativ linistită atîta vreme, a reluat atacurile puternice contra partidului nostru: Teohari Georgescu ataca pe primul ministru, care mai era şi şeful său direct la Interne.-

Faţă de această situaţie, deşi nu puteam nici-un temei pe spusele lui Botez pe care le consideram fantezii, am provocat o lămurire a situaţiei, cu prietenul Lucreţiu Pătrăşcanu. Mai întîi faţă de recentele sale acte îndreptate personal contra judecătorilor, l-am ţinut de rău că vrea să distrugă magistratura, deoarece prin acest fapt pricinuieşte un imens rău, lipsind neamul de singura garanţie ce i-a mai rămas în apărarea drepturilor sale: în plus, distrugerea independenţei judecătorilor nu poate servi nici politicii sale personale deoarece va aduce haosul mai curînd decît îl vrea el. Pătrăşcanu a recunoscut că este ceva adevărat în spusele mele, dar s-a apărat cu declaraţia că "judecătorii sînt reacţionari, mulţi dintre ei chiar fascişti" : în concluzie, el "va merge înainte". I-am exprimat, apoi desaprobarea mea morală - căci cea politică nici nu mai putea fi pusă în discuţie - în legătură cu acţiunea întreprinsă de comunişti pe lîngă Dinu Brătianu, dr.Lupu şi Mihalache. - Pătrăşanu:" Ce vrei, asta-i politica" apoi:"Lupu nu ne interesează. In ce mă priveşte, eu n-am crezut că Mihalache va părăsi pe Maniu. Totuşi, te rog să-mi mai prilejuieşti o întrevedere cu Mihalache, fiindu-mi cerută de a-i noştrii, poate ne oferi ospitalitatea, la un prînz, pentru a discuta mai intim". Am adus apoi discuţia asupra intenţiilor politice ale comuniştilor, întrebîndu-l unde vor să meargă. - Pătrăşcanu:" Noi, adică "ei" (Ana Pauker Luca, Gheorghiu Dej), vrem un guvern al frontului naţional democratic, dar e sigur că regele nu ni-l va da". - Eu:"Atunci veţi folosi forţa" - Pătrăşcanu:" Nu cred". Cunoşteam strădania lui Pătrăşcanu de a împiedica un asemenea guvern şi am

Important

./ /.

citit limpede bucuria pe care o exprima figura sa cînd mi-a spus că regele nu va aduce un guvern F.N.D. Convorbirea aluat alte direcţii şi a venit din nou vorba despre rege. Pătrăşcanu:"Regele e bine sfătuit". - Eu:"De Negel" - Pătrăşcanu:" Nu, de regină". - Eu:" S-a spus că regina e apolitică". - Pătrăşcanu:" Cu toate astea, ea are mult bun simţ". - Eu:" E adevărat că regele e bine văzut de ruşi?" - Pătrăşcanu:" Da". Acest răspuns venea să confirme informaţia pe care mi-o dăduse, cu vre-o cîteva zile înainte, Radu Xenopol.-

In aceiaşi zi de 10 februarie l-am vizitat pe Mihalache, spre a-i transmite invitaţia dorită de Pătrăşcanu, la care el mi-a dat un răspuns foarte lămuritor:"Primesc cu plăcere să sta de vorbă cu Pătrăşcanu, dar vreau să-i precizeze poziţia mea,spre a nu da loc la nici-un echivoc. Sînt sincer partizan al politicii alături de Rusia. Se face o greşeală că Maniu şi partidul nostru sînt taxate ca fascişti, căci ruşii sînt îndepărtaţi,astfel de noi şi nu e bine. E o greşeală să se creadă că Maniu e cu anglo-americanii, contra Rusiei. Dar o ţară mică ca a noastră nu se poate declara făţiş contra nici-uneia dintre marile puteri. In politica internă, doresc o înţelegere cu comuniştii, dar sinceră şi leală de ambele părţi. Eu nu aş putea rămîne în guvern în momentul cînd presa de stînga l-ar ataca pe domnul Maniu, şi cînd presa noastră ar fi interzisă. Reforma agrară o vom face, dar nu sub presiunea evenimentelor".-

Faţă de acest răspuns Pătrăşcanu n-a mai insistat asupra întrevederii cu Mihalache. Primul ministru a luat făţiş poziţie contra comuniştilor. El a convocat duminecă 11 febr.1945 o adunare publică în sala cinematografului "Scala".Comuniştii au încercat să transforme adunarea într-o manifestaţie ostilă lui Rădescu, în care scop ei au ocupat sala, de cu noapte, cu muncitori de ai lor, ne mai fiind loc pentru nimeni altul. Dar Rădescu a dejucat planurile comuniştilor, închiriind imediat sala, foarte apropiată, a cinematografului "Aro" unde comuniştii n-au mai pătruns. Rădescu a vorbit bărbăteşte, atacînd piepţiş pe comuniştii

In piaţa Palatului a avut loc bătăi între naţionalişti şi comunişti. Apoi Rădescu a vorbit la postul de radio,denunţînd ţării procedeul comuniştilor, la "Scala" şi cu intenţia de a pregăti opinia publică pentru a face faţă comunismului, care devenea încă şi mai agresiv.-

Intre timp a apărut comunicatul asupra conferinţei de la Yalta, dintre Roosvelt, Churchill şi Stalin, despre ţinerea

.//.

căreia s-a aflat numai "post factum". Comunicatul prevedea dreptul ca ţările ocupate să-şi dee guverne reprezentative, formate de partidele democrate. Un suflu înviorător a trecut asupra noastră, pe figura fiecăruia dintre noi se vedea bucurie şi încredere; a fost ca o mare uşurare şi o şi mai mare speranţă. Mihalache era încîntat. Faţă de noua situaţie, Maniu mă rugă să aflu neapărat: 1.Reacţia comuniştilor în raport cu comunicatul de la Yalta, 2.Dacă partidul comunist mai vrea guvern de colaborare; 3. dacă acelaş îl mai acceptă pe Rădescu, în urma celor declarate de el în adunarea publică. In aceiaşi seară Xenopol îmi comunică prin telefon, că se petreclucruri foarte grave, mai grave ca oricînd. Deşi eram nerăbdător să aflu despre ce este vorba, am trebuit să amîn pentru a doua zi vizita mea la el din pricină că se făcuse foarte tîrziu, mai existînd încă interdicttţia de circulaţie după orele 22.-

Comunicarea pe caremi-a făcut-o Radu Xenopol la 15 febr. era, într-adevăr, senzaţională, şi foarte gravă. Comunişţii interpretează comunicatul de la Yalta în sensul că ei sînt singura forţă politică democratică, şi revendică puterea pentru F.N.D., cu excluderea partidului naţional ţărănesc. Miniştrii FND nu demisionează, dar cer plecarea lui Rădescu şi a celorlalţi miniştrii naţionalişti. Pe de altă parte, primul ministru a dat ordin scris, cu o zi înainte, adică la 14 febr.1945, ca trupa să deschidă focul ori de cîte ori comuniştii vor produce dezordini în special dacă vor atăca prefecturile şi primăriile. Comuniştii reacţionează cu hotărîrea de a-şi impune guvernul lor, chiar cu vărsare de sînge. Pătrăşcanu e bolnav în pat şi exasperat de această hotărîre, pe care nu o poate opri.-

Preşedintele a rămas foarte îngrijorat de noua situaţie, care în loc de a fi mai bună, ne aducea brusc, în preajma războiului civil. Maniu era iritat că "noi am fost proşti şi am predat armele cînd ne-a cerut Rădescu ca o pildă şi acum muncitorii comunişti sînt înarmaţi, iar ai noştrii "nu". Totuşi va lua măsuri.-

Rugat de preşedinte l-am vizitat pe Lupu, pe care l-am găsit lipsit de orizont, preocupat de lucruri meschine: Maniu trebuie să plece, fiindcă nu-l vor ruşii. Mihalache n-are curaj. Partidul ţărănesc l-a înfiinţat el cu Mihalache, dar mai tîrziu, acesta a căutat să-l lovească, opunîndu-i pe Madgearu, Răducanu şi alţii. Maniu şi Mihalache privesc cu invidie ca el să devie prim ministru.-

Agitaţia comunistă, în Bucureşti şi în restul ţării, sporea în intensitate. Fermitatea lui Rădescu a reuşit să împiedice rebeliunile comuniste de la Craiova şi Tr.Măgurele, fără vărsare de sînge. Conflictul pe care subsecretarul comunist de la Interne, Teohari Georgescu, l-a provocat la acel minister deveni foarte grav, căci Georgescu se adresă direct funcţionarilor publici să nu dee ascultare ordinelor primului ministru. Rădescu răspunse cu o lege care desfiinţa subsecretariatul de la ministerul Afacerilor Interne, scoţîndu-l în acest chip pe Georgescu din guver legea a fost semnată numai de miniştrii naţionalişti, care deţineau majoritatea; Petru Groza, care semnase legea cu ochii închişi, şi-a retras semnătura, tăind cu o linie numele său de pe jurnalul consiliului de miniştrii.-

O întîmplare cu totul neaşteptată complică şi mai mult situaţia. Muncitorii de la fabrica "Malaxa" spre a înlătura conducerea comunistă în sindicat şi întreprindere, au hotărît să procedeze la ţinerea de alegeri libere şi secrete pentru desemnarea membrilor sindicatului lor. Candidaţii propuşi de naţionalişti, care au provocat ţinerea alegerilor, au fost primiţi foarte călduros într-o adunare din preziua alegerilor, adică la 19 febr., de unde se putea deduce că ei vor obţine o mare majoritate de voturi. Comuniştii au încercat să turbure adunarea, dar n-au putut împiedica ţinerea alegerilor în ziua următoare.-

La 20 febr., de dimineaţă, s-a răspîndit ştirea, în tot tîrgul că incidente sîngeroase au loc la "Malaxa". Pe vremea aceia, eu eram administrator la societatea "Rogifer", care mai era propietara uzinele "Malaxa", în urma unui act al guvernului Antonescu, neproducîndu-se încă retrocedarea fabricii către "Malaxa" Auzind despre ce s-a întîmplat, am luat imediat hotărîrea de a merge la uzină - birourile unde lucram şi eu, fiind instalate în Cal.Victoriei - spre a-mi da seama personal despre situaţie şi a venit în sprijinul muncitorilor. Intenţiile mele aveau un substrat politic, pe care am vrut să-l ascund, pentru necesitatea cauzei, în care scop am rugat şi pe ceilalţi doi administratori, generalul Ilie Partenie şi Tiberiu Arsenovici, ale căror sentimente naţionaliste le cunoşteam, să ne deplasăm împreună la fabrică, unde am ajuns la orele 11,15.-

Cînd am ajuns la "Malaxa", după ce trecusem pe la comandamentul militar al capitalei, unde generalul Iosif Teodorescu a refuzat să ne dea trupe pentru asigurarea ordinei în uzine, am

aflat lucruri importante. Fiind informat că într-o odae se află Ghe.Gheorghiu Dej, care cercetează pe muncitori, am pătruns înăuntru. L-am surprins vorbind şi instigînd pe vre-o patru-cinci muncitori naţionalişti ca să facă declaraţii antisemite, ceeace muncitorii au refuzat. După intrarea mea, Dej a întrerupt cercetarea; am început să vorbim, noi doi, dar eu nu ştiam încă nimic despre cele petrecute, decît doar că au avut loc incidente, iar el încerca să devizeze discuţia. Mi-am dat seama că nu pot face nimic acolo, căci Dej era mai tare ca mine şi am părăsit odaia.-

Observasem că un ofiţer tînăr, un blond cu ochelari, şi cu figura deschisă, caută prilejul spre a-mi vorbi; am intrat într-un birou unde nu se afla nimeni şi unde am fost urmat de acel ofiţer.-

Era Cpt.Gabrielescu, comandantul bateriei 161 anteriene, amplasată la fabrică. Mi-a declarat lucruri foarte importante. Pe la orele 8,30 au venit două camioane C.F.R., trei ST.B.şi unul "Distribuţia" pline cu muncitori. Muncitorii de la "Malaxa" i-au luat la goană, pînă la 500 m. dincolo de intrarea în fabrică. Cei aduşi cu camioanele au tras cu armele automate, fugind. Atunci a fost ră.it Gh. Apostol.-

Intîmplările de la "Malaxa", care au arătat că comuniştii pot face cevor şi că guvernul nu este in stare să intervie nici măcar pentru a se ţine o anchetă judiciară în regulă, dar mi te să elibereze pe muncitorii sechestraţi şi schinjuiţi de comunişti, despre care s-a aflat că cu fost duşi şi închişi, undeva, la Giuleşti, au înmuiat cu totul moralul muncitorimii. Ar fi trebuit ca îndrumători de ai lui Rădescu şi ai ţărăniştilor să explice muncitorimii că dacă guvernul n-a făcut nimic la "Malaxa" este pentru a-şi păstra forţele în vederea marii bătălii ce se anunţa. Dar nu s-a intreprinţs nimic în acest sens. Ministrul nostru Virgil Solomon mi-a mărturisit că s-a dus la "Malaxa" într-o scurtă vizită de un sfert de oră făcută birourilor iar nu muncitorimii. Acelaş Solomon mi-a mai spus, ca un mare titlu de abilitate - în realitate de teamă şi oportunism - că atunci cînd în consiliul de miniştrii discuţiile deseori agitate între naţionalişti şi comunişti, el, omul devotat lui Maniu, ieşa din şedinţă. In această situaţie, muncitorimea a început sub teroarea comunistă şi a fost folosită ca o masă de   în scopurile politice ale Moscovei în România. E adevărat că noi contam pe cîteva mii de muncitori, siguri şi hotărîţi, pe care să-i înarmăm-

Transcriu din jurnalul meu.

Xenopol îmi spune, pentru a nu ştiu cîta oară, că ruşii sînt hotărîţi să-l scoată pe Maniu din viaţa publică. Ana, Luca, Dej şi Bodnăraş instigă muncitorimea contra lui Maniu, cu ură sălbatecă. Lui Xenopol îi e teamă că vre-un comunist fanatic , aţîţţat de deşănţata propagandă comunistă să nu atenteze la viaţa preşedintelui; arată sincer îngrijorat, mă roagă să-i comunic lui Maniu.-

23 febr.1945

De dimineaţă la preşedinte. Il însoţesc de la Lencuţia în Sfinţilor. Pe dru, în automobil, îi spun ce mi-a zis eri Xenopol şi îl rog stăruitor să nu mai ia masa la "Capşa", unde poate fi uşor atacat de vre-un nebun, la intrare sau ieşire. - Maniu :" pe mine numai Dumnezeu mă poate apăra de moarte, dar bine, voi fi prudent, de apărat însă, nu mă pot apăra". Apoi preşedintele mă însărcinează să merg la Rădescu, pentru a-i cere să oprească manifeste ca acelea de azi ale F.N.D., care îndeamnă pe soldaţi să nu asculte de ordinul lui Rădescu; să intervie la Vinpradov ca să oprească adunările de mîine ale noastre şi F.N.D., fiind posibilă o ciocnire între cele două tabere; să poruncească eliberarea muncitorilor închişi la Giuleşti.-

Avînd bănuieli că Xenopol nu e sincer cu Rădescu, fac să alunege convorbirea asupra lui. Ii relatez primului ministru unele convorbiri ale mele cu Xenopol, în care acesta îl ataca fulminant: "i-am spus lui Rădescu că dacă vei forma guvernul de tehnicieni, a doua zi vei fi asasinat"; "i-am spus lui Rădescu că trebuie să plece", căci "s-a mînjit de sînge la "Malaxa". - Rădescu, consternat:"Nici odată Xenopol nu mi-a spus asemenea cuvinte! Intotdeauna s-a declarat de acord cu mine şi ma susţinut în acţiunea mea". Rădescu trage concluzia că Xenopol vine la el pentru a-i afla intenţiile, pe care apoi să le comunice comuniştilor.- "Mi-aţi făcut un mare serviciu; mă autorizaţi să fac uz de ce mi-aţi spus? Eu:" Da.Cred totuşi, că dvs., care acum ştişi cu cine aveţi a face, puteţi să-l folosiţi pe Xenopol pentru a induce în eroare pe comunişti".-

Apoi primul ministru mă întrebă care e starea de spirit a lui Maniu şi îi răspund că preşedintele este îngrijorat. - Rădescu:" Eu nu am grijă. Sînt sigur pe trupe".-

Vrînd să verific starea de spirit a lui Rădescu, îi relatez că Xenopol mi-a povestit o convobire a sa cu el, în care Rădescu l-a însărcinat să comunice comuniştilor că dacă vor război civil, ca în Grecia, atunci îl vor avea, despre care lucru i-a

cerut socoteală Vinogradov. Rădescu:" E adevărat, numai că tonul supselor mele era defensiv, nu ofensiv".-

La Maniu. Acolo consfătuire. Penescu comunică președintelui că Rădescu i-a trimis vorbă astă noapte, prin generalul Ghica, prefectul poliției, că are nevoe de 5.000 oameni de ai noștrii, pe care îi va înarma și care să vie în ajutorul armatei, pentru mine.-

Merg cu Penescu și Hudiță laRădescu, pentru a-i prezenta cererea de autorizarea întrunirii noastre de mîine, contra căreia se declară Penescu. Nu-l găsim pe Rădescu, care el la Palat. Penescu spune că va merge singur la Rădescu, ca să nu ne reție de la alte treburi, la orele 13,oo.-

Seara găsesc pe Penescu la Maniu. Imi spune că primul ministru e optimist, dar că el i-a explicat că întrunirea noastră ne e oportună și atunci Rădescu a fost de acord să nu o mai ție,. dar Penescu îmi mai zice că i-a comunicat lui Maniu că Rădescu a interzis întrunirea noastră.-

<u>24 febr.1945</u>.

De dimineață la Xenopol. a întîlnit aseară la legația sovietică pe Pauker, Luca, Dej, Bodnăraș. Din cele discutate cu ei rezultă că ei sînt pregătiți ca la întrunirea lor de azi să se provoace dezordini. - Eu:" Se va încerca și o lovitură de stat?" Xenopol:" N-ați crede". La despărțire îmi spune:" bine înțeles că după amiază stăm acasă".-

La Maniu. Mă sfătuiește a merge la Rădescu, pentru a-l informa și a-i mai spune din partea sa că el nu e de acord cu lansarea manifestului proectat.-

La Rădescu. In poarta ministerului întîlnesc pe Xenopol, grav, care mă întreabă unde mă duc. - Eu:" La Rădescu". - Xenopol: "?!" și ia o figură bosumflată.-

Graur, directorul de cabinet al lui Rădescu, chemat la telefon din Craiova și Caracal, unde se atăca prefecturile, răspunde ca să se execute întocmai ordinele primului ministru.-

Din nou la președinte, orele 11,3o. A primit vești noi, încurajatoare. E bucuros de ce aude prin mine de la și despre Rădescu. Il informez că localul ministerului va fi închis tuturor la orele 12, funcționarii find trimiși acasă, întrunirea FND fiind convocată pentru 13,3o. Mă roagă să merg din nou la Rădescu, pentru a-i tramsite din partea sa, în ultimul moment dinaintea bătăliei, salutul său și toată încrederea sa în el. Președintele are fața luminoasă, încîntată.-

./.

faţa luminoasă, încîntată.-

Sînt ultima persoană care mai pătrunde în minister, la orele 12,05, încrucişîndu-mă cu ultimii funcţionari care ies. Primul ministru e impresionat de comunicarea adusă:"Mulţumesc, mulţumesc, spuneţi-i că sînt sigur de isbîndă. Veştile pe care le-am din ţară sînt foarte bune".-

Se mai afla ataşată la cabinetul lui Rădescu şi o tînără doamnă foarte bravă, Adriana Georgescu, care rămîne să înfrunte primjediile.-

Principalele artere publice şi străzi mai secundare din centru sînt literalmente inundate de zeci de mii, cred că sute de mii de manifeste F.N.D., aruncate în smocuri bogate, din goana automobilelor; calci pe un covor gros de hîrtie; risipă inutilă, nimeni nu le ridică, nimeni nu le citeşte. Din difuzare instalate în automobile, ticăloţii răcnesc lozinci şi strigăte răsunătoare. Aştept să treacă coloanele de muncitori, pe jos sau în autocamioane, spre piaţa Naţiunii, unde se va ţine adunarea. Imensa majoritate stă cu figurile închise, la fel ca şi trecătorii care se fac că nici nu observă ce se petrece în jurul lor. Doar puţin besmetici se agită, cu glas şi gesturi, din rîndurile muncitorimii.-

După orele 17, de acasă, aud rafale de arme automate, destul de slabe. Apoi, seara la Maniu, care e satisfăcut de rezultatul zilei, dar care aşteaptă să vadă ce va aduce ziua de mîine, căci pentru la noapte se prevede linişte.-

La orele 22 Rădescu vorbeşte la radio, denunţînd ţării pe Ana Pauker şi Luca "doi venetici" care au pornit să aprindă focul în ţară, dar care vor cădea striviţi; declară că el îşi va face datoria şi cere romînilor să-l sprijine.-

<u>25 febr.1945</u>.

De dimineaţă la preşedinte, care mă întîmpină cu vorbele: "Ţi-a plăcut cuvîntarea lui Rădescu?" Si fără a mai aştepta răspunsul meu, continuă:"Mie mi-a plăcut, dar e o mare greşeală politică". E informat că Vinogradov a plecat eri dimineaţă la Moscova.-

Botez e informat că americanii şi englezii anchetează direct incidentele de eri şi că un diplomat britanic la vizitat pe Rădescu, sfătuindu-l să reziste; pune din nou în discuţie formula Lupu, susţinut de partid.-

Enormă impresie produsă de cuvîntarea la radio a lui Rădescu, pe care o redăm <u>in extenso</u>. "Fraţi romîni! Cei fără neam

.//.

şi fără Dumnezeu, aşa cum i-a botezat poporul, au pornit să aprindă focul în ţară şi să o înece în sînge. O mînă de inşi, conduşi de doi venetici, Ana Pauker şi mugurul Luca, caută prin teroare să supună neamul. Vor cădea striviţi!

Acest neam care a ştiut întotdeauna să-şi ofere fiinţa, nu de cîţiva neisprăviţi se va lăsa acum îngenuchiat.-

Sub masca democraţiei, democraţiei pe care le fiecare pas o calcă în picioare, aceste hiene nădăjduiesc să ajungă la stăpînirea ţării.-

Voi avea în curînd prilejul să vă vorbesc de toate. Astă seară voi spicui, în treacăt numai pe acele petrecute astăzi, fiindcă vreau să spulber toate infamiile care au şi început să fie aruncate asupra mea şi asupra armatei, în scopul de a ascunde odioasele lor crime.-

Din informaţiile mele de pînă acum, în urma celor petrecute în provincie şi capitală, vă aduc la cunoştinţă următoarele:

In Craiova, grupuri armate au atacat puternic prefectura şi au luat-o cu asalt.-

La Caracal, mica dar viteaza garnizoană a rezistat cu îndrîjire atacului dat, astfel că prefectura a putut fi salvată.-

Criminaşii care săvîrşesc aceste nelegiuiri n-au măcar curajul faptelor lor. Vor căuta să arunce vina asupra acelora pe care ar vrea să-i suprime. Idrăznesc să arunce vina asupra armatei, care, după spusele lor, ar fi provocatoarea. Afirm cu toată tăria că nu poate fi o însinuare mai infamă. Armata a avut ordinul meu categoric să nu atace decît dacă este atacată şi ea a făcut ceva mai mult. Peste tot unde armata a fost atacată, a tras în aer numai în scop de intimidare. In ce mă priveşte, am făcut tot ce este cu putinţă ca să împiedic orice turburare. Am interzis adunarea populară convocată de naţional ţărănişti şi am lăsat liberă demonstraţia pe stradă a F.N.D. anunţată mai dinainte.-

27 februarie 1945.

De dimineaţă la preşedinte. Răspunde că nu s-a ocupat încă de chestiunea unui guvern Lupu, dar convorbirea e întreruptă de vizita acestuia. După plecarea lui Lupu, Maniu mă pofteşte la el, pentru a-mi spune să transmit lui Pătrăşcanu:" partidul susţine pe Lupu, dar atîrnă"de cum se face şi cu cine se face guvernul". Preşedintele este în bună dispoziţie. E informat că Vinogradov e rechemat şi că va fi trimis în locul său un alt general, evreu, aceste două veşti îl contrariaseră.-

./.

Solomon e nemulţumit de un guvern Lupu, pe care e convins că nu-l va accepta Mihalache; crede că nici Brătianu.-

La Pătrăşcanu. E bucuros de soluţia Lupu, pe care liberalii îl vor accepta, căci "ei acceptă orice", spunînd ultimele vorbe cu un gest de desconsiderare. Vinogradov nu este rechemat, se întoarce deseară.-

După amiază, din nou la preşedinte. E foarte bine dispus în favoarea lui Lupu. E informat, probabil de Dinu Brătianu, care a întrerupt audienţa mea, că a sosit Vîşinsky, care la orele 21, v va fi primit de rege. Spunîndu-i că Pătrăşcanu mi-a declarat, şi repetat, că el n-a semnat telegrama către rege, în care figurează şi numele său şi prin care Maniu e tratat de asasin, preşedintele îmi spune că şi Groza i-a comunicat acelaş lucru, în ce-l priveşte printr-un trimis special. Maniu e informat că generalii care au semnat manifestul de aşi contra lui Rădescu vor fi scoşi din oştire.-

28 februarie 1945.

De dimineaţă la Xenopol, care nu ştie nimic, dar la ora prînzului îmi spune lucruri foarte importante:"Viitorul guvern se va face cu o accentuare F.N.D., care ar putea să meargă şi la majoritatea în guvern, şi cu ştirbirea voastră şi a liberalilor. Preşedintele să ajute pe rege în acest sens, căci altfel va veni un guvern Groza, cu Tătărăscu plus cine va putea fi rupt de la voi.

Viitorul guvern va face reforma agrară, şi va readuce în armată pe generalii scoşi azi. El va fi făcut, probabil de Stirbei, în nici-un caz de Lupu, spre a nu se da un rol prea important partidului vostru. Ministru de război va fi probabil, generalul Niculescu. Vîşinsky va sta în ţară pînă ce se va forma noul guvern şi va imprima acestuia o accentuare F.N.D. Vinogradov va fi înlocuit, deoarece a fost prea slab cu noi. Ana jubilează, nu însă şi Lucreţiu.-

Seara tîrziu se anunţă demisia lui Rădescu, pe care Botez o află de la mine, iar apoi însărcinarea dată lui Stirbei, pentru un guvern de largă colaborare.- Se întrevăd lucruri de cea mai mare însemnătate.-

1 Martie 1945.

- Xenopol:"Vîşinsky a cerut eri regelui demisia lui Rădescu în două ore şi reintegrarea generalilor. F.N.D. a propus ei lui Tătărăscu 3 ministere într-un cabinet Groza, dar Tătărăscu n-a dat nici-un răspuns pînă aseară la orele şase, cum fusese vorba

./.

El trage nădejdea să fie numit prim ministru, deoarece ruşii îl doresc la Externe. Noaptea trecută, Ana, care are "carte blanche" de la ruşi, a vrut să facă un guvern provizoriu, sub Groza, care să preia toată puterea în stat. Dar Lucreţiu a conviso să renunţe mai exact vorbind să mai aşteptate. Un asemenea guvern s-ar putea produce la noapte, sau mîine noapte, dacă pînă atunci nu se va forma guvernul dorit sau acceptat, de Ana. Aceasta doreşte un guvern pur F.N.D., cu Luca, Teohari la Interne şi cu Bodnăraş sub secretar la poliţie. După două-trei luni de administrarea ţării, se vor ţine alegeri, cu violenţe, falşificări şi furt de urne, din care vor eşi majorităţi sdrobitoare comuniste. Adunarea naţională va vota alipirea la reubublíca moldoveenească, deci cu URSS, mutîndu-se capitala la Odesa. Lucreţiu luptă din răsputeri contra unui asemenea plan".-

Găsesc pe Maniu la Mihai Popovici unde e reunită delegaţia permanentă. Il însoţesc în automobil, la palatul regal de la şosea.-

In jurul palatului reginei Elisabeta, unde locuieşte regele, o mulţime de camioane pline cu soldaţi ruşi se rotesc, în huruit puternic de motoare. S-a lăsat întunericul.-

Revin cu Maniu la Mihai Popovici. Preşedintele expune delegaţiei permanente la care asist şi eu:"Regele mi-a vorbit pentru un guvern Groza, pe care Vîşinsky i-a spus că îl doreşte guvernul său. Regele mi-a spus că Brătianu a acceptat să colaboreze cu Groza. Eu m-am declarat împotrivă deoarece prezidentul trebuie să fie un neutru, iar pe de altă parte, Groza nu va putea asigura executarea unui program de guvernare - aşa cum pretinde regele - şi atunci îi va fi mai greu regelui să-l schimbe pe Groza. A intervenit în discuţie Negel, care mi-a spus că dacă nu se face un guvern Groza, sîntem expuşi la cele mai mari calamităţi. I-am răspuns că nu ne este permis să ne impresionăm, şi că am mai trecut şi prin altele. Maiestatea sa are încrederea poporului, să facă cum ziece poporul".-

Cineva aduce vestea că numeroase tancuri ruseşti se învîrtesc în jurul palatului regal din Cal.Victoriei.-

Preşedintele mă roagă din nou să ţiu contactul cu dînsul

Cenzura rusească a tăiat partea din comunicatul mareşalatului Palatului care arată că însărcinarea dată lui Stirbei este de a forma un guvern de colaborare al tuturor partidelor democrate. Comuniştii refuză colaborarea.-

Zile istorice.

./|.

2 martie 1945.

De dimineaţă la Xenopol. La telefon Pătrăşcanu că a intervenit un eveniment cu totul neprevăzut, pe care î-l va spune la orele 1o,3o. La 11,3o din nou la Xenopol. Senzaţional.Astă noapte s-a produs un demers anglo-american la Moscova, cerîndu-se ca guvernul romîn să fie prezidat de un neutru, cu aceleaşi partide şi aceleaşi raport de forţe. Despre acest demers diplomaţii englezi şi americani din Bucureşti nu ştiu nimic, căci au fost întrerupte toate comunicaţiile cu străinătatea. Pătrăşcanu ne transmite îndemnul său să rezistăm ruşilor. Ilinformez asupra situaţiei lui Lupu.-

3 Martie 1945.

Groza însărcinat cu formarea unui guvern de colaborare, ca mai înainte, a primit prelungirea mandatului pînă mîine. Lupu a fost chemat de Negel în urma cărui fapt el crede că după eşecul sigur al lui Groza de a forma un guvern de colaborare, regele îl va însărcina pe el, Lupu.-

Situaţia e confuză. Admir forţa de luptă a lui Maniu, perfect de bine informat, puterea sa de muncă, logica judecăţii sale, intransigenţă convingerilor, în flexibilitatea în politica naţională, păstrarea calmului în clipe ca acestea.-

4 Martie 1945.

Propaganda comunistă consideră pe Groza prim ministru, iar un numai persoana însărcinată să încerce formarea unui nou guvern. Groza a primit încă o prelungire pînă mîine. L-a vizitat pe Preşedinte; în urma lui am intrat eu la Maniu, caremi-a spus că Groza a plecat nemulţumit şi că Groza i-a declarat că F.N.D. nu-l susţine pe Lupu.-

Dar botez declară că Pătrăşcanu l-a asigurat de contrariul în privinţa lui Lupu; la fel şi TitelPetrescu, direct pe Lupu, dar vorbind în numele său personal.-

6 martie 1945

Groza a propus lui Maniu şi Brătianu cîte două locuri, miniştri fără portofoliu pe care să-i aleagă el şi lui Tătărăscu trei ministere tutelare. Sa- refuzat de noi. Maniu a fost la Brătianu acasă, unde a căzut pe scară şi s-a pălit rău la un genunchi. Deşi are dureri în rotulă şi merge greu, se va duce la rece la orele 2o,2o în audienţă comună cu Mihalache şi Brătianu.-

Agitaţia comunistă, deşanţată, furioasă, revoluţionară întrece orice limite închipuibile.-

.//.

Intrerup transcrierea din jurnalul meu. Constat că am omis să notez un fapt important. Pe la mijlocul lunii febr., ruşii au dizolvat marele nostru stat major, deşi oştile noastre luptau în Cehoslovacia şi Ungaria. Scopul evident al acestei măsuri a fost să se dezorganizeze oastea noastră din interior, care să-şi piardă, astfel, din valoarea sa combativă împotriva revoluţionarilor comunişti.-

Un alt, fapt de extremă importanţă petrecut tot în acel timp, l-am aflat de la Radu Xenopol în cursul lunii Mai.-

Imediat după desfiinţarea postului de subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne, s-a pus în discuţie reorganizarea cabinetului; toate partidele ar fi păstrat numărul de mai înainte al ministerelor şi ar fi adus unele modificări în echipele ministeriale, spre a uşura comuniştilor sacrificarea lui Teohari Georgescu, cu care lucru ei erau de acord. S-a tratat în cea mai mare taină. Maniu, Brătianu şi comuniştii s-au pus de acord cu această formulă, care însă nu s-a realizat.-

In ziua de 5 martie 1945 situaţia politică ajunsese la paroxism. Vîşinsky presa stăruitor pe lîngă rege. La rîndul lor, Maniu, Mihalache, Brătianu primiţi în audienţă comună de către rege, la orele 20,30, sfătuiră pe şeful statului să reziste ameninţărilor şi să facă cum vrea poporul.- Reiau transcrierea din jurnalul meu.

6 Martie 1945.

Dimineaţa, şedinţa delegaţiei permanente, la care nu particip.-

La amiază, Xenopol: azi zi decisivă. După o oră la Maniu. Intîi convorbire cu Mihalache:"Delegaţia permanentă a decis să-l acopere pe Maniu" şi că noi nu vom intra într-un guvern de colaborare decît numai cu acelaş raport de forţe din trecut. - Eu : "să-l acopere pe Maniu, dar cu ce a greşit el? - Mihalache, mai contrariat ca înainte:"Nu e vorba de greşeală. Există divergenţe, sau mai exact, au existat". - Eu ghicindu-i gîndul: "Cunosc răspunsul lui Maniu, în sensul că el sprijină pe Lupu, dar că atîrnă de "cum şi cu cine se face guvernul" de unde pentru mine e limpede că Maniu îl va accepta pe Lupu numai dacă în prealabil se asigură că va păstra tot el hăţurile. Cît priveşte colaborarea, asta e o chestie veche".- Apoi Ghiţă Pop:"Numai Mihalache a fost în delegaţie, contra colaborării şi a lui Lupu. Delegaţia a aprobat politica lui Lupu. Delegaţia a aprobat politica lui Maniu. Maniu ştie el ce face".-

Intru la preşedinte, care suferă stînd cu piciorul întins

.//.

"Noaptea trecută regele a insistat pe lîngă mine ca să primesc un guvern Groza, întrucît ruşii fac din asta o chestie de prestigiu.- I-am spus regelui că pentru a-i face plăcere, mă învoiesc, deşi cred că seface o mare greşeală. Groza, chiar dacă va voi, nu va putea rezista comuniştilor, dar el nici nu va voi aceasta, căci este comunist."Preşedintele a abătut"Aşa mi-a fost mie sortit, să nu fiu ascultat, pentru ca mai tîrziu să se vadă că am avut dreptate - Eu:"E vorba de un guvern de colaborare ca în trecut?" - Maniu: "Desigur". - Eu:"Brătianu a fost de aocrd cu Dvs.? - Maniu:"Da, şi Mihalache". - Eu:"Cum se explică faptul că anglo-americanii nu ne ajută?" - Maniu:" Ei mi-au comunicat că nu pot interveni decît la cererea noastră". - Eu"Si groza nu va face asta".-Maniu :"Dar o poate face regele". Maniu îmi mulţumeşte pentru toată activitatea mea.-

In anticameră, Penescu, Solomon, opăriţi.-

La 14,2o Botez îmi telefonează că peste două ore Groza depune jurămîntul, cu Lupu vicepreşedinte, în acord cu Maniu şi Mihalache, care au maiacceptat ca noi şi liberalii şă fim în minoritate. Controlez informaţia la Lencuţia. Nu ştie nimic. Groza se află chiar în acel moment la Maniu în locuinţa lui Lencuţia, din b-dul Schitu Măgureanu.-

Ora 16,oo la Maniu. Lencuţia:Groza a oferit lui Maniu şi Brătianu cîte două locuri, iar lui Tătărăscu trei. S-a respins propunerea.-

Ora 17,oo Botez: La fiecare două ore se telefonează la Palalt, din partea lui Vîşinsky, cu întrebarea dacă Groza a fost numit prim ministru.-

Ora 18,oo Xenopol. El i-a transmis lui Dinu Brătianu propunerea de colaborare, dar acesta a refuzat să stee alături de Tătărăscu. El, Xenopol, i-a cerut şi Brătianu a acceptat să recomande regelui guvern Groza, spre a se evita plecarea regelui şi haosul. Xenopol l-a vizitat disdedimineaţă pe Maniu; ei şi acum impresionat de vorbele lui Maniu:"Stiu că de acum mi-a rămas să-mi pierd viaţa, dar m-am deprins cu această idee". I-am reproşat lui Xenopol sfatul dat lui Brătianu.-

Ce fel de om mai e şi Brătianu -un felac - pune mai mult temei pe Xenopol decît pe Maniu; în plus îşi mai calcă şi sfaltul pe care aseară l-a dat regelui.-

Groza depune jurămîntul cu Tătărăscu vicepreşedinte,fără Lupu.-

./.

Aproape de orele 2o la Lencuţia, unde se mai află vre-o 12 persoane lipsind Mihalache, Lupu, Popovici. Aflu că guvernul s-a format în urma unei cereri a lui Vîşinsky, care a bătut regelui cu pumnul în masă.- I. Maniu se afla în mijlocul biroului, într-un fotoliu, cu un picior întins pe alt scaun.-

Atmosferă dramatică. Preşedintele începe să vorbească. Preşedintele începe să vorbească. Intîlneşte privirea mea, care stau drept în faţa sa în picioare. lîngă canapea. Simt în ochii săi o f.uşoară tresărire apoi Maniu îşi bombează puţin pieptul un gest obişnuit al său în anumite împrejurări - şi după primele cuvinte rostite ca între prieteni, Preşedintele continuă în forma unei declaraţii, cîntărindu-şi cuvintele. Maniu bănuia, probabil că eu scriu note într-un jurnal personal, din care îi încredinţasem copii privind convorbirea cu Pătrăşcanu la "Flora" şi întrevederile mele cu Ana Pauker. Nu pot să atribui decît acestui fapt schimbarea produsă în felul său de a vorbi, care pentru mine era evidentă. El presupunea poate că vorbele sale vor fi înregistrate de mine, care în adevăr, eram numai ochi şi urechi.-

Marea greşeală istorică de la 6 martie 1945 n-a fost actul unei zile, sau al unei săptămîni. Obîrşea sa trebuie căutată încă înainte de 23 aug.1944. A fost o greşeală că regele a acceptat să stee de vorbă cu Lucreţiu Pătrăşcanu, în taină, atunci cînd partidul comunist nu reprezenta nimic în ţară. A fost o greşeală că regele i-a cerut lui Maniu să facă blocul democratic care a aşezat partidul comunist pe picior de egalitate cu partidele naţional ţărănesc şi naţional liberal şi a ridicat partidul comunist în guvernant.-

Dacă este exactă declaraţia făcută de Pătrăşcanu ziarelor în toamna anului 1944, într-o vreme cînd partidul său avea tot interesul să nu supere pe rege, motiv pentru care este greu de crezut că el a minţit, mai ales că şi după aceia el a mai stat în contact cu regele, ca reprezentant al partidului comunist şi ca ministru - declaraţie prin care se desvălue că regele a mers pînă acolo încît să circule cu tramvaiul spre a se duce el, şeful statului, ca să-l întîlnească pe Pătrăşcanu într-o casă conspirativă, atunci avem imaginea şi mai completă a actului greşit al regelui, cu atît mai greşit cu cît el nu era deloc necesar, deoarece nu comuniştii ci I.Maniu purta pe umerii săi greutatea, răspunderea şi onoarea iniţierii şi pregătirii actului de la 23 aug.1944. Si dacă mai este exactă declaraţia

.//.

pe care Pătrăşcanu a făcut-o lui Penescu şi mie, la "Flora" că i se trasmiteau, fără ştirea lui Maniu, copii de pe toate telegramele cifrate, purtate de acesta cu diplomaţii englezi şi americani de la Cairo şi Pătrăşcanu lasă a se înţelege că procurarea copiilor de făcea de către cineva de la Palat, bănuiesc că Stîrcea - ne putem da seama că greşeala de la centrul politic din Cal.Victoriei mai era însoţită şi de destăinuirea unor acte confidenţiale pe care Maniu le comunica, în cel mai strict secret, şefului statului, care fără îndoială că era străin de trădarea corespondenţei lui Maniu.-

Calea aceasta trebuia să aibă urmări şi le-a avut. Zic trebuia pentru că această cale dovedea voinţa capului statului şi a sfătuitorilor săi intimi de a purta o politică personală şi mai dovedea lipsa de experienţă politică şi insuficienta pregătire în a conduce treburile statului. Din modul în care a acţionat regele Mihai I în epoca 23 aug. 1944 - 6 martie 1945, se poate spune că el a fost foarte bine intenţionat, dar încrezător mai mult în sfetnicii săi privaţi, care nu aveau răspundere politică şi a mai dat dovadă de şovăire, iar atunci cînd a luat hotărîri definitive, a ales, întotdeauna, calea opusă aceleia sfăţuită de Maniu, Brătianu şi Mihalache, care aveau în spatele lor tot neamul, astfel că regele a acţionat împotriva voinţei naţionale.-

Există o regulă verificată şi răsverificată în toate felurile de acţiuni omeneşti, că nici-odată nu trebuie pierdut momentul. In politică şi militărie, aceasta este o axiomă. O altă regulă în la fel de verificată este că acţiunea trebuie chibzuită cu înţelepciune şi condusă cu iniţiativă, curaj şi repeziciune, Frica paralizează judecata şi acţiunea, la fel şi şovăiala. Centrul politic din Cal.Victoriei a lucrat cu nesocotirea acestor regule. El a lăsat să-i scape prilejurile unice de acţiune energică contra comunismului, pînă ce Rusia, care înainte de conferinţa de la Yalta se vedea silită a nu se amesteca în politică internă romînească, a dobîndit în Crimeia dreptul de influenţă politică asupra tuturor statelor de la frontierele sale apusene. Si atunci, tălmăcind cu flagrantă rea credinţă clauzele înţelegerii cu America şi Marea Britanie, ea a pus în aplicare politică faptului împlinit, o tactică veche a tuturor imperialiştilor şi revoluţionarilor. Si a reuşit.-

Situaţia ar fi fost cu totul alta, atît din punct de vedere intern cît şi extern, dacă înainte de alta s-ar fi adus la cîrmă în ţara noastră un guvern fără comunişti.-

.//.

Răspunderea personală a generalului N.Rădescu este angajată, deopotrivă cu a altora, pentru faptul de a nu se fi aplicat politica menită să ducă la un asemenea guvern Rădescu era cun necunoscut în ţară. El a fost inventat ca să fie pusă în fruntea guvernului de colaborare o persoană neutră, adică înafara politicii de partid, care să conducă guvernul după indicaţiile şefilor politici naţionalişti, adică după îndrumările lui Maniu, care era urmat de Brătianu. De bună seamă că Rădescu, om de valoare superioară predecesorului său la şefia guvernului, îşi putea îngădui unele acte personale. Cel ma valoros act de acest fel ar fi trebuit să fie acela de a stărui pe lîngă rege ca să urmeze pe conducătorul incontestat al neamului romînesc. Ori, Rădescu a avut ambiţia să fie un prim ministru care nu datoreşte nimic altora motiv pentru care el a căutat sprijin în capul statului contra lui I.Maniu şi nu i-a fost deloc greu să-l determine pe tînărul abia ieşti din adolescenţă a-i acorda încrederea deplină.-

Politica personală a lui Rădescu este marcată de o serie de concesii făcute comuniştilor: renunţare la guvernul de technicieni, fără a se fi consultat cu Maniu şi fără ca nici regele să mai fi cerut sfatul acestuia; renunţarea la ţinerea alegerilor comunale, punct esenţial din programul său; renunţarea la legea sindicatelor, pe care dacă nu era hotărît s-o impuie, nici nu trebuia s-o aducă în discuţiaconsiliului de miniştrii; acceptarea legii magistraturii, adusă prin surprinderea de către comunişti; renunţarea la anumite declaraţii făcute presei, care nu conveneau comuniştilor. Pînă aici nici nu se poate vorbi despre o concepţie politică. Numai un naiv ar putea considera aceasta drept o tactivă politică adusă revoluţionarismului comunist.-

Se poate pune întrebarea la ce bun să mai discutăm despre toate astea cu atîta dorinţă de lămurire a unui trecut istoric apropiat, cînd comunismul tot trebuia să se instaureze în Romînia, ca urmare a convenţiei de la Yalta. Voi da răspunsul la sfîrşitul lucrării deoarece mai este necesar a se lămuri şi multe alte lucruri. Deocamdată mă opresc asupra prezicerilor pe care I.Maniu le-a făcut regelui:"Groza, chiar dacă va voi, nu va putea rezista comuniştilor, dar el nici nu va voi aceasta căci este comunist"; "Groza nu va putea asigura executarea unui program de guvernare (într-un guvern de colaborare) şi atunci îi va fi mai greu maiestăţii voastre să-l schimbe pe Groza". Ambele preziceri, care izvorau din raţiune, s-au împlinit aidoma.-

SUB TEROAREA COMUNISTA
=====================

I.

Incercări de redresarea situaţiei politice.

Lovitura de la 6 martie 1945 a avut urmări interne şi externe. Reacţiunea străinătăţii a fost promtă. După zece zile guvernele Americii şi Marii Britanii au cerut URSS convocarea conferinţei miniştrilor de Externe pentru a discuta situaţia din Romînia. Iar Stettnins, secretarul departamentului de stat american, a vorbit în favoarea corectei aplicări a convenţiei de la Yalta cu privire la Romînia. Misiunea diplomatică britanică din Bucureşti a adăpostit la sediul său pe generalul N.Rădescu, faţă de care se simţea într-o situaţie jenantă, deoarece diplomaţii britanici îl sfătuiră, pe cînd era prim ministru, ca să reziste comuniştilor. La mijlocul lunii mai Winston Churchill, primul ministru al Marii Britanii, a ţinut o cuvîntare în care a spus că ţara sa n-a luptat pentru distrugerea nazismului, spre a îngădui instaurarea unui regim poliţist în Europa. Tot odată el a garantat libertatea statelor mici, în unele dintre ele neexistînd adevărata democraţie.-

Inaintea tuturor. URSS şi-a confirmat politica sa în Romînia, printr-o cuvîntare rostită în Bucureşti de Vîşinsky la 9 martie, prin care el a deslănţuit un culminant atac contra partidelòr istorice, pe care le-a denumit "Arhaice", bune de pus în arhivă, rolul lor fiind terminat.-

Lucreţiu Pătrăşcanu avea dreptate să-mi spuie chiar în cursul lunii martie două lucruri :"Situaţia din Romînia este consecinţa raporturilor dintre cei trei mari"; "Anglo-americanii vorbesc, şi ruşii lucrează". Da ruşii au lucrat mereu de atunci încoace, iar de la anglo-americani noi nu ni-am ales decît cu vorbele dădătoare de speranţe, dar al căror

.//.

termen de împlinire, pe care l-am crezut o bucată de vreme foarte apropiat, vedem mereu cum se îndepărtează.-

Se pare că un diplomat britanic de importanţă secundară, acreditat în Bucureşti, care vorbea în numele său personal, a văzut just. El spunea că noi romînii am încăput pe mîna ruşilor, că ţara sa nu ne poate ajuta cu nimic şi sfătuia pe oamenii politici romîni să fugă din ţară, lucru la care britanicii nu ne puteau acorda nici-un sprijin, întrucît avioanele lor erau controlate de ruşi. Această informaţie o dau sub beneficiu de inventar, deşi evenimentele ulterioare au confirmat realitatea situaţiei pe care o înfăţişa, deoarece deţin ştirea de la N.Penescu, care era cam fantezist în materie de informaţii.-

Fapt este, însă, că diplomaţiile engleză şi americană erau încrezătoare într-o redresare a situaţiei politice în Romînia. America a purces chiar la un gest impresionant. Berton Berry ministrul său în Bucureşti, a oferit lui I. Maniu ca guvernul american să sprijine lupta noastră naţională prin ajutoare băneşti. Diplomatul american a calificat refuzul lui Maniu drept un caz unic şi impresionant.-

Noua situaţie politică creată la 6 martie 1945 a produs schimbări de opinii şi atitudini în partidul naţional ţărănesc. Doctorul N.Lupu, Mihai Popovici, N.Penescu oferiră comuniştilor colaborarea lor. Fiecare lucra pe contul său, în interes personal. O surprinzătoare schimbare politică surveni şi la I.Mihalache, dar spun hotărît că la el n-a existat nici urmă de scop personal.-

Doctorul Lupu a avut o convorbire cu Vîşinsky curînd după 6 martie, de pe urma căreia se arăta încîntat. Acum scoborîse pretenţiile, declarîndu-se satisfăcut şi numai cu locul de vice-preşedinte al consiliului de miniştrii, înţelegînd să meargă chiar şi fără consimţămîntul lui Maniu şi Mihalache, pe care era sigur că nu-l va avea. Se ivise în sprijinitor al lui Lupu şi Gh.Zane. Const.Botez mă informă că Zane i-a propus lui Lupu să ocupe cu oamenii săi localul sediului nostru central şi să se proclame şef; Botez era indicat să cunoască adevărul în această chestiune. Mie personal, Zane mi-a declarat, fără ca eu să-l provoc, următoarele :"Eu merg cu Lupu. Maniu vede lucrurile peste cinci,zece, cinsprezece ani, iar eu vreau să trăiesc azi". Zane cunoştea că eu sînt un apropiat şi un devotat al lui Maniu şi vorbindu-mi astfel el vroia să se justifice. Si ce justificare dădea!.-

La cîteva zile după aceste întîmplări, I. Maniu a declarat delegaţiei permanente că demisionează de la preşedenţia partidului. Imediat a luat cuvîntul Lupu, pentru a cere să i se încredinţeze lui preşedenţia, Dar, la propunerea lui Mihalache, delegaţia permanentă a refuzat să ia în discuţie demisia lui Maniu. Lupiştii, care acum erau oameni ce nu contau nici măcar în organizaţiile localeale Bucureştiului, n-au dezarmat. Ei au avut neruşinarea ca, după o lună, adică la mijlocul lunii aprilie 1945, să se prezinte în delegaţie la Maniu, spre a-i cere să demisioneze şi să treacă şefia asupra lui Lupu. Maniu le-a dat un răspuns categoric: va demisiona cînd va socoti el că este oportun, şi va susţine la preşedenţie pe Mihalache.-

I. Maniu n-a motivat în nici-un fel demisia pe care a prezentat-o delegaţiei permanente. Este în afară de orice îndoială că el n-a făcut acest act decît pentru o cauză superioară, iar nu din pricina lui Lupu. Cred a nu mă înşela că actul demisiei are la bază faptul că politia preşedintelui a fost înfrîntă la 6 martie de pe urma cărei împrejurări Maniu a socotit să lase partidului libertatea de a alege între a urma mai departe cu încrederea înel sau a edifica o nouă politică.-

Totuşi, nici Mihalache şi nici Popovici nu erau în totul de acord cu politica lui Maniu.-

Mihai Popovici, după o săptămînă de la menţionata şedinţă a delegaţiei permanente, a vrut să mă vadă în mod special Timp de o oră a cheltuit argumente spre a-mi demonstra că el este în desacord cu Maniu pe multe chestiuni, că Maniu nu-l ascultă. Lui Popovici i se părea firesc că el personal să colaboreze cu comuniştii. Cu mai bine de două luni în urmă, deci pe la mijlocul lui ianuarie, primise vizita lui Bodnăraş, care i-a propus să ia contact cu căpeteniile comuniste, dar chestiunea n-a mai avut nici-o urmare, deşi el, adică Popovici acceptase propunerea. De curînd a primit o comunicare de la Groza, pentru colaborare, el prefera să discute direct cu comuniştii, pentru care motiv mă ruga pe mine să-i vorbesc în acest sens lui Pătrăşcanu, căruia el i-a transmis, prin o terţă persoană, un proect de etatizarea băncii naţionale. L-am întrebat pe "conu Mihai" cum crede el că va putea realiza colaborarea antrenînd şi partidul cu el, sau numai în numele său personal. N-am primit nici-un răspuns, decît doar un zîmbet cu subînţelesuri pe care nu le-am putut defini.-

Am rămas cu o impresie deplorabilă de pe urma acestei întrevederi, căci deşi părea foarte probabil că Popovici nu

intenţiona să se despartă de Maniu, ci numai să folosească posibilitatea sa de colaborare cu comuniştii în scopul de a exercita vre-o presiune morală asupra lui Maniu, totuşi purtarea sa era lipsită de lealitate faţă de vechiul său prieten. De bună seamă că n-am pomenit nimic preşedintelui. Dar am trebuit să-l întreb pe Pătrăşcanu dacă este adevărat că ei i-au transmis lui Popovici prin Groza, propuneri de colaborare şi am primit o categorică desminţire întovărăşită de uimire.-

La rîndul său I.Mihalache se gîndea sădesvolte o nouă politică, dar printr-o acţiune de natură diferită, pe care el înţelegea să o poarte în numele partidului.-

Mai bine să transcriu din jurnalul meu.-

9 aprilie 1945.

O oră şi jumătate cu Popescu Mehedinţi, rugat de el. Mă pune în curent cu o acţiune foarte importantă pusă la cale de Mihalache, rugîndu-mă a-i da sprijinul.-

Mehedinţi: demisia lui Maniu de la şefia partidului e irevocabilă; numai anunţarea ei formală este lăsată pe mai tîrziu, cînd partidul va socoti oportun. El, împreună cu Badea, l-au convins pe Mihalache să accepte preşedenţia în locul lui Maniu. Dar Mihalache nu înţelege să preia şefia decît numai cu schimbarea liniei actuale a partidului. Atunci, Mehedinţi şi Badea au propus să se înceapă în sînul partidului o acţiune pentru regruparea cadrelor, reprimindu-se în partid acei dintre transfugi care nu au luptat împotriva noastră, ca Ernest Ene, Demostene Botez şi alţi mulţi intelectuali care au părăsit partidul pentru un post de inspector şcolar, primar, etc. Se vor ţine întruniri la sediul central, pentru o apropiere de colaborare cu extrema stîngă, luîndu-se contact şi cu provincia.-

Poate că se va scoate şi un ziar. Nu va fi nimeni criticat pentru acţiunile sale nici chiar Maniu, deşi a făcut unele greşeli. Mihalache s-a declarat de acord şi a fost de părere ca în fruntea acestei mişcări să fie pus Penescu, care deocamdată nu trebuie să ştie nimic, urmînd ca Mihalache să stee într-o rezervă aprobativă. Mihalache ar vrea să întreprindă încă şi mai mult, să meargă la Moscova, spre a lua contact direct cu ruşii. Toţi trei au fost de părere că nimic din cele de mai sus nu se poate realiza decît dacă ruşii îşi dau agrementul. Ori, în prealabil este necesar să se ia adeziunea partidului comunist pentru vizita lui Mihalache la Moscova, căci dacă

./.

acesta se opune, ruşii vor refuza. Mehedinţi şi Badea s-au gîndit, după plecarea lui Mihalache la Dobreşti, că eu sînt cel mai indicat a lua contact cu comuniştii în scopul indicat. Eu spunînd că mi-ar fi greu să întreprind un asemenea demers fără consimţămîntul expres al lui Mihalache, Mehedini mărturiseşte că însăşi Mihalache s-a gîndit la mine:"dar dacă nu reuşim, şi vei face vre-o indiscreţie, eu voi tăgădui tot ce ţi-am spus".-

11 aprilie 1945.

Informez pe Maniu. Deşi era limpede din tot ce i-am spus că Mihalache înţelege să ducă acţiunea sa în partid, iar nu în afara acestuia, preşedintele mă mai întrebă dacă Mihalache înţelege să părăsească partidul. Eu:" N-am înţeles deloc că poate fi vorba de aşa ceva". Maniu, cu bună dispoziţie: Ajută-l pe Mihalache, dar eu cred că ruşii nu vor accepta".-

Convorbirea cu Pătrăşcanu: "Ehei, ce bine ar fi fost dacă propunerea aceasta ne-ar fi fost făcută mai de mult. Voi vorbi cu ruşii, căci fără ei nu putem da nici-un răspuns. Lasă-mi un răgaz pînă luni, sau marţi".-

Inregistrez cu amărăciune bucuria lui Pătrăşcanu că ei au reuşit să-l îndoaie pe Mihalache. Fireşte că nu i-am spus nimic despre Maniu.-

17 aprilie 1945.

Răspunsul lui Pătrăşcanu "Nu ne interesează, nu ne amestecăm în treburile unui partid care ne este adversar". Ce palmă pentru Mihalache, mai ales că răspunsul venea şi ca un refuz al ruşilor.-

Comunic lui Maniu :Preşedintele :"Aşa dar Mihalache nu-i interesează. Dar Lupu?"

- Eu:" Sigur nu". Zăresc, pentru o frîntură de secundă satisfacţie pe faţa preşedintelui.-

Inchei transcrierea din juranlul meu.-

Cînd i-am comunicat lui Mehedinţi ambele răspunsuri date de L.Pătrăşcanu, el mi-a replicat ofensat:"Ne vom adresa direct ruşilor". Nu cunosc dacă I.Mihalache a mai făcut vre-un demers în această direcţie, dar fapt cert este că noua politică pe care el a dorit să o edifice a murit înainte de a se naşte.-

Reacţia lui Mihalache în partid a fost aceia care era de aşteptat. Respins de către ruso-comunişti, el s-a apropiat şi mai mult de I.Maniu. Două săptămîni după ce am comunicat

lui Mehedinţi răspunsul ruso-comuniştilor N.Penescu mă punea în curent despre faptul că Mihalache sprijină hotărît şi făţiş politica lui Maniu. La acea dată Penescu n-avea cunoştinţă despre planurile iniţiate de Mihalache şi nici despre rezultatul lor. Abia în ziua de Sfîntul Neculai următor i-am destăinuit lui Penescu toate cele de mai sus. N-am mai vorbit nimănui nimic, dar nu pentru că m-ar fi ţinut în loc grosolănia ameninţătoare a lui Mehedinţi, ci pentru că nu era cazul. Cum Mihalache cunoştea raporturile mele foarte strînse cu Maniu, motiv pentru care îmi purta oarecare iritare, pînă ce s-a convins că eu deşi fiind alături de Maniu, nu sînt deloc împotriva sa, contrar poziţiei adaptate de A.Lencuţia, V. Solomon, I.Hudiţă, este posibil ca el Mihalache să fi bănuit că eu l-am pus în curent pe preşedinte cu politica nouă pe care vroia să o edifice. Dar cu Mihalache, eu n-am vorbit nimic despre întreagă această chestiune,-spre a nu-l pune într-o situaţie jenantă în urma refuzului dat de ruso-comunişti.-

Auzisem repetîndu-se în partid o caracterizare de demult datorită lui Armand Călinescu despre I.Mihalache: puşcă bună, bate scurt, Intr-adevăr, am avut eu însumi prilejul de a constata că defectul , poate că cel mai mare, al lui Mihalache este că a văzut prea aproape; a judecat situaţia prezentă lăsîndu-se prea mult influenţat de impresiile produse de întîmplările curente şi fără a avea privirea asupra viitorului ceva mai îndepărtat, adică măcar peste cîteva luni; şi astea, într-o vreme cînd se trăia într-o lună ca altă dată în zece ani şi cînd evenimentele care se petreceau aveau valoare istorică de excepţională importanţă, iar nu aceia a unei obişnuite lupte între partidele politice.-

A mai existat o împrejurare în trecut cînd Mihalache iarăşi a greşit în politica de colaborare. Regele Carol II, după ce a instaurat regimul de dictatură, a instituit în 1938 demnitatea de consilier regal cu scopul de a atrage de partea sa pe oamenii politic dintre cei mai de seamă şi în special pe acei care erau primejdioşi sau inoportuni de socotiţi a fi introduşi în guvern, dar buni de neutralizat prin demnităţi onorifice. El a oferit şi Mihalache a primit să fie consilier regal, după ce i se făcuseră vagi făgăduieli că partidul naţional ţărănesc va fi adus la guvern. Era o naivitate ca să te încrezi în cuvîntul regelui şi apoi partidul, care juridiceşte era desfiinţat, nu putea pretinde să guverneze în dictatură şi cu atît mai puţin să întoarcă pe monarh de pe drumul

./.

pe care apucase, numai prin o simplă acţiune de colaborare cu acesta. N-au fost necesare mai mult de două luni pentru ca Mihalache să-şi deie seama că a fost păcălit, în urma cărui fapt el a demisionat din demnitatea de consilier regal. Dar greşeala a rămas şi i-a fost iertată lui Mihalache, pentru buna sa credinţă şi pentrucă nimeni nu-l bănuia că el a urmărit scopuri personale.-

Om de desăvîrşită onestitate sufletească, care şi-a consacrat întreaga sa viaţă unui ideal pus în slujba neamului urmărînd întotdeauna binele obştesc şi niciodată interesul său personal, I.Mihalache asculta, în politica sa de după 23 aug. 1944, îndemnul simţămintelor mai mult decît glasul racţiunii. Ori, soluţiile cele mai bune sînt acelea în care predomneşte raţiunea. S-a mai întîmplat ca în aceiaşi epocă Mihalache să sufere înrăurirea a doi sfătuitori în care el punea mult temei poate şi pentru faptul că ei erau căsătoriţi cu nepoate ale soţiei sale. Ori, ambii au o valoare destul de mediocră. Despre I.Popescu Mehedinţi nici nu mai vorbesc. Nestor Badea se bucura de şi mai multă autoritate pe lîngă moşul său prin alianţă.-

Nestor Badea, în afară de rudenia sa cu Mihalache şi de faptul că acesta locuia la el cînd venea în Bucureşti - numai pînă ce Badea şi-a reparat casa avariată de bombardament Mihalache trăgea la Mehedinţi - el mai avea în partid că, în urmă cu vre-o două decenii, fusese şeful tineretului ţărănist: e cam puţin, atît de puţin încît Badea nu intra în preocupările nimănui din partid, mai ales că, pe vremea despre care scriu eu şi încă de mai înainte, el se ţinea departe de politica activă. Nestor Badea nu este lipsit de calităţi. El nu-i ambiţios, nici clevetitor, nici intrigant; un om delicat, de treabă, care nu supără pe nimeni. Badea face parte dintre acei oameni în aparenţă modeşti, dar care, în fond au o foarte bună părere despre ei, recunoscînd totodată şi superioritatea altora. El făcuse, cu vre-o cincisprezece ani în urmă, o excursie în URSS, prin intermediul agenţiei sovietice de călătorie "Inturist", care ave specialitatea de a transforma pe clienţii săi în adevăraţi chameau x touristes . De pe urma acestei călătorii, opiniile de stînga ale lui Badea eşiseră întărite, dar nu putea spune nici el de ce. Nimeni, în afară de Mihalache, nu cunoştea ideile politice şi de nici-un alt fel, ale lui Badea, care trăia retras şi la nici-o ocazie nu-şi exprima părerile, nici chiar atunci cînd, în vara anului

1946, el a fost cooptat în delegaţia permanentă, la propunerea lui Penescu, care vroia să-l măgulească pe Mihalache, situaţia a rămas aceiaşi, deoarece Badea n-a luat nici-odată cuvîntul.-

I.Mihalache stăruise în 1945, ca nepotului său prin alianţă să-i fie încredinţată conducerea ziarului "Dreptatea" dar experienţa a căzut după mai puţin de două luni, căci Badea n-a corespuns.-

Totuşi Mihalache îi purta lui Badea o consideraţie deosebită de intelectual şi priceput om politic, calităţi pe care nimeni altul nu le vedea la Badea.-

Prietenul N.Penescu a reluat şi el ideia colaborării de astă dată pe cont personal, după ce o părăsise ca o politică de partid la constituirea guvernului Rădescu. Lucrul s-a produs pe la mijlocul lunii mai 1945. Penescu a folosit aceiaşi metodă ca şi Popovici. Mi-a destăinuit că a primit "prin trei emisari speciali sugestia de a se împăca cu ruşii şi cu comuniştii în vederea unor situaţii viitoare", lucru cu care el se declara de acord, şi mă ruga să-i cer lui Pătrăşcanu precizări, în vederea deschiderii tratărilor, dar .."să nu ştie Maniu". Insă eu nu mai eram dispus să-i fac asemenea servicii, după cum, cu două luni înainte, refuzasem a-i satisface şi o altă rugăminte foarte insistentă, ca Pătrăşcanu să intervie pentru declararea moşiei sale din Argeş drept fermă model şi ca pe această cale, moşia să-i fie scutită de expropiere. Mult s-a mai sbătut Penescu, cu intervenţii de tot soiul pe la comunişti, pentru a-şi salva pămîntul şi ca acesta să nu fie trecut în proprietatea ţăranilor, în vrednic ţărănist ce era. Dar n-a reuşit. Mai tîrziu, mi s-a prezentat întîmplător prilejul de a afla de la Pătrăşcanu că sugestiile pe care declarase Penescu a le fi primit pentru împăcarea cu ruşii erau simple scorniri de ale lui; ele denotau dorinţa vechiului colaboraţionist de a se apropia de ruso-comunişti.-

Ideia colaborării cu partidul naţional ţărănesc, iar nu cu transfugi priveniţi din acest partid, încolţise, principial, şi printre conducătorii comunişti. Cel puţin aşa rezultă dintr-o declaraţie pe care mi-a făcut-o Lucreţiu Pătrăşcanu, care nu arăta a vorbi în nume personal.-

Dorind a afla care mai este pulsul politic în tabăra comunistă, l-am vizitat pe L.Pătrăşcanu, la 20 mai 1945, iar rezultatul întrevederii a fost deosebit de interesant. După unele consideraţiuni de ordin general, am abordat chestiunea

./.

guvernului de colaborare, pentru viitor, în sensul guvernului anterior. - Eu:" Dece nu înţelegeţi voi că e mai bine să colaboraţi cu noi, în condiţii acceptabile, bine înţeles? Altfel guvernul vostru rămîne fără aproape nici-un suport social".

- Pătrăşcanu :" Vom ajunge acolo, căci cred că se va stabili o soluţie de compromis. Rusia trebuie să aibă anumite avantaje". - Eu :" Care anume?"

- Pătrăşcanu:" Chestiunea e prematură. Te voi informa la timp. Cred că nu ne va fi greu să ne înţelegem. De la voi cel mai interesant rămîne tot Mihalache" -Eu :" Dar nici Maniu nu e antirus. E anticomunist, aşa cum voi sînteţi antiţărănişti". - Pătrăşcanu:" Stiu, dar...."

In cursul aceleaşi întrevederi i-am mai spus că partidul nostru îl simpatizează pentru atitudinea sa cumpătată.-

- Pătrăşcanu:" Fac ce pot". El putea foarte puţin chiar în chestiuni mai mărunte, care nu angajau politica generală. Reproşîndu-i, tot atunci, excesele campaniei de stradă şi interzicerea apărării prin avocaţi a criminalilor de război, ambele inutile, întrucît cei aflaţi în judecată erau vinovaţi, Pătrăşcanu ministrul justiţiei, îmi dădu acest răspuns uluitor "N-am ce să fac". N-avea ce să facă, pentru că întreaga chestiune nu se afla în mîinile sale, cum ar fi fost firesc, ci în acelea ale Anei Pauker, care o conducea prin Teohari Georgescu ministrul Internelor, ministrul Justiţiei avînd numai un rol pur formal.-

Situaţia aceasta denotă că speranţele pe care şi le pusese Pătrăşcanu imediat după 6 martie 1945 şi despre care fusesem informat, în mod discret, de către un prieten, că îi va atrage de partea sa pe Gheorghiu Dej, ridicat politiceşte ca ministru la Economia Naţională şi pe Teohari Georgescu, încă şi mai mult ridicat, ca titular al Afacerilor Interne, nu se realizară.-

Răspunsul pe care mi l-a dat L.Pătrăşcanu în chestiunea colaborării era foarte important, în acest sens fiind apreciat şi de I.Maniu. Intr-adevăr, era de cea mai mare însemnătate faptul că situaţia creată prin lovitura de stat nu era considerată de beneficiarii ei ca ceva definitiv şi imuabil. O revenire la un guvern în care partidele să aibă acelaş raport de forţe ca şi în guvernul dinainte de 6 martie se dovedea posibilă. Se va vedea mai departe că lucrurile vor ajunge, peste jumătate de an, foarte aproape de realizare.-

Acelaş răspuns mai este interesat şi din alt punct de

.//

vedere. El mărturisește recunoașterea că la 6 martie 1945 s-a mers prea departe, sau prea curînd așa de departe. Si atunci ne vine în minte întrebarea cărui fapt se datorește bruscarea lucrurilor. Ipoteza mea că rușii s-au văzut nevoiți să forțeze situația pentru că era în joc prestigiul lor, grav atins de cuvîntarea de la radio a lui Rădescu, contra Anei Pauker și a lui V.Luca, iesă întărită din declarația citată a lui Pătrășcanu.-

Interesul deslegării cît mai lămurite a situației politice din acel timp, precum și a cauzelor care au determinat-o, nu se oprește aici.-

Se pune întrebarea de ce ruso-comuniștii au refuzat toate propunerile de colaborare făcute de membrii dintre cei mai de frunte ai partidului național țărănesc. Să încercăm a raționa puțin, spre a formula unele presupuneri, deslegarea definitivă a întrebării urmînd a se face mai tîrziu, dacă va fi posibil.-

Oferta lui I.Mihalache s-a produs după ce Rusia a decis să acorde partidului comunist romîn cel mai important rol, decisiv, în politica romînească. Pe de altă parte, rușii nu aveau interesul să sprijine partidul național țărănesc. Ei puteau spera să-l amăgească pe Mihalache pentru scurtă durată, dar nu să-l și cîștige la remorca lor. Chiar pentru amăgeală, este imposibil de presupus ca rușii să fi admis, fie și pentru scurtă durată, condițiile puse de Mihalache, care desigur că ar fi fost încă și mai încărcate decît acelea pe care mi le schițase el, prin emisarul său Popescu Mehedinți.-

Cu toate astea, pentru mine rămîne o enigmă faptul că, totuși, rușii n-au procedat măcar la deschiderea discuției la Moscova, fără intenția de a se ajunge la un rezultat, deoarece acest singur fapt l-ar fi compromis pe Mihalache în ochii neamului romînesc. La aceasta se poate răspunde că acceptarea rușilor de a trata cu Mihalache, în condițiile oferite de el, le închidea posibilitatea scoaterii acestuia, legalmente, din viața politică, așa cum aveau s-o facă, pe calea legii electorale, în 1946. După cum s-ar mai putea ca comuniștii romîni - mai puțin Pătrășcanu - să se fi opus categoric ridicării lui Mihalache la o poziție atît de înaltă pe lîngă ruși, deoarece aceasta le-ar fi întunecat propria lor situație, cel puțin în ochii opiniei publice romînești.-

Colaborarea milogită de doctorul N.Lupu era inacceptabilă, deoarece acesta punea condiția acordării vicepreședen-

ţiei guvernului, ceeace ruso-comuniştii nu puteau admite unui ţărănist, chiar transfug.-

Ofertele de colaborare calicite de Popovici şi Penescu, care nu puteau condiţii, s-ar putea să fi fost respinse pe un considerent care ar părea să fie general, adică aplicabil şi celorlalte două cazuri. Este posibil ca ruso-comuniştii să fi considerat drept o recunoaştere a slăbiciunii guvernului de la 6 martie, dacă ei ar fi acceptat imediat după constituirea acestuia ca guvernul să fie complectat cu colaboraţionişti naţional-ţărănişti.-

Divergenţele de opinii printre şefii naţional-ţărănişti erau şi de alt ordin.-

Politica internă romînească stătea sub înrăurirea situaţiei politice externe. Factorii politici interni erau preocupaţi de o chestiune care şi astăzi, după 11 ani, mai este încă actuală: războiul dintre Apus şi răsărit. Se credea atunci, în primăvara 1945, că răfuiala este iminentă, dar printre ţărănişti existau divergenţe serioase asupra modului în care ea se va produce şi soluţiona.-

Am avut prilejul să discut în mai multe rînduri cu I.Maniu chestiunea arzătoare a războiului. Redau textual părerea sa, aşa cum am auzit-o ultima oară cînd am vorbit mai pe larg asupra chestiunii în perioada de timp cît am ţinut jurnalul meu cu note zilnice.-

18 mai 1945.

Xenopol l-a văzut eri pe Pătrăşcanu, care galben la faţă, aproape tremurînd, i-a spus că deţine informaţii precise că ruşii se pregătesc de război cu anglo-americanii, trimiţînd mereu trupe în Balcani.-

Xenopol l-a informat pe Brătianu.-

Eu informez pe Maniu:" Iţi mulţumesc foarte mult pentru informaţie, care este extrem de importantă pentru planurile mele. Dar eu nu cred în război. Ruşii vor ceda anglo-americanilor, care sînt ferm decişi să împingă lucrurile pînă la război. Rusia nu poate face război. Stalin trebuie să-şi dea seama că nu poate ieşi învingător, el care cunoaşte valoarea forţei militare a foştilor săi aliaţi, dacă n-ar fi decît din cantităţile imense de material de război pe care le-a primit din partea Americii. Un singur lucru ar putea împinge pe Stalin la război: teama de a aduce în patrie armatele sale obosite şi mai puţin disciplinate ca înainte. Să nu se uite că în 1917 revoluţia a făcut-o armata. Si poate că Rusia va prefera

războiul unei revoluţii. Totuşi, eu menţin părerea că nu va fi război. Rusia va ceda".-

Inchei transcrierea din jurnalul meu.-

I.Mihalache avea o părere care pînă la un punct mergea alături de opinia lui Maniu, pentru ca, finalmente, să se situeze la antipodul acesteia. Mihalache şi-a schimbat foarte repede părerile asupra conflictului armat dintre anglo-americani şi ruşi. In nov. 1944 Mihalache mai credea în superioritatea militară a anglo-americanilor. In ianuarie 1945 el credea că va fi război, dar că anglo-americanii vor fi bătuţi. La 19 mai 1945 Mihalache îmi spuse textual:"Englezii şi americanii sînt conştienţi că ruşii sînt imbatibili. Ei vor ceda ruşilor fără război şi probabil că vor ajunge cu ruşii la un compromis Si Vîşinsky mi-a spus odată că compromisul este cea mai bună soluţie. Cine doreşte războiul este inconştient".Eu mi-a reafirmat realele mele păreri, declarîndu-i că consider războiul inevitabil, şi chiar de dorit, deoarece compromisul s-ar face pe spinarea noastră.-

Stiam că Mihalache acceptase o invitaţie la legaţia sovietică, în nov. 1944 şi fui surprins să constat la el că vorbindu-mi de întrevederea sa cu Vîşinsky se uita la mine spre a măsura efectul produs asupra-mi de faptul că el a stat de vorbă cu ministul sovietic.-

Amintesc că prima bombă atomică avea să explodeze cîteva luni după convorbirile mele de mai sus.-

In ce priveşte guvernul, el mergea înainte, aplicînd numai reforma agrară, aşa cum bine fusese informat Radu Xenopol, spre a nu speria prea tare ţărănimea şi burghezia.-

Cu toate astea, în culisele politice ale centrului politic din Cal.Victoriei şi ale partidului naţional-ţărănesc. se lucra serios pentru răsturnarea guvernului. I. Maniu în ciuda nemulţumirii pe care o avusese împotriva persoanelor din centrul politic de la palatul regal, decurgînd din aducerea la cîrmă a lui Petru Groza şi din celelalte condiţii în care s-a format guvernul de la 6 martie, continua să viziteze pe rege, şi să activeze pentru a găsi o soluţie de redresarea situaţiei politice, primul act urmînd a fi demiterea guvernului comunist, pe care Maniu o preconiza.-

Totuşi, activitatea politică în partidul nostru slăbi în intensitate. Numai preşedintele era tot atît de activ şi de neobosit ca mai înainte.-

In ce mă priveşte, căpătai oarecare răgaz; îmi puteam

.//.

vedea mai în tihnă de multiplele mele îndeletniciri nepolitice, adică activitatea profesională în consiliul superior juridic al statului, unde fusesem înaintat în ian.1945, activitatea la comisia de epuraţie a avocaţilor publici, unde deţineau calitatea de preşedinte, precum şi activităţile de administrator la societatea "Rogifer", care îmi lua cîteva ore pe zi şi la societatea tranvaelor Bucureşti, unde participam săptămînal la şedinţele consiliului de administraţie.-

Incercarea decisivă de restabilirea situaţiei politice s-a produs la finele lunii iulie sau începutul lunii aug. 1945, cînd regele a demis guvernul Petru Groza. Insă Groza a refuzat să execute hotărîrea regelui. După constituţie, capul statului avea dreptul să numească un alt prim ministru, deci un alt guvern. Dar aceasta n-ar fi fost posibil decît printr-un act de forţă materială, spre a disloca guvernul Groza din poziţiile sale. Mai existau în oştire mulţi generali credincioşi regelui, dar n-ar fi fost cuminte ca să se deslănţuie războiul civil împotriva guvernului comunist. Consecvent cu hotărîrea sa de demiterea cabinetului Mihai I refuză a mai primi în audienţă pe miniştrii şi de a semna orice decret, cu caracter legiuitor sau executiv. Se deschise o gravă criză constituţională, între de o parte, regele, tare pe dreptul conferit de constituţie de a revoca pe miniştrii şi pe sprijinul naţiunii, de cealaltă parte cabinetul rebel. Sărbătorirea primei aniversări a loviturii de stat de la 23 aug. 1944 se făcu fără prezenţa regelui. Cîţiva generali refuzară să participe la parada militară. Imensa majoritate a naţiunii era perfect solidată cu tînărul rege, şi încrezătoare în reuşita hotărîrii sale energice. Sărbătorirea zilei armistiţiului a fost prilej nimerit pentru mulţimile de oameni adunate în faţa palatului regal ca să-l aclame pe Mihai I.-

Situaţia se complică prin prelungirea crizei. Guvernul se văzu grav stingherit în conducerea treburilor publice. Numirile în funcţiunile publice se făcută, după oarecare timp, pe cale de decizie ministerială acolo unde legea cerea decret al capului statului. Cîteva luni de zile nu se putea legifera deloc, dar, cum guvernul simţea neapărată nevoie de măsuri legislative, într-un tîrziu a dat jurnale ale consiliului de miniştrii, care editau dispoziţii cu caracter general, pe care miniştrii le considerau legi şi le aplicau ca atare. In acest fel s-a făcut faţă chestiunilor de organizarea administraţiei

./.

publice, dar în orice materie care trata despre drepturile cetăţenilor între ei, s-au despre îndatoririle cetăţenilor faţă de stat, nu se putea aduce nimic nou, căci cetăţenii şi organele judecătoreşti nu puteam considera jurnalele consiliului de miniştrii ca avînd putere de lege.-

In afară de dificultăţile survenite în conducerea statului şi care sporeau neîncetat, din lipsa exercitării de către rege a drepturilor sale constituţionale, guvernul mai întîmpin şi o serioasă pierdere de prestigiu, întrucît toată ţara vedea că, deşi el rezistă actului de revocare al şefului statului, totuşi nu se consideră destul de tare pentru a-şi impune voinţa regelui cu toate că se bucura de tot sprijinul puterii sovietice.-

Situaţia trebuia să-şi afle o eşire. Acţiunea următoare pentru redresarea situaţiei politice a fost întreprinsă de comunişti. Pe la finele lunii sept., Lucreţiu Pătrăşcanu îmi făcu o destăinuire care mă surprinse. El îmi spuse deschis că situaţia existentă nu mai poate dura, întrucît ţara are nevoie de un guvern legal. Va trebui să se reia formula dinainte de 6 martie, adică guvern de colaborare ale aceloraşi partide şi cu acelaş raport de forţe. Se va găsi o soluţie acceptabilă şi pentru şefia guvernului. - Eu :" Cine va fi prim ministru". - Pătrăşcanu :" Persoana care va fi te va satisface; apoi: "De astă dată vom avea încă şi mai mult de lucru împreună". Lucreţiu îmi vorbea cu multă bună voinţă ca despre ceva aproape sigur; pe deasupra, el îşi dădea o oarecare importanţă, ceeace mu i se întîmplase niciodată, căci era un om modest, de unde am dedus că viitoare formulă îi va ridica mult prestigiul său personal.-

I-am povestit imediat preşedintelui cele aflate, inclusiv starea de spirit a lui Pătrăşcanu. Spre mirarea mea, Maniu a rămas impasibil, fără a-mi spune nimic. O uşoară tresărire îmi indica surprinderea că eu am fost pus în curent. Am citit clar pe figura sa că vestea pe care i-o aduceam nu reprezenta o noutate pentru el. De altfel, dacă n-ar fi fost astfel, reacţia preşedintelui ar fi fost cu totul alta, ar fi discutat cu mine, s-ar fi bucurat, m-ar fi rugat să mai aflu amănunte, să păstrez contactul permanent cu domnia sa, cu Pătrăşcanu şi Xenopol, adică el ar fi procedat ca în alte dăţi, în locul acestora, tăcere absolută şi aparent indiferenţă. Eu am înţeles că se tratează în sensul pe care mi-l destăinuise Pătrăşcanu şi că eu nu eram chemat să am vreun rol în această chestiune.-

Deşi în săptămînile următoare vedeam că nu se produce nici-o schimbare în criza constituţională, n-am întrebat pe nimeni nimic, dar nici n-am spus nimănui vre-un cuvînt. Inainte de mijlocul lunii nov. 1945 am aflat amănunte, precum şi rezultatul tratativelor. Radu Xenopol îmi spuse că s-a tratat în cea mai mare taină, formarea unui guvern prezidat de Lucreţiu Pătrăşcanu, în componenţta despre care îmi vorbise acesta; că Maniu şi Brătianu s-au declarat de acord cu propunerea comuniştilor, dar că regele n-a acceptat formula. Xenopol nu avea cunoştinţă despre vre-o cerere a ruşilor de a li se acorda unele avantaje din refacerea guvernului. Nici L.Pătrăşcanu nu-mi mai vorbise despre aşa ceva. Situaţia politică era după demiterea guvernului Groza, cu mult schimbată faţă de ce fusese în mai 1945, şi poate că ruşii nu mai intenţionau a cere, la acea dată, avantaje; sau poate că chestiunea aceasta să fi fost ţinută în rezervă, ipoteză totuşi puţin verosimilă de vreme ce Xenopol , care cunoştea bine tot ce era în legătură cu Pătrăşcanu şi care, desigur că avusese un rol important în tratativele purtate, nu mai făcea menţiune de avantajele ruseşti.-

Este foarte probabil că atît în actul de revocarea primului ministru Petru Groza, cît şi în respingerea soluţiei guvern Pătrăşcanu regele să fi contat că diplomaţiile engleză şi americană, care ceruseră URSS, dar fără succes, întrunirea conferinţei miniştrilor de Externe pentru a discuta noua situaţie politică din Romînia, vor reuşi, în cele din urmă, să impuie ruşilor reintregrarea sa în toate drepturile sale constituţionale, fără a-şi lua, în prealabil, nici-un angajament. Aceasta este o deducţie logică, pe baza informaţiilor de ordin general pe care le posed. Probabil că în viitor se va şti mai mult şi în această foarte importantă chestiune.-

Urmările respingerii soluţiei Pătrăşcanu au fost cunoscute în primul rînd de către tocmai Pătrăşcanu. Congresul partidului comunist romîn, ţinut în lua nov.1945, nu l-a mai reales pe Pătrăşcanu în secretariatul general ca o sancţiune şi ca o micşorare de prestigiu pentru acela care fusese pe cale să se ridice la un nou rol atît de important în politica romînească, deşi se opunea pe faţă politicii purtată de Ana Pauker, şi cu toate că el mai era cunoscut şi ca adversar al penetraţiei dominaţiei ruseşti în ţara noastră. După oarecare timp.Pătrăşcanu a fost cooptat în secretariatul general.-

./ /.

A fost bine, sau a fost rău că s-a respins soluţia Pătrăşcanu? Si la această întrebare voi răspunde mai departe Deocamdată vreau să atrag atenţia cititorilor că asentimentul lui I.Maniu, dacă a existat, se poate explica prin tot ce cunoaştem despre opinia pe care el o avea despre Pătrăşcanu, rezultată din multe acte bune ale acestuia. Cît priveşte pe comunişti ei ştiau că singurul membru al partidului lor pe care Maniu l-ar accepta ca prim ministru era numai Lucreţiu Pătrăşcanu.-

Tot timpul cît a durat criza constituţională, comuniştii au păstrat o atitudine de perfectă cuviinţă la adresa regelui. Era clară intenţia lor de a menaja pe rege. Din aceasta şi mai ales din faptul că ruso-comuniştii iniţiaseră formula Pătrăşcanu, care însemna recunoaşterea înfrîngerii lor, rezultă că poziţia politică a regelui Romîniei, privită în concjunctura internaţională, era încă foarte bună. Ceeace mă îndreptăţeşte a păstra convingerea că Maniu a văzut just atunci cînd a socotit că trebuia să se reziste ruşilor la 6 martie.-

Spre a da curs unui act spectaculos de adeziune a neamului romînesc la politica naţionalistă şi de încrederea acestuia în regele său, I. Maniu a avut ideia de a se folosi prilejul zilei onomastice a regelui Mihai I pentru a organiza o largă manifestaţie a populaţiei bucureştene faţă de rege. In intenţia de a se da manifestaţiei caracter naţional, s-a lucrat în aşa chip încît oamenii noştrii au acţionat din umbră. Nu s-a spus nimănui că partidul va organiza manifestaţia, dar organizaţia tineretului şi organizaţiile sectoarelor bucureştene ale partidului naţional ţărănesc au fost puse în mişcare, şi ele au antrenat un număr imens de oameni în marea piaţă a palatului regal. A fost o manifestaţie foarte grandioasă, care a ţinut aproape douăsprezece ore în şir. Mihai I. a apărut în mai multe rînduri la fereastra palatului şi a fost ovaţionat de o mulţime în delir, care aclama în persoana sa pe şeful statului hotărît a înfrunta comunismul, şi a restabili suveranitatea noastră naţională.-

Comuniştii n-au putut interzice adunarea, deoarece cu o zi înainte, la 7 nov. ei organizaseră în piaţa Ateneului, care îşi dă mîna cu piaţa palatului regal, sărbătorirea revoluţiei ruseşti. Se mai poate ca guvernul nici să se fi aşteptat ca manifestaţia naţionalistă se repurteze succesul pe care l-a avut.-

./.

Văzînd succesul naţionaliştilor, guvernul se decise în cele din urmă, a lua măsuri de zădărnicirea adunării. Autocamioane mari şi grele au fost aruncate în plin mers asupra mulţimii. Aceasta a rezistat. Ba chiar a atacat camioanele şi pe cei dinăuntrul lor. Unui autocamion i s-a dat foc, iar fumul s-a văzut din multe părţi ale Bucureştiului. Acestea s-au petrecut pe la amiază. Tîrziu după lăsarea nopţii, cum manifestanţii nu părăseau terenul, ba chiar cei mai mulţi se reînoiau, unii revenind în piaţă de mai multe ori - dar nucelul format din tineretul universitar a stat permanent în piaţă - guvernul a hotărît să atace mulţimea cu focuri de armă, care au fost trase din aripa în construcţie a localului Ministerului Afacerilor Interne. Au căzut victime. Oarecare timp după aceasta, studenţii şi mult tineret, printre care multe tinere fete, s-au retras în ordine, în coloane, cu cîntece, drapele şi fotografiile regelui, parcurgînd unele străzi ale oraşului. Cum muncitorii comunişti care atacaseră cu arme de foc şi cu bîte pe manifestanţi veneau din localul confederaţiei generale a muncii, situat în apropiere, muncitorii naţionalişti au ripostat, atacînd sediul confederaţiei. Au fost morţi şi răniţi, de ambele părţi. Mulţi muncitori şi tineri naţionalişti au fost ridicaţi de poliţie, închişi şi schinjuiţi. Au mai fost arestaţi şi alţi participanţi.

Pe la orele 21 totul se terminase, în doliu şi suferinţă dar şi în glorie, mai ales în glorie pentru naţionalismul romînesc pentru setea de libertate şi pentru curajul civic al zecilor de mii de bucureşteni.-

Ziariştii britanici şi americani au stat permanent la faţa locului, luînd note şi fotografii. Martori oculari mi-au relatat bucuria lor, precum şi a-i fi auzit spunînd c'est maquifique. A fost cea dintîi manifestaţie contra unui guvern comunist care s-a produs în ţările de după oblonul de fier.-

In cursul zilei de 8nov. 1945 eu mă aflam la locuinţa preşedintelui, la Lencuţia, pentru a-l informa, cu multe întreruperi, asupra memoriului întocmit de mine şi care urma să fie semnat de el, memoriu destinat a-i fi înmînat ziaristului american Etherige, care vizita ţara noastră ca trimis al departamentului de stat, pentru informaţii la faţa locului.-

Aflînd misiunea ziarisului american, preşedintele a însărcinat pe secretarul general al partidului să întocmească un memoriu documentat asupra situaţiei politice şi economice a ţării. N.Penescu n-a lucrat nimic. A trecut drept al său un

.//

foarte voluminos memoriu, cu date precise, asupra executării convenţiei de armistiţiu, din care rezulta că noi executasem încă de atunci obligaţiile ce ne fuseseră impuse şi care erau eşalonate pe mai mulţi ani. Memoriul fusese pregătit mai înainte de a se şti vizita lui Etherige, şi cum autorul său vroia să rămîie anonim, i-a fost şi mai uşor lui Penescu să se declare, el, drept autor.-

Partea politică a memoriului mi-a revenit mie. Iată cum s-au petrecut lucrurile.-

Intr-o după amiază am fost convocaţi de Penescu mai mulţi prieteni; Alexandru Stan, Victor Popovici, C-tin Bănescu şi eu; a mai fost poftit spre nedumerirea mea şi Ion Gruia, fost ministru în guvernul Gigîrtu şi notoriu naţionalist agresi adică anti-semit. Penescu mi-a împărtăşit dorinţa lui Maniu de a se întocmi un memoriu politic şi economic; nu ni s-a precizat nimic; nu ni s-a dat nici-o idee; Penescu nu ştia deloc ce va trebui să cuprindă partea politică, şi insista că este mare grabă. Cum Gruia nu făcea parte din partidul nostru, Penescu a trebuit să-i explice motivul chemării sale; lămurirea juridică a crizei constituţionale, în calitatea sa de profesor de drept constituţional.-

Gruia nu s-a arătat deloc încîntat; a răspuns cu îngăimeli scurte, şi a plecat repede, fără a făgădui colaborarea, pe care nici nu a dat-o. Eu mi-am manifestat faţă de Penescu, după ce am rămas numai noi ţărăniştii, desaprobarea pentru chemarea lui Gruia, fapt explicabil numai prin panica în care intrase secretarul nostru general; este posibil ca atitudinea rezervată pe care am arătat-o profesorului antisemit, pe timpul cît el se afla prezent, să fi influenţat graba plecării sale.-

S-a hotărît ca rapoartele politice să-mi fie date mie, care să redactez memoriul. Victor Popovici a întocmit un raport asupra laturii juridice a armistiţiului; raportîn afară de chestie şi oricum, insuficient, astfel că inutilizabil. Dar am extras unele idei bune din raportul lui Al. Stan asupra situaţiei magistraturii în urma fărădelegilor lui Pătrăşcanu. Alte concursuri n-au mai avut. Astfel că am fost nevoit să redactez, singur, toate numeroasele capitole ale părţii politice a memoriului, mai luînd unele informaţii de ici de colo.-

Redactarea memoriului mi-a luat două zile, în care timp aproape că n-am eşit din casă. Prima dificultate a fost

.//.

soluţionarea întrebării despre ce anume trebuie să scriu, chestiune pe care am purtat-o permanent în minteîncă din primul moment. Am înfăţişat situaţia politică a momentului în mod concis şi expresiv, cu o argumentare temeinică, folosin un stil de desăvîrşită obiectivitate, fără a mă deda la atacuri înfierbîntate la adresa comuniştilor.-

I. Maniu a rămas foarte satisfăcut de memoriul meu; mi-a declarat aceasta, în mai multe rînduri în cursul citirii memoriului şi am mai aflat acelaş lucru de la alte persoane, cărora el le împărtăşea aprecieri excepţionale asupra persoanei mele.-

Cum acel memoriu este şi astăzi interesant din punct de vedere documentar, voi încerca să-mi procur o copie, după eliberare, căci eu nu mai posed nici-una. Dacă voi reuşi, voi publica memoriul ca anexă la aceste note şi amintiri.-

In cursul procesului fruntaşilor naţional-ţărănişti din nov.1947, N.Penescu a declarat că "memoriul Etherige" aşa a fost el denumit printre noi - a fost întocmit de o comisie numită de Maniu, fără a indica persoanele componente. A fost o declaraţie abilă, spre a nu se denunţa pe el şi nici pe adevăraţii redactori ai memoriului, care sînt: prietenul necunoscut, pentru latura economică, şi eu, pentru partea politică. Din alte informaţii am luat cunoştinţă, prin radio sau mi se pare chiar că şi din ziarele romîneşti, că romînii din străinătate atribuie acel memoriu de care se foloseau adesea, lui Gr.Niculescu Buzeşti, care, însă, a fost complect străin de tot ce s-a lucrat şi desigur că nu s-a declarat a fi autorul său; vestea aceasta s-a răspîndit după moartea lui Buzeşti.-

Vizita lui Etherige ne-a decepţionat întrucîtva. Noi ne pregătisem a-l documenta pe ziaristul american în scris şi verbal, cît mai serios posibil, şi în toate domeniile pe care le socoteam interesante. Dar Etherige a fost foarte puţin activ.- El a stat de vorbă cu Maniu, care i-a mai spus că ţine la dispoziţia sa, pentru discuţii şi explicaţii asupra memoriului încredinţat pe un prieten al său, care eram eu, dar ziaristul american a îndeplinit în ţara noastră o simplă formalitate, legaţia Americii informîndu-ne că Etherige venise gata documentat, astfel că el n-a mai cerut nici-o lămurire. Eu am luat contact cu el la recepţia oferită de I. Maniu în locuinţa lui Mihai Popovici cînd am schimbat cu dînsul cîteva amabilităţi, la fel cu alţii dintre participanţii la recepţie.-

./.

N. Penescu n-a luat contact cu Etherige. Vizita acestuia surveni la cîteva zile după 8 nov. şi după ce Penescu fusese interogat de justiţia militară asupra celor petrecute cu prilejul manifestaţiei pentru rege, în urma cărui fapt Penescu de teama arestării, s-a ascuns, dar într-un chip copilăresc. S-a internat, sub nume de împrumut, la sanatoriul Saint Vincent de Paul, unde primea vizite zilnice, din partea familiei şi a cîtorva prieteni şi unde poliţia l-a dibuit imediat, dar nu i-a făcut nimic.-

Cum situaţia politică internă rămînea neschimbată şi cum ea fusese determinată de interpretarea convenţiei de la Yalta, în cele din urmă ruşii au convenit laîntrunirea conferinţei miniştrilor de Externe american şi britanic şi sovietic pentru a se ajunge la o nouă reglementare a situaţiei politice din Romînia. Conferinţa s-a ţinut la Moscova, în sărbătorile crăciunului 1945. Guvernul romîn şi partidele politice romîneşti n-au fost chemate a-şi spune cuvîntul nici măcar prin memorii. Se discuta despre noi, dar fără noi, ca şi la Yalta.-

Intre crăciun şi anul nou au sosit în Bucureşti A.Vîşinsky şi ambasadorii american şi britanic la Moscova, respectiv Averel Harriman şi diplomatul britanic care curînd după aceia a devenit lordul Invercepel, spre a pune în aplicare hotărîrile adoptate de conferinţă şi anume: ţinerea în cursul anului 1946 a alegerilor libere şi intrarea în guvern a cîte unui reprezentant al partidelor ţărănesc şi liberal, cu titlu de observatori pentru pregătirea şi ţinerea alegerilor libere. După alegeri ar fi urmat să se constituie un guvern reprezentativ.-

Cei doi diplomaţi britanic şi american l-au vizitat pe I.Maniu, în locuinţa lui Lencuţia. Preşedintele l-a poftit şi pe I.Mihalache. Interpret a fost Valeriu Rică Georgescu. Intrevederea a durat trei ore şi patruzeci de minute. La intrare şi eşire diplomaţii străini au putut observa pe agenţii poliţiei comuniste care ţineau sub supravegherea lor pe şeful partidului naţional ţărănesc chiar şi atunci cînd reprezentanţii celor două mari puteri mondiale îi făceau vizită, pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrii conferinţei de la Moscova.-

I.Maniu s-a străduit să demonstreze diplomaţilor străini că singura soluţie a crizei romîneşti este demiterea guvernului Petru Groza, că ruşii şi comuniştii romîni nu sînt

./.

sinceri atunci cînd se angajează a ţine alegeri libere în ţara noastră; că cei doi observatori naţionalişti în guvern nu vor putea înrîuri în nici-un chip pregătirea şi ţinerea alegerilor libere. Dar, cum, în cele din urmă, Maniu a constatat că se află pus în faţa unei hotărîri, şi că el nu are alt ceva de făcut decît s-o primească sau s-o respingă, el n-a avut încotro: a trebuit să consimtă. Mă aflam la locuinţa lui Lencuţia, spre sfîrşitul întrevederii, astfel că am putut constata, imediat după plecarea diplomaţilor străini, cărora la eşire le-am fost prezentat, că starea de spirit a preşedintelui nu era deloc încrezătoare; dimpotrivă, Maniu era vizibil nemulţumit de hotărîrile de la Moscova, care consacrau guvernul Groza şi obligau pe rege să revie asupra demiterii acestuia, în plus, el mai era tatăl neîncrezător în eficacitatea contra valorii oferite, fiind convins că ruso-comuniştii nu vor ţine alegeri libere.-

In aceste condiţii se găsea la restabilirea situaţiei politice. Justeţea punctului de vedere al lui Maniu s-a văzut imediat, şi tot odată reaua credinţă a ruso-comuniştilor. I.Maniu şi toată delegaţia permanentă a insistat pelîngă I.Mihalache ca să primească a fi observatorul nostru în guvern. Dar ruso-comuniştii l-au respins. Si îţi era mai mare mila să vezi mutra bonsumflată a lui Mihalache, şi să-l mai vezi inciudat la adresa prietenilor săi. In afară de mine, numai Maniu mai putea bănui ce se petrecea în sufletul lui Mihalache, care, pe lîngă faptul că este succeptibil, mai avea şi desamăgirea de a constata că oferta sa mai veche de colaborare cu ruso-comuniştii n-a fost apreciată nici măcar atît ca persoana sa să fie acceptată ca ministru în guvern, în condiţiile date.-

S-a propus, apoi, ca primul ministru să aleagă pe oricine va voi el dintre membrii delegaţiei permanente a partidului nostru. Groza a spus, însă, că el îl vrea pe Emil Haţegan, care nu făcea parte din delegaţie.-

Emil Haţegan şi Mihal Romniceanu, desemnat de Groza pentru partidul liberal, au depus jurămîntul ca miniştrii fără portofoliu, la 8 ian. 1946. In acea zi I.Maniu împlinea vîrsta de 73 de ani.-

Abia după aceia diplomaţii străini au părăsit Bucureştiul, spre a se întoarce la Moscova.-

.//.

Aşa dar, diplomaţiile britanică şi americană care au favorizat demiterea lui Groza, acum tot ele erau acelea care impuneau lui Mihai I să revie asupra revocării primului său ministru şi să mai primească complectarea cabinetului cu simpli observatori din partea naţionaliştilor. Este clar că cele două puteri occidentale au suferit un eşec.-

Neputinţa lor a decis şi soarta neamului romînesc.-

Iov. Anastasescu

Bătălia supremă

Pregătirea alegerilor parlamentare din 1946.

Istorica luptă naţională contra ruso-comunismului a culminat, pe vremea existenţei partidelor politice, în pregătirea şi ţinerea alegerilor parlamentare din nov.1946. In acel timp partidul naţional ţărănesc a atins şi el apogeul luptei sale. Atunci s-a dat bătălia supremă, care avea să decidă asupra declarării neamului romînesc pentru o viaţă naţională şi democrată.-

Amintesc că conferinţa de la Moscova decisese în dec. 1945, ţinerea de alegeri libere în Romînia, în care scop aceiaşi conferinţă a mai hotărît ca partidele ţărănesc şi liberal să trimită observatori în guvern.-

Numirea în guvern a observatorilor ţărănist şi liberal a fost imediat urmată de o declaraţie citită în consiliul de miniştri de către Emil Haţeganu, prin care se precizează răspicat că misiunea sa este de a observa şi a supraveghea activitatea guvernamentală; totul era în vederea ţinerii alegerilor. In acest chip nu mai poate exista nici-un dubiu asupra faptului că partidele naţionaliste reprezentate în guvern nu-şi luau nici-o răspundere în opera de guvernare.-

Abia în luna aprilie 1946 ministrul Justiţiei puse în studiu proectul legii electorale, care fu întocmit de către o comisiune alcătuită din judecători.-

Proectul legii electorale şi mai ales legea care a apărut la mijlocul lunii iulie, nu se îndepărtează de la principiile devenite clasice pentru doctrina dreptului public romînesc, reeditînd reprezentarea proporţională a minorităţii ţinerea alegerilor sub supravegherea justiţiei, precum şi unele reguli de procedură cunoscute. In general, legea este bună, dacă i s-ar fi adus unele modificări şi mai ales dacă ar fi fost corect aplicată, ea ar fi putut asigura reprezentarea justă a tuturor forţelor politice în adunarea deputaţilor.

Cum intenţiile guvernului erau necinstite, el a purtat de grijă ca să creeze posibilităţi legale de falşificarea alegerilor. Se prevede înfiinţarea secţiilor de votare pe întreprinderi şi care să funcţioneze în alte localuri decît judecătorii, primării şi şcoli publice, adică în fabrici şi orice alte întreprinderi şi instituţii. Intenţia guvernului a fost ca prin creerea de secţii de votare pe întreprinderi şi instituţii să intimideze pe votanţi, deoarece s-ar fi putut a afla uşor prin rezultatul scrutinului încotro merg simpatiile salariaţilor din fiecare întreprindere sau instituţie, de unde se credea de către cei din fruntea regimului că votanţii vor fi cuprinşi de teamă şi că prin urmare ei vor vota în majoritate impresionantă pentru listele guvernamentale. Preşedinţii birourilor secţiilor de votare aveau menirea de a închide ochii asupra actelor de teroare şi de ilegalitate săvîrşite de oamenii guvernului şi la nevoie să mai deie şi ei personal o serioasă mînă de ajutor pentru falşuri şi fărădelegi; de unde a eşit necesitatea excluderii în fapt a controlului judecătoresc al operaţiunilor electorale, ceeace se realiză prin folosirea numai a acelor judecători gata a satisface toate poruncile guvernului şi prin numirea unor simpli particulari ca preşedinţi ai celor mai multe birorui ale secţiilor de votare.-

Au mai existat şi alte imperfecţiuni ale legii, create cu anume intenţie de a se înlătura corecta funcţionare a birourilor electorale de la tribunale şi secţii de votare.-

Incă de pe vremea cînd proectul se afla în studiul ministerului Justiţiei, am avut mai multe convorbiri asupra subiectului cu Lucreţiu Pătrăşcanu, care îmi comunica principiile legii, el fiind satisfăcut de a fi reluat principiile vechii legi a lui Gh.Ghe. Mîrzescu, care cuprinde reprezentarea după sistemul Hondt. După cum era de aşteptat, n-am reuşit a-l convinge să modifice măcar cîte ceva din regulele anume creiate pentru a se deschide calea falsificării alegerilor. Totuşi, Pătrăşcanu era convins că, datorită reprezentării proporţionale a minorităţii, pentru care îmi spunea că a luptat mult spre a reglementa în modul cel mai bun, partidul naţional ţărănesc va dobîndi un număr de reprezentanţi superiori aceluia pe care l-ar dori comitetul central al partidului comunist.-

./.

Asta spunea implicit că guvernul intenţiona să falsifice alegerile, căci numai aşa ar fi putut el să-şi asigure majoritatea locurilor în adunarea deputaţilor, ceeace prietenul Lucreţiu îmi mărturisi deschis, respingînd doar termenul "Falsificare", preferînd a vorbi de intimidări, şi de alte manevre ce s-ar mai dovedi necesare, ca o reeditare în stil amplificat a procedeelor folosite de guvernele liberale.-

După ce proectul guvernamentul al legii electorale a fost înmînat ministrului Emil Haţegan, au început în forurile superioare de conducere ale partidului nostru desbateri aprinse asupra proectului. Cei mai mulţi dintre noi erau preocupaţi numai de procedura legii electorale şi propunem modificări ale proectului în sensul menţinerii intacte a controlului judecătoresc, a alcătuirii secţiilor de votare pe circumscripţii teritoriale, şi a întăririi garanţiilor de control cetăţenesc. Acestea însemnau: suprimarea prezidării birourilor secţiilor de votare de către alte persoane decît membrii corpului judecătoresc; suprimarea înfiinţării secţiilor de votare pe întreprinderi şi instituţii, precum şi a funcţionării lor în alte locale decît judecătorii, primării şi scoli publice, o mai precisă şi amănunţită reglementare a pătrunderii delegaţilor candidaţilor la secţiile de votare, precum şi a modului în care delegaţii să-şi poată exercita atribuţiile lor.-

Eu am ridicat şi o chestiune de altă natură. Am susţinut că repunerea în aplicare a constituţiei din 1866 revizuită la 1923 face ca reprezentanţa naţională să se compuie din două adunări: camera şi senatul. Cum nu era posibil a se menţine vechea compunere a senatului, neexistînd constituite consiliile comunale şi nici consiliile camerelor profesionale, care să aleagă pe senatorii respectivi, ar fi urma ca un nou decret constituţional să orînduiască un senat exclusiv al votului universal. Argumentam că aceasta este şi în spiritul în care a fost conceput decretul constituţional publicat la 2 sept.1944 şi că mai este şi în interesul naţional de a da fiinţă celui de al doilea corp legiuitor, spre a se ridica piedicii serioase în calea falşificării alegerilor, o operaţiune de acest fel fiind mai greu de executat pentru alegeri la două adunări.-

I.Mihalache se simţea legat principial de programul din 1934-1935 al partidului, care suprima senatul, motiv pentru care el combătea cu vigoare ideile mele, fără a lua în considerare argumentele de ordin juridic pe care le invocam eu în r

raport cu repunerea în vigoare a vechii constituţii şi cu interesul politic pe care îl aveam noi din alegeri pentru două adunări şi chiar din funcţionarea a două adunări. Era foarte curios cum Mihalache simţea aşa de puţin imperiativul politic al momentului la fel ca şi în chestiunea expropierii rurale, sau în aceea de mai mică importanţă a organizării cercurilor profesionale în partid.-

In sensul vederilor mele am publicat şi o lucrare "Regimul constituţional de la 12 febr.1938 şi pînă azi - 1946", în care analizam decretul constituţional din 2 sept.1944 precum şi celălalt decret constituţional din 11 oct.1944 asupra pedepsirii criminalilor de război.-

Cartea mea a avut răsunet în cercul restrîns al oamenilor politici şi al juriştilor pe care îi preocupa această problemă. Colonelul Ulea, adjutant al regelui, aflînd de lucrarea mea, mi-a cerut să-i dau un exemplar pentru a i-l înmîna regelui Mihai I, rugăminte pe care am satisfăcut-o, scuzîndu-mă că nu mai am timpul de a oferi un exemplar legat, cum se obişnuieşte - căci cartea îmi era cerută imediat.

Insăşi Pătrăşcanu mi-a mărturisit că sînt, în cartea mea unele argumente serioase în chestiunea senatului, dar n-a admis în ruptul capului interpretarea dată de mine decretului constituţional din oct.1944, care de altfel nu avea nici-o contigenţă cu problema electorală.-

Asupra ideilor mele s-au făcut discuţii şi în partid, atît printre conducătorii politici, cît şi într-un cerc de jurişti, la care uneori participa şi Emil Ottulescu, eminent civilist. Luptam singur. Nimeni nu mă sprijinea, fie din lipsă de păreri precise, cum era cazul în special la N.Penescu, fie din dorinţa de a nu-l indispune pe Mihalache, care se arăta contrariat de ideile mele sau din ambele cauze.-

Intr-o consfătuire mai largă între mai mulţi prieteni, ţinută acasă la Virgil Veniamin, a avut loc o discuţiecam aprinsă, între mine şi Mihalache, sprijinit făţiş numai de Nestor Badea. Dar am cîştigat de partea mea pe I. Maniu, iar în cele din urmă, am avut surpriza ca însăşi Mihalache să-şi dee adeziunea la ideia senatului. Apoi, toţi ceilalţi, jurişti, sau numai oameni politici, au găsit şi ei că eu am dreptate. Mihalache nu şi-a motivat în nici-un chip adoptarea părerii mele. Cred că argumentul convingător pentru Mihalache a fost textul decretului constituţional, sau mai degrabă oportunitatea

./.

politică, căci el nu concepea ca oamenii din generaţia nouă a ţărănismului să poată avea alte idei fundamentale decît acelea pe care le orînduise prima generaţie a ţărănismului contemporan. Si ce modificări, adevărate răsturnări de pozii ideologice, erau de adus!

S-a luat hotărîrea ca partidul să propuie modificările sale în comună cu partidul liberal, în care scop au avut loc şedinţe de lucru în locuinţa lui Mihail Romniceanu, ministrul liberal, şi secretar general adjunct al partidului liberal. S-au propus modificări la numeroase articole din proectul guvernamental, toate propunerile fiind judicioase şi bine studiate. Ne preocupa ideia asigurării libertăţii alegerilor Eu am lucrat mult şi în această materie. Delegaţia permanentă şi-a spus şi ea cuvîntul. Noi am acordat acestei chestiuni toată atenţia cuvenită, fiind pe deplin conştienţi de importanţa ei. A domnit o perfetă înţelegere cu partidul liberal, care, de la început, s-a declarat de acord cu ideia ca reprezentanţa naţională să cuprindă şi senatul; mai exact vorbind şi de astă dată liberalii ni s-au alăturat fără rezerve.-

Deşi din motive tactice am căutat să menajăm, pe cît mai mult cu putinţă, amorul propriu al guvernului, în care scop nici n-am mai depus un contra proect, cum se intenţionase iniţial, ci numai propuneri de amendarea proectului guvernamental, truda noastră a fost zadarnică. Guvernul n-a vrut să primească absolut nici-o modificare propusă, cu toată stăruinţa depusă de Emil Haţeganu, care cunoştea bine întreaga chestiune întrucît în afară de indicaţiile pe care i le dăduse Maniu, mai avusese şedinţe de lucru cu mine. Tărăniştii şi liberalii au mai sperat că regele nu va semna legea electorală. Existau motive temeinice. Era, în primul rînd, chestiunea senatului. Si apoi, regele putea cere să i se prezinte un proect care să fie în consensul tuturor partidelor reprezentate în guvern, mai cu seamă în chestiunea capitală ca numai judecătorii să aibă controlul asupra operaţiunilor electorale, deoarece aceasta a existat, neîntrerupt în tradiţia romînească. Noi toţi naţionaliştii eram încredinţaţi că de rezultatul alegerilor va depinde păstrarea fiinţei noastre naţionale, implicit şi a monarhiei; sau ameninţarea cea mai gravă a uneia şi desfiinţare a celeilalte.-

.//.

Dar Mihai I n-a dat ascultare sfatului lui I.Maniu. El a semnat legea la 13 iulie 1946, fără nici-o împotrivire.-

Centrul politic din Cal.Victoriei a renunţat definitiv la orice rezistenţă împotriva ruso-comunismului. Probabil că ultimele evenimente politice internaţionale cu privire la ţara noastră sînt cauza transformării, de-odată şi categorice, a poziţiei politice adoptată de capul statului.- Mihai I suferise un eşec net în demiterea lui Petru Groza. Diplomaţia anglo-americană a avut un insucces răsunător în conferinţa de la Moscova din dec. 1945, hotărîrea de a se ţine în Romînia alegeri libere era iluzorie de vreme ce s-a acceptat ca regele să cedeze pe chestiunea demiterii primului ministru comunist şi că alegerile să se efectueze sub acelaş guvern manevrat de ruşi. Oricîtă valoare politică ar avea toate aceste neaşteptate rezultate, nu era permis ca factorii politici naţionalişti să abzică de la îndatoririle lor. Să ne gîndim numai ce ar fi însemnat din punct de vedere moral şi istoric dacă partidele naţionaliste nu ar mai candidat în alegeri. Dar sfetnicii privaţi ai regelui şi însăşi Mihai I au văzut altfel. Capul statului a tras concluzia că nu trebuie să mai facă nici-o opunere oricărui act de guvernare propus sau înfăptuit de regimul comunis. Aşa au mers lucrurile pînă la rezultatul firesc al unei asemenea politici, şi care a fost demiterea regelui.-

Condiţiile în care a luat fiinţă legea electorală artăau lămurit că lupta electorală va fi încă şi mai grea decît ne închipuisem. O tragică întîmplare avea să confirme foarte repede temerile noastre, ba chiar să le depăşească.-

Conducerea partidului luă hotărîrea ca să se convoace congresele judeţene, pentru ca acestea să aleagă membrii organelor locale de conducere, în vederea desemnării candidaţilor în alegeri. Cum nu se putea şti data pe care guvernul urma s-o fixeze pentru efectuarea alegerilor, exista urgenţă în ţinerea congreselor. Printre primele organizaţii care s-au conformat dispoziţiunii date a fost şi Argeşul.-

In ziua fixată pentru şedinţa congresului argeşan, N. Penescu, preşedintele organizaţiei, plecă dis de dimineaţă din Bucureşti, cu automobilul la Piteşti, A treia zi, dimineaţă, soţia lui Penescu înştiinţă pe Maniu că în cursul nopţii primise un telefon din Piteşti prin care era vestită că soţul său fusese grav rănit şi se afla internat în spitalul din Piteşti. Era o informaţie sumară. Noi am bănuit că realitatea

este mai gravă. Imediat s-a svonit prin călătorii veniţi din Piteşti şi despre asasinarea avocatului Mihai, secretarul lui Penescu, care îl însoţea, precum şi despre alte victime.-

Maniu mă rugă să plec imediat la faţa locului, spre a lua toate măsurile necesare şi ca, în prealabil, să-i cer lui Pătrăşcanu a da poruncă organelor judiciare ca să ancheteze cu toată seriozitatea infracţiunile făptuite. Preşedintele a fost satisfăcut că am primit să plec fără nici-o ezitare.-

"Nici nu ştii cît de rău îmi pare", fură cuvintele cu care mă întîmpină Lucreţiu Pătrăşcanu, vădit mişcat de cele întîmplate. El a rămas permanent dureros impresionat în tot cursul convorbirii, care avu loc acasă la el; îmi făgădui din proprie iniţiativă, că va telefona primului procuror al tribunalului Argeş spre a-i porunci ca să ia măsuri pentru ocrotirea mea personală, dar îmi dădui seama că ancheta crimelor nu va da rezultate.-

L-am întrebat pînă unde vrea guvernul să meargă cu asemenea acte. El îmi răspunse că s-a proectat un act de intimidarea opoziţiei ţărăniste, dar că şeful comunist local (Doncea) a mers prea departe.- Eu : Totuşi, sînt sigur că Ana Pauker se bucură.- Pătrăşcanu: Face un gest care vrea să spuie că aşa e ea. Eu am vrut să aflu un răspuns precis asupra intenţiilor de viitor ale guvernului în legătură cu libertatea noastră de mişcare. Sensul răspunsului lui Pătrăşcanu era un îndemn la prudenţă din partea noastră, spre a nu da prilejul celor mai îndîrjiţi din comitetul central al partidului comunist ca să orînduiască noi acte asemănătoare celor de la Piteşti. Toată atitudinea lui Pătrăşcanu mărturisea că întîmplarea îl afectează sincer, dar că îl şi depăşeşte. A fost un nou prilej spre a-mi da încă odată de prăpastia care se adîncea între Pătrăşcanu şi ceilalţi din comitetul central comunist ceeace nu vrea să spuie că ministrul Justiţiei nu ar fi dorit şi că n-a lucrat pentru izbînda în alegeri a partidului său.-

Conducătorii ţărănişti continuau să-i păstreze simpatie lui Pătrăşcanu pentru simţămintele sale romîneşti "atît cît ideologia sa îi permite", deşi îl ţineau de rău pentru purtarea sa incalificabilă faţă de magistratură.-

Cititorii îşi amintesc, desigur, că în toamna anului 1944 Iuliu Maniu i-a propus lui Pătrăşcanu ca să-l sprijine discret, spre a-i întări poziţia în propriul său partid. După

.//.

căderea formulei unui ministru prezicat de Pătrăşcanu şi după nealegerea acestuia în secretariatul general al partidului său, situaţia sa în partid se înrăutăţi, motiv pentru care el încercă o manevră care să-l arunce în gura naţionaliştilor. Prin luna febr.1946 Radu Xenopol mă rugă ca "Dreptatea" să pornească atacuri viguroase, eventual semnate de mine, la adresa lui Pătrăşcanu, în acest fel punîndu-l pe acesta într-o postură mai favorabilă în ochii tov. săi. Maniu s-a declarat de acord, în opunerea lui Penescu, care se întîmplase a fi de faţă la convorbirea mea cu Maniu şi care argumenta că noi nu avem interesul a ridica pe un adversar politic, la care Maniu i-a răspuns că nu asta interesează, ci faptul că neamul va avea de cîştigat din întărirea poziţiei politice a lui Pătrăşcanu. Dar Maniu n-a fost de acord ca atacurile să fie semnate de mine, tocmai pentru a se da mai multă crezare cuprinsului lor. Am transmis lui Carandino dispoziţia lui Maniu de a începe o serie de atacuri contra lui Pătrăşcanu, care pînă atunci fusese menajat de "Dreptata", dar el nu le-a executat, iar eu m-am luat cu alte treburi şi n-am observat la timp că în oficiosul nostru, pe care nici nu mi-l puteam procura zilnic, n-au apărut atacurile proectate contra ministrului justiţiei.-

Comportarea intimă a lui Pătrăşcanu cu prilejul incidentelor de la Piteşti m-a făcut să-mi amintesc de rugămintea sa mai veche, rămasă nesatisfăcută, dar care nu mai era cazul de a reactualiza.-

După ce l-am pus în curent pe Maniu despre convorbirea mea cu Pătrăşcanu, am luat imediat drumul Piteştiului, sub impresia comunicării lui Pătrăşcanu că starea lui Penescu nu este gravă, dar îngrijorat de soarta celorlalţi răniţi, despre care aveam bănuieli că nu este deloc bună.-

Am plecat din Bucureşti pe la orele lo, cu automobilul pe care îl avea la dispoziţie directorul de cabinet al lui Haţeganu, însoţit de acel director şi de un muncitor, Ionescu, zis Ionescu C.F.R., despre care am aflat în urmă că era deja, sau că a devenit ulterior informator al poliţiei comuniste.-

La Piteşti, am descins deadreptul la spital, la intrarea căruia străjuia un sergent de oraş, cu carabina la umăr. L-am găsit pe N.Penescu bandajat la cap, la o mînă şi la un picior; îl mai durea puţin capul. Primele sale cuvinte au fost ca să se intereseze dacă n-au mai venit şi alte persoane mai simandicoase ca să-l salute pe patul de suferinţă şi a rămas decepţio

nat, dar totuşi, mulţumit că am venit măcar eu. Mi-a povestit cum s-au petrecut lucrurile.-

Imediat după sosirea lui Penescu, pe care prietenii săi argeşeni îl aşteptară, îngrijoraţi, pe stradă în apropierea tribunalului, de care era alăturată sala de cinematograf închiriată pentru ţinerea congresului, s-a luat hotărîrea ca să se renunţe la ţinerea congresului şi ca toţi ţărăniştii să pătrundă în localul tribunalului, întrucît banditii comunişti mişunau în jurul lor, proferînd ameninţări şi lăsînd vizibile bîte şi ciomege. Penescu şi prietenii săi erau încredinţaţi că nimeni nu va îndrăzni să-i atace chiar în localul tribunalului, unde ei erau decişi să ceară primului procuror să-i ocrotească.-

Dar banditii organizaţi de Doncea, şeful comunist local, năvăliră asupra ţărăniştilor de îndată ce i-am văzut urcînd treptele Palatului Justiţiei. Ai noştrii n-aveau arme, nici măcar ciomege. Ei au pătruns în tribunal, unde fiecare căuta să intre în sălile de şedinţă care, însă, erau închise, sau în odăile judecătorilor, spre a le cere ocrotire. Judecătorii, avocaţii şi puţinii împricinaţi care se mai aflau în localul tribunalului la acea oră, căci trecuse puţin de orele 11, s-au făcut nevăzuţi. Negăsibili au fost şi membrii parchetului şi ai cabinetelor de instrucţie, care, în loc de a lua măsuri pentru restabilirea ordinii atît de grav turburată chiar în pretoriul justiţiei şi a aresta pe banditi, i-au lăsat pe aceştia să-şi facă de cap.- Cîţiva ţărănişti au fost ciomăgiţi chiar în camera primului procuror, lucru pe care eu l-am aflat din gura unei funcţionare care lucra acolo. S-a pornit o goană sălbatecă după ţărănişti, în tot localul, foarte spaţios, al tribunalului.-

Penescu şi avocatul Mihai, secretarul său, au sărit pe fereastră, dintr-o odae de la parter, care serva de cameră de consiliu, spre a se îndrepta către localul administraţiei financiare, unde stătea de gardă un grănicer. Penescu, sărind a suferit o luxaţie la un călcîi. Banditii au tras două focuri de revolver asupra fugarilor, dintre care unul îl nimeri în cap pe Mihai, care căzu mort pe loc, mai avînd puterea de a striga "aau!". Banditii îl ajunseră din urmă pe Penescu, care mergea greu şi l-au bătut în cap cu o mică măciucă de fier, care avea în vîrf o bilă, ale cărei lovituri deveneau şi mai puternice datorită faptului că ea era

acţionată de un arc gros în spirală, capătul opus al arcului fiind manevrat de mîna bătăuşului. Am aflat mai tîrziu că asemenea bîte au fost anume confecţionate în atelierele Griviţa - CFR,- spre a servi în atacurile îndreptate contra oamenilor opoziţiei.-

In urma loviturilor primite victima şi-a pierdut cunoştinţa. După retragerea banditilor a venit cineva care a dus pe rănit în localul administraţiei financiare, unde bandiţii au năvălit din nou spre a-l înjura şi ameninţa, dar fără a-i face alt rău. Intrarea rănitului în localul administraţiei i-a fost interzisă de administrator, care personal a încuiat uşa, chiar în faţa sa, spunîndu-i că... a trecut ora primirii publicului. Insoţitorul victimei a găsit o uşă lăturalnică pe care a putut fi introdusă victima în local, unde a rămas culcată pe jos, într-un culoar şi a stat cîteva ceasuri pînă ce a fost dusă la spital.-

Intr-o altă odae a spitalului zăceau alţi şapte-opt prieteni de ai noştrii foarte grav răniţi la cap şi pe tot trupul, mai avînd picioare şi mîini fracturate. Mi se pare că toţi erau învăţători, mai era acolo şi Piţigori, fost învăţător, devenit ulterior avocat. Plin de durere şi revoltă, am putut rosti doar puţine vorbe acestor bravi oameni, cărora le-am spus că I.Maniu m-a trimis pe mine, secretar general adjunct, spre a le transmite toată durerea şi toată admiraţia sa pentru suferinţele şi curajul lor civic. Un învăţător, abia putînd vorbi, îmi răspuns:"Spuneţi d-nului preşedinte că noi vom rămîne mai departe la datorie". Cu bucurie am aflat mai tîrziu căunul dintre răniţi, tot învăţător, despre care nu mai erau speranţe că va trăi, a scăpat cu viaţă.-

Persoanele mai uşor rănite părăsiseră deja spitalul

Stăruinţa depusă de mine în tot cursul după amiezii şi a doua zi, pînă la orele 9,3o cînd am plecat cu Penescu spre Bucureşti, pentru a găsi pe vre-un membru al Parchetului şi pe vre-un judecător de instrucţie a fost zadarnică. Deşi autorii asasinării lui Mihai, a încercării de asasinat comisă asupra lui Penescu şi schinjuirii celorlalţi ţărănişti erau cunoscuţi, nici unul din ei n-a avut de suferit nici măcar neplăcerea unui interogatoriu şi toţi au rămas nepedepsiţi.-

Teroarea deslănţuită de asasini şi bandiţi s-a răspîndit asupra întregului oraş şi a ţinut pînă către orele 17 bandiţii cutreerară tîrgul în autocamioane, răcnind, sbierînd, ameninţînd şi agitînd revolvere, bîte şi ciomege, precum şi pumni aruncaţi în sus. Zilele următoare au fost liniştite. Rude-

.//

le din Piteşti ale lui Penescu abia după 36 de ore de la cele întîmplate au prins curaj să telefoneze la Bucureşti soţiei victimei, o femee care a avut o comportare demnă.-

Rugat de Penescu, l-am vizitat pe vice preşedintele organizaţiei argeşene şi stîlpul acesteia, avocatul Constantinescu spre a-l îndemna să poarte mai departe de grijă organizaţiei. Constantinescu scăpase teafăr. Avusese inspiraţia de a se ascunde într-un dulap de haine aflat în odaia de chibzuire a judecătorilor, în tribunal, unde a avut norocul să nu fie dibuit. A ieşit de acolo pe înoptate şi cum ne aflam în luna iulie, era foarte cald, astfel că bietul om a suportat greu statul în dulap, de unde a eşit cu surtucul leoarcă de transpiraţie. Cînd îi vorbeam eu, în după amiaza celei de a treia zi după păţanie, Constantinescu mai era încă galben la faţă, avea privirea pierdută şi un uşor tremuri care accentua groaza ce se vedea bine că nu eşise încă din el. Nici n-a vrut să mă primească, şi am fost nevoit să dau busna în casă, speriindu-i pe toţi. Constantinescu mi-a declarat categoric că nu se mai ocupă de politică, nici nu mai candidează. Am insistat. Atunci a intervenit nevastă-sa, care pe un ton hotărît mi-a spus că ea nu-i mai dă voe soţului său ca să facă politică.-

Inmormîntarea lui Mihai, fiu de ţăran, s-a făcut în satul său natal, în prezenta unei numeroase delegaţii din Bucureşti. Cînd s-au împlinit 4o de zile de la moartea sa, s-a organizat o comemorare la sediul nostru central, urmată în ziua următoare de un parastas la biserica Albă. In ziua comemorării de la sediu, au fost masate în jurul localului foarte puternice forţe poliţieneşti în uniformă, care staţionară în rînduri compacte pe stradă Episcopiei şi pe str.Al.Lahovari, închizînd mica stradă Clemenceanu, unde este sediul nostru central, ca într-un cleşte; alte trupe poliţieneşti erau masate în spatele bisericii Albe, unde există o intrare, în care dă o uşă a părţii din spate a sediului nostru. Această desfăşurare ne mai pomenită de forţe înarmate a avut efectul dorit; n-a participat la comemorare decît tineretul ţărănist, care umplea ograda interioară a sediului. Cuvîntările s-au ţinut de la o fereastră din interiorul clădirii spre a fi auzite de cei dinăuntru şi de cei din afară. Dar înăuntru, unde se amenajeaseră bănci, nu ne aflam decît Virgil Veniamin, un student, ambii desemnaţi ca vorbitori, şi eu.-

La parastas situaţia era puţin schimbată. Fiecare organizaţie bucureşteană - sînt în total patru asemenea - trimises

./.

cîteva zeci de persoane, în frunte cu preşedintele, care staţionau în faţa bisericii. In biserică nu eram decît noi, ţărăniştii, reprezentanţi prin tineret şi organizaţiile femenine locale. Biserica era plină, dar nu arhipilină. Credincioşii, care de obicei, rămîn în număr apreciabil după terminarea slujbei de duminecă, atunci cînd află că va urma un parastas, plecaseră, căci caracterul politic al parastasului şi desfăşurarea de forţe poliţieneşti le dădea îngrijorări. Forţele poliţieneşti în uniformă au fost ţinute tăinuite în case şi ogrăzi, ceva mai departe de biserică, în jurul imediat al căreia forfoteau agenţi de poliţie în civil. In biserică am vorbit eu, în prezenţa lui V. Veniamin. Il cunoşteam foarte puţin pe răposat şi nici nu-l prea simpatizam căci fusese un om tare închipuit şi în plus mai fusese şi legionar Aşa că am vorbit despre ideia de dreptate şi ideia de libertate, pe care le-am îmbinat, imaginativ, cu viaţa lui Mihai.-

Cuvîntarea mea a apărut în "Dreptatea".-

Nimeni altcineva din conducerea centrală a partidului n-a vrut să participe la vreuna din cele două comemorări, deşi preşedintele dăduse îndrumări ca ambele comemorări să servească drept o demonstraţie politică.-

Asasinatele şi schinjuirile de la Piteşti au avut urmări deosebite. O parte din cadrele locale ale partidului au fost înfricoşate şi au activat mai puţin intens. Dar cetăţenii, în urma şi a altor acte de teroare săvîrşite de comunişti peste tot în ţară, deveniră şi mai aprigi duşmani ai regimului comunist.

Cam o treime din preşedinţii organizaţiilor noastre judeţene domiciliau în Bucureşti; cei mai mulţi erau moldoveni, anume şapte la număr: I.Nudiţă (Baia), Gh. Măcărăscu (Neamţ), Virgil Veniamin (BacăU), M.Răutu (Dorohoi), Ghe.Zane (Iaşi), Victor Popovici (Vaslui), Gh.Taşcă (Tutova), ei formau majoritatea preşedinţilor din Moldova, Dintre munteni locuiau în Bucureşti Cezar Spineanu (Dîmboviţa) N.Penescu (Argeş), St.Mihăescu (Romanaţi), A.Schileru (Groj). Sefii ardeleni bucureştenizaţi erau Ghiţă Pop, Aurel Lencuţia (Arad), Ilie Lazăr (Maramureş),Virgil Solomon (Odorhei) Emil Ghilezan (Severin), şi poate că încă vreunul. Maniu şi Mihalache au spus şi au repetat tuturor acestora, în termeni răspicaţi, ca să meargă neapărat în judeţele lor, pentru ţinerea congreselor şi pregătirea alegerilor. Zadarnic! Fiecare s-a lăsat pe nădejdea persoanei localnice careşi mai înainte ducea tot greul. Căci nu contează vizitele de douăzeci şi patru de ore, sau încă vre-o zi în plus, pe care unii dintre bucu-

./.

reşteni le-au făcut în oraşele capitală a judeţelor lor, unde nu au luat contact cu populaţia. Unii nici nu s-au încumetat să plece în provincie. Gh. Măcărăscu, bătrînul luptător de la Neamţ, a căpătat o mare admiraţie pentru mine pentru faptul de a mai fi dus la Piteşti şi de a fi dormit în odaia de spital unde zăcea Penescu, lucru pe care el mărturisea că n-ar fi fost în stare să-l facă; tot el mi-a mai declarat deschis că îi este teamă şi nu se duce la Piatra Neamă. Nici Penescu nu s-a mai prezentat argeşenilor săi - el careimediat după 23 aug. 1944 nu mai îndrăsnea să intre în satul din Argeş unde îşi avea moşia, pe care de atunci o conducea soţia sa.-

S-au petrecut şi scene distractive. Unii şefi provinciali bucureştenizaţi, înbolditi neîncetat de Maniu şi Mihalache, îşi anunţau mereu plecarea peste o zi, două, dîndu-şi ifose teribile de eroi şi din amînare în amînare, ei au ajuns în preajma alegerilor, pentru ca, deodată, să anunţe că s-au şi întors, atunci cînd nu se mai punea nici-un temei pe spusele lor.-

Dealfel Maniu cerea mai mult decît o simplă vizită. El argumenta şefilor organizaţiilor judeţene necesitatea de a fi prezenţi în judeţele lor în tot timpul campaniei electorale după convocarea corpului electoral şi mai ales în preajma şi în ziua alegerilor, dar absolut nimeni nu s-a conformat aidoma, deşi Maniu le răspundea de la obraz chiar şi celor din delegaţia permanentă că nu îi nevoie de prezenţa lor în Bucureşti, deoarece are să conducă el partidul cu ceilalţi prieteni care nu au roluri de conducere în provincie. Preşedintele a rămas foarte nemulţumit, la fel şi Mihalache.-

Situaţia organizaţiilor judeţene ale căror şefi domiciliau în Bucureşti era destul de curioasă. Bucureştenizaţii îşi datorau calitatea de şefi în provincie vreunei urme de prestigiu personal de pe vremea cînd locuiau în provincie şi căpătaseră şefia organizaţiei, sau vreunei împrejurări speciale, cînd localnicii ne putînd da un şef cu suprafaţă primeau cu bucurie un bucureştean, care uneori era impus de către conducerea centrală împotriva voinţei localnicilor.-

In toate cazurile, conducerea reală a organizaţiei o deţinea fie vice preşedintele localnic, fie secretarul organizaţiei care era elementul de nădejde în tot judeţul. Ori, localnicii au fost mai bravi decît şefii lor bucureştenizaţi; ei nu s-au lăsat intimidaţi de întîmplarea tragică de la Piteşti şi de alte acte de teroare; în nici-un caz nu în aceiaşi măsură ca

.//.

şefii bucureştenizaţi, ce se aflau rupţi de populaţie, de la care nu mai primeau necuramata înoire de încredere şi curaj. Cadrele furnizate de localnici au devenit prudente, în raport cu situaţia politică din fiecare judeţ; prudente dar active, menţinînd contactul cu populaţia, prin mijloacele obişnuite pe care le aveau la îndemînă, atît în tîrguri cît şi în sate.-

Aceste cadre locale, care au dat şi peste două treimi din numărul preşedinţilor organizaţiilor judeţene au purtat pînă la cătunele cele mai îndepărtate ale ţării vraja pe care I.Maniu o răspîndea asupra tuturor. Fluidul magnetic al lui Maniu era resimţit de localnicii care îl vizitau pe preşedinte sau pe şefii locali bucureştinizaţi şi mai era prins de toţi ceilalţi, adică de imensa majoritate a cetăţenilor, din aer, căci fluidul vrăjit plutea deasupra neamului, ca o legendă mistică, întărindu-i conştiinţa naţională şi conducîtndu-l în istoriea luptă pe care neamul o dădea pentru salvarea fiinţei sale naţionale. Datorită acestor împrejurări, lipsa de la datorie a şefilor localnici bucureştenizaţi n-a avut nici-o urmare asupra situaţiei politice în judeţele respective.-

Inceputul campaniei electorale trebuie considerată la data apariţiei legii electorale. Campania a cunoscut o itensificare crescîndă, mai ales de la data publicării decretului pentru convocarea corpului electoral, care marca deschiderea oficială a campaniei. Alegerile au fost fixate pentru 19 nov.1946 întrucît conferinţa tripartită de la Moscova stabilise că alegerile vor avea loc nesimţit în cursul anului 1946.-

Incă mai înaintea apariţiei decretului pentru convocarea corpului electoral, partidul nostru a avut de dus o luptă aprigă pentru înscrierea cetăţenilor în listele electorale şi pentru dobîndirea semnului electoral.-

Inscrierea în listele electorale se făcea din oficiu. Primăriile au înscris numai o parte din cetăţeni, omiţînd intenţionat pe cetăţenii cunoscuţi sau bănuiţi ca nesiguri pentru regim. Cum nu era posibil ca să nu fie înscrişi toţi asemenea cetăţeni, primăriile au fost nevoite să întocmească liste pentru vre-o jumătate din numărul cetăţenilor cu drept de alegător.-

Afişarea listelor electorale la primăriile din Bucureşti a dat loc la scene de revoltă şi la incidente grave, din partea cetăţenilor care cu greutate mare puteau verifica listele electorale afişate în foi volante şi mai ales atunci cînd cetăţenii constatau că n-au fost trecuţi în liste.-

.//.

Nici-odată în trecutul nostru cunoscut mie, n-a existat avea unanimă dorinţă, adevărată nesdruncinată hotărîre, a cetăţenilor de a participa la vot. Bărbaţii şi femeile au luat cu asalt birourile primăriilor. Absolut toţi funcţionarii primăriilor din Bucureşti erau naţionalişti, plini de indignare împotriva procedeului primarilor numiţi de guvern şi dornici de a satisface cererile de inscriere. Dar nici-o înscriere la cerere nu se făcea decît cu aprobarea primarului, care refuza să primească pe cetăţeni în audienţă. Unii alegători înscrişi în liste au început să ceară certificate doveditoare şi ideia a prins repede. Primarii au făcut tot soiul de greutăţi întîrziind cu zilele semnarea certificatelor. Imi amintesc de figurile îndurerate pe care le aveau funcţionarii de la primării că nu pot satisface dorinţele legitime ale cetăţenilor de înscriere şi de eliberarea certificatelor.-

Văzînd această situaţie, eu am organizat la sediul nostru central un contencios electoral. Am pus să se tipărească formulare de contestaţie şi formulare de procură, pe care contestatorii le semnau, iar avocaţii noştrii introduceau contestaţiile la judecători şi se prezentau la termene pentru a le susţine.-

Veste s-a răspîndit în tot tîrgul. Lume peste lume se perinda zilnic la sediul nostru spre a semna contestaţiile şi procurile, care erau complectate de avocaţii noştrii. Era impresionant să vezi în şiruri nesfîrşite, oameni de toate condiţiile sociale şi de toate vîrstele aşteptînd să le vie rîndul în faţa numeroaselor birouri unde lucrau avocaţii noştrii. Mă mişcau puternic în special chipurile de femei bătrîne, care primiseră dreptul de vot, pentru prima oară şi care ţineau să-şi aducă votul lor cauzei naţionalismului romînesc. Viaţa mea era astfel orînduită încît n-aveam răgazul şi nici tihna de a sta devorbă cu prietenii necunoscuţi care ne vizitau zilnic pentru înscrierea în listele electorale, deşi simţeam un îndemn puternic de a cunoaşte mai de aproape simţămintele care le dădeau puterea conştiinţei cetăţeneşti naţionale.-

Eu am mai orînduit ca la fiecare judecătorie să se afle, zilnic, cîte un avocat de al nostru care să asiste la contestatorii ce introduseseră direct contestaţiile.-

Contenciosul electoral a fost foarte bine organizat. Am fost ajutat de colegi de ispravă şi devotaţi care şi-au oferit voluntar serviciile. Cel mai activ era avocatul Dobrescu, un om scund, slab, cu o figură triunghiulară şi privirea ageră (A nu se

confunda cu Adrian Dobrescu şi nici cu celălalt avocat public Dobrescu de la C.A.M.) Am fost prevenit de diferite persoane că Dobrescu este agent informator al poliţiei comuniste, dar eu nu l-am îndepărtat pe acest avocat ce nu-mi fusese cunoscut pînă atunci, şi care singur şi-a oferit serviciile, deoarece el era un bun organizator şi nici nu aveam vre-un secret de ascuns, astfel că îmi era indiferent de ce va spune el stăpînilor săi. Intrucîtva eram chiar bucuros ca poliţia să afle că noi nu lucrăm subteran.-

Cît despre prezenţa informatorilorpoliţiei în mijlocul nostru naveam posibilitatea de a o suprima, aşa cum principial Penescu şi eu am fi dorit, deoarece ştiam bine că în lumea numeroasă care îşi oferea colaborarea şi noi îi primeam pe toţi, fără "autobiografie" - se află mulţi agenţi informatori. Informatorii pe care noi îi descopeream erau înlăturaţi de la exercitarea atribuţiilor mai importante, dar nu erau alungaţi de la sediu. Măsura aceasta s-a luat spre a nu deschide ochii poliţiei. Dar este sigur că aşa cum noi dibuiam sau miroseam pe copoi, şi poliţia pricepea că i-am descoperit, cu toate precauţiile noastre de a reduce treptat, agenţilor introduşi în mijlocul nostru posibilităţile de informare. Era de necrezut cît de repede se afla despre faptul că vre-o persoană a devenit agent informator; vestea devenea de notoritate publică, datorită faptului că în poliţia comunistă se aflau foarte mulţi poliţişti naţionalişti, care nu se sfiau să desvăluie multor persoane numele agenţilor informatori, scopul lor fiind apărarea intereselor naţionale.-

Cînd îşi dădeau seama că au fost descoperiţi, trădătorii se ruşinau şi plecau singuri - mai ales tinerii, pe care colegii lor îi astrocizau.-

Intensa activitate a contenciosului electoral n-a dat rezultatul practic pe care îl scontam. Judecătorii primiseră poruncă să respingă absolut toate contestaţiile, care erau cu miile la fiecare din cele opt judecătorii. Ministrul Justiţiei dăduse instrucţiuni, judecătoriile despre condiţiile care trebuiesc cerute contestatorilor spre a li se admite înscrierea în liste. Eu am examinat instrucţiunile şi am constatat că dovezile necesită cel puţin 18 acte, ceeace făcea practic vorbind, imposibilă admiterea oricărei contestaţii. Dar ticăloşii de judecători, adevăraţi duşmani ai neamului, nici nu se sinchiseau de dovezi; ei respingeau zilnic sutele de contestaţii care se aflau pe condica de şedinţă, cu simpla afirmaţie că contestaţia nu este dovedită. Insă ei n-aveau curajul să se pronunţe pe loc, de teama

./.

reacţiunilor justiţiabililor.-

Partidul nostru s-a adresat comisiunii centrale electorale, denunţîndu-i ilegalitatea instrucţiunilor ministerului justiţiei, potrivit cărora erau necesare cele 18 acte în dovedirea condiţiilor de a deveni alegător, precum şi respingerea în bloc a tuturor contestaţiilor introduse la judecătorii; tot odată se mai cerea comisiunii să ia măsuri pentru restabilirea legalităţii pe baza dispoziţiunilor articolului 26 al.d. din legea electorală care prevede că intră în competenţa comisiei de a "aviza asupra tuturor chestiunilor referitoare la aplicarea dispoziţiunilor prezentei legi". Dar comisiunea s-a declarat incompetentă.

Toate cererile, întîmpinările şi contestaţiile adresate comisiunii electorale centrale au fost iniţiate şi redactate de mine, şi apoi semnate de I. Maniu, după ce le citea şi le aproba întocmai. Comisiunea nu mi-a dat cîştig de cauză în absolut nici-o plîngere ce i-am adresat. Ea fusese astfel alcătuită încît guvernul îşi asigurase obedienţa placidă a tuturor membrilor săi.-

Ministrul Justiţiei a promovat în funcţiunile judecătoreşti cele mai înalte pe magistraţii căsătoriţi cu evreice; de pildă: Oconel Cireş, prim preşedinte la înalta curte de casaţie, Paulopol, prim preşedinte la curtea de apel din Bucureşti, Gh.I. Doicin, prim preşedinte la tribunalul Ilfov, Macarovici, preşedinte la tribunalul Ilfov; asemenea oameni erau socotiţi mai uşor de manevrat în interesul internaţionalismului ruso-comunist.

Fireşte că mai erau promovaţi cît mai sus şi magistraţii evrei. Samuel Hart a ajuns prim preşedinte al curţii de apel din Bucureşti.-

Comisiunea centrală electorală se compunea din primul preşedinte al Casaţiei, care era Cireşul însurat cu o evreică şi patru consilieri de la aceiaşi curte numiţi la alegere de guvern, unul din consilieri, Panu, avea mamă evreică. Legea prevede că comisia decide cu majoritate, neinterzicînd opiniile separate. In scopul ca fiecare membru să poată spune oricînd că el a fost împotriva soluţiei adoptate de comisiune, dar că a fost majorat, comisia a decis, împotriva legii, că hotărîrea majorităţii va fi semnată unanim, în acest fel suprimîndu-se controlul opoziţiei şi al opiniei publice asupra opiniilor judecătorilor, care, de altfel nici n-au existat ca opinii separate măcar în deliberarea membrilor comisiunii.-

Eu am avut foarte mult de furcă cu această comisiune. Pe temeiul competenţei dată aceştia de articolul 26 al.d, eu îi ceream să oprească toate ilegalităţile în aplicarea legii. Unul

./.

din cazurile cele mai izbitoare de ilegalitate în aplicarea legii, pe lîngă respingerile de plano a contestaţiilor de către judecătorii, unde comisiunea putea interveni prin anularea instrucţiunilor ilegale ale Ministrului Justiţiei, a fost constituirea circumscripţiilor teritoriale a secţiilor de votare. In unele judeţe din Ardeal, multe comune au fost repartizate la secţii de votare foarte îndepărtate, la care ţăranii trebuiau să ajungă trecînd prin comune vecine unde se aflau secţii de votare, dar unde ei nu erau primiţi să voteze. Am dat în faţa comisiunii o luptă aprigă pas cu pas, străduindu-mă să deştept în conştiinţele înalţilor judecători simţul de dreptate şi răspunderea lor în faţa neamului. Am ajuns la raporturi foarte încordate cu primul preşedinte O.Cireş, pe care îl biciuiam cu argumentele mele. El nu se mai uita la mine decît piezis, mîrîia cîte ceva, se irita, încerca să-mi închidă gura, odată chiar s-a răstit la mine, dar eu, tare pe dreptatea cauzei şi neînduplecat din fire, mai rău mă îndîrjeam, mai tare mă oţăram. Eram uluit şi peste măsură de revoltat cum este posibil ca cel mai înalt judecător al ţării să devie o otreapă din care ministrul său făcea ce vroia. Pledoriile mele primeau accentul scîrbei şi al indignării. Aceiaşi chestiune de drept o reluam de mai multe ori, cu fiecare nou caz de ilegalitate pe care îl aduceam înaintea comisiei, ceeace îl punea pe infamul de Cireş în toate stările. N-am vrut să renunţ nici-o clipă la dreptul meu de a contesta orice ilegalitate şi de a vorbi deschis şi drastic. Aveam deplina aprobare a lui Maniu, care îmi arăta mulţumirea de a fi găsit în mine omul hotărît şi energic de care avea nevoie. Indemnaţi stăruitor de mine, liberalii şi socialiştii independenţi au compărut şi ei într-un tîrziu în faţa comisiei electorale centrale, dar prin avocaţi intimidaţi, care au introdus doar cîteva contestaţii, pe care le-au susţinut moale de tot.-

Alegerea şi atribuirea semnului electoral al partidului a fost o poveste lungă, care ne-a frămîntat mult. Ea are o faţă internă a partidului şi o latură juridică în faţa comisiei centrale electorale.-

Trebuia să urmărim publicarea în "Monitorul Oficial" a tabloului cu semnele electorale. Eu primisem însărcinarea de a solicita comisiunii centrale electorale atribuirea vechiului nostru semn electoral "cercul", încazul cînd acesta va figura pe tablou, iar în caz contrariu urma să iau contact cu I.Maniu, care să decidă asupra semnului nostru. Urmărirea zilnică dacă s-a publicat tabloul cu semne electorale fusese încredinţată de

N.Penescu secretarei Maria Bărbulescu. Mărturisesc că n-am acordat toată atenţia acestei chestiuni.-

Mai întîi nu înţelegeam de ce Mihalache n-a încredinţat procurarea imediată a unui exemplar din "Monitorul Oficial" cu publicaţia în cauză prietenului său apropiat Al.Bunescu, deoarece acesta fusese pînă cu şase ani în urmă director general la "Monitor", unde mai avea legături personale. Apoi, eram încredinţaţi că guvernul său nu va prevedea "cercul" printre semnele electorale, sau va face astfel încît publicarea tabloului în "Monitor" să se facă în condiţii care să favorizeze aşa zisul partid al lui Lupu de a dobîndi vechiul nostru semn electoral, spre a crea confuzii printre alegători. S-a întîmplat aşa cum am prevăzut eu, ba încă şi mai mult. Insă pentru că eu n-am prins de veste la timp de apariţia tabloului în "Minitor" am avut neplăceri din partea lui I.Mihalache, mai ales că el mă şi prevenise că publicarea tabloului este iminentă şi mă rugase să fiu atent.-

In dimineaţa unei zile de luni de la începutul lunii aug. 1946, pe la orele 8,30, primii un telefon de la amicul Penescu, care nu putea părăsi casa, din pricina piciorului încă nevindecat, prin care îmi anunţa că Titel Petrescu îi telefonase spre a-l vesti că în ziua anterioară, duminecă, cînd nimeni nu-şi poate procura vre-un exemplar din "Monitorul oficial" a apărut şi numărul cu publicaţia tabloului de semne electorale.-

Am alergat la Ministerul Justiţiei. Cercul exista pe tablou, şi fusese cerut de doctorul Lupu. De la secretariatul comisiei electorale am aflat că lucrurile fuseseră aranjate aşa fel încît oricît de dimineaţă m-aşi fi prezentat, aş fi găsit instalaţi înaintea mea la uşa cancelariei pe reprezentanţii listei guvernamentale şi ai listei doctorului Lupu. De fapt eu şi nici secretara vrednică Maria Bărbulescu, a cărei nume nu l-am pomenit lui Mihalache, în conflictul care a izbucnit între noi, deoarece el ar fi dat-o afară din serviciu, n-am fi putut împiedica, în nici-un fel cele întîmplate.-

La ora cînd se deschideau birourile "Monitorului Oficial" şi cînd publicul putea lua cunoştinţă de apariţia tabloului cu semne electorale, introducerea de către cei preveniţi din ajun, adică oamenii guvernului, a cererilor de atribuirea semnelor era deja fapt împlinit la ministerul Justiţiei, unde accesul publicului la comisia electorală era permis cu o oră mai înainte.-

Faţă de situaţia pe care am găsit-o am telefonat lui Maniu, dar nu l-am găsit. Atunci m-am adresat, tot prin telefon,

lui Penescu, căci era urgenţă pentru a cere un semn, ca să nu vie altcineva, să solicite acelaş semn dorit de noi. Penescu a fost pentru "Ochiul", dar nu-şi luă nici-o răspundere. In fine, l-am găsit pe Maniu. I-am relatat ce semne sînt libere şi că după părerea lui Penescu este de ales "ochiul", "ochiul lui Dumnezeu". Un semn bun mai era "casa", "casa ţărănească", despre care i-am vorbit preşedintelui. Maniu mi-a spus că trebuie să ne sfătuim şi mi-a dat întîlnire la N.Penescu, unde el a venit însoţit de C.Copasu. I.Mihalache lipsea din Bucureşti. Eu n-am plecat de la ministerul Justiţiei mai înainte de a solicita în scris să ni se atribuie "ochiul", aşa cum îmi indicase Penescu, amîndoi fiind de părere să nu întîrziem cu introducerea cererii de acordarea vreunui semn.-

Cererile de atribuire aveau caracter provizoriu şi puteau fi retrase şi înlocuite cu altele, pînă ce se întrunea comisia centrală electorală pentru a hotărî atribuirea semnului, care se făcea în ordinea întîietăţii cererilor. Comisia fusese convocată pentru orele 12. Inainte de orele lo ne aflam toţi patru în consfătuire la N.Penescu. Maniu nu-mi reproşă nimic, nu părea deloc impresionat de a nu fi rămas cu "Cercul"; a spus chiar că acesta este mai puţin sugestiv decît "ochiul" sau "Casa" dar îl plăcea foarte mult "Soarele", pe care îl luase guvernul.-

"Casa" avea o netăgăduită valoare simbolică. Ea reprezenta legătura cu proprietatea privată şi cum în desen ea apărea în linii simple, ca o casă ţărănească. mai însemna şi legătura cu ţărănimea; "casa" reprezenta căminul familial, tradiţia; era un bun simbol de opus comunismului. "Ochiul" spunea că vede tot, arăta că nu-i va scăpa nimic din tot ce se va încerca să se întreprindă pentru a suprima libera exprimare a voinţei naţionale. Penescu argumenta pentru "ochi"; Copasu şi eu pentru "casă". Maniu ne-a ascultat puţin timp, apoi se vedea bine că în mintea sa se produce un proces de raţionare, iar din cînd în cînd admitea valoarea unora din argumentele noastre, însă continua să desfăşoare procesul său de gîndire. De vre-o cîteva ori am insistat pentru o soluţie imediată, spre a nu risca să ni se atribuie "ochiul" de către comisia centrală electorală, deoarece după aceia ar fi fost mai greu să schimbăm semnul, dacă am fi ales "casa". Dar Maniu rămînea imperturabil la rugăminţile mele. După aproape două ore, el a decis "casa", adică arămas la prima sa idee. Am dat fuga la minister, tocmai din str.Adrei Mureşeanu unde locuia Penescu în b-dul Elisabeta, în faţa Cişmigiului, cale destul de lungă chiar cu automobilul. Am ajuns cîteva minu-

./.

te prea tîrziu; comisia ne atribuise semneul cerut , "Ochiul".-

Chestiunea semnului electoral a fost desbătută în multe şedinţe, de cîteva ore fiecare, ale delegaţiei permanente, care, de cînd Penescu nu mai putea eşi din casă, şi la rugămintea lui expresă, se întrunea în locuinţa sa. Membrii delegaţiei permanente credeau, în mare majoritate că ar fi fost mai bun "casa"; o puternică minoritate socotea că un anume semn electoral nu are o valoare prea mare în alegerile de atunci.-

Desbaterile interminabile care au avut loc nici nu s-ar fi produs dacă Mihalache n-ar fi făcut din alegerea semnului electoral o chestie de amor propriu, pe un motiv deadreptul stupid. Mihalache făgăduise unor prieteni din Cîmpulung că va face totul pentru ca partidul să obţie "cercul", dacă va figura pe tablou. Ori, partidul n-a cerut "cercul" şi asta din cauză că eu n-am aflat la timp de apariţia în "Monitor" a tabloului cu semne electorale. Mihalache considera actul meu drept o neţinere din partea sa a făgăduinţei dată de el prietenilor săi. Mă credea pe cuvînt cînd îl informam că lucrurile fuseseră ticluite aşa fel încît alţii înaintea noastră să aibă întîietatea la alegerea "cercului" care tocmai pentru asta a şi fost trecut pe tablou. Dar, îmi replica el, dacă s-ar fi întîmplat ca eu să nu pot ajunge a cere "cercul" cu luptă, atunci el n-ar fi rămas fără cuvînt în faţa celor doi-trei cîmpulungeni. Nimeni nu-l susţinea pe Mihalache. dimpotrivă, pe feţele tuturor se vedea desaprobarea; cînd tensiunea ajunsese la maximum pentru toţi, se încumeta Cezar Spineanu să-i spuie, lui Mihalache, pe un ton răstit:" Spune-le, domnule, că ne-am luptat pentru "cerc", dar că n-am reuşit". - Mihalache: "Nu pot să mint". - Spineanu: "Ehei! Minciună, asa nu-i minciună. Cu asta s-a terminat discuţia. Dar avea să înceapă alta, cînd îndorjirea lui Mihalache împotriva mea crescu.-

S-a luat în desbatere chestiunea: "ochiul" sau "Casa"? N.Penescu a fost judecat pentru greşeala de a fi ales "ochiul". A încercat să treacă răspunderea asupra mea, dar nu i-a mers. Cînd s-a aflat că cererea pentru "casă" n-a putut fi introdusă decît după orele 12, din care motiv şi întrucît ni se atribuise "ochiul", nici n-a mai fost depusă de mine, Mihalache mă ţinea răspunzător de întîrziere. Eu nu m-am apărat în nici-un chip. Ca să vorbesc, ar fi trebuit să spun că puţin după orele 9 i-am cerut avizul lui Maniu, că ne-am întrunit la Penescu, că am desbătut chestiunea două ore, şi mai ales că de trei ori l-am

./.

rugat pe preşedinte să ia o hotărîre repede, spre a nu pierde ora cînd mai putem cere "casa" fără nici-o dificultate.-

Ori, asta ar fi însemnat să-l descoper pe Maniu şi nu o puteam face. Dar aşteptam ca Maniu să-şi ia răspunderea faptelor sale, sau măcar să închidă discuţia. Insă Maniu îşi aţintise privirea într-un punct fix, în gol, nu spunea nimic şi îl lăsa pe Mihalache să mă atace în voe. La un moment dat, Mihalache mi-a cerut chiar ca să trag consecinţele, ceeace vroia să spuie ca să demisionez din secretariatul general. Se uită drept în ochii mei. Eu l-am privit tot atît de hotărît, fără aspune nimic. Toţi membrii delegaţiei erau peste măsură de iritaţi de atitudinea lui Mihalache, îmi arătau simpatie, ba chiar desaprobare deschisă la adresa lui Mihalache, atunci cînd ne aflam întrenoi,dar nimeni nu-mi lua apărarea în delegaţie. Eu n-am spus nimănui nimic ce l-ar fi putut descoperi pe Maniu şi nici nu l-am rugat pe Penescu, care cunoştea cum stau lucrurile, să intervie.-

Cum lucrurile ajunseseră la un punct peste măsură de supărător, după mai multe şedinţe de discuţii, în fine, se hotărî Penescu ca în particular şi în patru ochi, să-l informeze pe Mihalache cum s-au petrecut lucrurile. Dar nici el n-a avut curajul săi vorbească în numele său personal. L-a rugat pe Copasu să redacteze în scris o dare de seamă a desbaterilor pe care toţi trei le avusesem împreună cu Maniu. Copasu a fost bucuros să-mi vie într-ajutor, şi a întocmit obiectiv redarea desbaterilor. Eu am semnat acea dare de seamă, pe care Penescu a confirmat-o verbal lui Mihalache, arătîndu-i actul scris şi semnat de Copasu şi de mine. Atunci Mihalache i-a declarat lui Penescu că dacă aşa stau lucrurile, atunci nu mai are să-mi aducă nici-o imputare. Intîlnindu-mă peste cîteva ore. Mihalache mi-a strîns mîna, spunîndu-mi:" eşti un om de caracter". Dar ştiam că pe chestia "cercului" el a rămas la vechea sa părere.-

Mult m-a mirat atitudinea lui Maniu. Cînd, în acele zile, ne dădea mîna, îmi era mie jenă de jena pe care constatam că o simte el. Si totuşi, I.Maniu a preferat situaţia asta, în locul aceleia de a lăsa ca să fiu obijduit de Mihalache.-

I.Mihalache pusese atîta pasiune în chestiunea semnului electoral, încît ai fi putut crede că de felul semnului nostru depindea toată soarta alegerilor. In urma unor desbateri arzătoare, care au ocupat mai multe şedinţe interminabile, el reuşi să determine hotărîrea delegaţiei permanente de a solicita "casa"; după ce eu dădusem asigurarea că legea nu opreşte renunţarea la un semn atribuit şi cererea de atribuire a unui nou semn dintre

acelea rămase libere.-

Am înaintat comisiei centrale electorale o jalbă în acest dublu caz. Iar comisia mi-a atribuit "casa" şi ne-a eliberat certificatul doveditor. Totul era în perfectă regulă.-

Dintr-o întîmplare, am aflat că comisiunea, din oficiu şi fără a ne cita, a revenit asupra deciziei sale; a anulat atribuirea "casei" şi ne-a redat "ochiul", desigur că la injoncţiunile ministrului Justiţiei, deoarece guvernul înţelegea să ne facă toate greutăţile posibile şi imposibile. O discuţie destul de aprinsă cu Lucreţiu Pătrăşcanu n-a dat nici-un rezultat, care nici nu mai putea fi aşteptat de la el. M-am adresat direct comisiunii, pe care am sesizat-o chiar în plenul ei, cerîndu-i să revie asupra ultimei sale decizii, care nu se întemeia pe nici-un text de lege; întrucît îmi era tăinuită hotărîrea comisiunii, nu cunoşteam motivarea ei, astfel că am solicitat primului preşedinte al casaţiei şi preşedinte al comisiunii să-mi lămurească temerile de drept ale hotărîrii. Cireş fierbea de mînie; nu mi-a răspuns nimic şi mi-a respins cererea fără absolut nici-o motivare. Se purta, el, primul magistrat al ţării, ca cel mai din urmă ticălos de ajutor de judecător care tot la formarea guvernului, respingea în bloc şi nemotivat toate legitimele contestaţii ale cetăţenilor neînscrişi în listele electorale.-

I. Maniu socoti că un demers al ministrului nostru la comisia centrală electorală ar putea influenţa întrucîtva pe "înalţii magistraţi" care căzuseră atît de jos. La drept vorbind, el nu-şi făcea iluzii, după tot ce-i povestisem eu despre purtarea comisiunii, dar considera că este de datoria sa ca să folosească toate mijloacele de luptă de care dispunea.-

Bietul Emil Haţeganu tare se posomorî dar nu putea refuza executarea misiunii. Mă rugă să-l însoţesc la preşedintele comisiunii. Pe drum am constatat că starea de spirit a lui Haţeganu nu mai era aceia a încercatului luptător care fusese mai înainte, lucru ce-l simţisem deja, în desele convorbiri ce le avusesem cu dînsul; de astă dată el îmi vorbi deschis. Imi mărturisi că poziţia lui în şedinţele consiliului de miniştri a devenit un adevărat calvar. Cînd începe să vorbească, "Tovarăşii" se reped la el ca ieşiţi din minţi, sbiară, urlă, gesticulează cu mîinile şi cu pumnii pînă sub nasul său, ameninţă ...partidele istorice.... Maniu.... democraţia dictaturii proletariatului....sînge ....revoluţie.....poporul.... sînge" astfel că bietul nostru ministru rămîne năucit şi înfricoşat, atît de tare încît vorbindu-mi aruncă o privire piezişă şi speriată către mine; îmi destăinueşte

./.

că de groaza reacţiunii "tovarăşilor" nici nu mai dă citire declaraţiilor întocmite de Maniu pentru a fi aduse la cunoştinţa consiliului de miniştrii, ci le depune pe masa consiliului. "Ce să fac eu la comisie, ce să-i spun?". Respectul deosebit pe care fiecare ardelean îl are pentru autorităţile publice şi pentru înalţii funcţionari ai statului nu era de natură a-l face dîrz pe Haţeganu în faţa primului preşedinte al înaltei curţi de casaţie. Cireş, care îşi dădea seama de ilegalităţile pe care le comitea şi de postura imorală în care singur se situa, ne-a primit cu chipul de cîine rău, gata să se repeadă ca să muşte. A răsuflat uşurat cînd a constatat că Haţeganu, puţin intimidat, n-avea nimic să-i spuie, dar încă să-i reproşeze. Aşa că eu aş fi preferat ca vizita nici să nu mai fi avut loc. Asta nu mi-a împiedicat ca personal să devin încă şi mai dîrz, aproape pînă la violenţă, în următoarele mele contacte cu Cireşul măcinat moralmente, adevărat putregai social.-

Atitudinea lui Haţegan poate avea o explicaţie în faptul că bietul de el, rămas la Cluj după cedarea Ardealului de Nord, ca să conducă neamul romînesc pe vremea cotropirii maghiare, fusese aruncat în temniţă de maghiari. Si apoi, Haţeganu era bătrîn şi obosit. Aceste cauze lămuresc dece comuniştii l-au ales tocmai pe el ca reprezentant al partidului ţărănesc în guvern. La fel şi din aceleaşi motive, procedaseră comuniştii şi atunci cînd l-au cerut pe Ghiţă Pop, în locul lui N.Penescu, ca să trateze cu ei, în numele lui Maniu, formarea guvernului de colaborare adus la cîrmă la 4 nov.1944. Tot pentru că se cunoştea moliciunea altuia, a lui Ionel Pop, i s-a propus lui Maniu ca nepotul său să fie numit vice preşedinte al consiliului de miniştrii în guvernul Rădescu.-

Cele mai multe din îmtîmpinările adresate comisiunii centrale electorale au fost publicate în "Dreptatea" mi se pare că lipsesc numai primele două.-

Starea de încordare politică în partid ajunsese la un diapazon ridicat. Se întăriseră legăturile cu provincia. Numeroşi prieteni din provincie ne vizitau. Cu bucurie am putut constata că starea de spirit a conducătorilor localnici era foarte bună, plină de încredere şi de avînt. La nici-unul dintre ei n-am constatat teamă sau şovăire. Poate că nu în toate judeţele, şi la toţi şefii locali, să fi existat aceiaşi stare de spirit. După cum se mai poate întîmpla, ca aceiaşi şefi locali să se fi prezentat în judeţele lor sub o altă faţă decît aceia pe care ei ne-o arătau nouă, celor din conducerea centrală aflători în Bucureşti.-

./.

Mai important, ca toate era că populaţia nu se lăsa înrîurită de propaganda sau de intimidările şi actele de teroare deslănţuite de guvern; Vestile în acest sens erau uaninime, din toate unghiurile ţării. I.Maniu continua să fie un nesecat izvor de energie morală. Puterea sa de muncă era uimitoare. Ţinea în mîinile sale întreaga luptă politică. Voinţa sa de luptă imprima în fiecare din noi încredere şi avînt. Fluidul său ne cuprindea pe toţi. Dacă ar fi dispărut el, ne-am fi prăbuşit cu toţii, partidul s-ar fi desagregat, neamul ar fi rămas desorientat. Ion Mihalache i-a fost un foarte preţios colaborator lui Maniu. El a desfăşurat o activitate continuă şi intensă, deşi nu primea pe toată lumea care ar fi dorit să-l vadă, şi cu toate că Mihalache nu putea revărsa asupra oamenilor aceiaşi căldură ca Maniu şi nici nu-i putea învălui pe aceştia cu farmecul său personal, care la Maniu se degaja în mod natural şi simplu, totuşi activitatea lui Mihalache a fost mai merituoasă ca oricînd după 23 aug.1944. Din nefericire energia morală a lui Mihalache a fost pusă la grea încercare de o chestiune care n-ar fi trebuit să-l afecteze deloc.

Legea electorală crează nedemnitatea de a fi alegători şi aleşi pentru "cei careau cerut să lupte ca voluntari împotriva naţiunilor unite". Dispoziţia a fost înscrisă cu anume intenţie de a lovi în I.Mihalache şi Gh.Brătianu. Brătianu, care mai avea în spinare faptul că adresase cunoscuta interpelare lui N.Titulescu, ministru de Externe, prin care ataca politica acestuia de apropiere cu URSS, nu se mai manifesta politic, şi a acceptat situaţia. Dar Mihalache trebuia să reacţioneze. Din primul moment şi pînă la terminarea alegerilor. Mihalache stătea ca un om opărit în faţa acestei situaţii, din care pricină întreaga sa activitate electorală s-a resimţit mult. Poate că şi de astă dată el şi-o fi făcut mult sînge rău că tocmai el, care a vrut să întoarcă întreg partidul cu faţa spre Moscova, după ce că a fost respins, acum se mai vedea şi scos din viaţa politică. Mihalache nu-şi putea stăpîni starea afectată în care se afla şi asta ne prilejuia multora un simţămînt de milă, de jenă, de necaz şi de iritare.

Juriştii mai de seamă ai partidului, cu excepţia lui Emil Ottulescu, om foarte comod, şi N.Penescu, s-au consfătuit asupra mijloacelor de apărarea lui Mihalache. Eram prezenţi la consfătuire Al.Stan, Victor Popovici, Virgil Veniamin şi N.Pascu, tuspatru moldoveni, precum şi Nestor Badea, în calitatea sa de

./.

rudă a "nedemnului". Eu n-am participat la toate consfătuirile. Mi se pare că o dată a fost şi Penescu. Situaţia era destul de delicată, deoarece ruso-comuniştii descoperiseră la marele stat major telegrama adresată de Mihalache, la declararea războiului contra URSS, princare cerea să fie primit a lupta ca voluntar, telegramă pe care expeditorul n-o contesta. Nefericita inspiraţie, din toate punctele de vedere, din partea unui om politic, care deţinea rolul pe care îl avea Mihalache în politica romînească.-

Chestiunea s-a desbătut în faţa judecătoriei din Cîmpulung. Contestatorul a primit cîştig de cauză, dar pe o chestiune lăturalnică, ce nu soluţiona fondul pricinii. Ca urmare judecătorul a fost mutat şi ministrul Justiţiei a făcut mult tărăboi. In recurs, tribunalul l-a declarat pe I.Mihalache lovit de cauza de nedemnitate. Au pledat foarte bine Veniamin şi V.Popovici. In ziua desbaterilor la judecătorie s-au adunat în tîrg cîtevamii de ţărani, ca demonstraţie de simpatie pentru Mihalache. I.Maniu a fost şi el prezent în C.Lung, deşi a fost sfătuit să nu se ducă, existînd un mare risc pentru persoana sa şi s-a insistat pe lîngă el în acest sens pînă noaptea tîrziu înaintea plecării; Maniu n-a ţinut seamă de nimic şi a pornit cu automobilul în zorii zilei la C.Lung. Aşa înţelegea el să se comporte în cea mai mare şi mai grea luptă electorală, ce s-a dat în Romînia.-

Persoanele lovite de nedemnitate le era interzis a face propagandă politică în vederea alegerilor, sub sancţiunea de a fi condamnate de la 1 pînă la 3 ani închisoare. După ce s-a pronunţat şi tribunalul asupra cazului său. I.Mihalache a înţeles să se supuie oprelişte legale, spre a nu cădea în infracţiune penală. El primea acum mai puţină lume, se ocupa cu discreţie de activitatea organizaţiei capitalei, al cărei şef era. El n-a putut fi înlocuit de vre-o persoană cu autoritate la conducerea efectivă şi făţişă a organizaţiei bucureştene. Persoană indicată să-l suplinească era secretarul general al capitalei, dar inginerul Al. Bunescu, profesionist şi administrator de o deosebită valoare, n-a manifestat prea multă ardoare pentru prima linie de luptă; a refuzat să candideze în alegerie. Bănuiesc că din spirit de prudenţă. Apoi mai era chestiunea foarte importantă a conducerii campaniei electorale în Bucureşti, care îi revenea de drept lui Mihalache. Insă "nedemnul", consecvent, nici n-a vrut să audă de aşa ceva. El a propus lui I.Maniu ca să mi se încredinţeze mie conducerea campaniei electorale în Bucureşti - după cum singur m-ainformat.

Dar preşedintele a preferat să-şi asume el conducerea, în calitate de cap de listă. Campania condusă de Maniu s-a rezumat

./.

într-o singură adunare ţinută la sediul central, sub preşedenţia sa. Teama lui Mihalache de a nu fi implicat în infracţiunea penală despre care am vorbit l-a determinat ca să părăsească Bucureştiul chiar cu o seară înaintea zilei fixată pentru adunare. Mă aflam la Maniu cînd Mihalache i-a anunţat plecarea şi motivarea acesteia, în sensul că dacă ar rămîne în Bucureşti chiar neparticipînd la adunare, ar putea fi acuzat că în ascuns a exercitat vre-o acţiune în legătură cu adunarea. Nu era deloc o poziţie de luptător, ci, dimpotrivă. Auzind acestea din gura lui Mihalache, care le rostea cu convingerea îndeplinirii unei îndatoriri pe care i-o dicta conştiinţa sa, îmi venea să intru în pămînt. Bietul Maniu, ce figură indurerară a luat el, el care insistase mereu pe lîngă Mihalache să nu ţie seamă de prevederile legii electorale, să continue propaganda şi mai ales că ia parte la adunare. Mai înainte, mie personal Maniu îmi spusese iritat şi oarecum scîrbit, că Mihalache trebuie să lupte "chiar dacă comuniştii îl vor aresta, dar ei nu vor îndrăzni să-l aresteze". De bună seamă că şi în această chestiune, tot Maniu vedea just.-

Adunarea prezidată de I.Maniu era următoare unor adunări mai mărunte, care avuseseră loc tot la sediu. Scopul acestor adunări, la care participau numai membri ai partidului, căci alţii nu veneau şi nici n-ar fi fost loc pentru mai multă lume. care şi aşa umplea localul, era nu să convingă asupra idealului naţional pentru care se dădea suprema bătălie, ci să insufle vigoare şi ardoare de luptă. Adunarea a nemulţumit pe toţi şi în principal pe Maniu. Şefii noştrii de sector erau oameni foarte slabi ca valoare personală, cuvîntările lor au fost mai jos decît mediocre. A doua zi Maniu mi-a reproşat lipsa mea de la adunare - eu rămăsesem în holul clădirii, unde el nu ne văzuse - întrucît "a fost mare lipsă de oratori".-

Lipsa mea din sala principală unde se ţinea adunarea a fost intenţionată, întrucît doream ca prin aceasta să-mi manifest nemulţumirea mea asupra locului ce mi s-a dat pe lista de candidaţi din Bucureşti.-

Povestirea candidaturii mele merită a fi cunoscută, deoarece ea aduce unele informaţii interesante în legătură cu chestiunea generală a candidaturilor şi mai cu seamă a celor de pe lista din Bucureşti; şi mai serveşte la cunoaşterea oamenilor.

Dorinţa mea a fost să candidez în Bucureşti, dar nam făcut nici-o obiecţiune atunci cînd Mihalache m-a rugat să primesc

a figura al doilea pe listă la Prahova, judeţ care trebuia să aleagă 16 deputaţi.-

La o consfătuire anume convocată pentru discuţii de candidaturi, Mihalache răsgîndindu-se mi-a rugat să accept locul al treilea la Prahova, întrucît organizaţia de acolo, al cărei şef era doctorul Petrescu, localnic, membru al delegaţiei permanente unde era permanent mut, este condusă, în realitate, de către un avocat, care cere locul al doilea, iar partidul are interes să nu-l nemulţumească tocmai pe acela care ţine în mînă organizaţia. Eu am refuzat să primesc, motivînd că nu este de prestigiul partidului ca un secretar general adjunct să primească un loc pe listă următor secretarului unei organizaţii judeţene. Si am cerut să fiu trecut la Bucureşti. Mi s-a argumentat, tot de către Mihalache, că aici sînt atîţea din organizaţie care trebuiesc satisfăcuţi, spre a fi sigur partidul că ei vor lucra cu rîvnă. Atunci am declarat pur şi şimpu, că renunţ de a mai candida. "Asta nu se poate", îmi răspunse Mihalache, pe care îl ştiam perfect sincer. - Eu :"Eu nu consider al treilea la Prahova".-Mihalache :"Cum, d-ta crezi că noi nu vom lua cel puţin 3 locuri la Prahova - Eu :"dacă vom lua un loc, va fi mare lucru". Mihalache făcu o figură foarte mirată şi neîncrezătoare. I. Maniu, prezent, nu intervenea, dar apărea vizibil din atitudinea sa, că dezaprobă pe Mihalache, Pe urmă, în lipsa mea, s-a luat hotărîrea ca eu să fiu trecut pe lista bucureşteană. De acuma începe nostimada,care, însă, m-a costat mulţi nervi.-

Ideila lui Mihalache de a fi satisfăcute cadrele locale, pe care el a nesocotit-o în chestiunea reprimirii transfugilor, c isvora dintr-o altă idee. a fost însuşită pentru Bucureşti de către Virgil Solomon. Dar ceeace la Mihalache exista ca o idee, la Solomon era numai calcul cu substrat personal. Părerea mea este că Solomon ţintea să devie şef al organizaţiei capitalei,în urma plecării lui Lupu, căci şefia lui Mihalache era provizorie. Cred că Maniu era în curent cu veleitatea lui "Iiji" şi că o privea cu interes. Nu am informaţii precise în acest sens, dar anumite atitudini ale lui Solomon, care se ocupa, discret şi fără justificare, de mersul treburilor la capitală, mă îndreptăţesc să-mi formulez părerile mele. Virgil Solomon vroia să cîştige simpatiile şefilor de sectoare din Bucureşti, în vederea sprijinirii de către ei a eventualei sale candidaturi ca şef suprem. Pentru acest motiv el luptă pe faţă pentru ca cei patru şefi locali din Bucureşti să fie în fruntea listei. Sefii locali din Bucureşti erau oameni foarte oarecare. Cel mai răsărit dintre ei

./.

era medicul Lucian Stănculescu, mort în închisoare, un om simpatic, cu plăcute însuşiri sufleteşti, dar ca valoare profesională nu s-a putut ridica mai sus de medic de dispensar; era şeful sectorului Galben, şi devotat al lui Mihalache. Cezar Simionescu, ieşean de baştină, şef la Negru, era un avocat de judecătorie, devotat lui Maniu. La Albastru era şef un alt ieşan, I.M.Leon, licenţiat în drept, despre indeletnicirile lucrative ale căruia nu posed nici-o cunoştinţă; avea mult tupeu, e singurul lucru ce se poate spune în cunoştinţă de cauză despre valoarea sa personală adaptase o atitudine neutră faţă de Maniu - Mihalache. I.Marinache trup şi suflet cu Mihalache, care ţinea foarte mult la el, conducea sectorul verde, era avocat în contenciosul societăţii "Mica", necunoscut în Palatul Justiţiei, pe care nu-l frecventa. Nu ne prezentam prea...strălucit cu şefii noştrii locali tocmai în Bucureşti.-

Pe toţi îi distanţa cu şaptisprezece lungimi Al.Bunescu secretarul general pe întregul Bucureşti, dar tocmai el se ţinea în totală rezervă motiv pentru care nu pot face nici-o apreciere asupra capacităţii sale politice.-

Se argumenta, însă, că şefii noştrii locali sînt electori cu pricepere şi mai ales că ei nu trebuiesc nemulţumiţi, căci altfel n-ar mai pune tot zelul în luptă; deci eu să fiu sacrificat şi să fiu trecut după ei, ca o simplă supranulitate.-

S-a luat hotărîrea ca chestiunea atribuirii locurilor pe listă să fie discutată într-o consfătuire mai largă, care s-a ţinut la locuinţa lui I.Maniu, mai participînd I.Mihalache, eu şi cei patru şefi de sector. Bucureştiul alegea 30 de deputaţi; capul listei era I.Maniu, dar preşedintele organizaţiei era I.Mihalache; ar fi fost firesc ca aranjamentele de persoane şi de locuri pe listă dintre cei din organizaţia capitalei să fie hotărîte de preşedintele acesteia, iar ca Maniu să decidă de acord cu Mihalache asupra persoanelor de pe listă care nu fac parte din această organizaţie. Mihalache a abzis de la dreptul său şi a declarat că revine capului de listă să decidă despre toate - întru atît de mare era autoritatea lui Maniu. Si mi-a fost dat să-i aud pe Mihalache pledînd pentru ca primul loc dintre acelea rezervate şefilor de sectoare să revie lui Lucian Stănculescu, devotatul său, acesta fiind singurul lucru ce-l interesa pe Mihalache. Cum se suevolua Mihalache şi ce interese mărunte îl mînau pentru a se coborî pe acelaş plan ca orice solicitant în faţa "şefului".-

./.

Eu fusesem informat de mai înainte despre cum vor decurge lucrurile, pe care le aranjase Virgil Solomon cu I.Maniu; doctorul Stănculescu va trece în fruntea şefilor de sectoare; în schimb, Cezar Simionescu, al doilea la rînd, va primi un mai mare număr de locuri pentru prietenii din sectorul său, în detrimentul prietenilor din sectorul lui L.Stănculescu, ceeace era cu totul nedrept, căci fiecărui sector trebuia să-i revie un număr egal de locuri. Eu şi N.Carandino, consideraţi ca nefăcînd parte din organizaţia capitalei, vom căpăta locuri pe listă după şefii de sector. Pe altă cale, dintr-o sursă nepolitică care avea informaţii direct de la I.Maniu, am aflat că eu voi căpăta locul al noulea, ceeace confirma spusele lui Virgil Solomon.-

Deşi aranjamentele fuseseră hotărîte şi încă peste capul lui Mihalache, Maniu bolnav în pat, cu temperatură, fiind gripat, a jucat comedia, ca şi cum atunci se informa asupra situaţiei, urmînd ca de pe urma desbaterilor să decidă. Si comedia s-a jucat în patru şedinţe, în două zile consecutive; în toiul campaniei electorale Maniu şi Mihalache îşi pierdeau timpul cu asemenea farse.-

Eu ajunsesem la o situaţie foarte bună în partid, chiar independent de demnitatea mea de secretar general adjunct. I. Maniu era foarte satisfăcut de serviciile pe care i le aduceam; mai ales atunci, în campania electorală, activitatea mea era deosebit de fructuoasă şi nu s-ar fi găsit altcineva care să mă înlocuiască. Cu puţine zile înainte Maniu mă desemnase în comisia pentru asigurarea libertăţii alegerilor, unde nu mai erau decît el, Const.Titel Petrescu şi Const.Bebe Brătianu; anunţîndu-mi aceasta, Maniu a ţinut să-mi sublinieze prin cuvinte deschise atenţia deosebită pe caremi-o acorda. Astfel că mi se părea de necrezut ca Maniu, după ce îi voi pleda deschis pretenţia mea asupra locului ce mi se cuvine pe listă, să nu-mi satisfacă dorinţa. Mi se părea de necrezut, dar era ceva în mine care îmi spunea că voi pierde. Totuşi, nu m-am adresat lui Mihai Popovici, care mă onora cu prietenia sa şi de a cărui intervenţie în favoarea mea eram sigur, şi aş fi putut conta ca el să determine o schimbare a hotărîrii lui Maniu. Si n-am recurs la intervenţia pe lîngă "conu Mihai", deoarece vroiam ca eu singur, aşa cum tot singur m-am ridicat exclusiv prin meritele mele, să lupt şi pentru întîietatea pe lista de candidaţi.-

Mă luptam pentru un drept care mi se cuvenea, iar nu pentru dorinţa de a-mi asigura un loc de deputat. Posedam informaţii absolut sigure că guvernul va acorda numai 30 de

./.

locuri partidului național țărănesc, dintre care numai 2 locuri în București, un singur loc liberalilor și anume în București, unde candida C.Brătianu și un loc doctorului N.Lupu, acesta din urmă fiind miluitul guvernului. Stiam că primele patru locuri pe lista noastră din București erau rezervate unor persoane ale căror titluri treceau înaintea mea. Maniu, Niculescu Buzești, Emil Ottulescu, Ella Negruzzi. Așa că nu puteam năzui la alegerea mea ca deputat pe oricare listă aș fi candidat.-

In consfătuirile care au avut loc, eu n-am vorbit despre meritele mele. Am argumentat că dacă partidul a decis candidatura unor persoane din conducerea centrală, înseamnă că acestea au drepturi superioare localnicilor, mai cu seamă că nici-o organizație din provincie nu profită în aceiași măsură ca organizația din București de activitatea politică desfășurată de persoanele din conducerea centrală, care lucrează în București.-

Mi-a răspuns I.M.Leon; a recunoscut că argumentele mele sînt intemeiate, dar a pretins că victoria în alegeri va depinde mai mult de activitatea șefilor de sector. Replica mea: organizația bucureșteană este foarte slabă, după cum s-a dovedit în nenumărate ocazii, ea neputînd aduce lume nici măcar la comemorarea morții lui Mihai; lupta se dă pentru un ideal și nu pentru interese personale, nefiind permis să se spuie că nu voi lupta dacă nu mi se dă locul pe care îl vreau.-

Dar totul a fost zadarnic. In a doua ședință Maniu a vorbit în termeni transparenți că eu voi urma după șefii de sectoare. Aceștia au rămas să dee lupta, mai întîi coalizați contra lui Ottulescu și Negruzi, iar apoi între ei pentru prietenii lor din fiecare sector. Căci întîietatea lui Stănculescu între șefii de sector fusese decisă de Maniu în aceiași ședință, spre satisfația lui Mihalache, care arăta o bucurie de școlar. Eram scîrbit. In ziua următoare nu m-am mai dus la consfătuire.-

Lupta nu s-a limitat aici. Ea s-a dat și în culise. Sefele organizațiilor femenine din cele patru sectoare ale Bucureștiului s-au coalizat contra Ecaterinei Madgearu, pe care au răpus-o ușor, și justificat, iar apoi s-au luptat aprig între ele pentru întîietate. A triunfat Lelia Mihăilescu, după ea urmînd Vali Alexandrescu.-

Fiecare loc pe lista de candidați ridica competiții multiple. Lucian Stănculescu era tare amărît că s-a mers pînă acolo încît, după ce că i s-a redus numărul de candidați pentru

organizaţia sa, a fost trecut pe listă Serban Ghica, pe care comitetul executiv de la Galben nu-l propusese candidat.-

N.Carandino, directorul "Dreptăţii" a fost aruncat ultimul pe listă.-

Tineretul a căpătat cîteva locuri.-

Totul a eşit aşa cum fusese de mai înainte stabilit şi cum eu fusesem perfect de bine informat.-

De ce a mai fost necesară înscenarea care a dat celor în necunoştinţă de cauză, înclusiv Mihalache, impresia de luptă, cu lauri culeşi în bătălie?

Rezultatul luptei ridicule pe care am fost silit s-o dau nu m-a abătut de la intensa mea activitate politică. Ca şi mai înaintate lucram 16 ore pe zi, cu scurte întreruperi pentru mese luate în fugă, la ore foarte neregulate şi pentru o odihnă de 2o de minute după prînz. Cîteva ore pe zi le petreceam la I.Maniu pentru chestiunile electorale; mergeam la el de două ori pe zi, dimineaţa şi după amiaza, iar uneori şi a treia vizită era necesară. De cîteva ori pe săptămînă eram prezent la comisia centrală electorală. Noaptea redactam numeroasele întîmpinări pe care le adresam acestei comisii, pe care în dimineaţa zilei următoare, după ce le dădeam ca să fie scrise la maşină, le discutam cu preşedintele. Prezenţa mea zilnică, dimineaţa şi după amiaza, la sediul nostru central era indispensabilă. Acolo mă ocupam de contenciosul electoral, dădeam explicaţii şefilor locali din Bucureşti şi din provincie care îmi cereau să le lămuresc prevederile legii electorale, sau să le dădem informaţii asupra situaţiei politice. La sediul central mai stăteam la dispoziţia oricui dorea să primească vre-o lămurire sau încurajare. Intrasem în simpatia multor persoane din tineretul nostru, cărora le acordam oricît timp aveam disponibil, căci convorbirile noastre erau instructive şi plăcute pentru ambele părţi. Tot în orele mele nocturne de lucru am întocmit şi instrucţiuni amănunţite pentru corecta aplicare a legii electorale, de care a, îngrijit ca să fie expediate în provincie. Am mai îngrijit să se tipărească legea electorală, cu sublinierea textelor mai importante în litere cursive , dispunînd expedierea către organizaţiile judeţene a numărului necesar de exemplare, pentru uzul prietenilor noştrii. Exemplare din legea electorală am mai dat şi lui Const. Titel Petrescu, pentru partidul socialist, la rugămintea sa, deoarece acel partid nu dispunea de bani.-

./.

In afară de toate astea, mai participam la şedinţele biroului politic şi ale delegaţiei permanente, sau la consfătuiri intime cu I.Maniu. Zilnic consacram o oră şi chiar mai mult treburilor societăţii cu capital exclusiv în stăpînirea statului "Rogifer" atunci în lichidare a cărei administraţie o conduceam aproape singur dintre administratori, căci T.Arsenovici nu călca pe la societate nici măcar ca să-şi încaseze leaga, ce i se servea la domiciliu, iar generalul Ilie Partenie, care stătea toată dimineaţa la "Rogifer", nu făcea nimic fără mine.-

Incepînd din luna oct. am cam neglijat îndatoririle mele de a participa aşa cum se cerea la şedinţele ce se ţineau de patru ori pe săptămînă la consiliul superior juridic al statului. Preşedintele consiliului era Al.Stan, prieten personal şi politic om valoros, bine echilibrat ca deşteptăciune, înţelepciune şi însuşiri morale, deşi cînd te uiţi la el nu dai doi bani pe dînsul din pricina înfăţişării sale exterioare. Prietenul Stan mă prevenise că unii colegi mîrie că eu lipsesc prea des de la şedinţele consiliului; se întîmpla să lipsesc la o şedinţă şi rareori la două şedinţe pe săptămînă; uneori întîrziam la celelalte şedinţe, acest lucru întîmplîndu-se şi altor colegi. Intr-o zi, Stan mi-a spus chiar în şedinţă că mă roagă să viu regulat la serviciu. Eu i-am răspuns că e preferabil să voi mai rar şi să particip activ la discuţii şi la darea soluţiilor, decît să fac ca alţii care sînt muţi, sau dorm şi iscălesc orice cu ochii închişi. Colegii au făcut haz, mai ales că vorbele mele l-au trezit din somnolenţă pe prietenul Eugen Crăciun, care a găsit bun răspunsul meu şi zîmbea. Si astea se petreceau atunci cînd colegii mei ştiau bine lupta politică pe care o ducîn interes general, la care ei, deşi "reacţionari" nu participau cu nimic, lăsînd pe alţii să se sbată şi să-şi rişte piela pentru o cauză care era şi a lor.-

Insă aceiaşi "reacţionari" nu obiectaseră nimic contra lipsei permanente, şi de ani de zile, de la şedinţele consiliului superior juridic a lui Emanoil Hagi Anton; şi nu îndrăzniseră să protesteze pentru că Hagi Anton fusese delegat de ministrul comunist L.Pătrăşcanu ca director al contenciosului ministerului comunicaţiilor, unde ministru comunist era Gh.Gheorghiu Dej.-

Adevăraţi reacţionari, erau cîtiva în cap cu Paul Porumbeanu, spiritul cel mai din administraţia noastră publică contemporană.-

In plan general, a mai existat încă o chestiune care a fost larg desbătută în delegaţia permanentă. Partidul se va

prezenta în alegeri singur sau în cartel cu partidul liberal Brătianu? La început s-au ridicat cîteva glasuri în favoarea cartelului, printre care şi acela al lui N.Penescu, dar, în urma unei cuvîntări a lui I.Mihalache, s-a stabilit unanimitate contra cartelului cu liberali. Insă I.Maniu, care adusese chestiunea în discuţie, nu.şi spunea părerea în mod clar şi hotărît. El arunca, din cînd în cînd, cîteva vorbe în favoarea cartelului, după care o altă vorbă aruncată, dar mai rar, pare să fie un îndemn contra cartelului. Cum şi în cea de a doua şedinţă a delegaţiei permanente, cînd nimeni nu mai luase cuvîntul în favoarea luptei alături de liberali, tot nu se luă vre-o decizie, iar I.Maniu ridică şedinţa, spunînd că chestiunea este importantă şi mai trebuie discutată, se putea trage concluzia că preşedintele ar dori să obţie o hotărîre în favoarea cartelului.-

In cea de a treia şedinţă s-au repetat aceleaşi argumente şi iarăşi Maniu spuse că tot mai este nevoie să se mai desbată chestiunea. Printre prietenii din delegaţie se ivise oarecare iritare, din pricină că nu mai rămăseseră decît puţine zile pînă la expirarea termenului de depunerea candidaturilor şi nu se adoptase încă o soluţie. Imediat după terminarea acestei a treia şedinţă l-am urmat pe Maniu în odaia sa, avînd a-i face o comunicare confidenţială. Eram numai noi doi, şi de îndată,fără nici-o introducere, spre uimirea mea, preşedintele îmi spuse categoric că el este hotărît împotriva cartelului cu liberalii. Probabil că Maniu a dorit ca să existe un martor - poate că mai mulţi martori, cărora el să le fi făcut aceleaşi confidenţe - care să ateste în viitor părerea sa adevărată. M-am gîndit imediat la ceeace reflectasem mai înainte, că atitudinea lui Maniu se justifică prin vre-o făgăduială ce şi-ar şi luat-o faţă de C.Brătianu, dar eram încredinţat că nu poate fi vorba de vre-un angajament ferm, care dacă ar fi existat, ar fi fost respectat de Maniu.-

In fine, a patra zi de discuţii a adus soluţia, pe care Maniu s-a făcut că o acceptă, neavînd încotro; nu se face cartel, dar fiecare organizaţie a partidului este liberă să încheie cartel local cu liberalii. După cîte ştiu, asemenea carteluri locale n-au existat, deşi încă de mai înainte se svonise că, fără să mai aştepte hotărîrea conducerii centrale, una sau două organizaţii judeţene ţărăniste ar fi primit pe listele lor şi candidaţi liberali.-

./.

Nedumerirea mea a fost oarecum risipită din cele aflate din darea de seamă apărută în ziare asupra desbaterilor procesului lui I.Maniu - dacă este să dau crezare celor publicate de regimul comunist. S-a spus acolo că americanii ar fi cerut ca cele două mari partide naţionaliste să se carteleze, pentru a fi mai sigure de succes. Aşa s-ar explica faptul că Maniu a vrut să lase americanilor speranţa că el personal ar dori să le împlinească dorinţa dar că nu poate face aceasta din pricină că delegaţia permanentă se împotriveşte.-

I.Maniu şi delegaţia permanentă au văzut just, după cum dovedeşte rezultatul real al alegerilor, care a dat listelor ţărăniste un enorm succes.-

Oare I.Mihalache fusese pus în curent de I.Maniu asupra discuţiilor sale cu americanii?

Intîmplarea de mai sus este lămuritoare şi asupra acuzării greşite de nehotărîre adusă uneori lui Maniu şi care a fost repetată în cazul proectului cartel electoral cu liberalii. Maniu era perfect hotărît contra cartelului, dar tergiversa luarea oficioasă a deciziei din consideraţiuni tactice.-

Pe vremea cînd se discuta chestiunea cartelului electoral, N.Penescu, tare înfricoşat, propuse lui Maniu ca ţărăniştii să se retragă din alegeri, în semn de protest contra teroarei comuniste. Eram de faţă la convorbire. Maniu a respins net ideia lui Penescu, cu o expresie îndurerată a feţei.-

Ca să închei ceeace ştiu despre candidaturi în general, trebuie să mai spun că unii fruntaşi ai partidului au refuzat să candideze, din prudenţă. Mult sînge rău i-a făcut lui Maniu refuzul încăpăţînat de a candida al lui Mihai Popovici, la adresa căruia Maniu nu prea avea menajamente în această chestiune. Indignat, Maniu îmi spunea că ce neserioasă este motivarea lui Popovici care ascundea lipsa sa din bătălia supremă sub pretextul că este surd şi că nu deţine preşedinţia vre-unei organizaţii judeţene. Dar, surd, ce ar fi făcut el în consiliul de miniştrii, unde Maniu nu ştia că acesta dora să pătrundă ca colaborator, după 6 martie 1945?

Au mai refuzat să candideze Al.Stan, Al.Bunescu şi D. Gerotă; acestuia din urmă îi intrase frica în oase după ce, în iarna 1944-1945 comuniştii, vrură să-l scoată din barou, iar în primăvara anului 1946, el fusese ţinut arestat vre-o două luni, în închisoare din Piteşti. Si alte persoane de mai mică

importanţă au refuzat să candideze ca localnici sau ca trimişi ai conducerii centrale în provincie din prudenţă.-

Dintre acei care au refuzat să candideze din spirit de prudenţă, spre a se pune la adăpost de represiunile comuniştilor, n-au scăpat de închisoare decît acei care -Al.Bunescu de pildă - au reuşit să fugă peste graniţă. Poate că aceasta să fie de învăţătură altora, în viitor, că nimănui nu-i este permis a sta deoparte, spre a evita riscuri, atunci cînd neamul se simte grav ameninţat.-

Cînd s-a constatat că taxa de candidatură nu poate fi plătită de cei mai mulţi dintre candidaţi, căci aceasta fusese intenţionat fixată la un cost foarte ridicat, conducerea centrală a luat asupra sa suportarea acestor taxe, numai capii de listă şi trimişi conducerii centrale urmînd să-şi plătească personal taxele.-

S-a reuşit ca să se realizeze, pe cale de danii făcute de marii industriaşi şi negustori, un fond general foarte important pentru alegeri, din care s-a mai achitat în întregime costul tuturor manifestelor electorale, ce se imprimau în Bucureşti de unde, după indicaţiile lui A.Dobrescu şi Cezar Spineanu, se expediau organizaţiilor judeţene cărora le rămînea numai sarcina răspîndirii lor. Pachetele cu mii de manifeste reprezentau o greutate respectavilă în kilograme. Unele din ele au fost ridicate de şefii de organizaţii sau de trimişii lor. S-a întîmplat ca multe asemenea expediţii să facă obiectul atacurilor comuniste, de pe urma cărora manifestele nu mai ajungeau la destinaţie. Atunci s-au trimis de la centru curieri speciali, recrutaţi din tineret, care s-au achitat foarte bine de misiunile lor, cu rar excepţii. N.Penescu a avut un rol în alegerea tinerilor curieri, dar mai mare rol a avut ing. Puiu, conducătorul tineretului.-

Tineretul mai era folosit şi pentru răspîndirea de-a mîna a manifestelor în Bucureşti. Această operaţiune cerea mult curaj şi se făcea de obicei în grupuri de cîte două persoane, căci banditii de comunişti atacau pe toţi aceştia, chiar şi în centrul oraşului. Existau foarte mulţi tineri plini de entuziasm şi de îndrăzneală care se încumetau a merge singuri; multe fete - minunate în eroismul lor - împărţind manifeste strigau cuvinte prin care atrăgeau atenţia trecătorilor asupra lor; "a patra dictatură este în marş", aluzie la "Sub trei dictaturi", cartea

lui L.Paşcanu, era lozinca favorită. Din vara şi mai ales începutul toamnei 1946 datează primele arestări masive, operate în tineretul nostru. Imi aduc aminte mai ales de o tînără care ne-a impresionat profund pe toţi, prin atitudinea ei de veneraţie mistică a lui Maniu, prin o expresie stranie de iluminată şi prin atitudinea ei tăcută şi rezervată, care a impus şi comuniştilor, la poliţie şi în închisoare. A fost candidată pe lista noastră din Bucureşti. Imi pare tare rău că i-am uitat numele.-

S-a organizat un comitet de asistenţă, care se îngrijea ca tinerii închişi să primească regulat pachete cu alimente. Si erau foarte modeşti aceşti tineri, care se întorceau din închisoare mai entuziaşti ca înainte. Comitetul a lucrat sub preşedenţia Ecaterinei Madgearu, văduva lui Virgil Madgearu.-

Poliţia comunistă era foarte activă. Supravegherea continuă, zi şi noapte a lui I.Maniu fu reluată la 6 martie 1945, în continuarea aceleiea începută în toamna anului 1937. Numai între 23 aug.1944 şi 6 martie 1945 poliţiştii n-au stat la poarta locuinţei preşedintelui. Lui Maniu i se făcea milă de agenţii care, iarna, stăteau afară în ger năprasnic şi i-a poftit ca în timpul zilei să steie în vestibulul casei ocupată de R.Boilă din str.Barbu Delavrancea 57. Cînd în vara aceluiaş an 1946 Maniu s-a mutat la locuinţa lui V.Serdici din str. Christain Tell 10, agenţii au fost poftiţi să steie şi în ogradă, unde li se ofereau scaune pentru odihnă. Pe vremea cînd supravegherea se făcea în b-dul Schitu Măgureanu 19, în imobilul cu mai multe caturi unde locuia Aurel Lencuţia, agenţii se instalau, pe vreme rea cu de la sine putere, în holul la intrarea imobilului. Bine înţeles că agenţii poliţiei se ţineau scai de Maniu, oriunde se deplasa el, în Bucureşti sau pe şoselele care duceau în oraşele din provincie, precum şi în acele oraşe.-

In toamna anului 1946 a fost onorat şi I.Mihalache cu o supraveghere poliţienească, în Bucureşti, care s-a produs în două rînduri, numai asupra locuinţei şi de fiecare dată n-a durat mai mult de cîteva zile. A fost un act de intimidare. Mihalache se arăta puţin îngrijorat - în timp ce lui Maniu nici nu-i păsa - dar şi mîndru că a pus pe acelaş plan cu preşedintele.-

Poliţia comunistă împînzise societatea romînească cu agenţi acoperiţi, care îi comunicau tot ce puteau descoase pe unii, sau trage cu urechea de la alţii, din ce se vorbea contra guvernului. Un Ion Lahovari, ca să nu mai vorbesc de alte persoane care nu aveau de apărat un trecut de cinste al unor strămoşi

de seamă, continua să fie primit în saloanele bucureştene, deşi se şuşotea foarte multe în spatele său.-

Ca o măsură de intimidarea mastră, s-au orînduit percheziţii poliţieneşti la domiciliul fruntaşilor ţărănişti, mai ales a candidaţilor la deputaţie, în Bucureşti. La 2 nov., în zorii zilei, am fost şi eu călcat de poliţie, pentru prima oară. In aceiaşi zi s-a operat o percheziţie şi la domiciliul lui Serdici. Percheziţia avea de scop să accentueze intimidarea noastră, deoarece, sub pretextul că în odaia unde locuia Maniu se află mobilele de ale lui Serdici, poliţia a intrat şi în camera lui Maniu, unde a cotrobăit prin bibliotecă. Maniu s-a aşezat pe fotoliul de la birou, şi a declarat că biroul îi aparţine, ceeace a determinat pe poliţişti să nu umble în sertare, căci ei nu aveau ordine de percheziţionarea lui Maniu. Povestindu-mi acestea, imediat după plecarea poliţiei. Maniu deschise sertarul biroului şi îmi arătă zîmbind că el era ticsit de acte şi documente.-

In tot timpul campaniei electorale I. Maniu nu s-a mai dus în str. Sfinţilor, ca să nu-şi irosească timpul cu drumurile, deoarece avea enorm de mult de lucru.-

La locuinţa lui Maniu era o forfotă neînchipuită. Venea acolo foarte multă lume şi din provincie, oameni de toate condiţiile sociale, cei mai mulţi dintre ei nevrînd să-l vadă pe Maniu fiind fericiţi cînd îl puteau zări. Chiar şi numai un asemenea contact cu locul unde trăia I. Maniu şi de unde se mai putea căpăta cîte o ştire, era deajuns pentru întărirea moralului şi a forţei de luptă a vizitatorilor, ale căror multe nume rămîneau necunoscute. Holul şi sufrageria, ambele foarte spaţioase, deveniră neîncăpătoare. Familia Serdici a încercat să se opuie avalanşei de lume, din motive practice, consideraţie pentru care prietenii intimi ai lui Maniu au încercat să făgăduiască intrarea, dar nu s-a reuşit decît foarte puţin. Pînă la urmă, Serdicii, care de la început n-au înţeles că găzduirea lui Maniu implică şi uşa permanent deschisă nenumăraţilor săi vizitatori, au trebuit să se resemneze. Cu o lună înainte de alegeri se aduna atîta lume în cele două odăi - cred că numărul cel mai mare de persoane a fost atins în primele zile ale lunii nov - încît a fost nevoie să se ia măsuri serioase pentru a se interzice intrarea multor persoane, spre a se ocroti activitatea noastră, zece zile înaintea alegerilor lumea a început să se împuţineze simţitor, pentru ca trei zile mai tîrziu, prietenii din provincie să dispară aproape cu totul şi chiar cei din Bucureşti să vie în

./.

număr din ce în ce mai mic. In ajunul şi preajunul zilei de 19 nov. întîlneai foarte puţine persoane la locuinţa lui I.Maniu. Pe măsură ce se aproba ziua decisivă, oamenii îşi concentrau activitatea şi mai îndelungat trimp pe teren. Doar cei din conducerea centrală care aveau de lucru în mod special cu Maniu îl mai vizitau.-

Marele conducător al bătăliei supreme îşi redobîndi calmul deplin, de îndată ce hîrţuielile zilnice au încetat. Era uimitor cum acest om-şi încă un om bătrîn - putea trece de-odată de la încordarea lunilor de cea mai intensă activitate, la o stare de sipoziţie aproape normală. Cît echilibru psihico-cerebral şi cîtă putere de voinţă!.

De altfel, încordarea nu este termenul potrivit pentru I.Maniu. La el era o continuă preocupare, dar lipsind tensiunea nervoasă ea nu devenea ceeace se înţelege propriu zis prin încordare. La Maniu, nici calmul nu era al omului obişnuit. Liniştea lui Maniu era o stare spirituală permanentă; o liniste temperamentală, dar şi controlată; o linişte care putea fi pusă în oarecare aparenţă agitaţie de succesiunea rapidă a actelor zilnice în epocile de intensă activitate, dar nu şi de cuprinsul acelor acte. De aceia, mintea lui Maniu, judecata sa, erau senine, întotdeauna.-

In timpul acesta activitatea partidului liberal Brătianu era cu totul neglijabilă.-

Din oficiosul "Liberalul" era bine scris şi poate că el contează ca actul politici cel mai important al liberalilor în timpul campaniei electorale. La locuinţa lui Dinu Brătianu veneau uneori persoanele simandicoase din partid, pentru consfătuiri. Iar simandicoase, nu ca situaţie, ci valoroase ca persoane erau foarte puţine la număr. Matca partidului liberal ajunsese, de multă vreme, umbra vechiului partid liberal de odinioară. Dar vom vedea, că dacă aceasta era situaţia din punctul de vedere al cadrelor, cetăţenii liberali vor prefera în alegeri tocmai matca, împotriva lui Tătărăscu.-

Nu ştiu ce se petrecea la locuinţa lui Titel Petrescu, dar am toatemotivele a crede că acolo, ca în tot partidul socialist independent, era încă şi mai puţină activitate. Socialiştii independenţi nu dispuneau de organe de presă.-

In toamnă a fost convocat comitetul central executiv, cu scopul de a se stabili un contact mai strîns, şi încă şi mai

multă unitate spirituală între toţi principalii conducători ai partidului, din organele centrale şi din organele judeţene. A domnit o atmosferă foarte înălţătoare. Existau, vădit, solidaritate deplină, hotărîre de luptă, entuziasm şi încredere în izbîndă.-

Evident, nu ne puteam aştepta ca să obţinem majoritatea locurilor în parlament, din pricina teroare şi a falşurilor guvernamentale, pe care eram siguri acei care îşi luaseră "soarele" ca semn electoral. Dar se conta pe obţinerea unei puternice minorităţi şi mai ales pe o imensă majoritate a voturilor reale acordate listelor naţionaliste şi pe posibilitatea de dovedirea falşurilor. In ce mă priveşte, eu n-aveam nici-o îndoială că guvernul nu ne va acorda mai multe locuri decît fusesem informat, I-am prevenit numai pe Maniu şi Penescu, care, mai ales primul, nu-mi acordau crezare. Lui Mihalache nu i-am vorbit, căci el avea uneori manifestări impulsive şi vroiam să evit eventuale indiscreţii.-

Rezultatul real al consultării corpului electoral avea să confirme ingenioasa manşetă publicată în "Dreptatea: "la 19 nov. va fi eclipsă de soare, care se va vedeâ cu ochiul liber".-

----

PREZENTUL DOSAR CONTINE
UN NUMAR DE 145 FILE
[illegible] 13 [illegible] II 1963

[signature]

Prezentul dosar contine un
nr. de 145 file + I; II; 38 bis (în total
148 file

verificat Ilinca Adrian
19.05.03

[signature]